



## **Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online**

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### **Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor**

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### **Ophavsret**

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### **Links**

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



KØBENHAVNS SLAGTERLAUG  
1451—1926

# KØBENHAVNS SLAGTERLAUG

1451—1926

AF

H. HJORTH-NIELSEN



---

KØBENHAVN MCMXXVI • TRYKT HOS J. H. SCHULTZ <sup>^</sup>/<sub>s</sub>

*Trykt i 350 nummererede Eksemplarer.*

**N<sup>o</sup> 211**

*Och schall ingen vere broder  
udi deris embede, vden hand szit  
embede vell kand och er en v-be-  
röchtet dannemand och hans  
hustru en v=beröchtet danne-  
quinde.*

SKRAAEN af 1451.

## DEN ÆLDSTE TID.

Naar Offergoden jog sin Kniv i Offerdyret og lod Blodet sprøjte ud over Gudebilledet, var det en Slagtning, der fandt Sted, og naar, til dagligt Behov eller til Festens Stund, et Husdyr maatte lade Livet i Bondens eller Hirdmandens Gaard, var det ogsaa en Slagtning, der udførtes, men den, som forrettede den, kunde ikke kaldes en Slagter, thi endnu var Gerningen ikke blevet et Haandværk, d. v. s., den paa-gældende levede ikke af at slagte, drev ikke Slagtingen som sin Næringsvej.

Al Industri og ethvert Haandværk har sin Oprindelse i Husfliden. I Oldtidens Hjem udførte man selv alle forefaldende Arbejder, spandt, tømrede, vævede, smedede, bryggede, bagte og slagtede. Men som Bysamfundene dannedes og voksede i Størrelse, indsnævredes de enkelte Husstandes Plads, og Husfliden indskrænkedes for helt eller delvis at overgaa til Personer udenfor Husstanden, Personer, der blev Specialister i de enkelte Fag, blev Haandværkere, der søgte deres Næring ved Haandværkets Udøvelse. Det første Fag, der saaledes forsvandt fra Husflidsarbejdernes Kreds, var Smedearbejdet, vel ikke mindst paa Grund af at den aabne Esse med de springende Gnister ikke var noget ufarligt Naboskab for Tidens Boliger og desuden krævede forholdsvis stor Plads. Men helt op i vor Tid har andre Fag, om ikke i Byerne, saa dog paa Landet, hævdet en fremragende Plads indenfor Husfliden. Til disse hører Brygning, Bagning, Vævning og Slagtning. Slagtingen udføres vel nu kun forholdsvis sjældent af Husets egne Folk, i alt Fald ikke i de mindre og middelstore Hjem, men som oftest af en lille Husmand, der for Betaling, eller for et Stykke Sul eller et Par Pølser, foretager Slagtingen. Han handler ikke med Kød, men har gjort Slagtingen til en Bifortjeneste. Det er saaledes ikke paa Landet, men i Byerne vi skal søge Slagtingen som Haandværk.

Saalænge Produktion med Salg for Øje har fundet Sted, har Producenter og Forbrugere staaet i hver sin Lejr, hver haft indbyrdes

modstridende Interesser. Producenterne har, naar ikke Konkurrence tvang dem til at moderere deres Krav, ønsket saa gode Priser for deres Varer som muligt, og Forbrugerne har som oftest været af den Opfattelse, at Varerne blev betalt for dyrt. Igennem ethvert Haandværks Historie danner disse indbyrdes modstridende Opfattelser som en rød Traad. Kampen imod Laugene, den Kamp, som hele Laugstiden igennem førtes af Regeringen paa Forbrugernes og paa egne Vegne, thi Regeringen var jo selv en stor Forbruger, er det mest fremtrædende ydre Moment i Laugshistorien, og Skildringen af denne Kamp vil træde stærkt frem paa de følgende Sider, stærkere end i nogen anden hidtil udarbejdet Laugshistorie, fordi Befolkningens Kødforsyning altid har været en af de allervigtigste Faktorer i det daglige Liv, en Faktor, som kun er lidet mindre vigtig end den vigtigste af dem alle: det daglige Brød. Kampen blev ført Aarhundreder igennem, til Tider med stor Haardnakkethed, og først Loven af 29. December 1857, der indførte Næringsfrihed, er den virkelige, endelige Sejr over de gamle Laug.

Hverken Valdemars jyske Lov eller Slesvigs gamle Stadsret omtaler Laug. Der omtales Bygning af Skibe og Huse, men Skibbyggere og Tømrere nævnes ikke.

I Roskildebispens Stadsret for København af 1294 siges det, at enhver, som er født i Byen, skal kunne udøve det Haandværk, han ønsker. Den eneste Betingelse, som stilles, er, at han skal give en Øre til Bispens Foged og en Øre til Byen, men Stadsretten nævner intet om Læretid, Svendeaar og Mesterstykke, og Næringen har saaledes efter alt at dømme været fri. En Bestemmelse om, at enhver Bager skal have Lov til at bage, saa ofte han vil, tyder dog paa, at der har bestaaet en Slags Sammenslutning, en bestemt Aftale mellem Bagerne, og at det var dette, som Stadsretten gennem sin Bestemmelse vilde til Livs. Møder vi her det første famlende Forsøg paa Sammenslutning til Værn for faglige Interesser, møder vi altsaa ogsaa samtidig Myndighedernes Forsøg paa at kvæle Forsøget i Fødslen.

De første Sammenslutninger, vi kender fra den ældre Middelalder, er Gilderne, der tør formodes at have en vis Forbindelse med Oldtidens Drikkelag. Ordet Gilde, mener man, kan afledes af *g e l d a n, g y l d a n* og *g e l t e n*, der betyder at betale, eller af *g i e l d, g i l d i* og *k e l t*, der betyder Offer.



Gilderne var borgerlige S sammenslutninger, dannede under en eller anden Helgens, i Danmark ofte St. Knuds, Beskyttelse, og udgjorde som et indbyrdes Værn, et Broderskab mellem Medlemmerne. Brødrene havde Pligt til at hjælpe og støtte hinanden og hinandens efterladte. Men disse Gilder, af hvilke samtlige Byens Borgere kunde være Medlemmer, affødte omkring Midten af det 14. Aarhundrede særlige Haandværkersammenslutninger, idet enkelte Fags Udøvere sluttede sig sammen. Der opstod saaledes gejstlige Gilder, Handelsgilder og Haandværker-gilder, og disse sidste blev naturligvis af stor Betydning for Haandværkets Udøvere. Det Broderskab, som et saadant Gildes Brødre lovede hinanden og som med haard Haand hævdedes af Gildet overfor den, der vilde bryde det, udelukkede Konkurrence; den fattige Gildesbroder og hans efterladte havde Krav paa Gildesbrødrenes Hjælp og Støtte, og Gildet kunde overfor Myndighederne optræde med langt større Autoritet end en enkelt eller nogle faa Brødre.

De Vedtægter, som disse Gilder levede under og styredes efter, kaldtes Skraaer, en Betegnelse, som lever i Ordet Laugsskraaer længe efter, at de middelalderlige Gilder er forsvundne.

Aarene omkring 1350 maa anses for at være den Tid, da Laugene opstaar. 1349 gav Borgmester og Raad i Ribe Oldermændene for Skraedernes og Overskærernes Broderskab og Gilde Tilsagn om, at ingen der i Byen maatte overskære Klæde eller sy nye Klæder uden Tilladelse af Oldermændene og Øvrigheden. Paa denne Maade søgte Byen at beskytte sine Borgere økonomisk, men herved fik Øvrigheden ogsaa Haand i Hanke med Haandværket, blev, som i og for sig naturligt var, Haandværkernes overordnede, og dette System udvikledes i de følgende Aarhundreder.

Det ligger ganske udenfor dette Arbejdes Opgave at skildre Laugenes Historie i al Almindelighed. Laugenes Opstaen og Udvikling kan ikke skildres alene, men hører saa nøje sammen med saavel hele Købstads- som Næringslivets Historie, at en saadan Skildring vilde blive altfor omfangsrig. Her skal kun søges meddelt Slagterlaugets Historie i større Træk, selv om man herunder ofte maa kaste Blikket ud mod de forskellige Forhold, som de vekslende Tiders Udvikling gennem Krig og Fred, daarlige og gode Tider, medførte.

Første Gang Ordet Slagter træder os i Møde i Københavns Historie, er i en Fortegnelse fra Tiden mellem 1375—1389 over Grundene i Byen. Der nævnes her en Grund, hvorpaa Slagternes Boder staar. I en fra samme Tidsrum stammende Optegnelse over Roskildebispens Indtægter af København, nævnes det, at Slagterne hver Søndag skulde give Biskoppen Kød til en Sterlings Værdi.

Først fra 1443 er der bevaret et kongeligt Brev, der udelukkende vedrører Københavns Slagtere eller, som de med et gammeldags Ord kaldes, Kød mangere, d. v. s. Kød sælgere. 3. Juli nævnte Aar gav Kristoffer af Bayern dem Bekræftelse paa den Frihed og Rettighed, »s o m d e a f A l d e r h a f t h a v e«, at ingen uden de maa have flaaet Kød til Salgs paa Dragør i Høstens Tid. Høsten var Dragørs store Tid. Naar Eftersommeren kom, blev den lille By et Centrum for Sildefiskeriet i Øresund. Da stævnedes Fiskere og Opkøbere fra hele Landet mod Dragør, og dette gav naturligvis Anledning til, at ogsaa andre Forretningsfolk drog dertil for at afsætte deres Varer, deriblandt altsaa ogsaa Københavns Slagtere. Af Ordene »som de af Alder haft have« fremgaar det, at det var et gammelt Privilegium, som her fornyedes, men hvor gammelt det var, ved vi intet om. Derimod ved vi, at Privilegiet bestod i mange Aar, thi 2. August 1508 stadfæstede Kong Hans det, og formentlig har Slagterne i København skinsygt vaaget over den Ret, som det gav dem, indtil Dragørs Betydning for Sildefisket hørte op.

Brevet indeholder, foruden den nævnte Bekræftelse, ogsaa nogle andre Ting af stor Betydning for Laugets Historie. Privilegiet gives nemlig ikke til Kød manglelaug, men derimod til »vore elskelige Borgere, som ere Kød mangere i Kød mangleboder«. Dette k a n synes at tyde paa, at der paa dette Tidspunkt ikke har været noget Kød manglelaug i København, thi hvis et saadant havde eksisteret, vilde det vel have været det rimeligste at give Lauget Privilegiet. Da Kong Hans i 1508 stadfæster Privilegiet, siges det, at Stadfæstelsen gives »burgere vdaff Kiøth mangere embethe her vdi Kiøpnehaffn«, men Kød mangleembedet tør neppe forstaas som andet end Kød manglehaandværket, selv om dette Udtryk senere bruges i de forskellige Fuldmagter, der lejlighedsvis udstedes for Laugets Oldermænd, saaledes ved Hyldinger og andre Ombud, og i den Forbindelse vistnok betyder Laug.

Desuden siger Brevet af 1443: »Item scall ængen hauc eller holde slachtere vden forskrefne wore burghere j køth mangerebodher.« Dette synes jo at tyde paa, at selve Slagtingen ikke var, eller hidtil

havde været, noget, som udførtes af Kødmanderne, men at disse til dette Arbejdes Udførelse holdt særlige Hjælpere, med andre Ord, at Slagtningen og Forhandlingen af det slagtede Kød tidligere havde været adskilte Næringsveje. Kilderne er dog for faa og fattige til, at vi kan vente nogensinde at faa dette Forhold opklaret; vi maa være tilfredse med at erfare af Privilegiet, at der ikke i København maatte slagtes af andre end af Slagterne hos Kødmanderne. Det var et Privilegium, som Lauget gennem Tiderne stod stejlt paa.

Endelig bestemmer Privilegiet, at der ikke maa være mere end femogtyve Kødmanderboder. Ogsaa dette gentoges i Stadfæstelsen 1508, medens det ikke omtales i Laugsskraaen af 1623, men atter dukker frem i de af Borgmestre og Raad i 1668 givne Privilegier, da det siges, at der kun maa være fem og tyve Slagtere i Lauget.

20. April 1451 gav Kong Christian I. Kødmanderne i København følgende Privilegier:

Wii Christiern med guds naade Dannemarchis, Norgis, Wendis och Gottis konning, grefue i Oldenborg, giøre witterligt alle mend, at wi af wor synderlige gunst och naade haffue vndt och vnde och gifue met dette vort obne bref vore elschelige borgere, kiødmangere i Kiøbenhafn, saadanne privilegier och frihed, som her efter schrefuit staar.

1. Først at ingen skall haffue fersch kiød falt fra *sancte Nicolai* dag och swo indtill *sancte Johannis Baptiste* dag om midt szommeren vden *forschreffne* vore kiødmangere.

2. Och skall ingen hafue fersch masszuine flesch falt i *støche* tall vden the.

3. Item schall ingen innen *forschreffne* tid om aaret hafue fersch kiød falt udi *støche* eller lamme kiød udi fierdinge eller andet kiød heelt eller halft vden *forschreffne* kiødmangere.

4. Aff bønderne maa de, som borgere ere, tho, fire eller flere, kiøbe en oxe eller koe till deris egen kost.

5. Och huilchen mand szom kiøber nogre lam till sit eget behov, vill hand siellie hans naboe der noget af, tha schall hand lade hannem det haffue, szom det stander hannem selff udi, vedt sin eedt, om behov giøris.

6. Och maa *forschreffne* kiødmangere ryde paa landtzbyden och kiøbe øxen, kiøer, gris, faar och massuin till deris embeds nytte och behoff, v-behindrede af nogre.

7. Worder och nogre befunden med, at hand kiøber till nogre kiøbmandts eller anden mands behov vden till szit eget vindues behoff, da schall det vere forbrudt godtz.

8. Kommer och der nogre kieremaal ofuer dem, at de iche gifuer schelligt kiøb, da schulle borgemestere och raad szende en mand eller to

till dem, naar de hugge op en oxe, och lade there stande owuer, at de hugger fierdeel der af i støche, och besee huadt kiøb, the ther af tøyce kunne, saa at huer maa fange schelligt kiøb for sine penge.

9. Och schall ingen vere broder udi deris embede, vden hand szit embede vell kand och er en v-berøchtet dannemand och hans hustru en v-berøchtet dannequinde.

10. Och schall ingen bruge deris embede, vden hand boer i de gamle kiødtmangere boder, szom aff ari[ ]dtz tid haffuer vere[t] kiødmanger boder, szom de nu udi boe.

11. Der schall och ingen maa slagte udi Kiøbenhafn uden *forschreffne* kiødmangere och andre, som borgere ere; will der och nogle andre slagte, da schulle de det haffue med borgemesternis og kiødmangernis wilge, førend de noget slagte.

12. Dierfuis och nogen at giøre noget imod disse *forschreffne* vore artichle, hand hafue forbrut det godtz, hand swo kiøber eller selger, och bøde iij Ɔ till os och iij till byen for huer tid.

Thi forbiude wii alle vore fogeder och embedsmend och alle andre, chuo de helst ere eller vere kunne, *forschreffne* vore kiødmangere i Kiøbenhafn imod disse vore privilegia i nogle maade at hindre eller hindre lade vnder vor kongelige hefn och vrede, huor lenge de det af vor naade hafue. Datum in castro nostro Hafnensi feria tertia proxima post dominicam palmarum nostro sub secreto anno domini m c d qvinqvagesimo primo.

Det var ikke en egentlig Laugsskraa, som Kongen her gav Kødman-gerne. Der omtales saaledes ikke i Brevet hverken Laug, Oldermænd eller Ydelser ved Indgang, selv om enkelte Bestemmelser, navnlig Punkt 9, meget stærkt minder om, hvad der senere fastsattes i Skraa-erne. Sin først kendte virkelige Skraa fik Kødmanagerlauget ikke før i 1496, som vi senere skal se, men Privilegierne af 1451 gav Kødman-gerne saadanne Rettigheder, at det ikke er uden Grund, at Slagterlauget be-tragter dette Privilegium som et Vidnesbyrd om, at selvom Lauget maaske ikke har bestaaet som egentligt Laug i 1451, saa har Byens Kødman-gerne dog allerede da bestaaet som Korporation, og Lauget kan da med Føje regne sin Alder fra dette Aar. Særlig meget ældre kan det i alt Fald ikke være, thi det er, som ovenfor omtalt, først i Tiden efter Aar 1350, at de egentlige Haandværkslaug dukker op. Da de københavnske Bagervende i 1403 fik udstedt en Skraa, ses det, at der da allerede eksisterede et Laug for Bagermestre. 1429 stiftedes Københavns Guld-smedelaug, 1434 nævnes Skomagerlauget her i Byen for første Gang, og først 1460 kommer Remmesnidernes og Pungmagernes Laug til. Selvom Slagterlauget altsaa nøjes med at betragte Aaret 1451 som sit Stiftelses-

aar, indtager Lauget alligevel en af de første Pladser indenfor de københavnske Haandværkslaugs Aldersrække.

De ovenfor citerede Privilegier af 1451 gav Kødmanagerne Eneret paa at sælge ferskt Kød i Tiden fra 6. December til 24. Juni, ligesom ingen Aaret rundt uden Kødmanagerne maatte sælge ferskt Marsvineflæsk. Indenfor det Tidsrum, i hvilket Handelen var fri, faldt den sædvanlige Slagtetid, nemlig i Oktober og November Maaneder, i hvilken Byens Borgere hver for sig sørgede for at dække Vinterforbruget ved Indkøb af Kød til Nedsaltning. Ikke faa af Stadens Borgere drev den Gang Landbrug og holdt Kvæg, som de lod græsse paa Byens Græsgange. Jordløse Borgere holdt en eller flere Grise, og enhver, der ikke levede fra Haanden og i Munden, søgte, naar Slagtetiden var inde. Udveje for at faa Saltetønden fyldt, Skinker og Pølser hængt til Røg og Tællelysene støbt. Men udenfor Slagtetiden maatte alle, hvad enten han var fattig eller rig, søge til Kødmanageren for at forsyne sig med ferskt Kød. I det Tidsrum, vi her beskæftiger os med, — det var jo i Katholicismens Tid, — spiste man ikke Kød paa en hvilken som helst Dag i Ugen, men Søndag, Tirsdag og Torsdag var Køddage. Paa de øvrige af Ugens Dage levede man væsentligst af Fisk. For Kødmanagerne gjaldt det da om at være forsynede med tilstrækkelige Forraad, saa at Indbyggerne altid i Boderne kunde erholde det nødvendige Kød. Var København end den Gang en forholdsvis lille By, saa var den dog for stor til, at dens nærmeste Omegn kunde forsyne den med Slagtekvæg, og derfor gav Privilegierne Kødmanagerne Ret til at »ride paa Landsbyen« og købe Øksne, Køer, Grise, Faar og Marsvin »til deres Embeds Nytte og Behov«. Hvor langt ud i Landet disse Indkørsrejser har strakt sig, ved vi kun lidet om. Forskelligt tyder dog paa, at det fra først af i væsentligst Grad kun har været Sjælland, som det har været nødvendigt at afsøge paa Indkørsrejserne. I Aaret 1536 udgik der Brev til Lensmanden i Holbæk Len, at han skulde være Kødmanagerne i København behjælpelig med at faa Øksne og Lam til Købs i Lenet. Samtidig fastsattes Priserne saaledes, at der skulde gives 16 Mark for en god gild Okse og mindre, hvis den var ringere værd, og 18 Skill. for et godt Lam eller mindre efter dets Værdi. Af et Kongebrev fra 1596 ser vi, at Kødmanagerne i København søgte til Engelholms Marked i Skaane for at købe Kreaturer, men først 31. Marts 1649 faar Slagterne en almindelig Tilladelse til at købe fede Slagteøksne overalt i Riget, hvor de kan faa dem til Købs. Selvom altsaa Kødmanagerne tidligt har haft

Ret til at »ride paa Landsbyen«, saa synes Indkøbsrejserne først senere at have strakt sig over hele Landet, medens fra først af kun Sjælland og Skaane, som naturligt var, har afgivet den væsentligste Forsyning af Kødvarer til København. Omfattende organiserede Indkøbsrejser, som vi hører om fra Tyskland, kender vi ikke herhjemme. I Tyskland drog Slagterne viden om Lande for Indkøbenes Skyld, og de medtog da Breve for Befolkningen, idet de meddelte deres Afrejse og Ankomst ved at blæse i et Horn. Dette Slagterposternes Horn tog Postvæsenet i Arv, da det blev oprettet, og Posthornet, som klang helt op til vor Tid, da det afløstes af Lokomotivets Fløjten og Automobilernes Tuden, er et Minde om Slagterrejserne.

Bestemmelsen i Privilegierne af 1451 om, at ingen, der har købt Lam til eget Behov, maa sælge dem videre med Fortjeneste, tør vel, navnlig i Forbindelse med Forbudet mod at gøre Indkøb til nogen Købmand, antages at være givet for at hindre Kødmanagerne i at drive Handel med levende Kreaturer.

Allerede Privilegierne af 1451 kommer ind paa Spørgsmaalet om for høje Priser, det Spørgsmaal, der har staaet Strid om alle Dage siden. Det bestemtes, at om der opkom Klager over, at Kødmanagerne ikke gav skelligt Køb, da skulde Borgmestre og Raad sende en Mand eller to, der skulde overvære en Slagtning og skønne over, hvad Kødet burde sælges for.

Privilegiernes Punkt 9 og 10 fastsætter Bestemmelser om, at ingen maa være Kødmanager uden at kunne sit Haandværk, og han kan ikke være Kødmanager uden at bo i Kødmanagerboderne. Den første Bestemmelse er af stor Interesse, idet det ikke førend i Lavets Skraa af 1683 siges, at den, der vil ernære sig af Slagteri, skal have tjent hos en Mester i tre Aar, og saa sent som i Aaret 1815 siges det, at hverken Mester eller Svendestykke har været krævet indenfor Lavet. De mellem 1451 og 1683 udstedte Skraaer nævner intet om Bevis for faglig Dygtighed eller om Læretid. Hvorledes man i 1451 har forvissat sig om, at den, der vilde være Kødmanager, ogsaa forstod sit Haandværk, maa staa hen.

Ingen kunde være Kødmanager uden at bo i Kødmanagerboderne. Disse laa tæt op til Byens ældste Torv, Gammel Torv, hvor Byens Markeder afholdtes. Navne som Klædeboderne, der nu kun findes i Betegnelsen Klædebo Kvarter, og Skoboderne, der endnu lever i Navnet Skovbogade, vidner om, at omkring i de til Torvet stødende Gader havde Handlende og Haandværkere slaaet sig ned kolonivis. Klæde-

boderne og Kræmmerboderne laa i den Del af nuværende Skindergade, der løber ud til Gammel Torv, og Skindergades Navn tyder paa, at her var Tilholdsstedet for Skinderne, Garverne. Ogsaa en Smedegade, der laa paa Torvets modsatte Side, har eksisteret, og den vestligste Del Nørregade ned imod Torvet benævnes endnu i Midten af det 15. Aarhundrede Saltboderne. Kødmanagerboderne laa i Tyskemannegade, en Del af den nuværende Skovbogade og Vimmelskaftet. Boderne har rimeligvis ligget i Tyskemannegades Bøjning, hvor nu Nygade udgaar fra Vimmelskaftet, og fra Gaden har der rimeligvis været en Smøge ud til Torvet. Tyskemannegade, der var Gadens oprindelige Navn, har formentlig denne Benævnelse efter de mange tyske Sudere, Skomagere, der havde deres Boder paa den anden Side af Gaden. Senere kaldtes Gaden Suderboderne, og atter senere Skoboderne, der op i den nyere Tid er blevet forvansket til det meningsløse Skovbogade.

Kødmanagerboderne laa her indtil i Begyndelsen af det 15. Aarhundrede, men blev da flyttede til Bjørnebrogade. I Aaret 1412 gav Dekanus Jacob Klemensen til Theobalds Alter i Frue Kirke for Sjælemesser for sine Forældre en Gaard i Kødmanagerboderne i Bjørnebrogade, og Flytningen maa da formodes at have fundet Sted før 1412 og efter 1389, da Boderne nævnes i et lignende Gavebrev som liggende i Tyskemannegade.

Bjørnebrogade udgjorde en mindre Del af nuværende Købmagergade. Gaden havde sit Navn af en Bro, der førte over en Gren af Pustervigs flade Strand, øst for nuværende Trinitatis Kirke. Endnu 1448 nævnes Gaden med sit gamle Navn, men i 1471 kaldes den Kødmanagerstræde, og senere gav Kødmanagernes Boder hele Gaden Navn, det, der nu skjuler sig i den frygtelige Forvanskning Købmagergade.

Bodernes nye Plads var lige i Byens Udkant, idet Byens Grænse var Landmærket, og naar de nu flyttedes saa langt bort, som det vel var muligt at faa dem, naar man ikke vilde flytte dem helt uden for Voldene, har Grunden sikkert været den, at Blod og Affald fra Slagtingerne har generet Naboerne i en saadan Grad, at Boderne maatte fjernes. Men heraf fremgaar det da ogsaa, at Slagtingerne har fundet Sted i eller ved Boderne og ikke været henvist til en eller flere Slagtepladser. Naar det endelig valgtes at lægge Boderne i Bjørnebrogade, har Grunden rimeligvis ogsaa været den, at de her kom til at ligge ved Vandet, hvori Urenlighederne kunde kastes, men denne Fordel forsvandt snart, thi i 1447 blev Pustervig fyldt op; mulig er den ved den

stadige Kasten Affald blevet opfyldt saa stærkt — der var jo ikke rindende Vand i den — at der ikke var andet at gøre end at fylde den helt.

Boderne laa paa Strækningen fra der, hvor nu Trinitatis Kirkeplads ligger og ned efter mod Klareboderne. Om hvorledes Boderne har set ud eller været indrettede, ved vi nu intet, men man maa ikke af Ordet Bod lade sig forlede til at tro, at de kun har været Udsalgssteder, noget i Lighed med de langt senere Boder paa Nikolaj Plads, som de fleste af den nulevende Generation vil erindre. I Skraaen af 1496 hedder det, at der ikke maa være mere end et »Embede«, d. v. s. Slagterhaandværk eller Forretning, i hver Gaard, og ikke flere Vinduer til Kødsalg i hver Gaard. Vi ser heraf, at Ordet Gaard bruges i Stedet for Bod, men Kødmangerne har da ogsaa haft deres Boliger i Boderne, og herfra har de ogsaa solgt deres Varer.

Boderne har vistnok fra først af været Roskildebispens, Byens Herres Ejendom, thi 1407 overdrog Biskop Peder Slagter J a c o b D a c k s l a p e n Grund blandt Slagterboderne i Bjørnebrogade. Grundene og Boderne kom dog, i alt Fald tildels, formentlig snart i privat Eje, thi i Aaret 1452 skødede »beskeden Mand« Magnus Kok, Borger i København, sin Gaard i Kødmangerboder til Kanniken i Frue Kirke Hans Pedersen paa Kapitlets Vegne. 1512 ejede St. Gertruds Kapel en Gaard i Kødmangerboder, men den var udlejet til en Kødmanger, og 1513 ejede St. Dionysii Alter ogsaa en Gaard i Boderne. Forholdet har uden Tvivl været det, at det i det 16. Aarhundredes første Halvdel og tidligere ikke var nok at træde ind i Kødmangerlauget for at vinde Ret til Kødmangernæringen og betale den i Skraaen foreskrevne Kost. Nej, man maatte ogsaa vente paa, at der blev en Plads ledig indenfor de 25 Kødmangeres Kres, thi dette Tal maatte jo efter det kongelige Brev af 1443 ikke overskrides, men da Skraaen af 1496 desuden forlangte, at Kødmangere skulde bo i Kødmangergaden i de Gaarde, som Kødmangere før har boet i, maatte man tillige være i Stand til at overtage den ledige Gaard i Boderne, enten ved Køb eller ved Leje. Kødmangerlauget har saaledes været en, i Forhold til de fleste andre Laug, meget eksklusiv Kres. At denne, naar og hvor den kunde det, søgte at værne sine Rettigheder, er en given Ting, og vi ser da ogsaa Kødmangerne i Krig mod dem, der søgte at gøre dem Indpas i Næringen. 25. Februar 1472 udkom der et Kongebrev, der forbød Bønderne at bruge Købmandsskab eller »frit Embede« at haandtere«, men bruge og bjerge sig med det, dem bør, »og skulle



Bønder ej slagte og ej føre flaaet Kokød til vore Købstæder at sælges, men skulle føre levende Kvæg og sælge det, som de bedst kunne.« Det samme Brev vender sig mod Bønderne som Forprangere og Landridere, og her kommer vi straks ind paa Forpranget, som Slagterlauget gennem Aarhundreder skulde komme til at føre en forbitret Kamp imod. Ved Forprang førstodes den Virksomhed, som bestod i hos Producenterne at opkøbe Varer i Stedet for at lade Producenterne bringe dem til Torvs. Der opstod herved en Prisforhøjelse, den, vi nu vilde kalde Mellemlandleravance, som Forbrugerne maatte betale, og mod denne kæmpede saavel Myndighederne som Laugene lige indtil Forbudet mod Forprang helt faldt bort ved Næringsloven af 1857. Paa Spørgsmaalet om Forprang, som ogsaa paa Spørgsmaalet om Torvehandel, skal vi senere komme ind.

Kødmangernes første egentlige Laugsskraa er ikke dateret. Den kendes fra en Samling Afskrifter af Laugsskraaer og er der angivet som stammende fra Aaret 1596, hvilket ganske givet er galt, idet alt tyder paa, at den er udstedt før Reformationen. Der er da neppe meget galt i at tro, at Afskriveren har skrevet 1596 i Stedet for 1496. Skraaen lyder saaledes:

In nomine domini ammen.

Dette er kiødmangernis schraa, endrecht och schichellse, som de haffue paa deris embede i Kiøbenhafn, huilche dennem giffuit er af høybaarne herre och første, konger og rigens raad aff Dannemarch med borgemester och raads villie och samtøche i Kiøbenhafn.

1. Først och fremdeelis huo kiødmanger vill worde i Kiøbenhafn, hand schall vere echte och ret, saa at hand maa staa i loug och tough med huer dannemand, och schall hand haffue breff oc bewiszning, huorledis hand er deden kommen, som hand tient haffuer och kommen er.

2. Item schall hand boe i Kiødmangergaden i de gaarde, szom kødman-gere haffuer før i boed.

3. Och schall der ey flere embeder brugis i nogen gaard aff dennem end it och ey flere windue kiød fall foruden i huer gaard\*).

4. Och schall hand haffue en v-berøchtet dannequinde til hustrue.

5. Item naar hand ganger i embedet, schall hand szucrr eed med opragte fingre och bede szig saa gud till hielp och alle helgen, hand schall vere det embede huld och tro och aldrig emod och giøre szine med-brødre den deell, szom hand haffue will, och ey andet.

6. Item siden schall hand giøre kost med tho tønder wismer øll eller iijj tønder dansch øll och der till salt mad fire fersche retter. Och der till

\*) Meningen maa være, at der i hver Gaard kun maa være et Vindue, hvorfra Kød sælges.

schall hand giffue j biszmer pund wox ud och j lødig march i embedet, før-end han haffuer nogit kiød fall. Formaa[r] hand iche szaa at giøre, da schall hand sette god wiszen der fore i embedet, szom oldermænden och alle brødre nøyes med, och giffue huert aar j *tønde* dansch øll i embedet, szaa lenge [till] hand haffuer kost giort.

7. Item bør oldermænden at szette stefne szaa tit, szom behoiff giøris, och schiche wiide och wilchor om slet och om lambeslett.

8. Huo iche till steffne kommer, naar tilsigis, bøde j fierding øll for huer tid, wden hand er i louglig forfald.

9. Item huo som anderlidis slaar nød, end at embedet haffue[r] wedtaget, bøde en *tønde* øll for huert och ij march vox, szom hand slaar til v-rette.

10. Item schall ingen raabe fra en andens vindue, viide j *tønde* øll och j ⅞ vox, eller af gaden.

11. Item schall och ingen selge selff dødt kiød ved sit embede.

12. Item schall och to staldbrødre vere till sammen och sletten schall gange rett om.

13. Item schall ingen giøre den anden forkiøb paa gaden eller ved stranden, vide j *tønde* øll och j ⅞ vox.

14. Item schall ingen kiøbe mere end it lamb af nogen vogn til sammen, om der er nogen flere af embedet hosz, der kiøbe vill, vide j *tønde* øll och en march vox.

15. Item schall och ingen kiøbe mere aff drefte fee end it par øxen till sit embede och it deger lamb, wden det gielder for alt embedet, saa fremt embedet vill were i det kiøb, vide j *tønde* øll och 3 ⅞ vox.

16. Item bryder oldermænden, da schall hand bøde dobbelt.

17. Item den, som kommer sist i embedet, schall gange embeds erinde, naar hannem till szigis, szaa lenge [till] en anden kommer.

18. Item huo szom giør oldermænden v-liud i laugshuus eller paa stefne, bøde der for j *tønde* øll och 3 ⅞ vox.

19. Item huo szom løber vred aff stefne och will ey liude oldermænden och medbrødre, were embedet ey nermere, end alle brøderne will och luche hans vindue till, saa lenge till hand giør laugsrett och stefnen er holden der efter.

20. Item will hand iche søge stefne och kierer embedet for fogeden eller for borgemestere, før stefnen er holden, hafue forbrudt sit embede.

21. Item vorder nogen leed af sin gaard, och haf[ue]r hand giort sin embede rett, och boer hand uden embedet och ey slagter embedet imod, fanger hand gaard igien i embedet, niude sit embede igien siden som før, dog schall hand spørge oldermænden ad och alle brøderne, førend han hafuer noget fall.

22. Item far nogen af embedet med fosz eller worder embedet forbudet for v-liudelse, och vill hand der ind igien, vinde embedet paa nye och sette god viszen for sig, at hand schall ey mere saa giøre.

23. Item bander nogen den anden eller kalder øgenaffn, bøde derfor i *tønde øll* och ij ⅞ vox.

24. Item taler nogen paa den andens ære eller lif och kand det ey bewisze, rømme embedet och blifue self saadan en mand, som hand wilde giøre den anden till.

25. Item maa mand schellige giester biude i-laugshuusz, dog spørge oldermanden ad før; bryder nogen giest, da schall den bøde, som indbød.

26. Item schall ingen brødre eller søstre haffue flere hion i laugshuusz end en suend och en møe, deris børn vndertagen.

27. Item huo szom spilder laugsøll eller kaster tønden om, førend øllet er vde, bøde j *tønde øll* der fore.

28. Item huo der lenge sidder, lenger end laug[s]øllet er vde och oldermanden hiem gangen er, mod hoszbondens eller hustruens villie, bøde j *tønde øll* der fore.

29. Item dør nogen af dette embede, da schulle alle brødre och søstre følge den døde till graffue och ofre, om tillszigis.

30. Item leyer nogen mand en suend fra den anden, førend hans steffne dag er ude, bøde der fore j *tønde øll* och 3 ⅞ vox.

31. Item ganger nogen suend af sin tieniste, før hans stefne dag och hand haffuer giort regenschab, bøde j *tønde øll* och iij ⅞ vox.

32. Item huo sig leyer en suend, hand schall haffue to brødre till widne, huorledis hand hannem leyer, och ey lenger leye hannem end till alle helgendag\*).

33. Item kierer nogen, om nogen kiøber och iche betaler, da maa oldermanden løche hans windue, til saa lenge hans kiøb betalt er.

34. Item den samme ret er och, om nogen den anden schyldig er i embedet och ey betale vill.

35. Item huilche slagter suenne sig forbryder sig i nogen maader, stande samme ret, som brødre och søstre liude.

36. Item schall ingen kiødmangere to eller tre stande paa gaden med fersch maszuin flesch, vden det gielder alt embedet paa, vid deris embede.

37. Item schall ingen to eller tre forbinde sig imod embedet mod de andre, ved samme ret.

38. Item bryder nogen af vort embede imod borge[meste]re och raads bud, huad de legge om kiøb uden renderne och porterne, bøde der for j *tønde øll*, den anden brøde det først, saa vi nødis da till at kiøbe som andre.

39. Item maa alle sager rettis och aftalis i laugshuusz med osz self, vden der er konningens sag udi eller byens sag.

40. Item huo som faar embeds erinde paa lauget at kiøbe noget till embeds behof, det schall holdis ham vden sin schade, och schall hand ey forsette det kiøb anderledis, end hand det self kiøbt haffuer, widt sit embede.

---

\*) D. e. den 1. Novbr.

41. Item dør nogen broder, da schall hans hustrue niude det aar och dag; vill hun lenger holde embedet, haffue it halfft embede och ey mere, vden alle brøderne vill hinde det unde.

42. Huo som oldemanden bander eller ilde tilltall, hand bøde j *tøn*de tydsch øll [och] 4 ¼ vox.

43. Huilchen broder som kierer sin broder for borg[emestere] och raad førend for sin oldemand, hand bøde j *tøn*de tydsch øll och 4 ¼ vox.

Om denne Skraas Indledning, at den er givet Kødmanagerne af »højbaarne Herrer og Fyrster, Konger og Rigens Raad«, er mere end en blot Formular, eller om Kødmanagerne før denne har haft en anden og tidligere Skraa, som nu ikke mere kendes, eller om der med Indledningens Ord sigtes til Privilegierne af 1443 og 1451, eller endelig om Indledningen kan tænkes at være en Tilføjelse, der er foretaget ved den Omredaktion, som en Forfatter\*) mener, har fundet Sted et Aarhundrede senere, kan ikke afgøres.

I al Almindelighed ligner Skraaen andre samtidige Skraaer i sit Indhold. Men der er dog et enkelt og særligt betydende Punkt, hvori den adskiller sig fra andre, nemlig i en endnu meget stærkere Fremhævelse af Broderskabet indenfor Lauget. Ingen af Laugsbrødrene maa »slaa Nød« anderledes, end Lauget har vedtaget. Ingen maa raabe Kunderne fra en andens Vindue. Ingen maa gøre den anden For køb paa Gaden eller paa Stranden, d. v. s. i Havnen. Ingen maa købe mere end eet Lam af nogen Vogn, hvis der er flere af Lauget, der ogsaa vil købe. Ingen maa købe mere end et Par Øksne af en Drift Kvæg til sit Forbrug og »et Deger Lam«, d. v. s. ti Lam, uden at Købet gælder hele Lauget, hvis dette vil være med i Købet. Skraaens Bestemmelser tilsigtede herigennem at holde Laugsmedlemmerne saa vidt muligt paa samme økonomiske Niveau, den ene maatte ikke have nogen betydeligere Fordel frem for den anden.

At Øvrigheden, der var interesseret i at skaffe Befolkningen god og billig Tilførsel af ferskt Kød, har haft Indflydelse paa Skraaens nævnte Bestemmelser, er vel uden for al Tvivl, men at ogsaa Kødmanagerne selv ikke har været uden Medvirkning ved Skraaens Tilblivelse, synes at fremgaa af Punkt 38, hvor det tydeligt nok er Lauget selv, der taler, og dette Punkt tilsigter, ligesom de ovennævnte, at skabe lige Forhold for alle Laugets Brødre. Bestemmelserne kan derfor ikke opfattes som udelukkende dikterede af Myndighederne. Allerede her

\*) R. Berg: Kjøbenhavns Slagterlav 1451—1901. S. 7.

møder vi det ubrydelige Sammenhold, det udmærkede Kammeratskab, der har præget Laugets siden da, og som vi Gang paa Gang møder i dets Historie.

De øvrige Bestemmelser i Skraaen, om Oldermændseembedet, om Brødrenes Opførsel i Laugshuset, om deres Død og deres Enker, skal vi ikke komme nærmere ind paa, dels fordi de i alt væsentligt er omtrent enslydende med de tilsvarende i andre Laugsskraaer, dels fordi Læsere selv gennem Gengivelsen ovenfor kan gøre sig bekendt med dem.

Efter at Kødmanagerlauget i 1496 havde faaet sin Skraa, forløber der et langt Tidsrum, omtrent hundrede Aar, før vi atter hører om det. Det synes i dette Tidsrum at have levet et stille og roligt Liv, der ikke har givet Øvrigheden Anledning til Indgriben af større Rækkevidde.

7. Maj 1577 udkom en kongelig Forordning om, at al Slagtning fremtidig skulde ske uden for Byen. Det hedder i Forordningen, at Slagterne slagter Øksne og Fæ i deres Boder, saa at Blod og anden Urenlighed, som fremkommer ved Slagtningen, bliver staaende i Rendestene, hvoraf megen ond og slem Stank foraarsages, og er at befrygte, at baade sligt og andet mere ubekvent, som findes i Byen, kan give Aarsag til Pest og anden Sygdom. Byens Borgmestre skal derfor anvise Slagterne et bekvemt Sted udenfor Byen og ned til Vandet, hvor Slagtningerne kan finde Sted. Hvis nogen Slagter forbrød sig herimod, skulde han bøde 200 enkende Dalere, Halvparten til Kongen, Halvparten til Byen, og desuden have det slagtede forbrudt.

Da Boderne ved denne Bestemmelse kun fik Betydning som Udsalgssteder, blev Gaardene paa Købmagergade Slagterne for store, og Byen lod da paa en Grund ved Bryggernes Laugshus i Skindergade opføre tolv Boder, der lejedes ud til Laugets Medlemmer. Opførelsen fandt Sted før 1581, thi i dette Aar svarede hver af dem 2 gamle Daler i Leje. 1656 var Lejen 3 Kurantdaler. Senere opførtes endnu en Bod paa Hjørnet af Skindergade og Klosterstræde, og i 1745 svarede hver af disse tretten Boder 13 Rdl. 2 Mark i aarlig Leje.

Bodernes Antal var jo ikke tilstrækkeligt til at optage alle Slagterne fra de gamle Boder i Kødmanagerstræde, og enten er disse da ikke alle blevne rømmede, eller ogsaa har de Slagtere, der ikke kunde faa Plads i de nye Boder, været nødt til at søge sig Udsalgssteder ude i Byen, men herved ophørte altsaa den aarhundredgamle Stavnsbundethed. Vi ser da ogsaa i den følgende Tid, hvorledes Slagterne spredes ud over Byen, om end de særligt dog holdt til i dennes vestlige Del,

fordi de her var nærmest ved Vesterport. Udenfor denne anlagdes i de kommende Tider alle de Virksomheder, der fik Betydning for Slagternæringen. Den første af disse Virksomheder var Christoffer Valkendorfs Slagtehus.

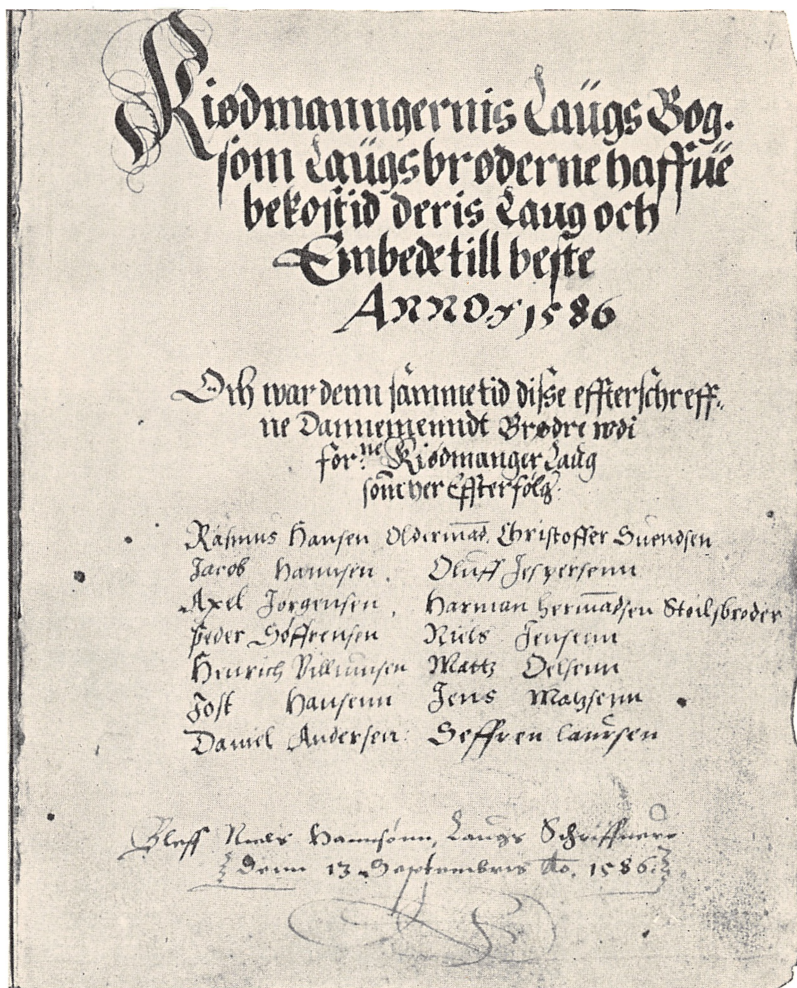
Syd for det nuværende Vesterbros Torv, mellem Eskildsgade og Gasværksvej, laa i det 16. og 17. Aarhundrede Byens Reberbaner. Nær herved, ikke langt fra det nuværende Kvægtorv, synes Christoffer Valkendorf at have bygget det Slagtehus, der var et af de mange Udslag af den store Interesse, han som Byens Statholder viste København. Søerne havde den Gang Afløb gennem en Aa til Kalveboderne, saa Stedet ved Aaen og i Nærheden af Stranden synes godt valgt, selv om det laa noget fjernt fra Landevejen, den nuværende Gamle Kongevej. Af en Magistratsbevilling fra 1623 ses det, at der fra Gamle Kongevej var fælles Tilkørselsvej til Reberbanerne og Slagtehuset. Denne Tilkørselsvej blev 1623 spærret og formenes at være det nuværende Bagerstræde, der endnu i 1784 var en lukket Gade. Slagtehuset laa vistnok vest for Aaen, idet denne menes at have dannet Grænsen mellem »Kalvehaven«, der 1619 blev overdraget Kongen, og Vesterfælled, thi i Jordebogen 1620 anføres det, at Slagtehuset laa »paa Byens frie Grund«, altsaa paa Vester Fælled.

Slagtehuset blev opført i Aaret 1583, saa der har altsaa været et Tidsrum af ca. 6 Aar mellem den Befaling, der 1577 forbød al Slagtning indenfor Voldene, og Slagtehusets Opførelse. Om Slagtehusets Indretning ved vi iøvrigt kun, at der i det var indrettet 14 Boder. Disse Boder har sikkert ikke været bestemt til Udsalgsboder. Hvor mange af Byens Indvaanere vilde mon gaa den lange Vej til Slagtehuset for at købe Kød, naar de kunde faa dette i Skindergade? Og Næring fra Vesterbro kunde Bodernes Indehavere ikke vente, thi Broen var kun sparsomt bebygget, og Vesterbrogade eksisterede endnu ikke. At Antallet af Boderne i Slagtehuset ikke forslog, faar man at vide gennem en Bestemmelse i den i 1623 udstedte Skraa, hvori det siges, at der skal anvises de Slagtere, der ikke kan faa Plads i Slagterboderne uden for Byen, Steder, hvor de kan opføre Boder til Slagtning.

Slagtehuset stod kun ca. 75 Aar. Der høres ikke Tale om det efter Svenskekrigen 1658—1660, og det maa antages, at det har delt Skæbne med de andre Bygninger uden for Portene, da Københavns Borgere i August 1659 afbrændte Forstæderne, for at Fjenderne ikke skulde finde nogen Dækning under Belejringen. Slagtehuset blev ikke

genopført, og efter Belejringens Ophør fortsatte man med at udføre Slagtingerne indenfor Voldene, i Slagternes Ejendomme.

Inden vi forlader Valkendorfs Slagtehus, skal det blot bemærkes, at Indehaverne af Boderne gav 2 kurante Daler aarlig i Leje.



FØRSTE BLAD AF LAUGSPROTOKOLLEN 1576—1682

Laugprotokollen har Indførsler baade fra 1576 (se S. 37) og 1581, saa Anskaffelses-aaret ligger ti Aar tidligere end anført paa Titelbladet.

De af Slagterlauget fra ældre Tid efterladte Arkivsager er kun faa. De bestaar kun af en, nu i Københavns Raadstuearkiv opbevaret, Laugsprotokol for Tidsrummet 1576—1682 og af den for kort Tid siden

udskrevne Laugsprotokol, der er paabegyndt 1750. Den første Protokol, »Kødmangernes Laugsprotokol«, rummer kun ca. 150 Blade i Kvart-format, og dens Indhold er for største Delen uden særlig Interesse, væsentligst kun korte Meddelelser om Optagelser i Lauget. Dog indeholder den tre Vedtægter af hhv. 23. September 1586, 22. Februar og 7. Marts 1596 om Køb og Salg af Kød og om Slagtning. Disse Vedtægter, der uden fremmed Paavirkning er helt og alene Laugsbrødrenes egne, vedtagne til Laugets og Brødrenes Bedste, lyder saaledes:

1.

Om vijde oc vidtect emel-  
lum laugs brøderne sielff indbyrdis wdi  
kiødmangere laug:

Anno D 1586 den 23 Septembris.

Tha vare menige kiødmangere tilhobe  
steffnidt wdi laugshuss. Tha bleff aff  
thennom alle enndrecteligen beuillgitt  
oc samtyct som her  
effterfylger:

Først. Att ingenn aff slagternne, deris hustruer eller tiunde, schulle fale eller kiøbe lam eller faaer de thuende torge dage om ugenn som er oensdag och løffuerdagen, førennd thet kommer indenn portterne, och huem som sig her imod forgriiber, skall bøde thil Kong. Maiest. ij gode, gamble daler, til byen ij daler och thil laugid ij daler wdenn ald naade.

Item. huem vdaff thennom som the andre dage gaee lennger att kiøbe eller fale faaer eller lam end vdtill reckerne wdi porttene, schal vere vnder den same brøde.

Samme dag bleff och saa enndrecteligenn beuilgitt och samtycket, att ingen aff laugs brøderne eller nogenn deris bud ell thiunde, schulle drage nogennsteds her fra byenn imod nogit drøffte fee och nogitt ther vdaff enndtenn fale eller kiøbe, førenndt thett kommer thil renderne wden Porthene. Tha maa huer slagtter wdi laugit, eller deris bud paa deris vegne, kiøbe jtt par øxene och icke meere, wdenn thet kommer ald laugit thil beste. Huem som her imod gjør, schal vere vid den same brøde, som forschreffuit stannder.

Thette samme er ochsaa wdi liige maade thil steffne wdaff thennom alle endrectelige beuilgitt och samtycket den 12 December Ao. 86 att ingen schal fale eller kiøbe nogitt fee, endten drøffte fee eller landfee, faar ell. lam wden reckerne wid portternne, vnder denn brøde som forschre uit stander.



2.

Thennd 22 Februarj 1596 holthis en almindelige steffnne med bijsiderre, oldermand och alle brødre vdi kiødmangere laugidt. Och tha udaff thennom alle endrechteligen bleff beuilgid och sambtøckt, att fraa denne dag och thill paske først kommendis skall sletten ghaa rett om, saa den ene icke skall slaa meere end thend annden aff de som fee haffuer staendis eller kand thet thill weij bringge vdi retter thijde om ugen, under deris faldtzmaell eithet skraens lydelse. Fraa paaske och thill bartolomej skall fellig ghaa ouffuer aldt med fhee i huor thet kiøbis, och skall laugitt were forpligt att bestille fhee i forrad med oldermandens vidskab vdi thijde, saa boedernne kannd vere forsørgen vnder deris embidz fortabelse, naar behouf giøres. Dog skall en huer thill paaske indlegge sin penge huer sin anpardt, som hand will hafue sin fortienning thill. Ther emod skall ingen køb slutis thill dett felligs behouf vden byen, vden the skeer med alle brødernis vidskab med mindre end den som understaar sig same køb att giøre kannd indføre j daler thill fortienist paa huer nød, naar ther giøris regenskab for. Ordningen med same fellig vdi boederne att slagte och i byen att selge skall ske effter oldermandens och thuende aff brødernes paa bud. Huad i byen købes aff nogen mester eller suend vden alle brødernis eller nogen aff disses vidskab, skall mesteren i lige made indføre j daler for huer nød thill fortiennist naar regenskab giøres i thett mindste, men huis som købis inden eller uden byes med alle brøderes eller de fleste deris vidskab skall ghaa vdi winding och tabning. Att thette forine saa endeligen holdis och efterkommes skall haffuer vij, som skrifue kand skreffuit denne voris vedtægt med egne hender her neden vnder, och de som icke skrifue kannd, haffuer deris merke her vedetegnett och kierlegen ombeditt derris kierre bijsidder thenne voris wedtegt med os at stadfeste och vede skrifue.

3.

Thennd 7 Martij 96 er vdi Jhesu naffun giordt thenne ordning om lamb køb och kalffue køb. Først skall holdis weed stranden aarligen som effthet følger och som nu allerede begynt er, item skall thett først om aaritt begynnendis paa thend offuerste bod vdi slagterbodernne som Søfren Laurizen nu vdi er, hannd eller hans høstru eller fuldmechtige skall haffue thet første tag, och sijden en huer eller deris wise bud, effther som boederne staar paa reij, och huilken boe the slippe paa thend enne dag, hand skall were først thend anden torrig dag. Dog med saa skell nogen bordt gaar och hans tag falder midler tijd, daa er hand aff end hans tag och bør att thøffue till dett falder hannem thill igien, och huer att nøgis med sin tag, enten thett er ont eller godt, och ingen att hafue mere end idt bud enten sig self sin høstru eller en karll, som weed og kand holde sig rett. Saa frembtt der brydis skall husbunden bøde fulde bøder, lige som hanndt thet self gjorde. Och skall ingen købe førend weed enden der som hollenderne sidder och sijden wp adt ind paa Amagtorrig. Meen huis som kommer wp att fergestreden skall ike købis

førend thet kommer paa torgitt och skall icke heller ghaa fleere ennd idt bud aff husitt huer dag att købe. Weed portene skal ingen hafue wden idt bud aff husitt weed huer poridt och thet skall hans bud, som først kommer hafue thet første tag och sijden paa rej efther som theris tid kommer, huer skall och nøgis med sin tag enthen thet er ont eller godt, lige som thet kommer enthen hand følger thet fraa porten eller icke, och skall ingen ghaa lenger end mellem begge portene, dog skall the følge deris tag inden for porten førennd de køber, och saa holde thet huer torrig dag klarligen, paa thet denn enes bud kand hafue saa god rettighed som den andens. Kommer och nogle, som wnderstaar seg att thill holde seg flere lamb eller kalfue end som hanndt med rette kand thill falde emod sine medbrøderis bud, som thill stede er i nogle wptengte meninger, enthen hand forgiffuer att haffue købtth thennem førend de kommer thill byen eller andere pratiker, daa skall hand ther forr bøde effther som wedtegten giordt bliffuer. Men huem som wden byes køber, skall thet føre eller lade inden førr om wgen och ike om torrig dagen, paa thet ther ingen misbrug udi woris ordning och wedtegt komme skall. Skall och ingen piger fælle eller købe, item alle drifte lamb som kommer thill byen enten fraa merken, som nogen wden laugitt indfører eller och som aarligen inddrifvis eller paa wognne indføris skall ghaa offuer dett gandske laug. Drager och nogen aff bye och møder dreffte lamb paa weijen skall ike købe dennem, wden hand kand frij skinden thill det gandske laugs beste.

Skall och ingen efther denne dag fordriste seg att selge lamb kiød wdi deris huse, eftherdj skraen ike kannnd dett thaele, thij den formelder ingen embedsbroder att bruge wden idt winndeue wnder allerhøjeste brøde, huillkett och alle brødere wndtagendis Morten Kraell som ike thill stede er nu endeligen sambtøcktte, her effther holdis skall. Mens alleniste huer broder frij foer att henge idt lamb paa huer sijde sin boeds dør och saa møgitt offwer winnduett i boen som ther wdj fierdinninger och halfue lamb henge kannnd. Men huis i en huer deris huse leffnith bliffuer, skall beuares wdi boederne och ther udselgis.

Vdi lige made skall och holdis om oxe kiød och inngen att bruge enten skambler eller anditt wijdere end hans windeuer och de thuende kroge for sin boeds dør. Huem aff brøderne eller deres høstruer eller folck seg emod nogen aff dise artikler efther denne dag forbryder skall en huer broder bøde for huer artikelss forkrenchelse første gangg bøde, thill Konng. Maijest. en daler, thill byen en daler, thill laugitt en daler, thill de fattige en ʒ: danske, kommer hand anden gangg bøde dubbeltt, kommer hannd thridic gange wijge embidett och ike were thet nermere end aldt embidett thet hannem wide will, och hans embide och winduer att were thill lugdt fraa den thijdt han bliffuer affsagdt wp embids och thill steffne ther effther bliffuer holditt igien och hand sidt embitt paa nye wunditt haffner. Thill windisbyrdt haffuer wij woris egne hennder her vnderschreffuit, och de som ike skriffue kannnd haffuer deris merke her undertegnett och kierligen

ombeditt woris kierre bijsidder och Kong Maijist fougitt denne woris ordning thill bekræftning att underskriffue.

Som det vil ses, levner disse Vedtægter ikke den enkelte Slagter mere Ret end den anden. Ingen maa købe mere end den anden paa Torvet, ingen maa have mere Kød udhængt foran Boden end den anden, og fra Paaske til St. Bartholomæi Dag, 24. August, skal alt Indkøb være fælles. Den Ensartethed i Laugsbrødrenes Forhold, som Skraaen af 1496 aabenbart tilsigtede indført, udvides nu et Aarhundrede senere ved Laugsbrødrenes egen Foranstaltning. Dette vidner om en saa stor Enighed, om et saa trofast Sammenhold, at man længe skal søge efter noget lignende uden at finde det.

Allerede i Privilegierne af 1451 var Myndighederne inde paa Spørgsmaalet om Kødpriserne, selv om saadanne ikke netop fastsattes, men i en af Magistraten kort før 1590 udstedt Vedtægt hedder det, at herefter maa en god Lammefjerding ikke koste mere end en Mark og et Pund god, fed Groffenbrad (Oksekød) ikke mere end 4 Skilling, men begge Sorter efter deres Værdi, om det er ringere. Vi møder her Myndighedernes Lyst til at blande sig, ikke blot i Laugenes Forhold, men ogsaa i Forholdet mellem Køber og Sælger. Indblandingen i det sidste Forhold gav sig bl. a. Udslag i en, gennem Tiderne meget lang, Række Bestemmelser om Torveforholdene, som vi ikke her kan komme altfor stærkt ind paa, men dog er nødt til at berøre med nogle Ord.

Byens ældste Torv var Gammel Torv. Det var i ældre Tid større end nu i vore Dage, idet det strakte sig helt op til Frue Kirke og Studiestræde. Det har i den ældste Tid utvivlsomt kun været omgivet af Boder, men disse var dog allerede før Tiden omkr. 1370 blevet afløst af faste Beboelser. Nytorv blev først indtaget som Torv 1605, idet de paa Pladsen staaende Smaahuse blev nedrevne. Torvet holdtes indenfor Grænser, der dannedes af Torvets Rendestene og de to Halsjærn, hvori Bryderne af Torvefreden og Forprangere anbragtes, i Nørregade og Vestergade. Torvedagene var Onsdag og Lørdag, og allerede i Erik af Pommerns Stadsret af 1422 omtales det, at saalænge Tegnet staar, maa ingen handle paa Torvet uden bofaste Bymænd og Borgere, men naar Tegnet toges ned, d. v. s. Kl. 10, maatte udenbys Folk handle. I Præsten Anders Hjørings Skrift »Lejrkrands« 1660 omtales Torvetegnet som en rød Fane med hvidt Kors. Bestemmelserne om, at kun bofaste Bymænd og Borgere maatte handle indtil et vist Tidspunkt,

tilsigtede naturligvis at give Borgerne Lejlighed til at forskaffe sig de bedste Varer til deres egne Huses Fornødenhed, forinden Varerne opkøbtes af Høkere, der atter solgte Opkøbet videre mod en passende, oftest vel snarere upassende Fortjeneste. Men der er ogsaa fra den Tid adskillige Bestemmelser, der forbyder udenbys Haandværkere og Handlende at komme med deres Varer paa Torvet. Bestemmelsen gjaldt naturligvis ikke Omegnens Bønder, der tilførte Byen Næringsmidler eller levende Kreaturer, men disse var paa deres Vej til Torvet udsat for mangt et Angreb, idet Høkere og andre Forprangere drog Bønderne i Møde udenfor Stadens Porte for at afkøbe dem Varerne, ja end ikke frygtede for at handle med dem paa Byens Gader, uagtet de derved udsatte sig for Myndighedernes hævnende Haand. Bestemmelser, der gaar ud paa at hindre Forpranget, gaar derfor Haand i Haand med Bestemmelser, der tilsigter at haandhæve Borgernes Ret til fri og førstehaands Handel paa Torvene. Anders Hiøring siger imidlertid, at der bestod et Sammenspil mellem Høkerne og Bønderne, og at disse ofte solgte deres Produkter til Borgerne for højere Priser, end de forlangte af Høkerne. Dette er jo et Forhold, der heller ikke er ukendt i vore Dage.

Hvad Slagterne angaar, saa maatte de selvfølgelig heller ikke købe Kreaturer paa Torvet, førend Tegnet var nedtaget. Handelen med levende Kreaturer foregik, som det ses af den ovenfor citerede Vedtægt af 7. Marts 1596, ved Stranden op efter mod Amagertorv; dog holdtes der ogsaa Kreaturmarked paa Nytorv lige til 1671, da al Handel med levende Kvæg og Heste forlagdes til den i dette Aar oprettede Trommesal udenfor Vesterport.

Ovenfor er det nævnt, at Magistraten i Aarene før 1590 fastsatte Priser for Lamme- og Oksekød. Disse Priser lyder i Nutidsøren ganske latterlige, saa smaa er de. I Helsingør solgtes i Tidsrummet 1576—1586 et Pund Oksekød til Priser, der svarede til omkring 6 Øre før Verdenskrigen, og en Lammeijerding kostede circa 36 Øre. At Øvrigheden, der jo fastsatte Priserne, var tilbøjelig til at gaa Slagterne for nær ved Fastsættelsen, er vistnok ganske sikkert. Slagterne var afgjort uheldigt stillede. Ifølge de dem paalagte Pligter skulde de altid sørge for, at Byen havde tilstrækkelige Forraad af ferskt Kød og maatte, for at kunne opfylde denne Forpligtelse, foretage Rejser ud i Landet. De maatte opkøbe paa længere Sigt, give de Priser, som Bønderne forlangte, thi Slagtekvæg skulde de have, føre Kvæget til København, maatte ofte have det gaaende paa Græs eller holde det paa

Staldfodring i længere Tid, maatte ofte have ret stort Folkehold, maatte betale Leje af Boder, maatte i de fleste Tilfælde holde Hest og Vogn, maatte i det hele taget have store Udgifter, men var tvungne til at følge en Udsalgspris, der af Magistraten kun sattes hvert halve Aar, ofte endda med længere Mellemlum, medens deres Udgifter kunde svinge stærkt indenfor et saadant Tidsrum. Intet Under, at Kød-taksterne var og blev Slagterne en Torn i Øjet, og at de kæmpede stærkt imod dem. At Slagterne har haft skellig Grund til deres Kamp, kan man ikke nægte, naar man ved, at Kød og Fedevarer var forholdsvis billigere end Brød. Saa meget mere rosværdigt er det, at Slagterne, som de lovlydige, kongetro Folk de al Tid har været, kun en enkelt Gang, som vi senere skal se, ligefrem satte sig op mod Øvrigheden.

---

## TIDEN FRA OMKRING AAR 1600 TIL 1750.

I Begyndelsen af det 17. Aarhundrede kom de tyske Laugsskikke, som med et fælles Ord kaldes »Zünften«, til Danmark.

Laugsvæsenets egentlige Blomstringssted var Tyskland, og her kendes Haandværkernes Vandringer helt tilbage i Middelalderen. Dels tvungne af tiltagende Overproduktion af Svende, dels for at lære nyt og se andre Egne, Sæder og andet Haandværksbrug drog de unge Svende bort fra det Sted, hvor de havde tilbragt deres Læretid. Svendevandringen blev en Fortsættelse af Læreaarene, og efterhaanden en ganske nødvendig Fortsættelse, idet adskillige Laug stillede Fordring om, at Svenden, førend han kunde nedsætte sig som Mester, havde »forsøgt sig« et vist Antal Aar paa andre Steder. Fra Tiden omkr. Aar 1600 ser vi en stadigt stigende Strøm af Haandværkere, naturligvis mest tyske, drage ind over Danmarks Grænser, og ikke faa af disse Gæster kom til at synes saa godt om Landet, at de slog sig ned for stedse. Men ogsaa Danmark sendte sine unge Svende ud, og med Staven i Haand og Randselen paa Nakken drog de i nogle Aar om i Udlandet, rejste »paa Haandværket«, led maaske undertiden Sult og Nød, men høstede oftere Glæde og Nytte af Samværet med fremmede Værkfæller, saa at Rejseaaarene senere stod i Erindringen med særlig Glans og Tilløkkelse. Men ved det livlige Samkvem bragtes Zünften ind i de danske Laug. Som Broderskabsfølelsen var en bærende Kraft indenfor Laugsmestrenes Kreds, saaledes ogsaa indenfor Svendenes Kreds, og naar den rejsende Svend kom til en fremmed By, var han altid sikker paa at blive hjulpet tilrette, naar han henvendte sig paa sit Laugs Herberge og paa de forskellige vedtagne Maader gav sig tilkende som hørende til Lauget. Han skulde, naar han fremstillede sig i Svendekroen, kunne fremsige den for Lauget vedtagne Hilsen (Grusz), kunne give de foreskrevne Haandtryk paa rette Vis, holde sin Hat paa en bestemt Maade og andet mere. Kunde han det, saa tog Oldgesellen sig

af ham og hjælp ham til rette. Hvis Lauget hørte til de »geschenkte« Laug, fik han den ham tilkommende Skænk eller Gave. Oldgesellen sørgede for at »omskikke« eller »omskue« ham »efter Vallen«, d. v. s. søgte Arbejde for ham hos Mestrene i bestemt Rækkefølge. Det gjaldt saaledes for den vandrende Svend om at være fuldstændig fortrolig med sit Haandværks »Gebrauch« og »Gewohnheit«. Uden det kom han ingen Vegne, idet ingen, der hørte til et zünfftigt Laug, vilde kendes ved den, der ikke kunde give fyldestgørende Beviser paa selv at høre til der. Zünften drev navnlig en stærk Kultus med Laugets Lade. Naar



LYDHAMMER AF BEN. Indskriften er følgende:

(I) Jesu Nafn tager jeg dene Hammer i Hand,  
Signe os Gud og den hillig Aand,  
Hvo der icke agter dene Hammer Banker Liud,  
Hand skal strax bøde paany.

Laden var stillet paa Bordet og aabnet, og Oldemanden ved at banke paa den med Lydhammeren havde kaldt til Orden, maatte der være stille i Salen, og alt skulde gaa sømmeligt til. Der er endnu mange flere Forhold, mange flere Skikke, senere hen i Tiden mere og mere naragtige, efterhaanden som de gamle Former mere og mere udformedes og forøgedes. Herpaa skal vi imidlertid ikke komme nærmere ind, og naar vi i det hele taget er kommet noget ind paa Zünften her, er Grunden den, at det har været nødvendigt at paapege, at det københavnske Slagterlaug, saa vidt vi nu kan skønne, aldrig har hørt til de zünfftige Laug. At det aldrig har hørt til de »geschenkte« Laug, ved vi med Sikkerhed. Det eneste, der kunde tyde paa, at Lauget i nogen Grad har været smittet af Zünften, er et Par Indførsler fra saa sent et Tidspunkt som 1668 i den gamle Laugsprotokol, hvoraf fremgaar, at den nyop-

tagne Laugsbroders Edsaflæggelse foregaar for aaben Lade. Men det at Slagterlauget har optaget Zünftens Kultus med den aabne Lade, behøver ikke at kendetegne Lauget som zünftigt. Laden, hvori Laugets Privilegier og Penge opbevaredes, var jo selvfølgelig et helligt Klenodie for Lauget, og hvad var naturligere end at vise dette Ærbødighed, tilmed naar man vidste, hvorledes andre Laug dyrkede Laden.

Det er jo egentlig kun ganske naturligt, at det københavnske Slagterlaug ikke var zünftigt. Lauget var aldrig stort, det talte i 1743 kun 30 Medlemmer, og der har aldrig i dets Skraaer været fastsat Bestemmelser om Svendevandringer. Men Lauget har tilmed, saavidt det fremgaar af de bevarede Kilder, altid været udpræget dansk. Af de i de to ældste Borgerskabsprotokoller, fra Aarene 1699 til 1723, nævnte Personer, der har vundet Borgerskab som Slagtere, ialt 49, var 28 født i København, 9 i det øvrige Danmark, 6 i Sverige og 6 i Tyskland. At disse 6 tyskfødte Medlemmer af Lauget, der er indkomne i Løbet af 24 Aar, i nogen Maade skulde have kunnet præge det, tør dog ikke antages. Desuden forekommer der ikke i den gamle Protokol nogen Indførsel, der tyder paa tyske Skikke eller tysk Sprog. Men selv om Lauget altsaa har været fuldt saa dansk som noget andet Laug, saa har det naturligvis ikke kunnet undgaa at maatte lide under den Uvillie, der paa højere Steder oparbejdedes imod Laugene, og som ikke mindst skyldtes netop det, at Laugene herhjemme støttede deres Position ved den nære Sammenknytning med de tyske Laug. De fremmede Haandværkssvende nægtede at arbejde i Laug, der ikke var zünftige, og danske Haandværkssvende kunde, praktisk talt, ikke rejse paa Haandværket, naar de ikke hørte til et zünftigt Laug. Hvad nyttede det saa, at Regeringen strittede imod og gav Bestemmelser om Laugene, ja endog gik saa vidt, at den helt ophævede disse? Laugenes Organisation var Regeringen for stærk, og paa Laugenes ubrydelige Sammenhold prellede Regeringens gentagne Forsøg af.

Det synes, som om det hovedsagentlig er Skomagerlauget i København, der, ved ikke at overholde de af Kongen fastsatte Priser paa Fodtøj, har optændt den kongelige Vrede, saa at Kristian IV 19. Juni 1613 udsteder en Forordning, hvori det hedder, at da »Laugene paa det højeste besværer vore Undersaatte, med hvad de hos dem skulde lade gjøre«, saa forbydes nu alle Skraaer og al Laugsret. Enhver skulde nu fremtidig kunne bruge sit Haandværk, naar han havde aflagt sin Borered.



Denne skarpe Forholdsregel fik imidlertid ringe eller ingen Følger for Laugene, der simpelthen slet ikke respekterede den, men lod den ganske upaaagtet. Om Slagterlauget ved vi saaledes af den gamle Laugsprotokol, at Lauget, trods det, at det officielt slet ikke eksisterede, baade i 1616 og 1619 valgte ny Oldermænd, og der siges endda ved sidste Lejlighed, at Valget skete med Borgmester og Raads Samtykke, og Magistraten havde endda ved den nævnte Forordning faaet Befaling til at fratage Laugene deres Skraaer!

Laugene var saaledes Regeringen for stærke, og 10. December 1621 maatte Kongen ved en ny Forordning trække noget i Land. Efter denne Forordning skulde det tillades Mestrene i hvert Haandværk i Forbindelse med Borgmestre og Raad at affatte nogle visse Vilkaar, der skulde holdes af alle dets Mestre og Svende, og i Løbet af kortere Tid fremkom der nu fra Magistraten en hel Række nye Laugsartikler. Saaledes fik Slagterlauget 31. Oktober 1623 følgende nye Artikler.

Wi borgemester och raadmend udi Kiøbenhaffn giøre witterligt, at eftersom Kong. May., woris allernaadigste [herre], med Danmarkis rigis høywise raad, naadigst for got och raadsamt hafue anseet, at handtwercherne och embederne her i byen maa føris paa fode, huor fore och Hans Kong. May. obne mandat er vdgangen, at udi huert embede skulde forfattis nogle visse wilchor med borgemester och raads betenchende, huor efter de kunde hafue dennem at forholde, da efterdi mange slagtere hafuer os deris embeds anliggende ofuergifuet, hafue wi det med fliid lest och igiennemseet, och efter høybemeldte Kong. May. naadigste beuillning dennem efterskrefne laugs ordning vddelt.

1. Først till en oldermænd at indsette skall aff all lauget udwelgis tuende forstandige mend, som for borgemester och raad paa Raadhuuset skall opfordris, huilchen di af samme to god kiender skall it aar vere slagternis oldermænd, och hand hafue to andre fornumstige laugsbrødre till hossiddere, huis nafne i byens bog skulde indtegnis, huilche med oldermænden skall paa mindis deris bestillning med flid till Kong. May. och byens gafn troligen och foruden all argelist at forrette, och till alt saadant at efterkomme skulle de paa en wis dag udi huer vge forsamlis paa en bequem sted, om saa offte behof giøris, och der forhøre huis klagemaall och besuering imellem slagterne indbiurdis, saa vell som och [imellem] dennem, deris sucne och drenge kand indfalde, de skulle och hafue en laugs skrifuer, som alle deris sager och ærinde kand till bogs tegne, och naar en oldermænd forlofuis, da skall en aff hossidderne skichis til oldermænd vdi hans sted, huilchen raadet der till kiender dyctig at vere, och en anden laugs broder settis till hossiddere igien, dog skal ingen hossiddere were lengere end udi to aar.

2. Ingen maa indtagis i slagter laug<sup>t</sup> vden hand till foren hafuer wundet sit borgerskab eller det till wisse tid agter at forhuerfue, och sig neder sette ville udi saadan louglig och velbeyleylich huuse och gaarde, som till slagternis ophold sig kand bequemme, och skall hand efter det 70 capitell udi hoyloflig konning Christian den tredies recess giffue en gylden till indgang eller och udi den sted 6 specie ʒ eller des verd, af huilche oldermænden och hans hossiddere skulle haffue de tre parter och skrifueren den fierde part, men till deris samlings stues leye och den at holde ved lige maa aarligen med laugsbrøderne giøris tilleg, huer effter sin Formue, saa vell som och till de fattige laugsbrødre och søstre, som soet och armod lide, deris nødtørfft och bistand, och at hielpe dennem till iorde med, naar de ved døden afgaar, och ellers skulle de ingen bekaastning giøre enten med mad eller driche til gilde eller giestebud i nogen maader.

3. Disligeste paa det altingst i samme laug dis skicheligere maa tillgaa, da skulde oldermænden med hossiddere wed laugsens skrifuer lade holde rictig regenskab paa laugsens penninges indtegt och udgiff<sup>t</sup>, huilchet en oldermænd efter anden aar fra aar skulle indlegge udi laugsens kiste, at der af saa offte fornøden giøris kand erfaris, huad som indtagis och udgiffuis till meenige laugs nøtte och gaffn, och huad som gamle och skrøbelige laugsbrødre och søstre till gode kommer.

4. Huilchen slagter sist i laug<sup>t</sup> indtagis skal tiene i laug<sup>t</sup> efter oldermændens befalning och till sige brøderne at møde till stefne, liig at følge och alle ærinde, som paa Kong. May. och byens och laugsens weigne forrettes skall, indtill en anden kommer i hans sted, mens indtagis to eller tre slagtere paa en tid, da skall den som yngst er forskrefne bestilling betiene, findis hand u-villig eller forsømmelig som till sige skall, bøde huer gang hans brøst findis 2 ʒ till de fattige af laug<sup>t</sup>.

5. Effter saadan anordning skulde slagterne her af byen begynde deris laug paa ny och det saa ved lige och magt at holde, at udi slagterboderne iche nogen tid, enten i herredage eller andre store forsamlinger, fattis got oxekiød eller lammekiød til kiøbs, all den stund de her paa torfuit eller udi landet queg och lam for pendinge kunde bekomme, huilchet de skulde ud selge som det er fet och got till, stalløxen kiød, gresøxen och andet gemen slagte kiød, huer for sig med byes rette skaallepund vegt, for skelligt kiøb, saa at de fattige och rige maa see och kiende, at dennem sker skiell for deris penge, som det sig bør, och dennem iche tillstedis at slagte och vdhugge magert koe kiød iblant oxekiød, findis nogen det at giøre, bøde 6 ʒ.

6. Slagterne skulde slagte vden byen udi de boder, der till bygde och forordnet ere, och iche inden porte, paa det blodet och anden v-renlighed iche kand flyde langs gaderne igiennem eller udi strederne, got folk til af sky, er och nogen slagter, som i samme boder iche hafuer rum at slagte, da skall dennem her uden for byen en pladz udvisis, som till samme deris slagter boder at bygge best kand bequemme.

7. Ingen maa udhenge eller fall holde ny slagtet kiød eller suin och det vdselge af deris huuse, kieldere eller udi gader, mens alleene udi slagterboderne eller paa Ny torfue, huo som i de slagterboder ey rum hafuer, efter Kong. May. der om udgangne forordning; findis nogen her imod at giøre, skulle hafue samme kiød forbrudt till de fattige och der for vden til kongen och byen bøde 20  $\text{ŷ}$  saa ofte dett skeer.

8. Skulle alle slagtere vere strengeligen och alvorligen forbuden at selge nogen slags self dõt fersk kiød, vnder deris æris och embedes for-tabelse.

9. Dersom nogen slagter eller slagter suend blifuer befunden och skel-ligen ofuer bevisis, at hafue kryst eller forderfuit nogen bondens lam, som de paa torfuit skall holde, den skall iche alleeniste oprette skaden, men strafis paa sin formue som den, der v-erligt handlet hafuer.

10. Ingen slagter eller slagter tiener maa falde andre i forkiøb, vnder 6  $\text{ŷ}$ 's bøder saa offte det skeer.

11. Wdi slagterboderne skulle de iche heller kalde nogen fra andens windue, mens lade dennem kiøbe enhuer som de lyster, vnder fire  $\text{ŷ}$ 's bøder.

12. Af dreffe fæe och lam skall ingen slagter kiøbe mere end it par øxen och 10 lam.

13. Mens ville alt embedet were i det kiøb, da skulle de samtlige betale och saa huer annamme huis dennem bør med rette, huo her imod giør bøde 40  $\text{ŷ}$ .

14. Slagterne maa holde tuende adels stefne om aaret paa fastende stefne, den ene neste søgen dag(!) och anden ved St. Hansdag mitsommers tide, udi en af raadsens nerverelse och da tale med huer andre om det gandske laug och embeds nødtørfft, saa och afrette alle sager, som iche tilforen udi de andre laugsmøder aftalt och forklaret er, disligeste skulle de udi samme adels stefne ofuer veye huad indkiøb de hafuer paa huer forskrefne slags queg och slagter fæe, och sette kiøb derpaa, eftersom det udi boderne med ret skaalepund vegt maa och skall selgis och afhendis, dog forbeholden efter tid och leylighed at lade forslaa, efter øxenens indkiøb, huad huer fierding oxer i skaalepund at selge kand streche i pendinge, med borgemester och raads vidskab och samtyche, paa det den fattige almue maa skee skiell och at slagterne maa ved blifue.

15. Gaar nogen slagter bort af stefne førend hand suarer for sig och stander huer till rette, som hannem blifuer till at tale, bøde 6  $\text{ŷ}$ .

16. Huo som giør oldermænden eller hossiddere v-liud udi laugsens forsamling paa laugs stefne eller anden tid, bøde iligemaade 6  $\text{ŷ}$ .

17. Slagterne skulle were endrechteligen till at holde god och skichelig ordning imellem deris suenne och drenge, och en iche vdlofue eller giffue større løn end den anden, som er dennem self till skade. Disligiste och venne deris folch till kirchegang och Guds ords hørelse, och till ophold fra drukenskab, letferdigheds ord och tale, som ofte des wehr iblant dennem

skeer, Gud till fortørnelse och menigheden till forargelse, vnder alvorlig peen och straff.

18. Wnderleyer nogen slagter andens suend før hans stefnedag er forløben, bøde 6 Ɔ.

19. Anstiller nogen slagter suend sig modtvilligen och forløber sin hosbonde, førend hand haffuer met hannem afklaret for huis dennem imellem var och blifuer louligen adskilt, hand maa paa gribis och straffis efter Kongl. May. naadigste vdgangne mandat eller efter oldermandens och hosiddernis billig kiendelse, som ret er, mens dersom ellers i andre maader kand indfalde tuistighed imellem slagterne indbiurdis, eller och om di och deris tienere huer andre for v-rette, da skall deris sager forhøris ved bisidderne och raadet, med oldermanden och hans hossidderne, saa vit kongen och byen ingen rettighed hafuer.

20. Huilchen slagter, som leyer nogen suend, hand skall haffue to widne och lade samme suends nafn och wilchor och med huad beskeen hand fest worder ved laugens skrifuer at antegne.

21. Forbryder sig nogen slagter imod huer anden indbiurdis, da skulle den tiltalis och stande tilrette for oldermanden och hossidderne, skeer blodwid, da kongens och byens ret forbeholden.

22. Forsømmer nogen slagter suend sin hosbondis gafn at giøre, som hand er fest fore, hand straffis eller bøde efter oldermandens sigelse.

23. Skulle slagterne ingen artichler eller vedtegt for dennem self optage, forvden borgemesters och raads samtøche och widskab, anderledis end udi denne deris skraa forfattet er, under tuende 40 Ɔ bøder till kongen og byen.

24. Iche heller to, tre eller flere biude dennem imod embedet med nogen paafund, under samme straf.

25. Afsiger nogen slagter fra embedet och siden er det igen begierendis, eller och med forset holder sig der fra en tid lang och iche som andre hans laugsbrødre wille holde embedet wed lige, da skall hand winde det paa ny igien efter oldermandens och hossidernis sigelse.

26. Naar nogen slagter ved døden afgaar, vill da hans hustru bruge embedet fremdelis, da maa det hende samtøchis, dog at hun der maa holde saadan folch, som retteligen wid der med at omgaaais, och at hun holder laug og laugs ret vedlige.

27. Huilchen broder eller laugs søster, som Gud allermechtigste kalder af denne verden, och oldermanden lader tillsige laugsbrøderne at følge hannem eller hinde till jorden, da huer at følge eftersom deris leylighed sig kand begifue, med mindre det skeer udi pest tid, da der med at forholdis efter den forordning, som giøris och holdis offuer all byen.

28. Skall oldermanden lade tillsige dennem af lauet, som skulde bere liget til jorden, efter ordentlig omgang, er da nogen, som for alderdom eller suagthed iche bere kunde, da skall hand forbigaaais, huo her imod siger och sidder ofuerhørig, han de bøde 10 Ɔ til lauet.

29. Endelig och till beslutning alle bøder, som forbyrdis udi dette laug og udgifuis och besk[ich]is till alle parterne, eftersom høybemelte Kong. May, naadigste forordning i det andet capitel indholder och som forskrefuit staar, dog Kong. May. och byens sager foruden disse forskrefne artichle uforkrenchet, och paa Hans May. naadigste behag os forbeholdet dennem efter tidsenslig leyhed at forandre och forbedre, eftersom menighed och laug et gafnligt kand vere. Till vidnisbiurd hafue wi ladet trøche woris stads secret hengendis her neden fore. Giffuit wdi Kiøbenhafn den 31 octobris anno 1623.

Den nye Skraa er i flere Henseender bemærkelsesværdig. Ikke blot er dens Bestemmelser langt mere udførligere end tidligere, men den giver mere Klarhed over Laugets Organisation saavel indadtil som udadtil. Medens den tidligere Skraa vel nok nævner Oldermænden, men intet siger om hans Valg, saa bestemmes det nu, at Lauget skal vælge to forstandige Mænd, og af disse skal Magistraten udpege den ene til Hvervet. Der er straks heri sagt, at Magistraten øver en Indflydelse indenfor Lauget, en Indflydelse, der senere skulde blive udvidet og yderligere befæstet. Ogsaa omtaler Skraaen for første Gang Hossid-dere og bestemmer, at den af disse, der efter Magistratens Skøn er den dygtigste, skal være Oldermændens Efterfølger. Det første er dog ikke nogen ny Skik, der her indføres, thi den første Indførsel om Oldermændsvalg lyder i den gamle Laugsbog saaledes:

»Anno 1571 Thenndt 17 dag wdi Aprili Maanidt. Tha bleff Peder Søffrensenn af Burgemestere oc Raadt forleskit aff sin Oldermænds Bestilling. Och skød sin Skiel och Skutzmaall wdj Laugs Huuss for menige Laugsbrødre. Tha tackede the hannem got for Villighed som hanndt thennom och Embedit giort och beuiist hagde.

Och Bleff Anders Pedersenn same Dag Oldermænd ij hanns sted. Effthet Burgemestere, Raadtz och menige Brødris Vilge och Begiering.«

Skraaen bestemmer, at Oldermændsvalget kun gælder for et Aar, medens Laugsbogen viser, at de Tidsrum, i hvilke de tidligere Oldermænd beklædte Stillingen, var af ret forskellig Længde. Den ovennævnte Anders Pedersen sad saaledes som Oldermænd til 17. Januar 1572, altsaa kun i tre Fjeringaar, Eftermanden, Jesper Nielsen, fra sidstnævnte Dato til 30. Oktober 1575, Rasmus Svendsen til 3. Februar 1584, Christoffer Svendsen til 18. August 1586, Rasmus Hansen Juell til 4. August 1591 og Niels Jensen til 20. Maj 1595. Det fremgaar af de anførte Datoer, at Oldermændsvalget ikke har fundet Sted paa en bestemt

Aarstid, og man tør derfor vel gaa ud fra, at Oldermændene selv har været Herre over, paa hvilket Tidspunkt han vilde træde tilbage. Om Bestemmelsen i Skraaen af 1623 om de etaarige Perioder er blevet overholdt, ved vi ikke, da Laugsprotokollen ikke giver fyldestgørende Oplysninger herom.

Medens vi er ved Laugets Embedsmænd, kan Stolsbroderen passende omtales. Stolsbroderen, eller Hossidderen, var den Embedsmand, der skulde være Oldermændene behjælpelig med Forretningernes Udførelse. Medens Skraaen af 1623 omtaler to Hossiddere, nævner den gamle Laugsbog for den ældste Tids Vedkommende kun een Stolsbroder. 23. April 1587 vælges N i e l s J e n s e n til Hossidder af Oldermændene og menige Laugsbrødre. Samtidig siges det, at han fik overleveret den ene Nøgle til Laugets »Skrin«, — Betegnelsen »Lade« bruges ikke af Kødmanderlauget før senere, — og det siges, at han skal være Stolsbroder i tre Aar fra Dato. Ny Stolsbroder vælges 26. September 1591, 3. Juni 1595, 20. December 1597, 8. Januar 1606 o. s. fr., uden at der ved Indførslerne bemærkes noget om, hvor lang Tid de paagældende skal beklæde Embedet, medens Skraaen nu bestemte, at Funktionstiden skulde være to Aar.

Foruden Oldermændene og Hossiddere skulde Lauget have en Laugs skriver, der kunde føre Laugets Regnskaber. Haandværkerne paa den Tid var ikke netop skriftkløge, og kun få af dem var i Stand til at føre en Pen, hvilket hosstaaende Samling Bomærker og Underskrifter fra den gamle Laugsbog bærer fyldestgørende Vidne om.

Endnu en Embedsmand havde Lauget. Det var den i Lauget sidst indtraadte Broder, der efter Oldermændenes Befaling skulde tilsige Brødrene til Stævne, til Ligbæring og iøvrigt forrette Laugets Ærinder. Denne Broder kaldtes, saavel i Slagterlauget som i andre Laug, »Degnen«, og Stillingen var naturligvis ikke eftertragtet. Det maa jo absolut heller ikke have været nogen ublandet Fornøjelse for en ung Mester, der lige havde paabegyndt sin Forretning og nu skulde til at arbejde den frem, saaledes ved enhver Lejlighed at skulle være »Stik-i-Rend-Dreng«.

Da i 1653 P e t e r A n d e r s e n oplader og forunder M o g e n s B e n d t s ø n »sit Slagterlaug og Laugsrettighed«, tager han da ogsaa udtrykkelig det Forbehold, at han, hvis han senere ønsker atter at indtræde i Lauget, ikke vil »drikke Velkomst og være Degn«.

I Skraaen af 1623 nævnes det ikke, saaledes som i senere Skraaer, at et Medlem af Magistraten skulde have Indseende med Lauget. Bestem-

melsen herom findes derimod i Forordningen af 10. December 1621, men det fremgaar af den gamle Laugsbog, at dette Tilsynsforhold har eksisteret længe forinden. Det hedder nemlig under 4. August 1591:

»Samme Dag haffuer Borgemestere och Raad beuilgede oss till Bisid-  
dere Erlige Viis och Velagt Mandt Erik C l e m e n d s s. Raadmandt her  
wdj Kiøbinhaffn.«

The image displays several handwritten signatures and marks in a historical script. The top row contains four distinct symbols, some resembling stylized letters or crosses. The second row features three larger, more complex symbols, including one that looks like a cross with a curved tail. Below these are several lines of cursive handwriting, including the words 'Næringsen' and 'Lund'. The bottom row shows a signature that appears to be 'Nielsen' followed by 'Søftensboen' and a final symbol.

*UNDERSKRIFTER OG BOMÆRKER I DEN GAMLE LAUGSPROKOL*

Om dette Tilsynshverv vil der senere blive Anledning til at tale; her skal kun bemærkes, at man indenfor Laugsvæsenet træffer Benævnelsen Bisidder anvendt paa Hossidderne, men aldrig omvendt. Senere forsvinder Betegnelsen Hossidder aldeles, og Benævnelsen Bisidder, der altsaa i den ældste Tid betegnede Tilsynsmanden, overgaar paa Hossidderne.

Ligesom Skraaen af 1496 giver den nye Skraa Bestemmelser om, hvor meget den nye Laugsbroder skal give ved Indtrædelsen i Lauget, men medens han i 1496 skulde give to Tønder Wismar Øl eller fire

Tønder dansk Øl, dertil Saltmad og fire ferske Retter foruden et Bismerpund Voks og 1 lødig Mark, var Indgangen nu blevet betydelig billigere, idet han nu kun skulde give 6 Speciemark, men ingen Spise- og Drikkevarer. Ifølge den gamle Laugsbog fordrede man i det sekstende Aarhundredes Slutning ikke den betydelige Udgift, som Skraaen af 1496 foreskrev, men nøjedes med betydeligt mindre. Saaledes maatte en i 1571 optagen Laugsbroder give 3 gamle Dalere og 1 Tønde Rostockerøl. 1590 var Beløbet steget til 4 gamle Dalere og i 1602 til 10 Dalere. 1623 udrededes en ungarsk Gylden i Indgangspenge, men desuden maatte Receptanten yde 8 Dalere til Laugets Forbedring og 6 Mark til Ligklædet.

De store Bekostninger, som Laugene havde fordret af de nyoptagne Brødre, havde i mange Aar været Regeringen en Torn i Øjet, fordi det ved disse kostbare Ydelser gjordes vanskeligt at komme ind i Laugene. Regeringen gjorde derfor mangfoldige Forsøg paa at faa »Kosten« nedsat eller afskaffet, men Forsøgene strandede som Regel paa Laugenes Modstand, idet disse var interesserede i at gøre Mestrenes Kredse saa eksklusive som muligt og egentlig helst saa, at de nye Mestre var Mestersønner eller Mesterdøtres Ægtefæller, noget der faldt godt i Traad med Tidens Konservering af Embeder indenfor Slægterne. Derfor strittede Laugene ogsaa imod med Hænder og Fødder, naar Regeringen for at lette Adgangen til Udøvelsen af et Haandværk vilde afskaffe Mesterstykket, og her kunde Laugene jo tilmed staa stærkt, idet de med Føje hævdede, at Mesterstykket var Garantien for, at den nye Udøver af Haandværket virkelig forstod dette. For Slagterlaugets Vedkommende laa Forholdene noget anderledes end for de øvrige Laug. Der var saaledes ikke foreskrevet noget Mesterstykke, hvad der saa sent som i Slutningen af det 18. Aarhundrede skulde blive bebrejdet Lauget og blive brugt til at gøre gældende, at det ikke var et egentligt Haandværkslaug, men derimod et Handelslaug, men desuden var Antallet af Slagtermestre jo begrænset til det oftere omtalte Antal 25. Tiltrods for at Slagterne saaledes kom til at staa udenfor den Kamp, som førtes mellem de andre Laug og Regeringen om Adgang til Laugene, maatte de naturligvis dele Skæbne med disse og uden at kny tage mod de Hug, som Regeringen uddelte, og som faldt paa baade retfærdige og uretfærdige.

Hvilket Ceremoniel der er blevet udfoldet ved Optagelserne i Lauget, ved vi ikke. De første Indførsler i den gamle Laugsbog lyder



ret højtidelige; senere flyder de mere og mere ud i dagligdags, formløse Ord, men vi tør vel tro, at der ved Optagelsen har været visse Former, der ere blevne iagttagne.

Den første i Laugsbogen foretagne Indførsel gælder Optagelsen af *C h r i s t o f f e r S v e n d s e n* »efter voris Biisideres Befaling och Oldermænd och menige Laugsbrøderis Beuilgning och Samtycke.« »Och haffuer hannd loffuid och soerit paa sin Eed at ville vere Laugid hørrig och lyddig, och att giøre sine Laugsbrødre det Schel hannd vil hende och haffue, baade indenbyes och vde Byess. Och schall hand giffue vdi Laugit thre gamble Daler och 1 Td. Rostocker Øl.«

Den aflagte Ed tyder jo paa, at Edsaflæggelsen, som det sig hør og bør, har været en meget højtidelig Handling. Nogle Aar senere hedder det, at Receptienten lovede og svor ved Helgenes, eller Helligaands, Ed og oprakte Fingre, og saa sent som i 1629 lovede og svor han ved sin »Sjæl og Salighed og Helgenes Ed«. I 1668 sværger den nye Laugsbroder for den aabne Lade ved sin gode Tro og Sjæls Salighed at være Lauget huld og tro inden- og udenbys, som det sig en ærlig Mand vel egner og anstaar og deslige være Oldermænden, Bisidderne og menige Laugsbrødre hørrig og lydig og giøre den Skel, han vil »hende og have.«

At Laugsbroderen saa sent som i 1629, altsaa omtrent hundrede Aar efter Reformationens Indførelse, sværger ved »Helgenes Ed«, tyder paa en god Del Konservatisme, og her kan samtidig nævnes endnu et Eksempel paa Laugets Trofasthed mod det nedarvede. Omkring 1550 afløses Betegnelsen Kødmantere i officielle Dokumenter af Benævnelsen Slagtere, men den gamle Laugsprotokol, der begynder 1576, bevarer stadig Navnet Kødmantere. Først saa sent som i 1655 bruges Betegnelserne Slagtere og Slagterlaug, men det sker kun nogle enkelte Gange, saa bruges Benævnelsen Kødmanterlaug igen konsekvent lige til 1673, da de nye Privilegier træder i Kraft. Dog bruges Benævnelsen Kødmanterlaug ogsaa ved Optagelser, der finder Sted efter dette Aar, saaledes endnu i den sidst indførte, altsaa 1682. Det konservative Laug har aabenbart haft meget svært ved at give Afkald paa sit gamle Navn.

Den nye Skraa afskaffede Bestemmelsen om, at ingen kunde komme i Lauget uden at være »echte och ret.« Ogsaa Bestemmelsen om ægte Fødsel havde Regeringen været imod, og nu faldt ogsaa den for Reformerne. Udeladelsen blev dog ikke af længere Varighed, idet

Bestemmelsen atter findes i Skraaerne af 1668 og 1673, men er udeladt paany i Skraaen af 1683.

De fleste af den nye Skraas Bestemmelser er iøvrigt ikke særlig bemærkelsesværdige, idet de for Hovedpartens Vedkommende egentlig kun er en Udformning af de gamle. Da Lauget desuden i det 17. Aarhundrede fik endnu tre Skraaer, vilde det føre alt for vidt, om vi her gav os til at analysere de enkelte Bestemmelser. Desuden vil vi senere, under Omtalen af Laugets Liv, komme til at beskæftige os med enkelte af dem.

Det var, som sagt, 1623, at Slagterne fik ny Skraa, og 30. Oktober 1668 udstedte Præsident, Borgmestre og Raad atter en Skraa, men kun fem Aar senere, 20. Marts 1673, udstedte Kongen atter en Skraa, og endelig, 5. Maj 1683, fulgte den sidste, den som forblev gældende lige til 1861, da alle Skraaer hævedes ved Næringsloven af 29. December 1857.

Skraaerne af 1668 og 1673 findes i Originaler paa Pergament opbevarede i Raadstuearkivet, medens Skraaen af 1683 nu findes paa Københavns Bymuseum. Det kan her i Forbigaaende bemærkes, at Skraaerne af 1668 og 1673 i 1874 købtes af Raadstuearkivet for en Bagatel af 5 Rdl. Disse for Laugets Historie ret vigtige Dokumenter, der ikke tidligere har været trykt, gengives her tilligemed Skraaen af 1683.

Slagternes Skraa af 30. Oktober 1668, givet af Præsident, Borgmestre og Raad.

(Indledningen, der er stærkt medtaget af Ælde og vanskelig at tyde, udelades her.)

1.

Bewilgis dennem en aff Magistratens Middell, till att were deris Laugs Directeur oc Forsuar, saa och till en Oldermannd af alt Lauged vdwelgis tuende forstandige Mend som for Magistraten paa Raadhused opkomme schulle, och af huilche tuende de bequemst och døgtigst eragter, at were Oldermannd 1 Aar, och hannem tuende andre schichelige Laugsbrødre till Hos Siddere beskichis, huis Nafne i Byens Bog schulle indtegnis, och Oldermannden med dennem foreleggis, deris Embede och Bestilling till Laugedz Beste uden Argelist och Vnderslef forestaae, och till saadant at efterkomme, schulle de paa en wisse Dag i Vgen, om saa ofte Behoff giøris, forsambliis paa en bequem Sted, och der forhøre och afhandle huis Klagemaall och Stridighed mellem Slagterne self, saauelsom deris Suenne och Dreng kunde were indfalden /: dog Kongen och Staden sin Ret forbeholden :/ de

schulle och hafue en Laugs Skriffuer, som alle deris Sager och Ærinder, Lauged andgaaende, kunde andtegne och till Bog føre.

2.

Naar Aaret er omme, och Oldermænden forløfuis eller forinden wed Døden afgaaer, schall een af Hos Sidderne forordnis i hans Stæd huilchen Magistraten dertill tjenstligst eragter och een anden Laugs Broder ordnis till Hos Sidder igien, dog schall ingenn were Hos Sidder lenger end vdi tow Aar.

3.

Laugeds Lade, Bøsse, samtt Penge, Artickler och Brefue med videre Lauged wedkommende, schall Oldermænden hafue i god Forwaring och derpaa tillige med Hos Sidderne wed Laugs Skriffueren lade holde goed Rigtighed och Regenschab paa Laugedz Indtegt och Vdgifft, som een Oldermænd effter anden, Aar fra Aar schulle i Laugedz Lade indlegge och at deraf kand seeis huad indtagis och igien till meenige Laugs Nøtte och Gafun vdgifuis, samt huis gamle och skrøbelige Laugsbrødre och Søstre till goede kommer.

Till Laugedz Lade schulle were tuende Nøgle, huoraf Oldermænden den ene och yngste Hos Sidder den anden schulle hafue, paa det med alting dess bedre och skicheligere kunde til gaae.

4.

Ingen maa indtagis udi Slagter Lauged vden hand tilforne hafuer louglig som det sig bør beviist Slagteried at hafue lærdt hoss en erlig Mester udj Lauged saa och wundet sit Borgerskab och sig her will needsette, udj saadanne louglige och welbeyleylige Huuse och Gaarde som till Slagternis Opholl och Fornødenhed sig kand bequemme, disligeste at hand er ærlig och æchte fød, hafuer rigtig beuiss huor fra hand er kommen, lært och tient och at hans Hustrue er en erlig vberøchtet Dannequinde, efter sligt Beskaffenhed schall hannem Lauged bewilges och gifue dertill i Indgangs Penge, udj alt, till Laugedz Bekostning, Weedligeholdelse och Forbedring i een och anden Maade, Treduffue Rixdrl., huorimod hand ellers med ingen videre Bekostning, enten paa Drich, Gilde eller Giestebud at giøre, i nogen Maade schall besuergis.

5.

Huilchen Slagter sidst i Lauged indkommer skall tienne Lauged effter Oldermændens Befaling, med at tilsige Brøderne at møde till Laugs Stefne samt Lig at følge och bere ellers andre Ærinder, som Kongen, Staden och Lauged kand wedkomme, intill en yngre effter ham j Lauged kommer, mens indtagis 2 eller 3 Slagtere paa en Tid, da schall den som er yngst er forn. Bestilling forestaa, findiss hand enten med at tilsige eller i andre Maader Lauged angaaende w-willig bøde — 2 ʒ till Lauged och de fattige.

6.

Slagterne som schulle were femb och tiuffge aff Tahll oc icke flere ligest som i førige Thider wered hafuer, de schulle deris Laug saaledis wedlige-

holde, at udj Slagter Boderne icke nogen Tid fattis gott Oxe Kiød, item Kalffue och Lambkiød och Suine Kiød och Flesch till Kiøbs /: al den Stun her paa Torfuene eller udj Landet Queg och Lamb for Penge bekommis kunde :/ huilchet de schulle effter sit Wærd som det er fet och got till, Stall øxen Kiød, samt Græss øxen och andet gemeen Slagter fæns Kiød, huert for sig, med Byens rette Schaalle $\pi$  Wecht och for den Pris derpaa af Stadens Magistrat wed deris Deputerede Middell, huer gang satt vorder, vdselge, saa at fattige och rige, kunde schee och faae Schiell for deris Penge och forbydes dennem at slagte och vdhugge maugert Koe Kiød iblandt Oxe Kiød, huo dermed befindes bøde 6  $\mathcal{L}$ .

7.

Slagterne de schulle slagte uden Byen udi de Boder der till bygde och forordned ere och inden Portene i deris Gaarde, paa det Blød och anden Vrenlighed, icke schall flyde langs Rendesteenene eller udj Stræderne, got Folch till Afschye, er och nogen Slagter som i samme Boeder icke hafuer Rumb at slagte, da schall dennem her uden for Byen een Pladz vdwises, som till deris Slagteri, Boeder at opbygge, sig best kunde bequemme.

8.

Ingen maa vdhenge eller faell holde nye slagted Kiød, eller Suin, at selge, af deris Huse, Kieldere, eller udj Gaarderne, mens alleene udj Slagterboderne eller paa det ny Østertorff /: huo i Slagterboederne ey er Rum til :/ effter Kongl: Ms: derom vdgangne Forordning: findis nogen herimod at handle, hafue forbrut samme Kiød till de fattige och derforuden bøde till Kongen og Staden 20  $\mathcal{L}$ .

9.

Schulle alle Slagterne were strengeligen oc alworligen forbøden, at selge nogen Slaugs sielf døt Kiød, under deriss Æris, Godz och Embedis Fortabellse.

10.

Dersom nogen Slagter eller Slagter-Suend blifuer befunden, eller schieligen offrbeuisis at hafue kryst eller forderfuit nogen Bundis Lamb som de paa Torfuene faell holde, den skall icke alleniste oprette Skaden, men och straffis paa sin Formuffue, som den der v-ærligen handlet hafuer.

11.

Ingen Slagter eller hans Tienner maa falde huer andre udj Forkiøb, icke heller maa nogen Slagter falde nogen Borger /: som slagtet Queg till sit Huussbehoff wille sig tilhandle :/ udj Forkiøb, eller weed nogen anden Middell, were dem udj deris louglig Kiøb i saa Maade hinderlig eller till Forfang och Schade, under 6  $\mathcal{L}$ 's Bøder, saa offte det scheer; ey heller maa Slagterne udj Slagterboderne kalde nogen fra den andens Windue men huer kiøbe som hand løster, under 4  $\mathcal{L}$ 's Bøder.

12.

Ingen schall her for Byen kiøbe Øxen eller Lamb førend de indkommer paa Thorvene, som huer Mand er frit for at kiøbe, vnder 4 Ɔ Bøder.

13.

Aff Dræffte Fæ och Lamb schal ingen Slagter kiøbe meere end it Par Øxen och thj Lamb, mens will alt Lauged were i det Køb, da schulle de sambtlig och huer betalle ligesom de kiøber och huer annammer, huis ham med Rette bør, huo herimod gjør bøde 40 Ɔ, mens derimod Enn huer af Slagterne i Lauged ey were formeent, mens frit fore, till deris Nærings och Slagteriedz Behoeff offr alt paa Landet her i Danmark at maa sig till forhandle feede Øxen och andet Quæg huis en huer behøfuer och for Betaling till Kiøbs bekomme kand, saawit iche om Staldøxen och dess Handling strider imod Recessen och Kongl: vdgangne Forordninger.

14.

Slagterne maa holde twende Adell-Steffne om Aarit paa fastinde Møde, den ene neste Søgendag for alle Helgens Dag och den anden wed St. Hanss Baptiste Daug midsommersthid, udj Laugs Directeurs Nerværelse och da talle med huerandre om Laugedz och Embedetz Nødtørfft och Beste, saa och da afrette och slette alle huis Sager, som iche tilforne udj de andre almindelige Laugsmøeder aftalt er /: dog Kongen, Staden och Magistraten sin Rett forbeholden :/disligste offrveye ved samme Adell Steffne, huad Indkiøb de hafuer paa huer forn. Slaugs Quæg och Slagter Fæ, at Kiøbet der effter at Magistraten wed de dertill Deputerede Middeler, huer Gang kunde settis och paa de beskichede Tafler paa Slagterboderne, en huer till Efterretning antegnis, huor effter det udj Boederne med Byens rette Schaal Ɔ : wecht kunde selgis och afhendis; dog Magistraten forbeholden effter Thid och Leylighed, at lade forslaac, effter Indkiøbet, huad huer Fierding Oxe Kiød i Schaall Ɔ : at vdselge sig i Penge kand streche, paa det den fattige Almue och en huer maa Skiell och Rætt wederfaris, saa och at Slagterne kunde lefue och wed blifue.

15.

Gaar nogen Slagter bort aff Steffne førend hand suarer for sig och stander huer till Rette, som hannem hafuer till at tale, eller och gjør Oldermanden eller Hos Sidderne V-Liud i Laugedz Forsamling paa Laugedz Steffne, eller anden Tid, bøde 6 Ɔ.

16.

Slagterne schulle were endrechtelige till att holde god och schickelig Ordning imellem deris Suenne och Drenges och iche vdlofue eller gifue den ene større Løn end den anden, som er dennem self till Skade disligeste holde deris Folch till Kirche Gang och Gudz Ordz Hørellse, och at holde dem fra Drochenskab, Letferdighed och vsømmelig Ord och Tale saa offte saadan Forseelse scheer och begaais, i Synderlighed om nogen Karll som er sin Hossbondz Penge betroed, och Hossbonden fornemmer och kand bewise, at

hand gjør ham Vtroschab med Drich och Dobbell inden eller uden Byen schall den eller de derfor alvorligen strafis som wedbør och derforuden Tieneren stande sin Hossbond till Rette effter Forseellsens Beskaffened.

17.

Vnderleyer nogen Slagter andens Suend førend hans Stefne er vde och forløben, bøde 6  $\text{ŷ}$ , men dersom nogen Suend eller Dreng forløber sin Hossbonds Thiennist førend rette Stefne Tid, eller hans Lære er vde, schall paagribis och strafis, effter Kongl. Msts: naadigst vdstede Forordning.

18.

Anstiller ellers nogen Slagter Suend sig motwillig och forløber sin Hossbond førend rette Stefne Tid er vde och hand hafuer med hannem afklared, for huis dennem imellem war och blifuer lougligen afschilte, eller och befindis siden at gange paa sin egen Haand och ey agter sig en anden Hossbond at tage, mens lader sig bruge till at slagte for Borgerschabed och andre, som er Slagterne i Lauged till Indpass och Skade hand maa paagribis och straffis effter Hans MS: naadigst vdgangne Mandat, eller som Stadens Magistrat forefinder.

19.

Huilchen Slagter som fæster nogen Suend hand skall haffue dertill 2 Widne saa och at hand fæstis och till wisse Tider i Thienniste antagis och igien forløfuis, som schall were fra Martinj och till Aarsdagen igien och ey anderledis, och lade samme Suennis Naufn och Wilkor med huad Bescheed hand fæst worder, wed Laugsens Skriffr. i Laugsens Bog lade antegne, till bedre Efterretning paa begge Sider.

20.

Forsømmer nogen Slagtersuend sin Hosbonds Gafn att gjøre som hand tien och er fæst for, hand schall straffis eller bøde effter Oldermændens och Hoss Siddernis Sigellse.

21.

Forbryder nogen Slagter-Swend sig imod een andenn indbyrdes, da skulle de tiltalis och stande till Rette for Oldermændenn och Hoss Sidderne, mens scheer Bloed Wiide, da forfølgis det ind for ordentlige Rett och Dommere.

22.

Slagterne skulle aldeelis ingen Artickler eller Wedtegt for dem sielf gjøre, eller optage, end de her udj befatted er, med mindre det scheer med Magistratens Samtøche och Tilladellse, vnder tuende 40  $\text{ŷ}$ 's Bøder till Kongen och Staden

23.

Ey heller en, tow, trey eller fleere forbinde dennem imod Embedet, med nogen Paafund eller vnderfundig Practick det gansche Laug till Schade, eller

giøre nogen hemmelig Handling eller Mædschab jmed nogen Fuschere eller andre vden Lauged, vnder samme Straff.

24.

Affsiger sig nogen Slagter med Embedet och er dett siden igien begierende eller och med Forset en Tid lang sig derfra entholder och iche som andre hans Med Laugs Brødre, will holde Lauged wedlige, da schall handwinde det paa ny igien effter Magistratens samt Oldermændens och Hoss Siddernis Sigellse.

25.

Naar nogen Slagter ved Døden affgaar will da hans Hustrue bruge Embedet fremdelis, da schall Oldermænden med Hoss Sidderne forschaffe hende en god Suend paa Lauged, undtagen en Mesters Sønn, och da were det hende frit for Lauged at bruge, dog saa at hun giører hindis Laugs Rett och Rettighed och suarer till Byens Tynge, som det sig bør; befrier eller giffter hun sig paa Lauged, da at nyde det halfue Laugs Bekostning frj. Ligesaa en Mesters Søn eller Daatter som i Lauged sig giffendis worder och derudj will blifue, hafue och det halfue Laug fri.

26.

Huilcken Laugs Broder eller Søster som Gud kalder af denne Werden och Oldermænden lader tilsige Laugs Brøderne at følge hannem eller hinde till Jorden, da huer at følge efftersom deris Leylighed sig kand begifue, med mindre det scheer udj Pest Tid, da dermed at forholdis, effter den Andordning som giøris och holdis offuer ald Byen.

27.

Schall oc Oldermænden lade tilsige dennem af Lauged som schulle bære Lighed till Jorde, effter ordentlig Omgang, er der nogen som for Alder eller Suaghed iche bere kunde, schulle handforbigaais, huo herimod sidder offerhørig bøde 10  $\text{ŷ}$  til Lauged.

28.

Oc som hid till Daus Slagterne i Lauget udi deris Embede och Næring stor Indpas och Vnderslef af andre vden Lauged særdelis Fuschere och Land Prangere scheed er, da schall ingen i huem det och er eller were kunde, som ey i Lauged er, maa fordriste sig till, særdelis Bønder, Hucherscher, Militarische eller Qvarnisons Betiente eller andre Omløbere, ingen vndtagen her i Staden, med noged fersch Oxe Kiød, Lamb eller Kalfue Kiød, af deris Huse, Kieldere eller paa Gaderne at omløbe, selge och faelholde, mens en huer som sligt behøfuer och will hafue, att kiøbe af de ordinarie Slagtere udj de rette forordnede Slagterboder, saa och ey heller nogenn vnder det Naufn eller Schin att slagte till sit eget Husis Behof och Fornødenhed, nogen widere Slagten tillat dermed at drifue vnderfundig och hemmelig Forprang och Høcherj, Slagterne i Lauged till Indpass och Schade; huo befindis eller betreffis enten med Øxen, Kiør, Kalfue, eller Lamb,

lefuendis eller døet, her i Staden eller vden Byens Porte herimod at handle, saauelsom dennem der slagtet fersch Kiød fra andenstedz enten till Landz eller Vandz hid indføre och selge, Slagterne till største Afbrech, hafue uden Domb och Rettergang Wahrene forbrut till de fattige och derforuden bøde till Kongen och Byen 20 Ƴ saaoffte saadan Forseellse scheer och befindis.

29.

Belangende Salt-grøn Oxe oc Lamme Kiød som befindis en och anden paa Torfuene och wed Stranden at vdselge och faelholde, huilchet dennem hermed alle forbydis, vndtagen Slagterne, tillige med dem tilforne derudj særdelis kunde were privilegerede och ingen anden. Och paa det Vnderslef saauit muligt forekommis kand, at iche under Schin af saltgrøn Kiød, ey ferscht Kiød selgis schall, da schall her effter intet saadant grønsaltet Kiød selgis, uden det som paa Tolff Dags Tid hafuer wered salted, schall och ellers ingen, wed Landprang lefuendis Slagterfæ, af Øxen, Kiør och Kalfue eller Lamb kiøbe, slagte och fersch Kiød vdhøchere, Slagterne i Lauged till Skade och Afbrech, ingen Inpass at giøre lade, særdelis de Slagtere paa Christianshafun, som med deris Ware huserer her i Staden hereffter at selge deris Ware hoss dem sielf och iche paa denne Byes Grändtzer och Friheed noged fersch eller salted Kiød faelholde, huo betreffis herimod at giøre, da vere Warene till de fattige forbrut, och derforuden straffis som wedbør.

30.

Ingen Borger her i Staden, were sig huo det were kand, maa wed nogen Fuschere eller andre Lediggiengere, lade slagte i deris Gaarde och Huuse, uden wed de rette ordinarie Slagtere eller deris Tienere i Laugedt.

31.

Huis Slagted Kiød som Gaar — Kiøchen och Winchelscher till deris Brug och Næring behøfuer, schall det udj de forordnede Slagterboder af Slagterne i Lauged och ingen anden, kiøbe, ligesom de kiøber och tager deris Øll och Brød hoss Bryggere och Bagere saauelsom och Stadens Koche och Koche Quinder, som koger till noged Bryllup eller Wertschab, hermed forbøden at kiøbe, slagte eller slagte lade till Bryllupper eller Wertschaber, nogen Øxen, Kalfue, Lamb, eller andet Quæg, uden Slagterne i Lauged, och hoss dem kiøbe, huis de i saa Maade behøfuer, der med Kongl: Ms: Interesse med Consumptionsforordning ey præjudiceris schall, befindis nogen herimod at handle och giøre, hafue ey allene Warene forbrut till de fattige, mens derforuden straffis effter Magistratens Sigellse som wedbør.

Huilche Artickle effterat Wij hafue befunden nøttige och fornødne, saauell till Slagter Laugedz Handwerchs och Nærings Befordring som och denne Stadz menige Indbyggere, som deris Wahre behofue till beste, hafue wi derfor forbemelte Artickle bewilged och dennem i alle Ord och Puncter, hermed samtøche och fuldbyrde, saa dereffter alle och en huer som sig for



Laugs Broder i samme Laug will erkiende och Laugedz Rettighed agter at nyde, dennem dereffter hafue at rette och forholde, dog alt paa Høybem<sup>te</sup>: Kongl: Ms: Allernaadigste Revision och Confirmation, med Forbehold samme Artickle effter Thidz Leylighed och Fornødenhedz Vdkrefuelse at forbedre eller forandre, saasom det Høybemelte Kongl: Ms: naad: kand behage och Menigheden samt Lauged gafnligt kand eragtis.

Dess till Bekreffning vnder Woris Stadz Secret.

Kiøbenhaffn, den 30 Octobr: 1668.

### Slagternes Laugsskraa af 20. Marts 1673.

Wii Christian dend Femte aff Guds Naade Konge til Danmark oc Norge, de Wenders oc Gothers; Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmerken, Greffve udi Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle vitterligt, at eftersom Vj allernaadigst for got oc raadsomt hafver befundet Slagterne herudi Voris Kongelig Residentz Stad Kiøbenhavn, til deris Nærings Forbedring behørige Privilegier oc Artickler fremdelis at forunde, oc det tilforn indrettede Slaugterlaug /: saaviit det til Missbrug oc adskillige Inconvenientzer kunde gifve Anledning: /: at forandre. Da hafve Vi dennem allernaadigst forundt oc gifvet, saa som Vj dennem oc her med, indtil Wj anderledis tilsigendis vorder, allernaadigst forunder oc gifver efterskrefne Privilegier oc Artickler, som følger. 1. Skal sambtlige Slagterne udj Kiøbenhavn oc Christianshavn hafve en af Magistratens Middel til at hafve Indseende med Lauget saa oc en Oldermannd huortil de selfver tvende af deris Laugsbrødre maa udvelge, som for Stadens Magistrat opkomme skulle, hvilcken de af samme tvende god kiender, dend skal vere Oldermannd j det ringeste tre Aar, med mindre Øfrigheden finder det uraadeligt, hannem skal oc tu andre forstandige Mend til Hossiddere beskickes, hvis Nafne da i Bysens Bog tillige med Oldermannden skulle indtegnis oc derhos sambtlige foreleggis deris Embede oc Bestilling med Fliid til Byens, Meenighedens oc deris eget Gafn troligen uden Argelist oc Underslef at forestaa oc forrette; Oc til saadant at efterkomme, skulle de paa en vis Dag j Ugen om saa Behof giøris forsamles paa en beqvem Sted oc der forhøre oc aflhandle udj dend af Magistratens Nerværelse, som hafver Opsium paa Lauget sambt Oldermannden oc Bjsidderne deris Nerværelse, hvis Klagemaal oc Stridighed som kunde indfalde imellem Slagterne self saavel som deris Swenne oc Dreng, oc der hos hafve en Laugs Skrifver, som alle Sager kand antegne udj en numereret Laugsbog, dog de Sager som ere af Importance, oc Voris oc Stadens Rettighed vedkommer, at indkomme for ordentlig Ret oc Dommere. 2. Naar bem.te Tiid er ømme oc Oldermannden forløfves, eller forinden ved Døden afgaar, skal en af Hossidderne forordnes j hans Sted, hvilcken Magistraten dertil tienligst eragter, oc en anden Laugsbroder ordnes til Hossidder igien. Dog skal ingen være Hossidder lenger end udj tu Aar.

3. Laugets Lade, Bøsse samt Penge, Artickler oc Brevve med videre Lauget vedkommende, skal Oldermænden hafve j god Forvaring, oc derpaa tillige med Hossidderne ved Laugsskrifveren lade holde god Rigtighed oc Regnskab paa Laugets Indtegt oc Udgift, som en Oldermænd efter anden Aar fra Aar skulle j Lauget lade indlegge, oc udj en af Raadstuemiddelens Ofverværelse forhøre, paa det deraf kand sees, huad indtages oc igien til meenige Laugs Nøtte oc Gafn udgifves, sambt hvis gamle oc skrøbelige Laugsbrødre oc Søstre til gode kommer. Til Laugets Lade skulle være tvende Nøgle, hvor af Oldermænden dend eene oc yngste Hossidder dend anden skulle hafve, paa det med alting desbedre oc skickeligere kunde tilgaa. 4. Ingen maa indtages udj Slagter Lauget uden hand tilforn hafver lovlig, som det sig bør, beviist Slagteriet at hafve lærdt hos en erlig Mester udj Lauget, saa oc vundet sit Borgerskab, oc sig her vil nedsette; dissligeste at hand er erlig oc egte fød; efter slig Beskaffenhed skal dennem Lauget bevilges, oc gifve dertil j Indgangspenge, udj alt til Laugets Bekostning, Vedligeholdelse oc Forbedring, fire oc tiufve Rixdaler; hvorimod hand helles med ingen videre Bekostning, enten paa Drick, Gilde eller Giestebud at giøre j nogen Maade skal besvergis; befindes nogen herimod med slig Giestebud at anrette, da skall dend som saadant anretter oc bekoster gifve til Straf halftrediesindstiuve Rixdaler, oc enhuer af Giesterne tiufve Rixdaler, Halfdeelen til de fattiges Forstandere, oc Halfdeelen til Angifveren, uden ald Exception. 5. Hvilcken Slagter sidst j Lauget indkommer, skal tienne Lauget efter Oldermændens Befaling med at tilsige Brødrene at møde til Laugsstefne, som Liig at følge oc bære, oc ellers andre Ærender, som Os, Staden oc Lauget kand vedkomme, indtil en yngre efter ham j Lauget kommer. Mens indtages tu eller trej Slagtere paa en Tiid, da skal dend som yngst er, forn: Bestilling forestaa, findes hand enten med at tilsige eller j andre Maader, Lauget angaaende, uvillig, bøde tu Marck til Lauget oc de fattige. 6. Slagterne skulle deris Laug saaledis vedligeholde, at icke udj Slagterboderne nogen Tiid fattis got Oxekiød, item Kalfve oc Lammekiød, Sviine Kiød oc Flesk, til Kiøbs, hvilcket de skulle efter sit Værd til Staldøksenkiød samt Græs Øxsen oc andet gemeen Slagterfæis Kiød hvert for sig, med Byens rette Skaalepund Vegt, oc for dend Priis derpaa af Stadens Magistrat ved deris Deputerede Middell, 2. Januarij, 1. Maij, 1. Augusti, 1. Novembr: heller saafrembt nogen hellig Dage indfalder, da neste Søgnedag, sat vorder, udselge, saa at fattige oc rige kunde skee oc faa Skiel for deris Penge, oc forbydes dennem at slagte oc udhugge maugert Koe Kiød iblant Oxekiød, hvo dermed befindes, bøde sex Marck. 7. Ingen maa udhenge eller fal holde slagted Kiød eller Sviin at selge af deris Huuse, Kieldere eller udj Gaderne, mens alleene udj Slagterboderne eller paa de Steder Magistraten anordner; findis nogen herimod at handle endten paa andre Steder Kiød fal holde eller j Husene til Forprang ombære, hafve forbrut samme Kiød til de fattige oc derforuden bøde til Os oc Staden tiufve Marck. 8. Skulle alle Slagterne være strengeligen oc alvorligen forbuden at selge

nogen Slags self dødt Kiød, under deris Æres, Godsdes oc Embedes Fortabelse. 9. Dersom nogen Slagter eller Slagtersvend blifver befunden eller skielligen ofverbeviises, at hafve kryst eller forderfvet nogen Bundes Lam, som de falholde, dend skal icke alleeniste oprette Skaden, men oc straffes paa sin Formue, som dend der uærligen handlet hafver. 10. Eenhver af Slagterne j Lauget skal icke vere formeent til deris Nærings oc Slagteriets Behof ofver alt her j Danmarck, at maa sig tilforhandle feede Øxsen oc andet Qveg, hvis enhver behøfver, oc for Betaling til Kiøbs bekomme kand, saaviit icke om Staldøxsen oc des Handling strider imod Recessen oc Kongelige udgangne Forordninger. 11. Slagterne maa holde fiire Adelstefne om Aaret paa fastende Møde, paa de Tiider som j dend siette Pungt ommeldis, udj Laugs Bisidderes Nerverelse, oc da tale med hver andre om Laugets oc Embedets Nødtørfft oc Beste, saaoc da afrette oc slette alle hvis Sager som icke tilforne udj de andre almindelige Laugsmøder aftalt er /: dog Os Staden oc Magistraten sin Ret forbeholden :/ Disligeste ofverveye ved samme Adelstefne hvad Indkiøb de hafver paa hver forn: Slags Quæg oc Slagterfæ, at Kiøbet derefter af Magistraten ved de dertil Deputerede Midler, hver Gang kunde settis, oc paa de beskickedede Tafler paa Slagterboderne, enhver til Effterretning, antegnis, hvor efter de udj Boderne, med Byens rette Skaalpund Vegt, kunde selges oc afhendis, dog Magistraten forbeholden efter Tiid oc Leilighed som ofvenbemelt at lade forslaa efter Indkiøbet, hvad hver Fierding Oxekiød j Skaalepund at udselge, sig j Penge kand strecke, paa det dend fattige Almue oc enhver maa Skiel oc Ret vederfaris, saa oc at Slagterne kunde lefve oc vedblifve. 12. Gaar nogen Slagter bort af Stefne, førend hand svarer for sig, oc stander hver tilrette, som hannem hafver til at tale, eller oc giøre Oldermænden eller Hossidderne Ulyd j Laugets Forsamling paa Laugs Stefne eller anden Tiid, bøde Sexmarck. 13. Slagterne skulle være eendregtelige til at holde god oc skellig Ordning imellem deris Svenne oc Dreng, disligeste holde deris Folck till Kirkegang, oc Guds Ords Hørelse, oc afholde dem fra Druckenskab, Letferdighed oc usømmelige Ord oc Tale, saa ofte saadan Forseelse skeer oc begaais; I Synderlighed om nogen Karl som er sin Hosbonds Penge betroed, oc Hosbonden fornemmer oc kand beviise, at hand gjør ham Utroskab med Drick oc Dobbelt, inden eller uden Byen, skal dend eller de derfor alvorligen straffes, som vedbør, oc derforuden Tienneren stande sin Hosbonde til rette, efter Forseelsens Beskaffenhed. 14. Underleyer nogen Slagter andens Svend, førend hans Stefne er ude oc forløben, bøde sex Daler; Men dersom nogen Svend eller Dreng forløber sin Hosbond oc Tienniste førend rette Stefne Tiid, eller hans Lære Aar er ude, skal paagribes oc straffes efter Kongelige allernaadigste udstedde Forordning. 15. Anstiller nogen Slagtersvend sig motvillig oc forløber sin Hosbond førend rette Stefne Tiid er ude oc hand hafver med hannem afklaret, for hvis dennem imellem vaar oc blifver lovligen adskilte, eller oc befindes siden at gange paa sin egen Haand, oc ej agter sig een anden Hosbond at tage, mens lade sig bruge til

at slagte for Borgerskabet oc andre, som er Slagterne j Lauget til Indpas oc Skade, hand maa paagribes oc straffes efter Kongl: allernaadigste udgangne Mandat, eller som Stadens Magistrat forefinder. 16. Hvilcken Slagter som fester nogen Svend hand skal hafve dertil tu Vidne, saa oc at hand festis oc til visse Tider j Tienniste antages oc igien forløfves, som skall vere fra Martini oc til Aarsdagen igien oc ey anderledis, oc lade samme Svends Nafn og Vilkor, med hvad Beskeed hand fest vorder, ved Laugsens Skrifver j Laugsensbog antegne, til bedre Efterretning paa begge Sider. 17. Forsømmer nogen Slagtersvend sin Hosbonds Gavn at giøre, som hand tien, oc er fest fore, hand skal straffes eller bøde efter Oldermændens oc Hossiddernes Sigelse. 18. Forbryder nogen Slagtersvend sig imod en anden indbyrdes, da skulle de tiltales oc stande til rette for Oldermænden oc Hossidderne, mens skeer Blodviide, da forfølges det ind for ordentlig Ret oc Dommere. 19. Afsiger sig nogen Slagter med Embedet, oc er det siden begierendis, eller oc med Forset en Tiid lang sig derfra entholder, oc icke som andre hans Med Laugsbrødre vil holde Lauget vedlige, da skal hand vinde det paa nye igien efter Magistratens sambt Oldermændens oc Hossiddernes Sigelse. 20. Naar nogen Slagter ved Døden afgaar, vil da hans Hustru bruge Embedet fremdelis, da skal Oldermænden med Hossidderne forskaffe hinde en god Svend paa Lauget /: undtagen en Mester Søn :/ oc da vere det hende friit for Lauget at bruge, dog saa at hun giører hines Laugs Ret oc Rettighed, oc svarer til Byens Tyngge, som det sig bør; befries eller gifter hun sig paa Lauget, da at nyde det halfve Laugs Bekostning fri, ligesaa en Mester Søn eller Daatter, som j Lauget sig giftendis vorder, oc derudj vil blifve, hafve oc det halfve Laug fri. 21. Hvilcken Laugsbroder eller Søster som Gud kalder af denne Verden oc Oldermænden lader tilsige Laugsbrødrene at følge hannem eller hinde til Jorden, da hver at følge, eftersom deris Leilighed sig kand begifve medmindre det skeer udj Pesttiid, da dermed at forholdes efter dend Anordning, som giøris oc holdis ofver ald Byen. 22. Skal oc Oldermænden lade tilsige dennem af Lauget som skulle bære Liiget til Jorden, efter ordentlig Omgang, Er der nogen som for Alder eller Svaghed icke bære kunde, skulle hand forbigaaes, hvo herimod sidder ofverhørig, bøde Timarck til Lauget. 23. Oc som hiid til Dags Slagterne j Lauget udj deris Embede oc Næring, stor Indpas oc Underslef af andre uden Lauget, særdelis Fuskere oc Landprangere skeed er, da skal ingen, jhvem det oc er eller være kunde, som ej j Lauget er, maa fordriste sig til, særdelis Bønder, Huckersker, Militariske eller Gvarnisons Betiente eller andre Omløbere, ingen undtagen, her j Staden med noget fersk Oxekiød, Lam eller Kalfvekiød, af deris Huuse, Kieldere eller paa Gaderne at omløbe, selge oc fallholde, Mens enhver som sligt behøfver oc vil hafve, at kiøbe af de ordinarie Slagtere, udj de rette forordnede Slagterboder, saa oc ej heller nogen under det Nafn eller Skin at slagte til sit eget Huses Behof oc Fornødenhed nogen videre Slagten tillat, end de for deris Huus Behof self behøfve kunde, dermed at drifve underfundig oc hemmelig Forprang oc

Høcherj, Slagterne j Lauget til Indpas oc Skade, hvo befindes eller betrefues enten med Øxen, Kiøer, Kalfve eller Lam, lefvendis eller døde her j Staden eller uden Byens Porte, herimod at handle, saavel som dennem der slagted fersk Kiød fra andensteds, endten til Lands eller Vands hiid indføre oc selge, Slagterne til største Afbreck, hafve uden Dom oc Rettergang Varene forbrut til de fattige, oc derforuden bøde til Os oc Byen Tiufvemarck, saa ofte saadan Forseelse skeer oc befindes. 24. Slagterne alleene skal det tillat være grønsalted Oxe oc Lammekiød at selge oc falholde, dog andre uformeent salted Kiød udj Tønder oc af Tønder at selge, en hver efter sin Behag, naar ickun derved ingen Underslef skeer, oc ey under det Skin noget imod disse Slagternis Privilegier skeer; Skal oc ellers ingen ved Landprang lefvendis Slagterfæ, af Øxen, Kiøer oc Kalfve eller Lam, kiøbe, slagte oc fersk Kiød udhøckre, Slagterne j Lauget til Skade og Afbreck, ingen Indpas at giøre eller giøre lade her efter at selge deris Vare hos dem self oc icke paa denne Byes Grentze oc Frihed nogen fersk eller salted Kiød fal holde, hvo betreffes herimod at giøre, da vere Varene til de fattige forbrut, oc derforuden straffes som vedbør. 25. Hvis slagted Kiød som Gaard, Køcken oc Winckelsker til deris Brug oc Næring behøfver, skal det udj de forordnede Slagterboder af Slagterne j Lauget oc ingen anden kiøbe, hvis de j saa Maader behøfver; befindes nogen herimod at handle oc giøre, hafve ej alleene Varene forbrut til de fattige, mens derforuden straffes efter Magistratens Sigelse som vedbør. Forskrefne Articler og Priuilegier hafver Vj saaledis bemelte Slagterlaug samtyckt oc bevilget, hvorefter de dennem hafver at rette oc forholde oc aldelis ingen Vedtægt under dennem self uden Voris Villie oc Samtycke at optage, videre end herudj befatted er. Thj forbyde Vj alle oc enhver herimod eftersom forskrefvit staar at hindre eller udj nogen Maade Forfang at giøre under Vor Hyldest oc Naade. Gifvet paa Vort Slot Kiøbenhafn dend 20 Martij Anno 1673.

Under wort Zignet

Christian

P. Griffenfeld.

### Slagternes Laugsskraa af 5. Maj 1683.

Vi Christian den Femte, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Ditmersken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst. Giøre alle vitterligt, at eftersom Vi allernaadigst for got og raadsomt haver befunden, adskilligt udi Laugene, saavel her udi Vores Kongel. *Residentz*-Stad Kiøbenhavn, som over alt udi begge Vore Riger Danmark og Norge (som til Misbrug og adskillige *Inconvenientzier* kunde give Anledning) at afskaffe, og til den Ende, for hvert Laug i sær nye *Articler* at lade forfatte: Haver

Vi allernaadigst forundt og givet, saasom Vi og hermed forunder og giver Slagterne efterskrevne *Articler*; Hvor efter de sig allerunderdanigst skal rette og forholde; Og ej efter denne Dag understaa sig nogen nye Vedtegt eller anden Anordning imellem sig selv at gjøre, saafremt de ikke derfor vil stande til rette, og straffes som vedbør.

1.

Ingen maae sig her i Kiøbenhavn og Christianshavn af Slagteriet ernære, førend hand haver taget sit Borgerskab, og er i Slagter-Lauget indskrevet, undtagendes toe, som maae tillades i de nye Boeder, den ene af Baadsfolkkene, og den anden af Tøyghuset, som *Admiralitetet* haver begge at anordne; Forseer sig nogen anden herimod, bøde første Gang fire Rigsdaler, anden Gang dobbelt saa meget, og tredie Gang straffes paa Kroppen.

2.

Slagterne skal have en Oldermænd, som samme sit Embede i toe Aar skal forestaae, og naar nogen afgaar, da skal sambtlige Laugs-Brødre ved fleeste Stemmer tre af deres Middel *Magistraten* paa Raadstuen foreslaae, udaf hvilke de haver en at anordne, som dennem synes best og dygtigst der til at være; Mens dersom ingen af de tre foreslagne dennem anstaar, da maae de en anden, som de best eragter, der til beskikke.

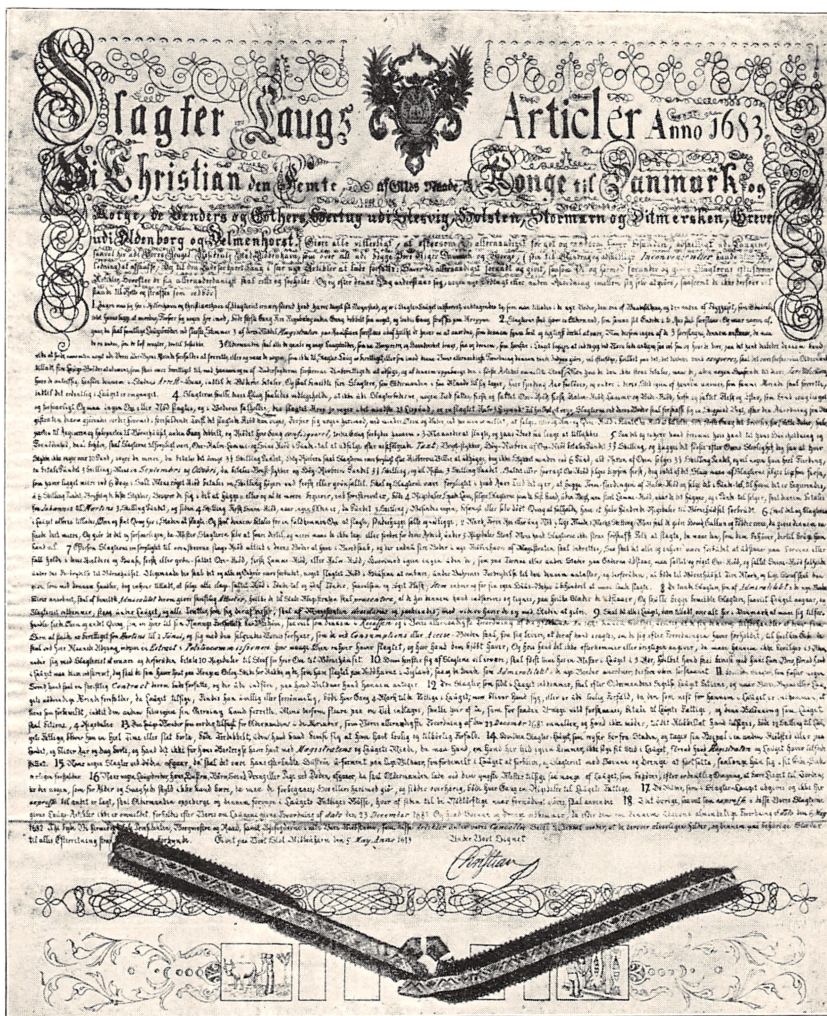
3.

Oldermænden skall alle de gamle og unge Laugs-Brødre, som nu Borgere ere, og Haand-Verket bruger, saa og dennem, som herefter i Lauget begierer at indtages, ved Navn lade antegne, saavel som og hvor de boer, paa det hand desbedre dennem kand vide at finde, naar enten noget udi Vores eller Byens Ærinde forefalder at forrette, eller og naar de nogen, som ikke til Slagter-Lauget er berettiget, eller som imod denne Vores allernaadigste Forordning dennem kunde Indpas gjøre, vil eftersøge, hvilket paa det, det desbedre kand *exeqveres*, skal det være forskrevne Oldermænd tilladt, fire Laugs-Brødre at udnævne, som skal være berettiget til, med hannem og en af Underfogderne, forskrevne u-berettigede at udsøge, og af dennem oppeberge den i første *Articel* ommeldte Straf; Men hvis de den ikke strax betaler, maae de, uden nogen Herseende til deres *Jurisdiction*, hvor de antreffes, henføre dennem i Stadens *Arrest-Huus*, indtil de Bøderne betaler. Og skal bemeldte fire Slagtere, som Oldermænden i saa Maader til sig tager, hver Fierding Aar forløves, og andre i deres Sted igien af hannem nævnes, som samme Ærinde skal forrette, indtil det ordentlig i Lauget er omgaaed.

4.

Slagterne skulle deres Laug saaledes ved lige holde, at ikke udj Slagterboderne nogen Tid fattes, fersk og saltet Oxe-Kiød, fersk Kalfve-Kiød, Lamme- og Bede-Kiød, fersk og saltet Flesk og Ister, som kand eragtes

got og forsvarligh. Og maae ingen Ox eller Nød slagtes, og i Boderne fal holdes, des slagtet Krop jo vejer i det mindste 18 Lispund, og en slagtet Kalv tre Liszp: Til hvilket at veje, Slagterne ved deres Boder skal forskaffe sig en Skippund Vegt, efter den Anordning som Magistraten der om



SKRAEEN AF 1683.

giørendes vorder, hvormed i forefaldende Tvivl det slagtede Kiød kand vejes; Forseer sig nogen herimod, med mindre Øxen og Kalve, end her oven er meldet, at selge, eller og Koe- og Qvie-Kiød, iblant Ox-Kiød at fal holde, bøde første Gang det beviises, Sex Slette Daler, Halvparten til Angiveren og Halvparten til Børnehuset, anden Gang dobbelt, og Kiødet

hver Gang *confisqveret*, Tredie Gang forbydes hannem i tre Maaneder at slagte, og hans Boed saa lunge at tillukkes.

5.

Paa det og en hver kan bekomme hvis hand til hans Huusholding og Fornødenhed, kan behøve, skal Slagterne tilforpligt være, Oxen-Kalfve-Lamme-og Svine-Kiød i Punde-tal at udselge efter nestfølgende *Taxt*: Bryst-stykker, Høy-Rifbeen af Oxen-Kiød, betales Pundet  $3\frac{2}{3}$  Skilling, og hugges det første efter Oxens Storlighed, dog saa at hver Stykke ikke vejer over 10 Pund; vejer de meere, da betales det øvrige  $3\frac{1}{2}$  Skilling Pundet; Høy-Rifbeen skal Slagterne være forpligt efter Kiøberens Villie at udhugge, dog ikke Støkket mindre end Sex Pund; ald Resten af Oxen selges  $3\frac{1}{3}$  Skilling, og vil nogen have heel Fierding, da betale Pundet 3 Skilling; Mens *in Septembri* og *Octobri*, da betales Bryst-stykker og Høy-Rifbeen-Pundet  $3\frac{1}{3}$  Skilling, Og all Resten 3 Skilling Pundet. Saltet eller sprengt Oxen-Kiød selges ligesom fersk, dog intet af det Slags maae af Slagterne selges, som haver ligget meere end sex Dage i Salt; Mens røget Kiød betales en Skilling højere end fersk eller grønsaltet. Skal og Slagterne være forpligtet i hvad Aars Tid det og er, at hugge Frem-fierdingen af Kalfve-Kiød, og selge det i Pundet, til hvem det er begierendes, à sex Skilling Pundet Brystet og de bedste Stykker; Veigrer de sig i det at hugge, eller og at de meere begierer, end forskrevet, bøde fire Rigsdaler. Spæde-Lam, selger Slagterne som de best kand, uden Vegt, men stort Lamme-Kiød, naar de det hugger, og i Punde-tal selger, skal dennem betales fra *Johannis* til *Martini* 3 Skilling Pundet, og siden fire Skilling. Færsk Svine-Kiød, naar ingen Olden er, da Pundet 3 Skilling; Befindes nogen, befængt eller selv dødt Qvæg at fal holde, have et halv hundrede Rigsdaler til Børnehuset forbrudt.

6.

Skal det og Slagterne i Lauget og deres Svenne alleene tillades, Oxen og stort Qvæg her i Staden at slagte: Og skal dennem betales for en fuldkommen Oxen at slagte, sønderhugge, salte og nedlegge, Toe Mark; For en Koe eller ung Nød, iligemaade 1 Mark 8 Skilling; Mens skal de giøre Hoved, Callun, og Fødder reene, da gives dennem en fierde Deel meere; Og giør de det ej forsvarligen, da Mester-Slagteren selv at svare der til, Og meere maae de ikke tage eller fordre for deres Arbejd, under fem Rigsdalers Straf; Mens kand Slagterne ikke strax forskaffe Folk at slagte, da maae den som dem behøver, der til bruge hvem hand vil.

7.

Eftersom Slagterne ere forpligtet til, overskrevne Slags Kiød altid i deres Boder at have i Bereedskab, og der endnu fire Boder i nye Kiøbenhavn af *Magistraten* skal indrettes; Saa skal det alle og enhver være forbudet at udstaae paa Torvene eller fall holde i deres Kieldere og Huse, færsk eller grøn-saltet Oxen-Kiød, fersk Lamme-Kiød, eller Kalfve-Kiød;



Hvorimod igien ingen uden de, som paa Torvene eller andre Stæder paa Gaderne udstaar, maae saltet og røget Oxe-Kiød, og saltet Svine-Kiød fall holde under des Forbrydelse til Børnehuset. Illigemaader skal det og alle og enhver være forbudet, noget slagtet Kiød i Husene at ombære, under Vahrenes Forbrydelse til den dennem antaster, og derforuden, at bøde til Børnehuset Tive Mark, og lige Straf skal den give, som med dennem handler, dog enhver tilladt at selge alle Slags saltet Kiød i Tøndetal, og udaf Tønder, saavel som og røget Flesk; Item en hver og for sin egen Huus-Behov u-behindret at maae lade slagte.

8.

De tvende Slagtere, som af *Admiralitetet* i de nye Boeder bliver anordnet, skal af bemelte *Admiralitet* derom gives skriftlig *Attester*, hvilke de til Stads *Magistraten* skal *præsenterere*, at de hos dennem kand indskrives og tegnes, paa hvilke Stæder de udstaar: Og skulle begge bemelte Slagtere, saa viit Lauget angaar, og Slagteriet vedkommer, staae under Lauget, og alle Trætter, som sig deraf rejser, skal af *Magistraten* *decideris* og paakiendes, men videre haver de ej med Staden at giøre.

9.

Skal det alle i Lauget, være tilladt, over alt her i Danmark at maae sig tilforhandle feede Øxen og andet Qvæg, som en hver til sin Nærings Fortsættelse kand behøve, saa viit som dennem i *Recessen* og i Vores aller naadigste Forordning af den 27 Decembr. An. 1681. dennem bevilges, Nemlig, at de sig dennem tilforhandler af dem som Øxen at stalde er berettiget fra *Martini* til 1 Junii, og sig med den selgendes Beviis forsyner, som de ved *Consumptions-* eller *Accise-*Boeden skal fra sig levere, at der af kand eragtes, om de sig efter Forordningen haver forholdet; til hvilken Ende de skal ved hver Maanedes Udgang, indgive en *Extract* i *Politie-Commissionen* hvor mange Øxen en hver haver slagtet, og hvor hand dem kjøbt haver; Og hvis hand det ikke efterkommer eller u-rigtigen angiver, da maae hannem ikke bevilges i tre Maaneder sig med Slagteriet at ernære, og derforuden betale 10 Rigsdaler til Straf for hver Oxe til Børnehuset.

10.

Hvem her efter sig af Slagterier vil ernære, skal først tiene hos en Mester i Lauget i tre Aar, hvilket hand skal bevise med hans Lære-Brev, førend han i Lauget maae blive indskrevet, dog skal de som haver tient paa Kongens Orlog-Skibe for Kokke, og de, som haver slagtet paa Kiødhavnene i Iszland, saa og de tvende som *Admiralitetet* i de nye Boeder anordner, derfor være forskaanet.

11.

Hvilken Slagter, som fæster nogen Svend, hand skal en skriftlig *Contract* derom lade forfatte, og der udi indføre, paa hvad Vilkaar hand hannem antager.

12.

Den Slagter som sidst i Lauget indkommer, skal efter Oldermændens Sigelse Lauget betiene, og naar Vores, Byens eller Laugets nødvendige Ærinde forefalder, da Lauget tilsige; Findes hand uvillig eller forsømmelig, bøde hver Gang fire Mark, til de Fattige i Lauget: Mens bliver hand syyg, eller er udi lovlig Forfald, da den som nest for hannem i Lauget er indkommen, at tiene, som for bemelt, indtil den anden selv igien sin Gierning kand forrette; Mens dersom fleere paa en Tiid indtages, skulle hver af de, som for saadan U-mage vilde forskaanes, betale til Laugets Fattige og dens Belønning, som Lauget skal betienne, fire Rigsdaler.

13.

Den Laugs-Broder, som vorder tilsagt for Oldermænden i de Ærinder, som Vores allernaadigste Forordning af den 23 Decembr. 1681, ommelder, og hand ikke møder, til det Klokkeslet hand tilsiges, bøde 12 β. til Laugets Fattige, bliver hand en heel Time eller slet borte, bøde tre dobbelt, uden hand kan beviise sig at have havt lovlig og tilbørlig Forfald.

14.

Hvilken Slagter i Lauget, som rejser her fra Staden, og tager sin Boepæl i en anden Kiøbstæd eller paa Landet, og bliver Aar og Dag borte, og hand det ikke for hans Bortrejse haver havt med *Magistratens* og Laugets Minde, da maae hand, om hand her hid igien kommer, ikke søge sit Sted i Lauget, førend hand *Magistraten* og Lauget haver tilfreds stillet.

15.

Naar nogen Slagter ved Døden afgaar, da skal det være hans efterlatte Hustrue u-formeent paa lige Vilkaar, som forbemelt, i Lauget at forblive, og Slagteriet med Svenne og Drengene at fortsette, saa lenge hun sig i sit Enkesæde ærligen forholder.

16.

Naar nogen Laugsbroder, hans Hustrue, Børn, Svend, Dreng eller Pige ved Døden afgaar, da skal Oldermænden lade ved den yngste Mester tilsige saa mange af Lauget, som behøves, efter ordentlig Omgang, at bære Liiget til Jorden, er der nogen, som for Alder og Svaghed Skyld ikke kand bære, da maae de forbigaas; Hvo ellers herimod gjør, og sidder overhørig, bøde hver Gang en Rigsdaler til Laugets Fattige.

17.

De Bøder, som i Slagter Lauget udgives, og ikke her *expresse* til andet er lagt, skal Oldermænden oppeberge, og dennem forvare i Laugets Fattiges Bysse, hvor af siden til de nødtørftige naar fornøden gøres, skal anvendes.

18.

I det øvrige, saa vit som *expresse* i disse Vores Slagterne givne Laugs-*Articler* ikke er ommeldet, forholdes efter Vores om Laugene

givne Forordning af *dato* den 23 Decembr. 1681. Og hvad Svenne og Drengene vedkommer, da efter den om dennem udgivne almindelig Forordning af *dato* den 6 Maj 1682. Thi byde Vi hermed og befale *Præsidenter*, Borgmestere og Raad, samt Byefogderne i alle Vore Kjøbstæder, som disse *Articler* under Vores *Cancellie*-Seigel tilskikket vorder, at de derover alvorligen holder, og dennem paa behørige Stæder til alles Efterretning strax lader læse og forkynde. Givet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 5. *Maji Anno 1683*.

Under vort Signet  
Christian

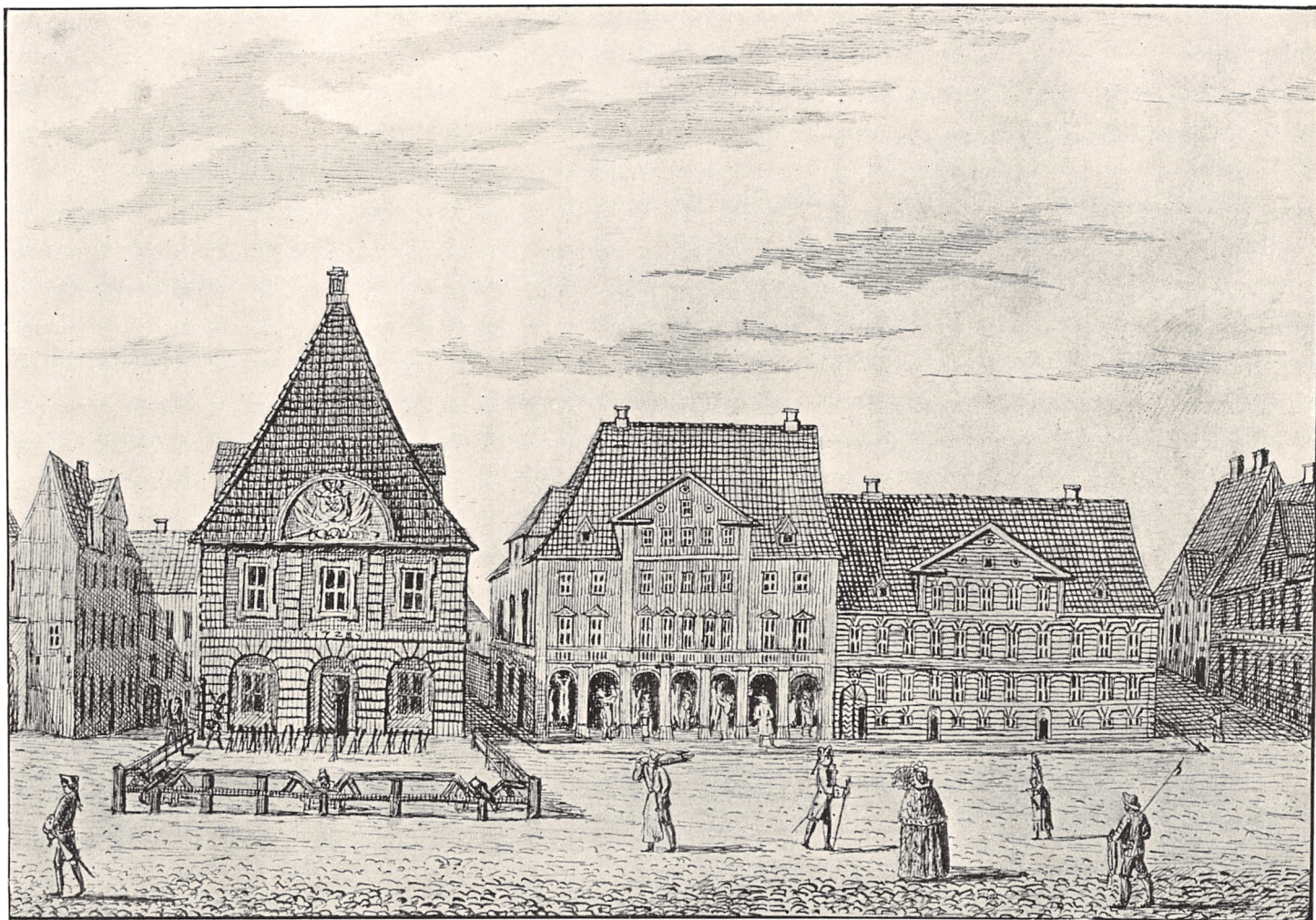
Ind imellem disse Skraaer udkom 6. Marts 1661 en af Præsident, Borgmestre og Raad udgivet Vedtægt for Slagterne. Grunden til, at Vedtægten fremkom, var, at der 14. Januar s. A. var udkommen en Konsumtionsforordning, i hvilken det blev befaleet, at hver Bys Øvrighed skulde forordne »et vel besteltt Slagter Laug, saaledes at sig ingen vnderstaa sig noget at slagte, som iche i Lauget er, vnder høy Straf.« Vedtægten nævner paa Grundlag af denne Forordning 26 »Slagtere eller Slagteribetjente«, — hvoriblandt en med det for en Slagter ikke uefne Navn: H a n s P e d e r s e n N y r e, — som fik Eneret paa at slagte for Stadens Indvaanere. Vedtægten fastsatte, hvor meget der maatte tages for Slagtningerne, nemlig 2 Mark for en Ko eller en Stud, 12 Sk. for et Svin, 1 Mark for en Kalv og 4 Sk. for et Faar eller et Lam (jfr. disse Priser § 6 i Skraaen af 1683).

Medens Skraaen af 1623 ikke giver Slagterne noget Privilegium, giver Vedtægterne af 1661 Eneret paa at slagte, og ved Skraaen af 1668 faar Slagterne Eneret paa Salg af ferskt Okse-, Kalve- og Lammekød samt grønsaltet Okse- og Lammekød. Disse Privilegier gentoges i de senere Skraaer og bestod, selv om der, som vi skal se, ved Forordninger, der fremkom i Tidens Løb, skete forskellige Beklipninger, i hele det her omhandlede Tidsrum.

Laugets Pligter, der bestod i altid at skulle være i Stand til at forsyne Indbyggerne med Kød, er klart nok omtalt i Skraaerne, og vi skal ikke her komme nærmere ind paa disse.

Det er ovenfor fortalt, at Valkendorfs Slagtehus forsvandt ved Belejringen 1659, og Slagtningen maa derefter atter være foregaaet indenfor Voldene. Ganske vist hedder det i Skraaen af 1668, at Slagterne skulle slagte udenfor Byen i de Boder, som er byggede til dette Brug, og indenfor Portene i deres Gaarde. Der vides imidlertid intet om,

at der. efter at Valkendorfs Slagtehus er forsvundet, er opført nye Boder udenfor Byen, og Slagtningen har derfor sikkert fundet Sted i Gaardene indenfor Voldene. Denne Antagelse bestyrkes ogsaa ved, at det i en Forordning af 4. Oktober 1690 om Nedsættelse af Konsumtionen forbydes alle paa Byens Grunde udenfor Portene at tillade nogen, hvem det saa end kunde være, at slagte i deres Huse. Salget maatte derimod ikke finde Sted fra Gaardene, men Kødet skulde sælges fra Boderne i Pilestræde og Klosterstræde, der jo imidlertid kun var 13 i Tallet, eller fra Stader. Af Byens Grundtakst 1668 fremgaar det, at de 13 Boder var blevet forøget med 8, idet der i Klosterstræde op til Bryggernes Laugshus laa endnu 3 smaa Slagterboder, medens der i Lille Strandstræde, i den efter 1660 opførte nye Staddel, laa 5 Slagterboder. I den næste Grundtakst, 1689, nævnes disse sidste imidlertid ikke. Formentlig er disse Boder forsvundne snart efter 1668, og Magistraten har vel tænkt paa Erstatning for dem, da den i 1673 for 1200 Sidlr. »foruden Diskretion efter Købekontraktens Formelding« købte en Grund ved Kongens Nytorv til Opførelse af Slagterboder. Allerede samme Aar erhvervede Admiral Niels Juel dog denne Grund, der antagelig har udgjort en Del af den, hvorpaa han opførte sit Palæ paa Hjørnet af Bredgade og Torvet. 22. Marts 1669 fik Ulrik Frederik Gyldenløve Skøde paa den Plads, hvorpaa Charlottenborg nu staar. I Skødet siges Grunden at strække sig »fra det Sted ved Kvæsthuset, hvor Slagterboderne staar.« Heller ikke disse Boder kan have haft ret lang Levetid, men Spørgsmaalet om Boderne paa Kongens Nytorv er meget uklart. I Aarene omkr. 1743 har der dog været indrettet nogle Slagterboder i en Ejendom, der laa paa Hjørnet af Ny Adelgade og Torvet, men dette var Boder for Frislagtere, der ligeledes havde to ved Raadhuset, to paa Amagertorv, en paa Vandkunsten og en paa Christianshavn. 4 Maj 1674 fik Slagterne paa Christianshavn Tilladelse til at have Boder ved Børsen »langs Muren fra Hvælvingen og til den nederste Ende af Børsens Nedgang paa den østre Side, tvært over for Holmens Kirke.« Christianshavn var indtil Aar 1674 en særlig By med egen Magistrat, og Københavns Slagtere har øjensynligt ikke haft noget godt Øje til Fagfællerne i denne Naboby. Det siges jo i Skraaen af 1668, at de »huserer her i Staden«, og Skraaen fastsætter Straffe for deres Adfærd. Nu inkorporeredes Christianshavn i København, og Slagterne derfra optoges i Københavns Slagterlaug og fik Boder ved Børsen.



KONGENS NYTORV 1743. MIDT I BILLEDET SLAGTERBODERNE, TILVENSTRE HOVEDVAGTEN.

*Efter Orig. i Det kgl. Bibliotek.*

Ved Vejerhuset havde Byen i Aarene efter 1660 et Antal Slagterboder. Ud til Snaregade laa saaledes 9, der tidligere havde været benyttede til andet Formaal, medens to indrettedes til Slagterboder i 1678. 1674 byggedes 6 nye Slagterboder ved Vragerboden. Boderne ved Vejerhuset bestod helt op i det nittende Aarhundrede og forsvandt først i 1857, da Vejerhuset blev nedrevet, men i deres senere Aar, efter at Boderne ved Nikolaj var opført, var de udlejede til andet Brug. Resterne af dem, et Murværk af gule Flensborgsten, blev fundet ved Udgravninger omkring 1901. I Slutningen af dette Tidsrum fandtes der ogsaa Slagterboder paa Graabrødretorv, eller rettere Ulfeldts Plads, men disse Boder var kun Træskure, og Aarstallet for deres Oprettelse kendes ikke.

1663 gav Kongen Befaling til at lade udvise og afmaale en bekvem Plads, hvor »det lille Slagterlaug« kunde bygge deres Boder og falholde deres Varer. Det er den eneste Gang, »det lille Slagterlaug« er fundet nævnt, og det vides ikke, om det nogensinde har faaet Boder. I Borger-skabsprotokollerne nævnes Gang paa Gang Personer, der har faaet Borgerkab som »Smaaslagtere«, men der kendes ikke noget andet Slagterlaug end Københavns Slagterlaug. 1688 fik en Del »Smaaslagtere«, der ikke havde Raad til at gaa ind i Slagterlauget, Tilladelse til at falholde ferskt og grønsaltet Flæsk, Medister og andre lignende Varer paa Torvene. Dette synes at tyde paa, at Smaaslagterne har været, hvad vi nu om Dage vilde kalde Spækhøkere.

Endelig fik Hofslagteren Hans Hermandssøn 1670 Tilladelse til at oprette en Slagterbod paa Slotspladsen for derfra at sælge sine Varer.

Med Hensyn til Handelen med levende Kvæg foregik der i dette Tidsrum en Forandring, idet Byen fik en fast Markedsplads udenfor Portene. 1671 fik nemlig Hofslagter N i e l s O l u f s e n Bevilling paa at indrette et Kvægtorv med tilhørende Accisebod udenfor Vesterport. Det var ikke netop filantropiske Hensyn, der drev Olufsen til Oprettelsen af denne for Byen gavnlige Institution, men han havde forpagtet Konsumtionen, og nu vilde han ved Anlægget af et Kvægtorv og en Accisebod hindre Byens Borgere i at opkøbe og slagte Kvæg uden at udrede Accisen. Paa Torvet kunde da enhver, Borger saavel som Slagter, købe og indføre i Byen de Øksne, Køer, Kvier, Kalve, Svin, Faar og Lam, som han ønskede mod at betale de fastsatte Afgifter i Boden. Kvægtorvet fik Navnet T r o m m e s a l e n af, at Markedet aabnedes med Trommeslag. Lige til det nuværende Kvægtorv

aabnedes i 1879, bestod Trommesalen som Kvægtorv, og i mere end to hundrede Aar har Københavns Slagtere handlet paa dette Sted.

Inden vi gaar over til at se nærmere paa Slagternes Forhold overfor Øvrighed og Befolkning, skal vi se lidt nærmere paa, hvad det var for Folk, Slagterlauget bestod af i det 17. Aarhundredes Midte, den Tid, fra hvilken de første Mandtal er bevarede. Det kunde være fristende at anføre alt, hvad Mandtallene fra 1659 og Grundtaksterne af 1668 og 1689 oplyser om Slagterne, men af Pladshensyn maa vi lade dette fare.

De første Mandtal, der er bevarede, er optagne i Januar og i December 1659. Det første er et Mandtal over dem, »der kan gaa til Volds«. Det var jo i de Dage, da Svenskekongen laa for Byen og truede med baade Stormangreb og Hungersnød, og det var da ønskeligt for Lederne af Stadens Forsvar at vide Besked med, hvor mange vaabenføre Mænd man kunde raade over. Mandtallet viser, at Slagterne ikke har holdt sig tilbage, idet det nævner 24 Slagtere foruden Slagteren paa Tøjhuset og 3 paa Christianshavn. Der maatte jo kun være 25 Slagtere i Byen, og ved Hjælp af Indkvarteringsmandtallet fra December samme Aar kan vi se, at den Slagter, der ikke kunde gaa til Volds, var J ø r g e n J e n s e n i Helligkorsstræde. Om Grunden til hans Hjemmebliven giver Mandtallet ingen Besked. At ingen af Slagterne led Soldaterdøden, ser vi af Mandtallet i December, hvor alle Navnene genfindes. Mandtallet giver ikke blot Besked om Slagternes Navne, men viser os ogsaa, at medens der ingen Slagtere boede i Strand Kvarter og Snarens Kvarter, og kun en boede i Øster Kvarter, boede der 2 i Købmagerkvarter, 3 i St. Anne og i Vester Kvarter, 4 i Nørre og i Frimands Kvarter og ikke mindre end 8 i Klædebo Kvarter. Dette viser, at Slagterne ikke længere var stavnsbundne som i tidligere Tid, men boede spredt over Byen, væsentligst dog samlede omkring Byens Torv. Mandtallet viser os ogsaa, hvor stort et mandligt Folkehold den Tids Slagtere har haft. De 24 Mestre mønstrede kun 18 Folk, hvoraf 3 var Dreng. 5 Mestre mødte hver med to Karle, 2 med 1 Karl hver, 1 med 1 Karl og 1 Dreng og 1 med 2 Dreng, medens Resten mødte alene, og saa er det jo endda ikke givet, at Karlene allesammen var Slagtersvende.

Mandtallet viser følgende Slagtere:

Øster Kvarter: Lauridtz Slagter, gaar selv.

Strand Kvarter og Snarens Kvarter: ingen Slagtere.

Vester Kvarter:

Store St. Clemensstræde: Lauritz Nielsen, Slagter, hans Folk:  
Anders Børresen og Laurs Pedersen.

Kattesundets Sønderside: Niels Pedersen, Slagter.

Lille St. Clemensstræde: Niels Christensen, Slagter.

Nørre Kvarter:

Gammel Torv: Børre Slagter, selvanden med Gevær.

Store Lars Bjørnsstræde: Ole Slagter, selv.

Studiestræde: Peder Jensen, Slagter, gaar selv.

St. Pederstræde: Jens Pedersen, Slagter med Gevær.

Klædebo Kvarter:

Skindergade: Lars Bendtsen, Slagter med 1 Karl og 1 Dreng.

— : Jens Pedersen, Slagter med 2 Karle.

Lille Kannikestræde: Anders Christensen, Slagter.

— : Christen Jensen, Slagter, med 2 Karle.

— : Maans Nielsen, Slagter, med 2 Karle.

Store Kannikestræde: Aage Simmensen, Slagter, med 2 Dreng.

Mikkel Vibesgade: Jens Madsen, Slagter, med 1 Karl.

Fiolstræde: Lars Andersen, Slagter.

Frimands Kvarter:

Klosterstræde: Herman Larsen, Slagter, selvanden, med fuld Gevær.

Skindergade: Anders Rasmussen, Slagter, selvanden med fuld Gevær.

Helliggeistes Stræde: Hans Petersen, Slagter paa Tøjhuset, gaar selv.

Brøndstræde: Ebbesen, Slagter, med 1 Mand.

Købmager Kvarter:

I Ole Murmesters Baghus: Hans Slagter, med 2 Mand.

Antoniestræde: Søren Matzen, Slagter, med 2 Mand.

St. Anne Kvarter:

Johan Stenkuls Huse: Bertil Slagter.

Doctor Claus Blomes Boder: Falentin Slagter.

Doctor Bolchis Huse: Ole Olsen, Slagter.

Indkvarteringsmandtallet giver noget Begreb om de paagældendes Formue- og Pladsforhold efter det Antal Mand, der blev dem paalignet i Indkvartering. Den, der i saa Henseende staar som en fin Nummer et, er Christen Jensen i Lille Kannikestræde, der maatte give Rum for ikke mindre end 15 Mand, og der er et stort Spring fra ham til Måns Nielsen i samme Gade, der fik 7 Mand. 3 havde 6 Mand hver og saa fremdeles videre ned efter til Hans Slagter i Landemærket, der kun plagedes med



»en halv Mand«, og de, der slet ingen fik. Kun to, Jens Madsen i Mikkel Vibesgade og Lauritz Andersen i Fiolstræde, betegnes i Mandtallet som fattige.

Medens Grundtaksten af 1668 stadig kun nævner det bestemte Antal af 25 Slagtere, anfører Grundtaksten af 1689 23 Slagtere og 3 Enker. Saafremt Enkerne har haft Laugsrettighed, er Antallet alligevel stadig 25, idet den ene af de 23 sikkert er Tøjhuslagteren. — Naar vi ikke vil gaa nærmere ind paa Grundtaksterne, skal det blot nævnes, at disse gennem Gaardenes Vurderingssummer giver et Begreb om Forskellen paa rig og fattig indenfor Lauget. Niels Olsen i Skindergade besad saaledes en Gaard, der var vurderet til ikke mindre end 1000 Rdl. Fra ham og ned til den næste, Christen Jensen i Løvstræde, var der et Spring paa 600 Rdl., men Christen Jensen ejede desuden to Gaarde i Klædeboderne og i Lille Kannikestræde, vurderede henholdsvis til 200 og 300 Rdl. Disse to Slagtere har aabenbart været Laugets rigeste Mænd. Christen Jensen var da ogsaa Laugets Oldermann i Aarene 1648 og 1650 og deltog som saadan i Valget af Frederik III. og Prins Christian, den senere Christian V. Ni Ejendomme, der tilhørte Slagtere, vurderedes imellem 100 og 300 Rdl., men tolv naaede ikke op til 100 Rdl., og af disse vurderedes to saa lavt som til 20 Rdl. Det Lighedsprincip, som tilstræbtes gennem de gamle Skraaer og gennem den besværlige Adgang til Lauget, har aabenbart ikke kunnet gennemføres. Vi ser da ogsaa, at selv om en Slagter, der døde 1713, var saa velhavende, at hans Bo havde ca. 1200 Rdl. tilgode hos forskellige fornemme Kunder for seks Maaneders Levering, saa udtaler Magistraten ti Aar tidligere, at »de fleste Bagere og Slagtere er Stakler, og naar nogen af dem ved Døden afgaar, findes der mere Gæld end Gods efter dem, saa Kone og Børn sidde i Armod efter.«

Om Forholdet med Svende og Drengene indenfor Slagterlauget, ved vi kun lidet. Skraaen af 1496 siger om Svenden kun dette, at Mesteren, der fæster Svenden, skal have to Brødre til Vidne paa, hvorledes han fæstes, og at Fæstemaalet gælder til Allehelgensdag, d. v. s. 1. November. Ogsaa Skraaen af 1623 kræver Vidner, men Fæstemaalet skal desuden indføres i Laugsbogen, og hvis en Svend forsømmer sin Pligt overfor Mesteren, skal han straffes efter Oldermannens Kendelse. Disse Bestemmelser genfindes i de senere Skraaer, men i mere udvidet Form, der tilsigter at give bestemte Forskrifter for Svendenes Pligter. Svenden maa saaledes ikke gøre Mestrene Indpas i Næringen ved at slagte

for Borgerskabet. Han maa ikke forlade sin Tjeneste før rette Stævnedag. Han maa ikke være Husbonden utro med Drik og Dobbel o. s. fr. Drengene omtales kun meget lidt i Skraaerne, og da i Reglen sammen med Svendene, men Regler for Drengenes Antagelse i Lære ses ikke at være givne. Ved Forordningen af 23. December 1681 bestemtes det, at enhver Mester skulde have mindst een Dreng i Lære, og Mesteren maatte ikke jage ham af Læren, saafremt han var dygtig. Om Forpligtelsen til at holde en Dreng er blevet overholdt indenfor Slagterlauget, er vistnok tvivlsomt. Ved Forordning af 6. Maj 1682 afskaffedes alle Svendeskraaer, ligesom Forordningen af 1681 havde afskaffet Svendekroerne og forbudt Sammenkomster af Svende. Denne Forordning forbød ogsaa den tidligere »Umschauen« og henviste den tilrejsende Svend til Oldermænden, saafremt han ikke selv kunde skaffe sig Arbejde. Ligeledes maatte en Mester nu antage saa mange Svende, som han kunde skaffe Arbejde til. De fleste af disse Bestemmelser fik neppe nogen Indflydelse paa Slagterlaugets Svende, da disse sikkert ikke har haft Svendekro, og fordi Haandværket ikke har været stærkt besøgt af fremmede Svende, men den gamle Bestemmelse om, at kun 1. November var Faredag, faldt nu, idet Forordningen af 1682 kun omtaler Tjenester af et halvt Aars Varighed, hvorfor det maa antages, at dette nu var blevet almindeligt. Opsigelse fra Svendens Side skulde ske med 6 Ugers Varsel, og Mesteren skulde ved Afskeden udfærdige et skriftligt Vidnesbyrd for ham om hans Forhold i Tjenesten. Svenden maatte herfor give Mesteren 1 Mark og Oldermænden 2 Mark. Endelig gav Forordningen Regler for Antagelse i Lære og for Indskrivning til Svend. Disse Generalregler, der gaves for alle Laugene, maa antages at være Skyld i, at Slagterlaugets Skraa af 1683 ikke kommer ind paa disse Forhold. Ved Plakat af 24. November 1749 fastsattes der Straffe for Svende, der viste sig opsætsige, nægtede at arbejde eller rottede sig sammen. Et Eksemplar af denne Plakat skulde bero saavel i Laugets Lade som i Svendeladen og i det mindste en Gang om Aaret, eller saa ofte Laden aabnedes, oplæses for Svendene.

Medens Skraaen af 1623 intet bestemmer om Lærebrev eller stiller Krav om Bevis for at have lært Haandværket, men kun forlanger Borgerskab og Pengeydelse som Betingelse for Optagelse i Lauget, forlanger Skraaen af 1668, at den nye Broder skal have bevist at have lært Slagteriet hos en ærlig Mester. Skraaen af 1683 bestemmer, at ingen maa ernære sig af Slagteri, uden at han ved Lærebrev har bevist at

have tjent hos en Laugsmester i 3 Aar, og der synes saaledes slet ikke at have eksisteret nogen som helst Prøve for de udskrevne Lærlinge. At der ikke har eksisteret Mesterstykke i det her omhandlede Tidsrum, ved vi.

Skraaen af 1623 har en meget mærkelig Bestemmelse, der gættages i de senere Skraaer, nemlig, at Slagterne skulde holde deres Folk til Kirkegang og Hørelse af Guds Ord, holde dem fra Drukkenskab og letfærdige Ord, »som ofte des wehr iblant dennem skeer, Gud til Fortørnelse och Menigheden till Forargelse.« Det er jo ikke noget særligt rosende, der her siges om Slagternes Svende og Dreng, og der er adskilligt, der tyder paa, at Formaningen har været paa sin Plads. I 1682 forefaldt der i København kun seks Voldssager, men af disse var rigtignok de fire begaaede af Slagtere. Slagterdrengen *M a d s J e n s e n* havde saaledes øvet Vold og Overlast mod en Kontrolør ved Nørreport. Slagter *L a m b e r t N i e l s e n* havde slaaet skoldhedt Vand paa *A n n e*, sal. *H a n s O l u f s e n*s. Slagtersvend *B e n t B ø r g e s e n* blev tiltalt for »Vold og Overlast, med Klæders Afførelse, Legems skammelige Blottelse, med Hug og Slag«, og *J e n s O l u f s e n*, Slagterdreng, var delagtig i samme Forseelse.

I det nævnte Aar, 1682, vakte en Slagter baade Rædsel og Forfærdelse i København, idet en Kvinde, der sad i Slutteriet, var undsluppen gennem et Hul, »som den forstyrrede Slagter, hvis umenneskelige Styrke alle er noksom vitterlig, uformodentlig og snart utrolig for Mennesker, havde stødt paa Muren.«

1686 klagede selve Byfogden i København til Kongen over, at han 28. Februar i sit eget Hus var blevet overfaldet af to Slagtersvende, der desuden havde trakteret en Del af hans Betjente med Hug. Kongen bestemte, at de to Syndere skulde sættes i Jern paa Bremerholm.

En Søndag Nat i 1688 blev fem Skalmejeblesere af Generalmajor Schacks Bataillon overfaldne af tre Slagtere, der huggede dem med deres Kaarder og slog Skalmejerne itu.

Det var dog ikke blot, naar Slagterne selv gik angrebsvis til Værks, at de tog saa kraftigt fat. At de ogsaa forstod at værge sig, naar andre gik dem for nær, vidner følgende om.

11. December 1660, altsaa kort Tid efter Belejringens Ophør, fortæller den svenske Gesandt, at der herskede stor Jammer indenfor Garnisonen, idet Soldaterne paa Grund af Sult begik den ene »Insolens« efter den anden, og 22. s. M. beretter han, at over hundrede Soldater

havde taget alt, hvad de kunde faa paa Amagertorv, dernæst havde hjem søgt Fiskesælgerne ved Stranden og tilsidst Slagterboderne, men her havde de »faaet dygtige Hug af Løftestænger og Forke, eftersom de ej vare vel bevæbnede.«

Det faar være nok med disse Eksempler, der tilstrækkeligt beviser, at Slagterne ikke var bange for at anvende »slaaende« Argumenter. —

Det var, som ovenfor omtalt Magistraten, der var beordret til at have Indseende med Laugene. Ikke blot maatte Laugene ikke holde Samling, uden at et af Magistratens Medlemmer var til Stede, men Skraaen af 1623 bestemte ogsaa, at Borgmester og Raad skulde være vidende om Slagternes Priser og bifalde disse. De 32 Mænds Artikler, der udstedtes 30. November 1661, lagde Indseendet med Laugene over paa en Kommission, bestaaende af Raadmand H e n r i k J a c o b s e n samt fire andre navngivne Borgere, »deris Successorer och Effterkommere«. Disse skulde holde god Inspektion og Opsigt med Slagterne, paase, at disse varetog deres Haandtering lovligt, stedse holdt Boderne vel forsynede med al Slags godt, ferskt Kød og solgte det for saadanne Priser, som »Inndkiøbett effter Tidernis Forandring det vdfordrendis och Taxten derpaa Tid effter anndenn sat worder.« 17. Marts 1668 udstedte Magistraten den første Kødtafst, og 20. Maj s. A. bekendtgør Magistraten, at en Raadmand og to Borgere fremtidig to Gange ugentlig, nemlig Onsdag og Lørdag, vil begive sig til Slagterboderne for at efterse, hvad Kød enhver Slagter har i sin Bod og sætte en bestemt Takst derpaa efter som det er godt og fedt. Taksten skal de med Kridt skrive paa en sort Tavle, som skal være udhængt ved hver Bod, saa at enhver kan se, hvad han skal give for Kødet. Da Slagterne havde besværet sig over at skulle udhugge Kalvekød og sælge det i Pundevis, bestemtes det, at to Slagtere hver Uge skulde have denne Forpligtelse, der skulde gaa paa Omgang mellem dem.

Da der 5. September 1691 for første Gang gaves en Instruks for Politimesteren, gik Tilsynet, saavel med at Taksterne overholdtes som med Laugene i det hele taget, over til ham, og det siges i Instruksen, at Kødtafst fastsættes af Magistraten en Gang aarlig. Lignende Bestemmelser gaves i Forordningen af 22. Oktober 1701 om Politiets Administration.

Man maa nu ikke tro, at Slagterne var de eneste, der maatte finde sig i, at der blev sat faste Takster paa deres Varer. Ogsaa Bryggerne, Bagerne og Skomagerne maatte bøje sig under Myndighedernes regu-

lerende Foranstaltninger, men disse er sikkert blevet følt haardst af Slagterne, idet Indkøbspriserne paa Korn og Huder antagelig har ligget noget mere fast end paa levende Kreaturer.

Slagterne fik 31. Marts 1649 ifølge Ansøgning Tilladelse til overalt i Danmark at købe fede Slagteøksne og andet Kvæg, naar blot ikke Handelen stred mod Recessen om Øksnehandelen, og denne Tilladelse gik over i Laugets Artikler. 17. Februar 1664 blev der gjort et lille Skaar i dette Privilegium, idet Kongen forbød Slagterne at opkøbe Kalve og Lam paa Amager, idet disse skulde forbeholdes den kongelige Hofholdning, og 1683 indskærpedes denne Forordning. I Aaret 1698 klagede Odense Slagterlaug til Byens Politimester over, at sjællandske Slagtere opkøbte »adskillige Slags Kvæg« hos Bønderne paa Fyn. Hvis der med »sjællandske« ogsaa menes københavnske, har Odenseslagterne neppe faaet noget ud af deres Klage.

Slagterne fortolkede imidlertid Tilladelsen af 1649 videre, end Meningen var, idet de gav sig til at handle med levende Kvæg. I Aaret 1700 havde en vis H a n s A n d e r s e n udenfor Vesterport solgt to levende Stude. Slagterne følte sig herover fornærmede i deres Interesse, fik Politimesteren til at beslaglægge Studene og indgik med Klage til Kongen over Hans Andersen. Kongens Resolution, der faldt 25. December 1700, var, som man kunde vente, ikke Lauget gunstig; den kendte Slagterne ganske uberettigede til at sælge levende Kvæg, da de ifølge Laugsartiklerne kun havde Lov til at købe det levende Kvæg, som de behøvede til deres Forretning. De sekvestrede Stude skulde Lauget erstatte Hans Andersen med 24 Rdl. Hans Andersen er vistnok den første privilegerede Kreaturhandler, vi kender, thi 1710 fik han og to andre Borgere i København Tilladelse til om Foraaret og i Efterhøsten at berejse Jylland, Fyn og Lolland-Falster for at indkøbe Heste, Malkekøer og Svin samt i Slagtetiden, fra Mikkels- til Mortensdag, Græskvæg for igen at sælge deres Indkøb til Indbyggerne i København.

De Kreaturer, som Slagterne indkøbte paa deres Rejser, skulde naturligvis opstaldes eller, om Tiden var til det, sættes paa Græs, indtil den Dag oprandt, da de maatte lade Livet. Opstaldningen fandt Sted i Slagternes Gaarde, medens Græsningen foregik paa Byens Fælleder, og Slagterne maatte herfor, som enhver anden Borger, der satte et Kreatur ud paa Græsning, udrede Græspenge. Disse blev 1. Februar 1672 ansat saaledes: en Hest, Hoppe, Ko, Okse eller en Kvie over et Aar gammel kostede 8 Sk., et Svin 1 Sk., en Ged, et Faar eller en

Bede 1 Sk. og et Lam  $\frac{1}{2}$  Sk. I de nærmeste Aar herefter steg Græspengene stærkt, saa at en Hest kostede 3 Mark, en Ko  $1\frac{1}{2}$  Mark og en Ged 4 Sk. I de sidste Dage af sit Liv græssede Kreaturet gratis, men dette blev aabenbart misbrugt, thi i 1676 klager Kæmmeren over den megen gratis Græsning af Slagtestude, Faar og Lam, og Aaret efter siger han, at Slagterne misbruger deres Frihed og lader ikke alene deres egne Stude, »men endog andre under deres Hjord i Hundrede-Tal drive Nat og Dag.«

Medens vi er ved de Byrder, der paahvilede Slagterne, skal vi ganske kort nævne et Par andre Pligter, som der ofte under de staaende Stridigheder henvistes til fra Slagternes Side. Det var bl. a. Forpligtelsen til at møde ved Ildløs. 23. Juli 1689 udkom en Brandordning for København, og denne paalagde bl. a. alle Bagere og Slagtere, som holdt Heste, at holde Tønder og Sluffer i Beredskab. For Udeblivelse kunde de idømmes en Mulkt af 10 Rdl.

Allerede før 1590 havde Magistraten i sine Vedtægter for Laugene forbudt Slagterne at sælge Huder til andre end de i Byen bosiddende Skomagere, og i 1617 befalede Kongen, at uberedte Okse- og Kohuder ikke maatte udføres fra København, men skulde forbeholdes Byens Skomagere. Denne Bestemmelse stod vistnok stadig ved Magt. 1687 klagede Slagterlauget over, at det i Toldrullen var Slagterne forbudt at udføre deres Lamme- og Faareskind til fremmede Steder, hvorfor Skindene, da der kun var ringe Afsætning for dem her i Byen, blev liggende og fordærvedes. Kongen gav da 13. September Udførseltilladelse mod Told som sædvanlig. 1719 klagede Slagterne igen over, at Lammeskind med Uld paa ikke kunde bruges i den kongelige Uldmanufaktur, hvorfor de fik Tilladelse til at udføre dem, dog at den, der købte og udførte Skindene, med Slagternes edelige Attester skulde bevise, at Skindene ikke kunde bruges i Uldmanifikationen, og at der ikke var Faareskind imellem. 8. Oktober 1734 udgik der en Forordning om, at Stiftsbefalingsmændene i hver sit Stift og Magistraten i København skulde fastsætte bestemte Priser paa Skind, som Garverne skulde betale. Vilde Garverne ikke betale de fastsatte Priser, maatte Skindene udføres. I Henhold hertil lod Slagterlaugets Oldermænd forespørge ikke blot hos Garverne, men ogsaa hos Handskemagerne, om de vilde modtage alle de Lammeskind, som kaldes Knælinger, som Slagterne laa inde med, og om de herefter vilde modtage alle Lammeskind af enhver Slags, som Slagterne kunde levere, og betale de fastsatte Priser. Her-

paa svarede de to Laug, at de hverken kunde eller vilde modtage nogen Slags Lammeskind fra Slagterne, aller mindst til de fastsatte Priser, og at Slagterne kunde afhænde deres Skind til hvem de vilde. Slagterne forlangte derpaa en staaende Tilladelse til at udføre deres Skind, og 19. August 1735 fik de Lov til Udførsel, men de skulde hver Gang bevise, at de først havde søgt at afsætte Skindene til Takstens Priser. En staaende Tilladelse kunde ikke gives, saa Forordningen af 8. Oktober 1734 stod stadig ved Magt, og i Tidens Løb fastsattes ogsaa stadig nye Takster.

Dette var i Hovedtrækkene Forholdene indenfor Lauget, og vi skal nu se paa, hvorledes dette levede og virkede udadtil, overfor Kunderne, følge det i dets Kamp for at opnaa bedre Priser og dermed bedre Livsvilkaar for dets Medlemmer, kort sagt følge alle de Stridigheder, der udviklede sig om K ø d t a k s t e n.

Allerede før 1590 havde Magistraten som nævnt fastsat Priser for Lamme- og Oksekød, og der fortsattes, som ovenfor nævnt, hermed i Aarenes Løb. Slagterne fandt sig vel heri uden offentligt at protestere, men i det daglige søgte de at faa mere for deres Varer, end Taksten tillod, og i det 17. Aarhundredes første Tiaar blev det den ellers velvilligt stemte Magistrat for broget. Der var fremkommet Klager over, at Slagterne »nogen Tid lang« ikke holdt deres Laug vedlige, idet de ikke blot forsømte at have Oksekød til Salgs i Boderne, men ogsaa understod sig i at tage mere for Kødet, end Taksten tillod, og endelig, at de nægtede at sælge Oksekød, med mindre Kunden ogsaa samtidig vilde købe Lammekød, hvilket var til stor Skade for Fattigfolk, der ikke havde Raad til saadanne Indkøb. Sagen har vist været ganske oplagt. Der forlyder i alt Fald intet om, at Lauget skulde være spurgt og have protesteret mod Beskyldningerne. 6. August 1610 faldt Dommen, og den var haard. Det tillodes nu alle, saavel inden- som udenbyes, ingen undtagne, og saa mange som vilde det, at indføre ferskt Kød til Salgs paa Nytorv paa Torvedagene, nemlig Onsdag og Lørdag, og der afsætte det til Borgerne og andre, som vilde købe det. Dog skulde de overholde de af Magistraten fastsatte Priser, nemlig 1 Sk. for et Skaalpund godt Oksekød og 2 Sk. dansk for et Skaalpund godt Lammekød, og Slagterne maatte ikke hindre deres Handel. Det var unægteligt et haardt Slag, men det hjalp ikke at stritte imod. Af Antegnelserne til Stadens Kæmnerregnskab for Aaret 1614—15 fremgaar det, at to Slagtere har maattet bøde 6 Mark for falsk Vægt. I Antegnelserne udtales, at denne

Mulkt er for ringe, og at Slagterne, foruden at erlægge en højere Bøde, bør straffes. I Antegnelserne hedder det ogsaa, at Slagterne nøder Folk til at købe Lammekød sammen med Oksekød.

Klagerne over Slagternes Misbrug blev dog ved.

25. April 1621 fremkom der en kongelig Forordning, der tillod alle og enhver at købe af Bønder og andre, som holdt godt og ferskt Kød til Salgs paa Torvet, hvorfor ingen, der førte saadanne Varer til Byen, maatte forhindres i at komme ind gennem Portene. I Forordningen siges det, at den fremkommer for at hindre Slagternes store Uskikkelighed med at sælge magert Kød dyrt. Denne Forordning blev, om ikke før, saa ved § 28 i Skraaen af 1668, hævet, idet det forbødes alle og enhver udenfor Lauget at forhandle Kød.

Om Slagterne er blevet rimeligere med deres Priser ved den paatvungne Konkurrence, ved vi ikke, men der gaar i alt Fald nu godt et halvt Aarhundrede, førend vi atter hører om Forholdsregler mod dem.

21. November 1672 nedsatte Kongen en Kommission, bestaaende af ni Mænd, der skulde samles i Bryggernes Laugshus og i Forbindelse med Byens Præsident og to andre af Magistraten overlægge, »huorledis een liidelig Taxt af Kiød, Øll og alle Slags Brød her kand settis.« Kommissionen skulde indkalde Repræsentanter for de paagældende Næringsveje og drøfte deres Indtægter mod Udgifterne og derefter opsætte en klar Beregning herover, hvorefter Kongen paa dette Grundlag vilde udstede en Forordning om Taksterne paa disse »species af ædendis og drichendes«. Særlig skulde Kommissionen være betænkt paa at udfinde en Maade, hvorved »ald Undersleb og Mishandling kand forekommes,« ligesom Straffe for Overtrædelser kunde iværksættes uden vidtløftig Proces. Allerede 24. April Aaret efter fik Magistraten et kongeligt Brev om, at hvis den af sin Erfaring forment, at Brygger-, Bager- og Slagterlaugene kunde forandres »til Politiens Forbedring«, skulde den indkomme med Betænkning herom. Der skete dog intet herudover fra Regeringens Side, men de to Aktstykker er synlige Vidnesbyrd om, at de tre Laug stadig blev holdt under Observation, og at man stod rede til at gribe ind, naar Lejligheden maatte være der.

Artiklerne af 1683 giver detaillerede Takster for Slagterlauget. Det fremgaar af Taksten, at Slagterne ikke var forpligtede til at sælge Oksekød i enkelte Pund. Af Høj-Ribbensstykket var Køberen saaledes forpligtet til at købe mindst 6 Pund, af alt andet Kød mindst 10 Pund, saafremt Slagteren ikke vilde sælge i mindre Partier. Da man hos Bønderne



kunde købe i enkelte Pund, har Konkurrencen dog vistnok tvunget Slagterne til ikke at gøre Brug af deres Ret. Det eneste Stykke Kød, som Slagterne var forpligtede til at udhugge og sælge i enkelte Pund, var Kalvefremfjerdinger, og vægrede de sig herved, skulde de bøde 4Rdl. Samme Straf ifaldt den Slagter, der tog mere, end Taksten tillod ham. Taksten nævner følgende Satser: Bryststykket og Høj-Ribben af Okser skulde betales med  $3\frac{2}{3}$ ; Sk. pr. Pund, saafremt Stykket vejede 10 Pund eller mindre. Vejede det mere, betaltes det overskydende med  $3\frac{1}{2}$  Sk. pr. Pund. Alt øvrigt Oksekød kostede  $3\frac{1}{3}$ ; Sk., men en hel Fjerding kun 3 Sk. Pundet. I September og Oktober nedsattes Priserne til  $3\frac{1}{3}$ ; Sk. Pundet for Bryststykke og Høj-Ribben og til 3 Sk. for alt andet Oksekød. Forfjerdingen af Kalv kostede 6 Sk. Pundet for Brystet og de bedste Stykker. For Spæde-Lam var der ikke fastsat nogen Takst, men Slagterne maatte sælge det, som »de bedst kand«. Kød af store Lam kostede, naar det udhuggedes og solgtes i Pundevis, 3 Sk. Pundet i Tiden fra St. Hans til Mortensdag, ellers 4 Sk.

I 1684 befalede Kongen, at Kød- og Brødtaksterne fremtidig skulde trykkes og til alles Underretning opslaas paa offentlige Pladser. At ogsaa dette har været et Forsøg paa at tæmme Slagtere og Bagere i deres Lyst til at overskride Taksterne, tør vel anses for givet, men den egentlige Motivering for Befalingens Fremkomst er, at Taksterne saa ofte forandres. Med Hensyn til Kødtaksterne er disse Ord ganske uforstaaelige, thi i 1691 fremkommer Slagterne med Klage over, at den Takst, der er fastsat i Artiklerne af 1683, er vanskelig at holde paa Grund af Indkøbsprisernes Stigning, hvorfor de beder om at faa nye Takster. Efter dette har Taksterne af 1683 da været uforandrede i otte Aar. At dette var en Uretfærdighed mod Slagterne, der maatte give de Priser, der forlangtes i fri Handel, er selvindlysende, og 15. December 1691 fik Magistraten da ogsaa kongelig Ordre til, at den »nogle Gange« om Aaret skulde sætte en billig (d. v. s. rimelig) Takst, hvorefter Kødet, »som forsvarligt kan være efter Tidernes Tilstand«, kunde sælges.

6. Marts 1703 fik Magistraten Ordre til at konferere med de kommitterede i Politiretten om nye Takster paa »Kød, Brød og andre Vic-tualier«, da den nuværende Takst tyngede stærkt paa det gemene Folk. 27. Maj 1713 fik Politi- og Kommercekollegiet en kongelig Skrivelse, hvorefter den af Magistraten 21. April fastsatte Takst paa Oksekød skulde staa ved Magt til Udgangen af Juni Maaned, og at Taksten fremtidig skulde fastsættes af en Kommission, hvori lige mange af

Magistraten og Kollegiet havde Sæde, og Taksten skulde da fastsættes ved Stemmeferien.

At Magistraten saaledes maatte holdes til Ilden for at sætte Kød-taksten, synes mærkeligt. Magistratens Medlemmer var jo dog selv bosiddende Borgere og Husfædre, og har de end selv maaske ikke fundet Taksterne for høje, maa man dog tro, at deres Hustruer, som ogsaa senere Tidens Husmødre, har været af en anden Mening. Mon ikke Grunden til, at Magistraten ikke trykkede Priserne saa stærkt, som Kongen ønskede det, har været den, at Slagterne ikke har været karrige med, naar Tid og Lejlighed var, at sende en Fjerding eller et Lam til de Medlemmer af Magistraten, der havde Indseende med Lauget? Naar vi af Laugsprotokollen for Tiden efter 1750 ser, at Politimesteren, der jo afløste Magistraten i dennes Tilsynshverv, en eller flere Gange aarlig modtog saadanne Gaver, kan man i alt Fald let komme i Tanker om, at dette ikke har været nogen ny Skik, men tværtimod en gammel Sædvane. Men iøvrigt var Magistratens Medlemmer jo selv næringsdrivende Borgere, der følte sig solidariske med deres Klassefæller, og desuden gjaldt det for Byens Styrere mere om at have en velstillet Middelstand, der var i Stand til at svare Byens Skat og Tyng, end om at værne Fattigfolks Interesser. Filantropi var jo ikke netop Tidens Løsen indenfor Bystyret. At Magistraten ved enhver Lejlighed har været tilbøjelig til at se gennem Fingre med Slagterlauget, faar vi ofte Indtrykket af. Det blev anderledes nu, da Politimesteren fik Haand i Hanke med Lauget, thi han synes at have taget sig flittigt af det. I April 1705 indberetter han til Kongen, at han Paaskeaften har foretaget en Generalinkvisition hos Slagterne angaaende Kødets Vægt og Pris, men intet urigtigt befundet »imod al Forhaabning (!) og Røgte«. 20. Februar 1718 indberetter han at have inkvireret i Boderne, da der var nogle, der sagde, at Slagterne tog 20 Sk. for Pundet af Kalvekød, men det viste sig, at de kun havde taget 10 Sk., som Taksten var. Han tilføjer, at »Pigerne tager Nytaar af Slagterne og vil fortjene sig en Torveskilling, derfor beretter de ofte anderledes, end Sandhed er.« Samtidig indberetter han, at han i alle Boderne har ladet opslaa en Plakat om, at han, Politimesteren, betaler 2 Mark til enhver, som kan angive, at Kød-taksten ikke overholdes, »som jeg og straks lader betale og forskaffer dem det forlangte efter Taksten samt dikterer Slagterne de forordnede Bøder«. Selv om nu Politimesteren i de her omtalte Tilfælde ikke havde grebet Slagterne i Ulovligheder, maa saadanne dog have fundet Sted,

thi Klagerne var mange. 30. April 1717 skrev Kongen til Politi- og Kommercekollegiet, at da Slagterne ikke alene blev ved med at tage højere Priser, end Taksten tillod, men endogsaa havde vedtaget, at om nogen af dem blev mulkteret herfor med 4 Rdl., saaledes som fastsat i Artiklerne, betalte alle Laugets Medlemmer deres Del af Mulkten, saa maatte Kollegiet skærpe den i Artiklerne dikterede Bøde efter hver Sags Beskaffenhed. 20. Maj s. A. tillod Kongen, at Bøderne maatte bortforpagtes. Forpagteren maatte dog ikke selv diktere Bøderne, men skulde, naar han mente, at nogen Slagter overtraadte Taksten, være Angiver og Aktor for Politi- og Kommercekollegiet og afvente dettes Kendelse, førend han inddrev Bøderne.

Disse skærpede Foranstaltninger synes imidlertid ikke at have ført til Maalet, billigere Kød, thi allerede Aaret efter rettede Kongen et nyt og meget stærkt Slag mod Lauget.

28. Februar 1718 fik Politimester Ernst kongelig Meddelelse om, at der af Magistraten skulde beskikkes 12 Personer uden for Slagterlauget til at slagte, og disse Personer skulde have Pligt til at holde godt, sundt og ferskt Kød til Salgs for billigere Pris end Laugsslagterne. Hermed indføres *Frislagter* institutionen i København, til stor Harme og Skade for Laugsslagterne.

Allerede i 1610 havde Slagterne ved den frigivne Kødhandel lidt et Skaar i deres Næring, og nu, et Aarhundrede senere, maatte de lide et stærkt Indgreb i deres Laugs Privilegier ved Indførelsen af Frislagterne. Der vil med Rette kunne siges, at Lauget selv havde Skylden for disse Indgreb fra Myndighedernes Side, fordi Kødtaaksterne ikke var blevet overholdt, men med lige saa stor Ret kan Ansaret lægges paa Myndighederne for den Maade, paa hvilken Kødtaaksterne sattes, navnlig for de lange Tidsrum, der hengik mellem Taksternes Ansættelse, hvorved de svingende Indkøbspriser lodes ganske ude af Betragtning. At Laugsslagterne er blevne gaet for nær, er ganske sikkert; nu brast deres Taalmodighed, og det, der bragte Bægeret til at flyde over, var Utilfredshed med den Mand, en vis *Sprøiter*, som havde forpagtet de Bøder, som Slagterne idømtes for Overtrædelse af Kødtaaksterne. 9. August 1720 indkom Slagterlauget til Kongen med en længere Supplik, hvori de beklagede sig over ikke en, men mange Gange »at blive pressede at erlægge unødvendige Udgifter« til *Sprøiter*, som denne selv »ved sine Underfundigheder« bragte til Veje. »Thi ihvorvel ingen skal kunne bevise, at vi enten selv eller ved vore Folk har taget

mere for hvert Pund Kjød, end det os efter den foreskrevne Taxt er tilladt at tage, hvilket vi saavel som vore Folk alle har tilbudt at bekræfte med Ed, saa er dog alting slet til Side og vi tildømte at betale hver for sig 4 Rdl. til denne Sprøiter, men alt det, han foregav, endskjøndt alting var usandfærdigt og ubeviseligt, det blev anset.« Slagterne beskylder Sprøjter for at have købt sine Vidner og at have drevet sin Virksomhed efter saa stor en Maalestok, at ikke mindre end ni Slagtere er blevne ruinerede ved alle de Bøder, de er blevne idømt, saa at de ikke nu kan svare Skatter eller betale deres Kreditorer, og de øvrige Slagtere maa befrygte at komme i lignende Situation. Slagterne beklager sig ogsaa over Frislagterne, som de paastaar tager mere for Kødet, end tilladt er. Slagterne udtaler, at de har beklaget sig til Magistraten, men faaet det Svar, at den ikke kunde hjælpe, thi Kommercekollegiet vilde, »at Borgerskabet skulde ødelægges,« og nu ser de ingen anden Udvej end at søge Majestæten, hvem de beder at konfirmere deres Privilegier og afskaffe alle, »som ikke hører til Slagterlauget.«

Denne Supplik indeholdt jo fornærmelige Yttringer mod den af Kongen beskikkede Øvrighed, og Kongen sendte i November Suppliken videre til Magistraten, idet han befalede, at den skulde tilholde Oldermænden, P e d e r H a n s e n, uden nogen Indvending at opgive Koncipistens Navn, saafremt han ikke selv vilde »stande til rette« for Politio- og Kommercekollegiets Tiltale. Det viste sig nu, at den i Suppliken anførte Udtalelse fra Magistraten om Kollegiets Stilling var pure Opspind af Koncipisten, og Magistraten fik 20. Januar Aaret efter Ordre til at fremkomme med Udtalelse om, paa hvilken Maade den mente, at Slagterne burde straffes for deres »adskillige grove og nærgaaende Beskyldninger og Angivelser«. Magistraten, Byens Fædre, var, som altid, velvilligt stemt og søgte at lægge et mildnende Ord ind. Den mente, at det ikke var Kongens Villie at straffe efter Lovens Strænghed og ej heller, at Herrerne i Kollegiet ønskede at se det hele Laug ruineret og beskæmmet, og ved et Reskript af 10. Februar 1721 bestemte Kongen da, at omendskønt Lauget for »sin usømmelige Skrivemaade og for de grove, nærgaaende og ubevislige Beskyldninger« havde fortjent, »at med dem efter Lovens Strænghed til Strafs Lidelse burde forfares«, saa modereredes Straffen dog for denne Gang saaledes, at alle, der havde underskrevet Suppliken skulde gøre Afbigt, tilstaa deres ubeføjede, ubetænksomme og usandfærdige Andragende samt grove Forseelse, saavelsom Fortrydelse derover, bede om Forladelse og forsikre at

holde sig deres Anordning og Takst efterrettelig. Desuden skulde alle Underskriverne betale 100 Rdl. til de fattige, enhver lige meget, men Oldermændene dobbelt, og han skulde tillige afsættes. Koncipisten skulde Magistraten irettesætte skarpt, og endelig skulde den første, som blev grebet i tre Gange at overskride Taksten, uden al Naade have sin Laugsrettighed forbrudt.

Affæren endte saaledes med et eklatant Nederlag for Slagterlauget. Det var jo unægtelig ogsaa en noget nær halsløs Gerning, det havde indladt sig paa ved at kritisere Øvrigheden, og Straffen maatte og skulde følge. Sagen er imidlertid meget interessant for Laugets Historie, ikke blot fordi den viser os den bitre Kamp om Kødtaaksten i et skarpt og grelt Lys, men ogsaa fordi den viser os et nyt Eksempel paa det ubrydelige Sammenhold, det prægtige Kammeratskab, der altid har hersket indenfor det gamle Laug.

Vi kan ikke forlade dette Tidsrum uden nogle yderligere Bemærkninger om Frislagterne og om de mange upriviligerede Personer, der gjorde Laugsslagterne saa stærkt et Indpas i deres Næring, nemlig Bønhaser og Fuskere.

Frislagterne skulde kunne slagte, og de var i Følge deres Privilegium forpligtede til at holde godt Kød til Salgs for billigere Pris end Laugsslagterne, men dermed er ogsaa alt sagt. Forskellen paa Laugsslagternes og Frislagternes Byrder falder stærkt i Øjnene. Medens de første tyngedes af alle de Pligter og Byrder, som hvilede paa de fast bosiddende, næringsdrivende Borgere, havde de andre kun faa, og disse tog de sig let. 1718 beklager Lauget sig over Frislagterne, der løb fra Hus til Hus med deres Varer i Stedet for at blive ved deres Stader og ikke opfyldte deres Pligt til at give bedre Køb end Laugsslagterne, og Lauget siger, at om dette skal blive ved, maa dets Medlemmer give Afkald paa at indkøbe Kvæg paa Landet og lukke deres Boder, hvilket en Del af de yngste allerede havde maattet gøre, eftersom de købte gode Varer, der var i høj Pris, medens Frislagterne købte ringe Kvæg. I en Indberetning af 12. April 1722 afslører Politimesteren i klare Ord, hvad Frislagterne virkelig var for Folk, idet han siger: »Disse anordnede Frislagtere er Stakler, har ingen Forskud at gøre, tager Soldater i med sig, sælger meget slet Kiød, holder sig ikke altid efter Taksten. Gud ved, hvad Slags Kiød de undertiden sælger, hvorved Staden kunde befænges! Saadan syg Ko kan de købe for 2 Rdl. og sælge Kiødet for af en Oxe og vinde saaledes mere derpaa, end en ærlig Laugsslagter

paa 10 Stude kan profitere.« Politimesteren indberetter samtidig, at han Dagen før har faaet forevist en raadden Lunge af en Ko, der var slagtet den næstforegaaende Dag for at sælges. En Frislagter sidder i Arresthuset og afventer sin Dom for at have stjaalet en Okse. Efter disse Udtalelser af Politimesteren undrer det ikke, at han udbryder i følgende ærlige og velmente Hjertesuk: »Thi var det at ønske for Stadens Sundhed, at de mistænkte og Stodder-Frislagtere blev afskaffede«, men desværre var der ingen Lydhørhed paa højeste Sted for dette Ønske, der faldt saa nøje sammen med Laugsslagternes.

Politimester Ernst var forøvrigt en Mand, der paa mange Maader var forud for sin Tid. Saaledes slaar han i den heromhandlede Indberetning til Lyd for Indretningen af et Slagtehus bygget paa Stolper over rindende Vand, der kunde bortføre Urenligheden, en Tanke, der først dukker op paany i Aarhundredets Slutning.

Mod Bønhaser og Fuskere førte Lauget saavel i dette Tidsrum som senere en bitter Kamp, og det støttedes heri af Myndighederne, men hverken disse eller Lauget formaaede at forhindre Uvæsenet.

De værste til at gaa samtlige Laug i Næringen var militære Personer. Det var jo i de hvervede Troppers Tid, og Solden forslog kun lidt, navnlig naar ogsaa Koner og Børn skulde ernæres. I Laugsartiklerne havde Laugene faaet Tilladelse til at antaste Personer, der ikke havde Borgerskab eller var indskrevne som Mestre i et Laug, men tiltrods herfor holdt Svende og Drengene paa deres Haandværk. Laugene synes imidlertid at have fortolket disse Bestemmelser ret vidtgaaende, thi ved Forordning af 2. Maj 1685 indskærpedes det, at Laugene var uberettigede til at forhindre Kongens Sø- og Tøjhusfolk samt Arbejdere ved Holmen og Marinere i at ernære sig ved det Arbejde, som de selv eller deres Hustruer kunde udføre, men de maatte kun arbejde for sig selv eller deres Kammerater, ikke for Kongens Betjente eller for Borgere i Byen. Laugene vedblev dog at lægge disse Smaaahaandværkere Hindringer i Vejen, og, for at stoppe Laugene heri, udkom 9. Marts 1689 et Reskript, der forbød dem fremtidig paa egen Haand at inkvirere efter Bønhaser. De skulde nu i Forvejen meddele Politimesteren, naar de vilde foretage Inkquisitioner, og han skulde da lade en af sine Betjente ledsage Oldemanden for at paase, at Forordningen af 1682 iagttoges. En ny Forordning af 29. December 1732 gav de ved den foretagne Hærreduktion afskedigede Ryttere og Dragoner samt Underofficerer og menige af Artilleriet,

Infanteriet og Kavalleriet tilligemed deres Hustruer en fornyet Tilladelse til at »arbejde saa meget, som de med egne Hænder kunde afstedkomme«. Dog maatte de ikke holde Svende og Dreng, ikke associere sig med andre, ikke drive Købmandsskab eller anden borgerlig Næring, idet alt, hvortil Borgerskab krævedes, var dem forbudt. Aaret efter beklagede Slagterlaugets Oldermann paa Laugets Vegne sig over, at de militære Personer voldte Lauget stor Skade, idet de opkøbte og videresolgte slagtet Kød og, naar de blev antrufne, paa-beraabte sig Forordningen af 1732. Oldermannen udbad sig en Resolution paa, hvorledes Forordningen skulde forstaas, idet Lauget mente, at den kun tillod de paagældende at slagte »med egne Hænder« for hvem, der forlangte det af dem. 16. Oktober 1733 forelaa Svaret i et Reskript, der fastslog, at de reducerede og dimitterede Militærpersoner ikke maatte sælge slagtet Kød. Dette stoppede imidlertid ikke den for Lauget meget generende Trafik. 20. Marts 1739 udkom et nyt kgl. Reskript, der tillod de i Garnison eller i Kvarter liggende Soldater, som havde lært et Haandværk, at udøve dette, dog maatte de hertil kun bruge egne Hænder og ikke holde Svende og Dreng. Kort efter fandt Slagterlauget Anledning til at klage over, at de militære ikke blot slagtede, men ogsaa solgte det slagtede, og atter maatte Regeringen ud med et Reskript, der afgjorde Spørgsmaalet saaledes, at de militære kun maatte slagte for militære, men ikke sælge Kød. At der undertiden i egentligste Forstand kunde være »Krig paa Kniven« mellem de militære og Lauget, ses af, at da Oldermannen og en anden Mester i 1709 gjorde Indsigelse mod, at en Baadsmænd solgte Kød, overfaldtes de af Baadsmænd med en Kniv paa morderisk Vis, saa at de for at redde Livet maatte undløbe ham og hans Kammerater.

Ogsaa fra anden Side dreves der Fuskeri i Slagternæringen, og særligt havde Lauget et godt Øje til Beboerne paa Frederiksberg, der jo laa saa nær udenfor Byens Porte. Her skal blot nævnes, at fem Indbyggere i Frederiksberg By 1709 beklagede sig over, at Laugets Oldermann med en halv Snes Laugsbrødre samt Politimesterens Fuldmægtig en Dag i Slagtetiden langt ude paa Marken havde frataget dem 108 Lispund »indsprængt« Kød, som de havde slagtet af deres eget tillagte og en Del indkøbt Kvæg, og som var solgt til Folk i København for 2 Mark pr. Lispund. I 1724 klagede Lauget over, at Amagerne daglig indførte ferskt Oksekød i Sække. En enkelt Amager skulde saaledes i Løbet af kort Tid have slagtet og solgt ikke mindre end 70 Høveder.

Ogsaa mod **F o r p r a n g** førte saavel Myndigheder som Laug en hidsig Kamp uden synderligt Held. 8. Oktober 1613 opsloges i Byens Porte og paa Raadhuset en Plakat, der tilsigtede at hæmme Uvæsenet, idet den forbød alle at handle med Bønderne, forinden Varerne var indbragt paa Torvet. Dog kunde man, uden at gøre sig skyldig i Forprang, købe til sit eget Huses Fornødenhed udenfor sin egen Dør. Denne Plakat var imidlertid udtrykkeligt rettet imod Høkere og Slagtere, saa disse sidste har altsaa den Gang selv gjort sig skyldige i dette Forprang, som de ellers saa stærkt bekæmpede. 1693 klagede Oldermænd Jens Olsen paa Laugets Vegne over det store Indpas, som Lauget maatte lide i Næringen ved Landprangere, Forprangere og Fuskere, og der blev da nedsat en Kommission paa fem Mand for at overveje Forholdsregler herimod. Der kom neppe noget ud heraf, thi 18. Juli 1698 fik Politimesteren i København Ordre til at lade sine Fuldmægtige paase, at ingen rejste rundt i Landet for at opkøbe »ædendes Varer«, som derefter udpranges dyrt, men at Bonden fører sine Varer til Torvs. Dog skulde Slagterne og andre, som havde Privilegium paa at omrejse, deriblandt Opkøbere af Fjervildt, fersk Fisk og de, der opkøbte Fjerkræ til den kongelige Hofholdning, naturligvis vedblivende have Lov til at foretage Indkøbsrejser. Allerede 1708 er det imidlertid galt igen. Lauget beklager sig da over, at det lider stærkt Indpas ved, at mange stalter og sælger Øxne uden at være privilegerede, samt at der daglig indføres meget ferskt Kød, som af Fuskere sælges baade stykkevis og i hele Fjerdinger, og endelig, at Landprang har taget saa stærk Overhaand, at enhver uden Forskel opkøber Stude, Lam, Beder, Svin og Faar og igen udpranger det, tværtimod Reskriptet af 1698. Denne Gang var det Politi- og Kommercekollegiet, der fik Klagen til Behandling, men lige lidt hjalp det. Endnu samme Aar indberettede Oldermænd, at han sammen med en af Laugsbrødrene ved Østerport havde antruffet to Stude, som blev drevne af en Bonde, og de mente, at det var en Baadsmand fra Nyboder, der fulgtes med Bonden, der havde købt dem. Ikke saa længe efter dette Tidspunkt skete der en Indskrænkning i Laugets og Politiets Ret til at skride ind mod Forprang, idet der kun maatte inkvireres indenfor en halv Mils Afstand fra Portene.

I 1739 indgav samtlige Laug i København Ansøgning om mange forskellige Ting, navnlig dog om Foranstaltninger mod Fuskere, Frimestre og Militærpersoner. Slagterlauget vilde have Forbud mod Indførsel af ferskt Kød og dettes Salg i Byen samt have Frimestrenes Antal



indskrænket til seks. Med Hensyn til det første Punkt henvistes Lauget til Artiklerne, og dets andet Ønske blev pure afvist.

I Slutningen af det Tidsrum, vi her omtaler, fremkom en for Slagterlauget vigtig Forordning. Det var Plakaten af 31. August 1745, der bestemte, at de af Byens Indbyggere, der i Slagtetiden lod slagte Kvæg paa Stadens Grund udenfor Portene til egen Husholdning, ikke maatte bruge nogen uberettiget Person hertil. De, der boede paa Stadens Grund udenfor Portene, samt Byens øvrige Indbyggere maatte, ligeledes i Slagtetiden og uforment af Slagterlauget, i Beboernes Huse udenfor Stadens Porte slagte det Kvæg, som købtes eller dreves til Portene og der falholde det til Byens Indbyggere. Dog maatte ingen sælge mindre Stykker end hele Fjerdinger. Overtrædelse heraf straffedes med Bøder paa 4 Rdl. Alt Kødsalg i Byen var saaledes forbeholdt Slagterne, og udenfor Slagtetiden maatte heller ikke Beboerne paa Broerne sælge Kød, ej heller slagte i deres Gaarde og Huse. Ved denne Plakat fastslaas Slagternes Eneret skarpt og klart, og den stadfæstedes senere ved Plakat af 9. Oktober 1784.

Samler vi nu disse spredte Træk af Slagterlaugets Historie i det her behandlede Tidsrum, ser vi, hvorledes Lauget er blevet trængt fra alle Sider, af Myndighederne, af Forbrugerne og af Fuserne. Alt og alle sammensvor sig mod det, og i de kommende Aar skulde der løfte sig stærke Stemmer for helt at ophæve det. Naar Lauget har staaet saa nogenlunde forsvarsløst overfor alle disse Angreb, skyldes det først og fremmest det, at selve Haandværket var saa stærkt beslægtet med Husflid. Der krævedes ikke Svendestykke, ej heller Mesterstykke for at udøve det. Naar en Dreng havde staaet det forlangte Tidsrum i Lære, og faaet sit Bevis herfor, krævedes intet mere. Hvor mange mente ikke, at det at slaa en Stud for Panden krævede kun Kræfter til at svinge Øksen, og at det at partere et slagtet Kreatur var noget, enhver ferm Husmoder kunde gøre og ogsaa ofte gjorde. Dette Syn paa Slagterhaandværket kæmpede Lauget mod hele Perioden igennem, og det skulde end stærkere gøre sig gældende i den kommende Tid. Trods alle Forfølgelser gik Lauget dog ud af det her omhandlede Tidsrum med en klart og bestemt afgrænset Eneret, et Privilegium, som det gjaldt at værne i de kommende Tider.

## TIDEN FRA AAR 1750 TIL 1857.

Ved det 18. Aarhundredes Midte var Laugenes Stilling blevet meget stærkt forringet. Da Regeringen ønskede, at saa mange som muligt skulde kunne leve af det paagældende Haandværk, om saa end den enkeltes Udkomme blev smaat nok, hellere end at en mindre Kreds monopoliserede Haandværket og havde et rigeligere Udkomme, kom Regeringen i skarp Modsætning til Laugene, hvis Ønsker netop gik ud paa at begrænse Tilgangen saa meget som muligt. Regeringen var jo imidlertid den stærkeste Part og i Stedet for, som i tidligere Tid, at give nye Laugsartikler, naar der var Forhold, man ønskede at ændre, — Slagterlauget fik jo, som vi har set, nye Artikler fire Gange i Løbet af det 17. Aarhundrede, — gik man nu den Vej igennem enkelte Forordninger at gøre flere og flere Indhug i Laugenes Privilegier. Den danske Haandværkerstand blev paa denne Maade trængt dybere og dybere ned i Fattigdom og dermed i social Stilling, medens andre og nyere Lag dannede sig ovenfor den, og Haandværket var i denne Nedgangsperiode henvist til at hente sin Tilgang fra de laveste Lag i Befolkningen. Modstand og Bøn om Forbedring i Haandværkernes og i Haandværkets Kaar mødtes af Regeringen med Tvang og Afvisning. Det var jo Enevælden, der regerede, og den vidste bedst, hvad der tjente til Folkets Vel. Da samtlige Laugs Oldermænd 30. December 1769 indgik til Byens 32 Mænd med en Petition om gennem Magistraten at rette en Henvendelse til Kongen om i Tide at raade Bod »paa den totale Ruin, som vores Laug dagligen trues med,« fandt Laugene, som næsten altid, et villigt Øre hos de 32 Mænd og Magistraten, men Kongen tog Sagen meget unaadigt op og befalede Magistraten at tilkendegive de 32 Mænd fremtidig ikke at befatte sig med Sager, der ikke vedkom dem. Stillingen var nærmest haabløs for de gamle Laug, og som den var det for de øvrige Laug, saaledes var den det, vel endog i højere Grad, for Slagterlauget.

Indenfor dette forløb Livet i dette Tidsrum uden større Begivenheder. Der er i Lauget bevaret en Laugsprotokol, hvis første Indførsel er dateret 14. Oktober 1750, og som først er udskrevet 10. December 1923. Hvad den gamle Bog fortæller os paa sine 472 Folioblade, er den eneste Kilde vi har til Laugets Historie, udover hvad Forordninger og Reskripter og lignende Aktstykker fortæller os, og det siger sig selv, at den ikke kan fortælle særligt meget, naar man tager i Betragtning, at de 472 Blade beretter om henimod to Aarhundreders Begivenheder. Bogen betegnes paa Bindet som Laugets Hovedprotokol, hvad der jo synes at forudsætte, at der har eksisteret en anden Protokol, men denne savnes desværre nu.

De hyppigste Indførsler i Laugsbogen gælder, forsaavidt angaar den her omtalte Periode, Oldermandsvalgene og Paaligning af Græspenge. Her ind imellem kommer Indførsler om nyoptagne Laugsbrødre samt om Ind- og Udskrivning af Lærlinge. Den første Indførsel gælder et Oldermandsvalg og lyder saaledes:

I. N. S.\*)

Ao. 1750 den 14 Octobris var Slagter Lauget efter Høi og Velædle Magistratens foregaaende Tilladelse forsamlet udi forige Oldermand afgangne Sal. Anders Pedersens Huus for, udi Velædle og Velbr. Hr. Raadmand Nissens Overværelse at vælge en nye Oldermand, hvor da af de tilstædeværende Mestre saaledes blev voteret paa efterskrevne

Ole Rasmussen .....	15	Stemmer
Jonas Søfrensen .....	4	—
og Ole Andersen .....	2	—

Thi blev de alle 3de befaleet at møde paa Raadstuen nestkommende Mandag for at afvente Høi og Velædle Magistratens Resolution; og som Ole Andersen ikke var mødt i Forsamlingen, saa lovede de nærværende at give ham det passerede tilkiende.

Saaledes i min Overværelse passeret.

Testeres

A. N. Nissen.

Efter at forestaaende Vall var sket og de anførte 3de Mestre derefter mødte paa Raadstuen den 19de Octobr. 1750, blev Sr. Ole Rasmussen formedelst de fleeste Stemmer og ifølge af Høi og Velædle Magistratens Gotfindende beskikket at være Oldermand.

Denne Indførsel viser os, at Magistraten stadig, som jo ogsaa bestemt i Laugets Artikler, skulde give Tilladelse til Afholdelse af Laugssamling, og at denne skulde overværes af et Magistratsmedlem. Endnu 13. December 1859 afholdes Laugssamlingen paa denne Maade,

\*) I Frelserens Navn.

men Samlingen overværes da paa Magistratens Vegne af Fuldmægtig Thygesen i Stedet for et Medlem af Magistraten. Endnu de to følgende Aar herefter afholdes Samlingen efter Tilladelse, men der var da ingen Repræsentant for Magistraten til Stede, og først i Laugssamlingen

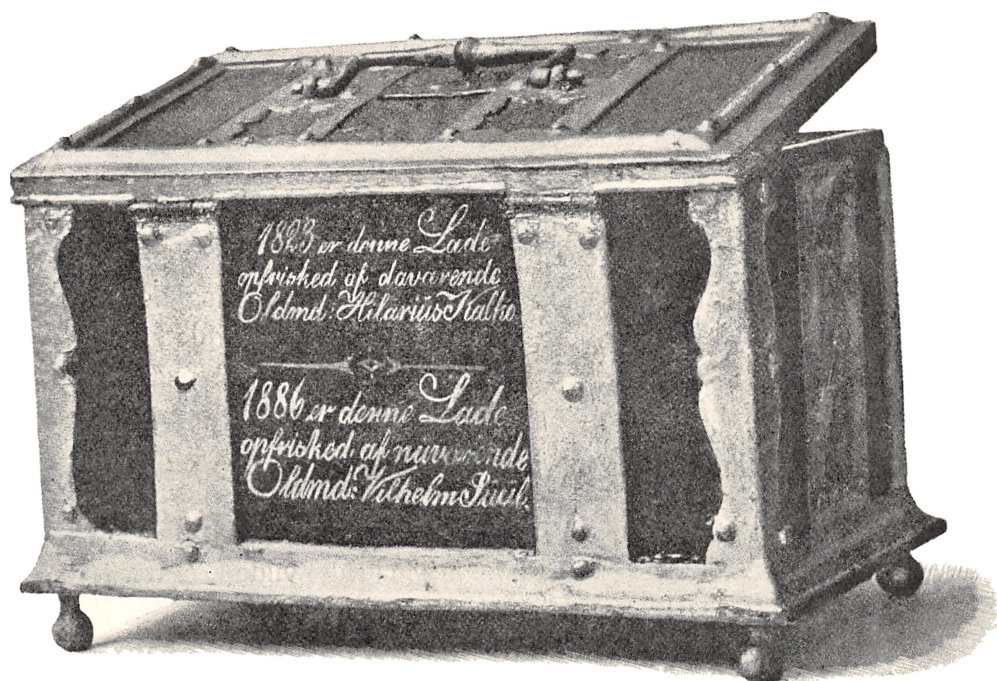


LADEN.

16. December 1862, den første efter Næringslovens Ikrafttræden, er den sidste Spor af Magistratens Indseende med Lauget forsvundet efter at have bestaaet i mindst henved 300 Aar.

Et af de i Slutningen af det 18. Aarhundrede foretagne Oidermandsvalg gav forøvrigt Anledning til en lille Revolution indenfor Lauget og skal derfor omtales her. Fra gammel Tid havde Okseslagte-

ren anset sig som Laugets Patricier, der med Foragt saa ned paa »Svinestingeren«. Heri skete der en Forandring, da i 1797 Svineslagteren J o h a n D e i n valgtes til Oldermænd. Paa et følgende Laugsmøde vedtoges det, at der ikke fremtidig skulde være nogen som helst Forskel paa Okse- og Svineslagtere, »men i Fald nogle gamle Vedtægter eller Meninger skulle finde Sted, da skulle samme nu og herefter aldeles ophøre og paa ingen Maader være til Hindring i de Rettigheder, som Laugsartiklerne giver.«



LADEN.

Indførslerne om Oldermændsvalget ledsages hver Gang af Regnskab over Laugets Indtægter og Udgifter i den afgaaede Oldermænds Funktionstid. Desværre hører denne fortrinlige Kilde til Laugets indre Historie op allerede 1790. Laugets væsentligste Indtægter bestod i Bøssepengene, der opkrævedes kvartalsvis af den yngste Mester, Degnen, Bøder, der var blevet idømt Fuskere, Græspenge og Indtrædelsespenge.

Bøssepengene, eller Tidepengene, udgjorde for Aaret 1749 ialt 145 Rdl., og i 1751 164 Rdl., men er jævnt dalende i de følgende Aar. Saaledes var de i 1753 131 Rdl., 1759 110 Rdl., stiger i 1763 til 136 Rdl.

og falder atter i 1765 til 113 Rdl. I 1775 andrager denne Indtægt ca. 108 Rdl., og i 1790, det sidste Aar, for hvilket Regnskab findes, udgør de kun lidt over 90 Rdl. Hvorledes disse Bøssepenge er blevet paalignede Laugets Medlemmer, vides ikke. De synes ikke at have udgjort noget fra Aar til Aar bestemt Beløb for hver Mand, thi i 1771, da Lauget talte 40 Mestre, udgjorde Bøssepengene ca. 21 Rdl. pr. Kvartal, medens de i 1783, da der kun var 26 Medlemmer, udgjorde ca. 24 Rdl., og i 1790 ydede de 39 Mestre ca. 23 Rdl.

De Bøder, der tilfaldt Lauget, var ikke ret betydelige. I 1750 udgjorde de godt 39 Rdl., men svingede hyppigst mellem 10 og 20 Rdl., ja var undertiden helt nede paa 6 og 8 Rdl. Tilmed var disse Penge ikke ren Indtægt. De var jo Resultatet af Laugets Jagt paa Fuskere, og denne Jagt var ikke nogen gratis Fornøjelse for Lauget, hvad Regnskaberne giver et ganske godt Begreb om. Lauget maatte jo, som ovenfor omtalt, ikke paa egen Haand jage Fuskere, men skulde have Politibetjente med hertil, og denne Assistance krævede Drikkepenge og Fortæring. Traf man saa paa Fuskere, maatte Sagen indstævnes, og dette kostede Stævningsspenge, saa de Bøder, som Fuskernes maaske endelig blev idømte, var i mange Tilfælde kun kummerlig Erstatning for Udlæggene. Gik Inkquisitionerne tidt paa, og det gjorde de undertiden, har Jagten ikke været nogen lukrativ Forretning for Lauget, der vel ogsaa nærmest har betragtet Inkquisitionerne som havende en moralsk Virkning og indset, at om Fuskernes ikke blev jagede, vilde Uvæsenet tage endnu mere Overhaand, end Tilfældet var.

Tager vi blot et enkelt Aar, f. Eks. 1773, saa ser vi, at Lauget har været ude efter Fuskere 23. Januar, 5. og 19. Februar, 5. 6. og 13. Marts, 23. Juni, 2. 5. 10. og 26. Juli, 4. August og 16. November, og hver Gang maatte Lauget ud med Penge, i Reglen et Par Rdl., undertiden mere, undertiden mindre.

Den anden Indtægtspost, Græspengene, betød intet for Lauget, idet de af dette blev indbetalt til Stadens Kæmner, og saaledes kun lige passerede Laugets Kasse.

Indgangspengene androg i dette Tidsrum kun 4 Rdl. for hver nyoptagen Laugsbroder, og det var ikke hvert Aar, at der indtraadte nye Mestre i Lauget. 1751 og 1759 var store Aar, idet der optoges ikke mindre end fem nye Brødre, men som oftest kom der kun en eller to, saa Lauget kunde ikke regne med større Indtægter ad denne Vej.

Regnskabernes Udgiftsside har langt flere Poster. Blandt de aarligt tilbagevendende faste Udgifter er Laugsskriverens Løn, der udgjorde 50 Rdl., hvilket nogenledes svarede til en Fjerdedel af Laugets aarlige Indtægt, Nytaar til By- og Raadstueskriverens Fuldmægtig og Politibetjentene, og endelig den pligtmæssige Afgift til Studenterne paa Regensen for Ligbæring.

Ifølge Regnskabet gav Lauget ved hvert Aars Jule-, Paaske- og Pinsenhøjtider store Beløb ud, store i Forhold til den samlede Indtægt. I 1750 gav Lauget saaledes i disse Anledninger hhv. 44, 42 og 38 Rdl., i 1766 62, 39 og 42 Rdl., og i 1787 36, 34 og 34 Rdl. Hvem disse Beløb blev givet til, vides ikke. Regnskabet giver ingen Forklaring herpaa, og de enkelte Ord, der undertiden er knyttede dertil, er mere vildledende end vejledende. I Regnskabet for 1750 siges: »Til Juletid efter Sædvane leveret den sædvanlige Kødføræring, som beløber 44 Rdl.« I Anledning af Paasken er leveret »det ordinaire Contingent«, og ved Pinsen er »giort den vedtagne Leverance, som af Laugsmestrene blev taxeret for 38 Rdl.« I Regnskabet for 1787 siges det, at disse Gaver er udgivne til »Laugets Fordel.« Det fremgaar heraf, at de milde Gaver ydedes in natura, som Lauget saa betalte, men om de, som den sidst citerede Indførsel kunde tyde paa, er kommet Laugets egne trængende til Gavn, eller om det er Stadens fattige i Almindelighed, der har nydt Gaverne, vides ikke. Men i alt Fald viser de forholdsvis store Beløb, at Lauget ikke har været karrigt, naar det gjaldt at give, men forstod at give med rund Haand.

Regnskaberne aflagdes ved Valg af ny Oldermænd. Den fratrædende afsluttede da sin Periode ved at aflevere Kassen, der forøvrigt ikke blot ofte var tom, men ogsaa ofte indeholdt et Krav paa Lauget for Udlæg, som den fratraadte Oldermænd havde gjort. Saaledes var der stadig Underskud paa Regnskabet lige til 1773, da det figurerer med et Overskud paa 2 Rdl. 4 M. 8 Sk., men da Niels Svendsen afgav Oldermændsskabet i December 1765, sluttede han sin Regeringstid med et Underskud paa 288 Rdl. Man kom imidlertid meget nemt udover disse Gældsposter, idet de fratrædende Oldermænd ligefra 1753, da Gælden begyndte at vokse, ved en Bemærkning i Protokollen erklærede, at de frafaldt alle Fordringer paa Lauget, men helt billigt har det altsaa ikke været at være Oldermænd.

Oldermændsvalget synes ikke at have været forbundet med Festligheder; i alt Fald har disse ikke fundet Sted paa Laugets Regning. Som

Regel har Oldermandsvalget kostet Lauget en halv Snes Rdl.; i de første Aar er Beløbet svingende noget paa begge Sider af dette Tal, medens det senere konstant udgør 10 Rdl. Beløbet er kun i de første Aar specificeret, og vi ser da, at det i 1749 fordeler sig saaledes: Raadstueskriveren fik 2 Rdl., Raadstuetjeneren 1 Rdl. 2 M., de fattiges Bøsse 4 M., Fejekonen paa Raadstuen 2 M., og samme Dag blev yderligere udgivet, uden Specification, 4 Rdl. Er dette Beløb blevet brugt til Forføring, kan Gildet dog ikke have været overdaadigt.

Det er i forrige Afsnit omtalt, at Lauget gav Dusører. Saaledes fik i 1757 Justitsraad Nissen, der havde overværet Laugssamlingen, 9. Marts en Kalvefjerding og 15. Oktober en levende Bede. Politimesteren fik ligeledes 9. Marts en Kalvefjerding og 2. Oktober et Dæggelam, medens Justitsraad Holmsted 1. December fik en Bede. Det er inidlertid kun i dette og de nærmest følgende Aar, at Regnskaberne gør Rede for disse Dusører. Senere hen nævnes kun Udgiftsposten: For en Kalvefjerding . . . . Rdl., og i 70erne forsvinder Udgifterne helt af Regnskaberne, men er Dusørerne derfor ophørte?

Endnu skal blot nævnes, at Raadstuetjeneren fik 1 Rdl., hver Gang han bragte en ny Kødtakst.

For Tiden 1771—1843 foreligger der gennem Politiets General-tabeller Oplysninger om, hvormange Mestres, Svendes og Drenges talte i disse Aar.

	Mestres	Svendes	Drenges
1771 .....	40		
1782 .....	31		
1783 .....	26	98	13
1787 .....	40		
1788 .....	36	81	24
1790 .....	39		
1791 .....	39	48	24
1792 .....	41		
1793 .....	44	133	28
1794 .....	54	78	32
1809 .....	63		
1810 .....	65	109	49
1811 .....	69	120	41
1812 .....	82		
1813 .....	89	128	61



	Mestre	Svende	Drenge
1814 .....	90	96	61
1815 .....	94	104	61
1819 .....	82		
1820 .....	62		
1821 .....	58	81	45
1822 .....	79	41	21
1823 .....	88	59	56
1824 .....	89	124	37
1825 .....	87	143	45
1826 .....	89	116	43
1827 .....	93	123	33
1828 .....	88	100	37
1829 .....	81	121	42
1830 .....	77	95	39
1831 .....	81	60	38
1832 .....	60	84	47
1833 .....	65	77	61
1834 .....	66	75	68
1835 .....	70	78	56
1836 .....	73	80	61
1837 .....	78	81	63
1838 .....	87	77	27
1839 .....	87	89	42
1840 .....	90	108	41
1841 .....	81		
1842 .....	82	62	57
1843 .....	87	58	49

Uden iøvrigt at inklade os paa nærmere Betragtninger over de stærke Svingninger fra et Aar til et andet, skal vi blot henlede Opmærksomheden paa, at Lauget i 1783 kun tæller 26 Mestre, altsaa omtrent det samme Antal, som sidste Gang fastsattes ved Artiklerne af 1668. Derefter stiger Tallet jævnt til 1815, da det, antagelig som en Følge af den haarde økonomiske Krise, Landet gennemgik i 1814 og følgende Aar, i Løbet af seks Aar daler fra 94 til 58 for atter derpaa at stige nogenlunde jævnt til 1831, da det pludseligt falder fra 81 til 60. Da Lauget

naaede 1857, det Aar der bragte Næringsloven og de af den følgende Forandringer, talte det 106 Medlemmer.

Inden vi gaar over til at omtale Laugets øvrige Forhold, maa vi omtale et meget haardt Angreb, som det blev udsat for lige straks i Begyndelsen af denne Periode. Den Slagterlauget ganske uvedkommende Anledning var, at Urtekræmmerne i København i August 1758 havde indgivet en Memorial, hvori de hævdede deres Eneret til at forhandle visse i deres Privilegier af 1693 omhandlede Varer. Denne Memorial sendtes til Generalprokurør H e n r i k S t a m p e s Erklæring, der blev afgivet 8. September 1760. Erklæringen er meget omfangsrig, idet den fylder ikke mindre end 32 trykte Kvartsider, og den nøjes ikke med at beskæftige sig med Urtekræmmerne, men kommer ind paa hele Laugsvæsenet, som Stampe viste sig at være en stærk Modstander af, og paa de enkelte Laug. Betegnende for hans Syn paa Slagterlauget og de to andre Laug, Brygger- og Bagerlaugene, der hyppigt sammenstilles med dette, er følgende Ytring: »Derimod er der visse Lauge, som efter mine Tanker aldeles ingen Yndest fortjene, da jeg, paa hvad Kant jeg end betragter dem, finder dem i alle Henseender skadelige, og ikke kan erfare, at der af deres Indretning flyder det allermindste Gode. Derhen regner jeg de fleeste, og noget nær alle Kræmmer Lauge, saavel som Bager-, Slagter- og Brygger-Lauge.« Stampe mener, at den Forpligtelse til at lære at udøve et Haandværk paa forsvarlig Maade, den Forpligtelse, som han anser for Hovedaarsagen til hele Laugsvæsenets Oprettelse, bortfalder fuldstændig for disse Laug, idet det er ham aldeles ubegribeligt, at det kan være nødvendigt at anvende flere Aar paa at lære, enten at udsælge sit Indkøb i mindre Partier eller »paa at lære omtrent det samme, som de fleeste Tjenestefolk i en Husholdning paa Landet maa vide.« Han ser derfor i Oprettelsen af disse Laug kun et Monopol, ved hvilket Medlemmerne indbyrdes kan aftale Priser og forebygge, at der bliver for mange om dets Udnyttelse, for at Laugsmedlemmerne kan faa bedre Fortjeneste.

Under Omtalen af Slagterlauget nævner Stampe, at den i Privilegierne af 1683 fastsatte Kødtafst aldrig synes at have været overholdt, og at den Takst, som nu »vilkaarligt« sættes af Magistraten og ofte forandres, er dobbelt saa høj som den i Artiklerne fastsatte. Han indrømmer vel, at Kødet maa være dyrere nu, end da Artiklerne gaves, og at den højere Konsumtion ogsaa har Indflydelse herpaa, men hævder, at Slagterlauget er Skyld i, at Kødet i København er en Trediedel eller

en halv Gang dyrere end paa andre Steder, og at dette nødvendiggør et meget skarpt Tilsyn med Lauget. Stampe kører op med de sædvanlige Beskyldninger mod Lauget for at bryde sig feil om Taksterne og hævder, at alene dette kunde være Aarsag nok til at ophæve Lauget, som i »mangfoldige Henseender« er skadeligt, neppe »paa nogen Kant nyttigt« og ikke fortjener at skaanes. Han slutter sine Betragtninger over Laugene med en Indstilling paa ikke mindre end fjorten Punkter, der alle gaar Laugene meget stærkt paa Livet. Her skal vi naturligvis indskrænke os til at referere det Punkt, der angaar Slagterlauget. Baade »daglige og jævnlige« Klager hører man over dette Laug, der alene er berettiget til at falholde og sælge Okse-, Kalve-, Lamme- og Svinekød, som noget de fleste Mennesker daglig bruge og behøve til Livets Nødtørft og Ophold. Naar Slagterne tager for høje Priser for deres Varer, maa Lønningerne, og dermed Priserne paa andre Varer, ogsaa stige, men Kødet burde i Danmark, hvor der produceres mere, end Landet selv kan fortære, være billigere end noget andetsteds, og dette er langt fra at være Tilfældet.

Stampe udtaler, at Folk ofte er misfornøjede med de af Magistraten fastsatte Kødtakster og ser en Berettigelse for Kritiken i den store Forskel, der er paa Prisen paa Kød i Slagtetiden, da Taksten er ophævet, og fjorten Dage eller tre Uger senere, naar Taksten bliver ansat. Ogsaa Laugets Kamp mod Fuskere tager han til Indtægt for sit Standpunkt, idet han anfører, at om Lauget lod sig nøje med en rimelig Fortjeneste, behøvede det ikke at frygte for Fuskere.

Stampes skarpe Fordømmelse munder dog ikke, som man kunde have ventet det, ud i et Forslag om Ophævelse af Lauget, men han henstiller, at Kødtaksten fremtidig fastsættes af Magistraten efter Samraad med Byens 32 Mænd, eller, saafremt disse to Parter ikke kan blive enige, forelægges Kancelliet med de Grunde, der taler for en Forhøjelse, saa at Taksten kan blive fastsat ved kongelig Resolution. Naturligvis anbefaler han ogsaa, at der gives Slagterne Paalæg om at holde sig Taksterne efterrettelig. Antallet af Frimestre kommer Stampe ogsaa ind paa og vil gerne se det forøget, idet han aabenbart anser det som den eneste Udvej til at faa flere Slagtere i Byen, medens han ikke taler om Udveje til at faa selve Lauget gjort talrigere.

Stampes Erklæring medførte ingen Resultater. Den sendtes ifølge kongelig Resolution til Magistraten, men da denne, med Henblik paa

Urtekræmmernes Memorial, udtalte, at der ikke syntes at være Anledning til at foretage Ændringer i Laugsartiklerne, idet det var Laugenes Medlemmer tilladt at holde flere Drengene, end de kunde faa, resolvede Kancelliet, at Sagen henlagdes. Selvom der saaledes intetsomhelst kom ud af Stampes Erklæring, og denne saaledes vel kan siges at være uden reel Betydning for Slagterlaugets Historie, er den dog meget interessant, fordi den klart viser os, hvorledes en høj Embedsmand saa paa Lauget og paa Haandværket.

Som Stampe ikke vilde betragte Slagterlauget som et Haandværks-, men snarere som et Handelslaug, saaledes saa ogsaa den store Laugskommission af 1790 paa Lauget, selv om det ikke siges med rene Ord, thi da Slagterlauget ikke behandledes i Kommissionens Møder, har det uden Tvivl delt Skæbne med Bagerlauget, om hvilket det siges, at »det ikke kunde henregnes blandt de saakaldte Haandværkere.« Naar saavel Stampe som Laugskommissionen saa saaledes paa Slagterlauget, har det sikkert ikke alene været af den Grund, at dets Gerning var, som Stampe udtrykker det, »omtrent det samme, som de fleste Tjenestefolk i en Husholdning paa Landet maa vide«, men en medvirkende Aarsag var ogsaa den, at Lauget hverken havde Svende- eller Mesterstykke. Det var først i 1815, at der ved en Raadstueplakat af 8. September indførtes saadanne Prøver. Det siges her, at Manglen af Svende- og Mesterstykke har medført, at mange udelige Drengene blev indskrevne som Svende, og at der ligeledes nedsatte sig Mestre, der hverken var i Stand til at oplære andre i Haandværket eller selv at forestaa et Slagteri.

Svendeprøven kom til at bestaa i, at Drengen, forinden han blev udskrevet, i Oldermændens og Oldgesellens Nærværelse skulde slagte en Okse, en Kalv og et Lam samt, hvis han var udlært hos en Svineslagter, tillige slagte og skolde et Svin, hvilke Kreaturer leveredes af Mesteren. Hvis Prøven ikke faldt godt ud, maatte Drengen vente endnu et Aar paa at blive indskrevet som Svend, og hvis Skylden laa hos hans Mester, skulde denne bøde 50 Rbd. S. V. til Byens Fattigvæsen. Den, der vilde være Mester, skulde ikke blot slagte de nævnte Kreaturer, der skulde leveres af Oldermændene, men tillige anslaa deres levende Vægt. Denne maatte kun afvige indtil et Lispund Over- eller Undervægt for en Okse og seks Pund for en Kalv, et Lam eller et Svin, og overskredes disse Grænser, maatte Svenden ikke blive Mester i det første halve Aar. Prøven skulde bedømmes af Oldermændene og fire af

ham udnævnte Mestre, dog under Magistratens nærmere Paakendelse i fornødent Tilfælde.

Ved Reskript af 18. Marts 1818 udvidedes Svendepróven derhen, at Drengen, der aflagde Próven, tillige skulde aftrække Huden og Skindene af de af ham slagtede Kreaturer uden at beskadige dem ved Huller eller Indsnit.

Som man ser, gjaldt Próverne kun selve Slagtingen, medens der intet var foreskrevet om Parteringen af det slagtede Kreatur. Denne kom først i Brug 1823, da det under 10. December paalagdes den prøvende Dreng Dagen efter Slagtingen at »rykke« eller skille den



*Bymuseet.*

**BÆLTESPÆNDE MED SLAGTESCENE.**

slagtede Okse midt ned ad Rygraden med en saadan Nøjagtighed, at Vægten af den ene Halvdel af Kroppen kun maatte differere omtrent 3 Pund fra den anden Halvdel, saafremt Dyret vejede under 30 Lpd., og omtrent 4 Pund, hvis det vejede 30 Lpd. eller derover.

Medens Mesterstykket faldt bort ved Næringsloven af 1857, da Lauget ophævedes i sin gamle Skikkelse, er Svendepróven bibeholdt som Betingelse for Optagelse i Lauget.

Ved Resolution af 24. Juli 1844 fastsattes Regulativer for Betaling ved Aflæggelse af Próverne. Den nye Svend maatte udrede 64 Sk. for Indskrivning og ligesaa meget for Udskrivning. Hvis han ønskede et Lærebrev udfærdiget, kostede det 2 Rdl. samt 84 Sk. for stemplet Papir. Den, der aflagde Mesterpróven, maatte udrede 2 Rdl. til Oldermændene samt 3 Rdl. for Ligklædet, dog kun, hvis det ønskedes benyttet.

Derimod betaltes der ikke ved Próvernes Aflæggelse, som i saa mange andre Laug, noget til Laugskassen, Laugshus, Laugets fattige, Laugets Ligkasse, Skiltepenge, Svendeladen og meget andet.

Det er ikke særligt meget, vi ved om Forholdet indenfor Lauget med Hensyn til dets Svende og Drengene. Svendenes Protokoller findes ikke mere, og det eneste vi ved, er hentet fra officielle Aktstykker.

Af de ovenfor meddelte Uddrag af Politiets Generaltabeller faar man et Begreb om, hvormange Svende og Drengene, der i de forskellige Aar fandtes i Lauget. Vi skal ikke komme nærmere ind paa de stærke Svingninger i disse Tal fra Aar til Aar, men blot paapege nogle enkelte særligt iøjnefaldende. I Aaret 1763 havde 43 Mestre 94 Svende og 28 Drengene, eller omtrent tre Medhjælpere for hver Mester, men i 1783 havde kun 26 Mestre 111 Medhjælpere, altsaa mere end fire for hver Mester. I 1791 var der kun 39 Mestre med 72 Svende og Drengene, altsaa kun et meget ringe Antal Medhjælpere, medens i 1793 44 Mestre havde ikke mindre end 161 Medhjælpere, eller omtrent fire for hver Mester. Imidlertid tør man ikke gaa ud fra som givet, at Mestrene virkelig har haft saa mange Svende og Drengene i deres Tjeneste, som det angives udfor de store Aar. Tallene maa rimeligvis forstaas saaledes, at saa og saa mange Svende og Drengene var indskrevne i Lauget, men neppe alle har været i Arbejde.

Det er tidligere omtalt, at Slagterlauget var udpræget dansk, og at Svendevandringer ikke kendtes indenfor det. Dermed er naturligvis ikke sagt, at udenlandske Svende ikke kunde faa Arbejde hos Lauget, men Antallet har neppe nogensinde været stort. I en Skrivelse af 11. Oktober 1794 til Laugskommissionen fra Raadmand, Justitsraad Pontoppidan omtales Antallet af fremmede Svende i København. Medens Pontoppidan er i Stand til at opgive nogenlunde nøjagtige Tal for de større Laug, — Bagerne havde ikke mindre end 150 fremmede Svende, — anslaaer han ti mindre Laug, hvoriblandt Slagterlauget, til at have 30 fremmede Svende tilsammen, eller tre for hvert Laug. Invasionen har altsaa ikke været stor.

I 1760 opkom der Stridigheder mellem Svendene om Erlæggelsen af Tidepenge. Det havde gennem mange Aar været Skik og Brug, at hver Svend en Gang aarlig betalte 1 Rd. 8 Sk. til Svendeladen, og det saaledes indkomne Beløb anvendtes dels til fattige Svendes Begravelse, dels til syge Svendes Underhold, til Understøttelse af fattige Enker og til lignende Formaal. Nu var en Del af Laugets Svende blevne utilbøjelige til at udrede Tidepengene, og da Laugets Oldermænd i den Anledning henvendte sig til Myndighederne, fremkom 17. Marts 1760 et

Reskript, der fastslog Svendenes Pligt til at erlægge det nævnte Beløb, der af Mesteren skulde indeholdes i Lønnen. Hvis en Svend var arbejdsløs eller bortrejst, skulde han betale sine Restancer, før han atter toges i Tjeneste, og vægrede en Svend sig ved at betale sine Tidepenge, skulde han idømmes en Mulkt paa 4 Rdl. til Laugets Fattigbøsse. Pengene skulde betales kvartalsvis og opbevares i en Lade, som skulde være i Oldermændens Værge. Laden skulde være forsynet med tre Laase, hvortil Oldermænden og de to Oldgeseller hver havde sin Nøgle. Laden maatte kun aabnes i Oldermændens, fire Mestres, Oldgesellernes og fire andre Svendes Nærværelse, og intet af dens Indhold maatte bruges uden »i nyttigt og kristeligt Øjemed«, og hertil krævedes Oldermændens og de fire Mestres Samtykke. Af et Reskript af 11. November 1785 om Tidepenge indenfor alle Laug fremgaar det, at Hensigten med, at Pengene skulde opbevares af Oldermænden, bl. a. var at forebygge, at Svendene holdt Laugssamlinger; dette var vistnok et præventivt Middel mod Arbejdsuroligheder. I 1806 var Svendeladen ikke i Stand til at bestride sine Udgifter, og det blev da paa en Laugsforsamling vedtaget, at Svendene i smaa ugentlige Bidrag skulde yde ekstra 2 Rdl. Dette billigede Majoriteten af Svendene, og et kgl. Reskript af 16. September 1806 fastslog Svendenes Pligt til at udrede Beløbet. Senere hen har Laden været mere velhavende, thi da der under Tre-aarskrigen fra alle Sider vistes saa stor Offervillighed overfor syge og saarede, skænkede Svendene ikke mindre end 500 Rdl. af deres Lade.

Da der i 1794 havde været Uroligheder med Tømrersvendene i København, fik den store Laugskommission, der i 1790 var blevet nedsat for at overveje, hvilke forskellige Forholdsregler der kunde fastsættes for at afskaffe de trykkende Udgifter ved Mesterstykkernes Forfærdigelse samt andre Forbedringer ved Laugene, Ordre til at tage hele Laugsspørgsmaalet under Overvejelse. I Kommissionens Møde 13. August 1794 mødte Slagtersvendene efter Tilsigelse, og Kommissionen adspurgte dem da om, hvad de maatte have at anføre som Ønske om Forbedringer i deres Laugsindretning, idet den Rolighed og gode Opførsel, som de havde udvist under Urolighederne, gjorde dem fortjente til, at deres Ønsker vilde blive hørte og forelagt Kongen til Bedømmelse og Beslutning. Lignende Komplimenter fik Svendene fra de andre Laug, der ikke havde deltaget i Urolighederne.

Svendenes Ønsker gik ud paa forskellige Ændringer i Frimesterinstitutionen, som vi under Omtalen heraf senere skal høre om, og

paa, at de maatte ligestilles med Mestrene med Hensyn til Opsigelses-tiden. Hvad Svendene har ment hermed, vides ikke, thi da Mestrene mødte i Kommissionen to Dage senere, erklærede de, at Svendene hos dem fæstedes for et Aar ad Gangen, nemlig fra Mortensdag til Mortensdag, og at der saavel fra Mestrenes som fra Svendenes Side for-dredes et Fjerdingaars Varsel for Opsigelse, saa at Forholdet var ganske gensidigt.

Laugskommissionens Resultater fremkom i en kgl. Resolution af 18. Juli 1798, der i § 15 giver Regler for Forholdet mellem Mestre og Svende i Almindelighed. Herefter stilledes Parterne frit med Hensyn til saavel Løn som Opsigelsesfrist, men der skulde fremtidig afsluttes Kontrakter mellem Parterne, og i Kontrakterne, der udfærdigedes paa trykte Formularer, skulde alle Vilkaar, som Parterne var blevne enige om, indføres. Kontrakterne skulde udfærdiges paa Raadstuen og regi-streres i Raadstueskriverens Protokol. Saafremt der ikke var udfær-diget nogen Kontrakt mellem Parterne, skulde Opsigelsesfristen være 14 Dage fra begge Sider, dog at en Svend, der var i Gæld til sin Mester, ikke maatte forlade Tjenesten uden Mesterens Samtykke. Hvis en Svend forlod Tjenesten i Utide eller uden Opsigelse, skulde han straffes med 4 Dages Fængsel paa Vand og Brød og erstatte Mesteren den tilføjede Skade og Tab, men jog Mesteren en Svend af Tjeneste uden lovlig Grund eller Opsigelse, skulde han betale ham Løn for den resterende Tid, hvorhos Svenden skulde være berettiget til straks at tage Tjeneste hos en anden Mester.

Medens Handelen med levende Kvæg som tidligere omtalt foregik paa Trommesalen uden for Byens Porte, foretoges S l a g t n i n g e n i Gaardene indenfor Voldene. Det kan ikke være andet, end at dette, med Datidens snævre Pladsforhold saavel i Gaard som i Gade, med daarlige Udskylningsforhold og med den paa mange Maader mangel-fulde Renlighedssans, har været følt som en Gêne. Flere Gange til-holdtes Slagterne om ikke at udkaste Affald paa Gaden, men sørge for dets Bortførsel. Ligemeget hjalp det, og selv om man endog, som det synes, var tilbøjelig til at skrive Opkomsten af Pest og andre Epi-demier paa Slagternes Regning, blev der intet alvorligt foretaget. At Slagtningerne, efter at Valkendorfs Slagtehus var nedlagt, atter udførtes indenfor Portene, var et kulturelt Tilbageskridt, som man først om-kring Aarhundredskiftet begyndte at snakke om at faa ændret. Men Snakken blev af lang Varighed.





KLÆDEDRAGTER I KJØBENHAVN

*En Slagterfrend ... .. Ein Schlachtergefelle*

*Fæstet hos Lohde, Gøttersgade 125.*

Hvor fortvivlede Forholdene kunde være, naar man havde det Uheld at være Nabo til en Slagtergaard, har vi et grelt Eksempel paa i en Strid, der i 1775 opstod mellem en Vinhandler Niederzieher og Slagtermester Hans Pedersen Grau. Grau købte nævnte Aar en Ejendom paa Store Købmagergade ved Siden af Vinhandlerens og indrettede den til Slagtergaard. Han brugte endogsaa Kælderen til Kreaturstald, saaledes at Uhumskhederne sivede ind i Vinkælderen ved Siden af, og da Stanken fra den snævre Slagtergaard om Sommeren gjorde Tilværelsen for Naboerne ganske uudholdelig, klagede de med Vinhandleren i Spidsen til Magistraten, der gjorde Grau opmærksom paa, at hans Ejendom ikke egnede sig til Slagteri. Grau var imidlertid kort for Hovedet og svarede simpelthen, at der ikke fandtes nogen kongelig Anordning, der forbød ham at bruge Gaarden, som han gjorde det, hvorfor han agtede at blive ved, som han havde begyndt. Nu mobiliserede Magistraten Stadsbygmesteren og Stadsfysikus, ja endogsaa Collegium medicum, og de erklærede alle, at Forholdene var skandaløse, og at der i alle Naboejendommene herskede en utrolig Stank, der endogsaa naaede ud paa Gaden. I Januar 1776 fik Grau saa Befaling til at ophøre med Slagteriet i sin Gaard, »da saadant strider mod god Orden og den i en stor By saa højst fornødne Renlighed.« Samtidig fik Magistraten Ordre til at fremkomme med Forslag om, hvorledes Slagtergaarde burde være indrettede. Følgen heraf var Reskriptet af 4. December 1776, der bl. a. bestemte, at Slagtergaardene saavidt muligt skulde anlægges ved Voldene og i Byens Udkanter, og ingen Gaard, der laa i de reelleste Gader maatte benyttes til Slagteri. Ej heller maatte saadant anlægges i de smalleste Gader, Stræder og Gange. Fremtidig maatte ingen Slagter købe eller leje nogen Ejendom for at anvende den til Slagteri uden at indgive Anmeldelse herom til Magistraten, ligesom heller ikke nogen Husejer maatte udleje sit Hus til Slagteri uden først at anmelde det, selvom der tidligere havde været drevet Slagteri i Ejendommen. Og endelig maatte heller ikke nogen Bygningshaandværker paatage sig at indrette Slagteri i en Ejendom uden først at gøre Anmeldelse til Magistraten. Det bestemtes endvidere, at Gaardspladsen i et nyindrettet Slagteri skulde være mindst ti Alen bred og ikke mindre end 324 Kvadratalen stor, ligesom den overalt skulde være forsvarligt brolagt og forsynet med ordentlige Rendestene. Der skulde være tilstrækkelig Staldplads til Stude og Heste. Gulvet i selve Slagtehuset skulde være lagt af Planker eller

Mursten og have behørigt Fald mod Gaarden. Skarnkisten i Gaarden skulde være muret i tre Alens Dybde og Udløbet fra Gaardens Rende-  
sten skulde være forsynet med en Jernrist, der forhindrede, at Affaldet skylledes ud paa Gaden. Skarnkisten maatte aldrig fyldes »over Jor-  
den«, men skulde stedse, især om Sommeren, renses og Indholdet bort-  
køres. Endelig maatte Slagterne ikke have Svin i deres Gaarde mere  
end en Nat over, og de maatte ikke under en Straf af 2 Rdl. have det  
slagtede Kød tilsalgs i deres Huse og endmindre hænge det udenfor  
Husene, men kun i deres Boder og Stader.

Allerede nogle Aar forinden var Slagtermester J o h a n C h r i -  
s t i a n B r a n d t, en indfødt Mecklenborger, der boede i Magstræde,  
fremkommen med Forslag om at lade opføre Slagtehus paa Vandet  
ved Blaataarn. Han henviste til, at man i Tyskland opførte Slagtehus  
over rindende Vand, hvorved Affaldet bortførtes af Strømmen, og  
Kødet tillige lettere bevaredes friskt. Samtidig henviste han til, at  
Kongens Kasse aarlig tabte nogle tusinde Rigsdaler i Konsumtion, idet  
det slagtede Kød, da det i Slagtetiden var alle og enhver tilladt at  
slagte udenfor Portene, forelaa i saa store Mængder, at Konsumtions-  
betjentene ikke kunde have Rede paa det, hvorfor meget gik gennem  
Portene, uden at der blev betalt for det. Brandts Motiver var dog ikke  
af egentlig filantropisk Karakter. Han tilbød for 8000 Rdl. at opføre  
nogle Slagtehus paa Pæle i Vandet ved Tømmerpladserne ved Lange-  
bro, og alt Kvæg skulde saa slagtes her. Konsumtionen vilde herved  
stige, idet man bedre kunde have Indseende med, at den blev erlagt,  
og man vilde kunne faa 2000 Rdl. ind i Leje aarligt af Boderne. Ende-  
lig vilde Slagterne blive befriede for de dyre Gaarde inde i Byen, og  
denne blive fri for »megen Stank og Urenlighed«. At Brandt som Be-  
lønning vilde have Opsyn med Slagtehusene mod en aarlig Løn, næv-  
nes kun i Forbigaaende, men har sikkert været den egentlige Grund.  
Magistraten erklærede, at Kongen intet mistede i Konsumtion ved den  
gældende Ordning, og at Brandts Forslag kun vilde tjene til at fordyre  
Kødet og til Slagternes Ruin. Brandts Forslag vandt derfor ikke Bi-  
fald, men det er ganske interessant at se, at hele den lange Kæde af  
Forslag og Overvejelser om bedre Ordning af Slagteforholdene, der  
endte med Oprettelsen af Københavns offentlige Slagtehus i 1887,  
er indledet af en af Laugets egne mere end hundrede Aar forinden.

Medens Reskriptet af 1776 forbød Slagterne i København at slagte  
andre Steder end i deres Gaarde, synes man navnlig i Forstæderne,

— hvor der i 1813 fandtes 48 Slagterier, medens kun 31 laa indenfor Voldene, — at have drevet den Trafik at foretage Slagtningerne i Portene til Gaardene, og det maatte flere Gange, saaledes ved Plakater af 24. April 1802 og 8. September 1815, indskærpes, at Reskriptet af 1776 skulde overholdes.

I 1814 var man kommet saa vidt, at der forelaa Tegninger, udarbejdede af den konstituerede Stadsbygmester Meyer, til Opførelsen af et offentligt Slagtehus med tilhørende Smeltehuse, Bolig med Kontor for Opsynsmand samt aabne og lukkede Skure. Slagtehuset var projekteret liggende paa den saakaldte Enighedsværns Plads langs med Strandkanten, d. v. s. mellem det nuværende Kvægtorv og Stampesgade. I Nærheden af Slagtehuset skulde anlægges to Fiskebløderier, og Midlerne til Opførelsen af hele Komplekset skulde, hvis de ikke kunde tilvejebringes ad privat Vej, udredes af den kongelige Kasse eller af Byen, der saa atter skulde have Beløbet refunderet gennem den Leje, som Slagterne skulde betale. Imidlertid havde hverken Kongen eller Byen Penge, — der skulde bruges et hundredetusinde Rdl., — og 2. Marts 1816 udkom en kgl. Resolution, der udsatte Planernes Virkeliggørelse til bedre Tider. Disse lod vente paa sig i 70 Aar.

Men selv om man i det her behandlede Tidsrum ikke naaede frem til Opførelsen af et Slagtehus, hvori alt Slagteri kunde foregaa, saa lykkedes det dog at faa Slagtningerne forvist fra Hovedstaden og dennes nærmeste Omegn. 10. Marts 1852 fremkom Lov angaaende visse for Sundheden skadelige Næringsveje, hvori det bestemtes, at de i Loven omhandlede Næringsbrug, hvoriblandt alt Slagteri, fremtidig kun maatte finde Sted uden for en Linie fra Sundet nord for Classens Have til den til Østerbro førende Allé, ad Blegdamsvejen, Nørrebro, Blaagaardsvejen, Aaløbet fra Ladegaardsvejen til Gamle Kongevej, langs denne Vej, Farimagsvejen, over Vesterbro og langs Enighedsværnsvejen til Kalvebodstrand. Undtagelser gjaldt kun Personer, der forinden Lovens Fremkomst havde faaet Bevilling paa at drive deres Næring indenfor denne Linie og som havde Næringen i Drift, men ingen af disse maatte flytte til et andet Sted indenfor Linien. Om Slagternes Kødudsalg bestemtes, at det indenfor Linien kun maatte finde Sted, hvor Sundhedspolitiet tillod det.

Slagternes I n d k ø b a f K v æ g foregik i dette Tidsrum, ligesom tidligere, i væsentlig Grad ved Rejser Landet over. Vi ser dette bl. a. af en Indførsel i Laugsbogen, hvor det under 26. Maj 1774 hedder, at en

Del Mestre, der var tilsagt til Møde, ikke havde indfundet sig, »siden de fleeste deraf eller til Deels ere i Landet for at besøge og søge ved Indkiøb deres Næringsvej.« 1786 var Oldermændene paa Indkøbsrejse i Jylland og Holsten, hvilket fremgaar af to Udgiftsposter i Regnskabet, og en anden Gang viser Regnskabet, at Lauget har betalt for en Takst for Transport mellem Aarhus og Kalundborg. Vi skal ikke her komme ind paa de forskellige Bestemmelser angaaende Kvæghandelen i Danmark, men blot lige nævne, at Lauget i 1829 indgav en Ansøgning om at faa indført forskellige Forandringer, som det mente vilde bidrage til at fremme Københavns Forsyning med Kød til billigere Priser. Kancelliets Svar af 4. Januar 1831 var afvisende, idet man mente, at den Frihed, der var tilstaaet for Kvæghandelen, burde bevares i uformindsket Grad. Slagterlauget vendte sig i Ansøgningen særligt imod Prangeriet, som Lauget paastod var tiltaget i foruroligende Grad i Løbet af de sidste fire Aar. Prangerne opkøbte saaledes alt, hvad de kunde faa fat paa i Forventning om nu, da Kødtaksten var hævet, at kunne afsætte det med Fordel, men de lagde derved Slagternes Indkøb Hindringer i Vejen. Prangeriet havde særligt sit Tilholdssted paa Vesterbro, dog ikke paa Trommesalen, men foregik iøvrigt langs Landevejene og i Kroerne ved disse. Det er forstaaeligt nok, at Slagterne gerne vilde denne Handel til Livs, men det lykkedes altsaa ikke.

Indkøbsrejserne, der var nødvendige for Næringsens Drift, kan vel nok betegnes som en Byrde for Slagterne, og vi skal her i Korthed nævne et Par andre Byrder, der hvilede paa Laugsmestrene.

I Laugsartiklerne af 1683 var der fastsat en Mulkt af 1 Rdl. for Udebliven fra **B o r t b æ r i n g a f L i g**. Det ser ud, som om Laugsmedlemmerne jævnlig har villet unddrage sig denne Pligt, thi i Indtægtsregnskaberne ses det, at der er blevet opkrævet Bøder for Udeblivelse, og 1804 indstillede Oldermændene til Kancelliet, at Mulkten forhøjedes til 4 Rdl., da 1 Rdl. var et utilstrækkeligt Tvangsmiddel. Ved Reskript af 22. Januar 1805 forhøjedes Bøden som ønsket.

Var Pligten til at møde til Ligbæring ikke en Byrde af større Betydning, saa var Græspengene saa meget større.

8. Maj 1769 udkom der en ny Plakat om **G r æ s p e n g e**. Det fremgaar heraf, at Kvæget ikke maatte udsættes før 12. Maj. Udsættelsen skete væsentligst paa Nørre og Øster Fællede, hvoraf fire Stykker var indhegnede med Grøfter og Laager, og disse fire Stykker, saavel som de andre almindelige Fællede, var takserede af uvillige Borgere, saavel

med Hensyn til hvormange Kreaturer, der maatte udsættes, som med Hensyn til, hvor meget der skulde betales i Græspenge. Paa de indhegnede Fællede kostede en aargammel Hest 10 M., en Ko 8 M., en Hoppe med Føl 2 Rdl., og et Føl eller en Kalv under et Aar 2 M. Derimod betaltes for Græsning paa Vestre- og Nørre- almindelige Fællede samt mellem Slagtervænget og Stranden udenfor Østerport ligesom forhen 4 M. 8 Sk. af en Hest og 3 M. af en Ko. Slagtervænget, eller Slagtervængen, indtog hele Strækningen mellem Strandvejen og Sundet, fra Trianglen og ud til Svanemøllen. I 1792 flyttedes Byens Rettersted, der laa udenfor Vesterport, til Slagtervænget, men flyttedes 1806 herfra til Amagerfælled. Da Fæstningens Demarkationslinie blev hævet, udlagde Magistraten Slagtervænget til Udstykning og Bortsalg. En Del af Lodderne stilledes til Auktion i 1854, men der opnaaedes intet Bud, og først nogle Aar senere blev Jorderne solgt.

Slagtervænget ejedes af Byen, men Slagterne havde Grunden i Fæste, og det var denne Fæsteafgift, der aarlig paalignedes de enkelte Laugsmestre forholdsvis under Navn af Græspenge. Dette Beløb udgjorde ved denne Perodes Begyndelse lidt over 71 Rdl. aarlig, men var i 1787, sidste Aar Regnskabet anfører Græspenge, steget til 100 Rdl. Af Repartitionen i 1751 ses, at ikke mindre end syv Mestre, der altsaa maa antages at have været Laugets fattige og at have levet fra Haanden i Munden, ikke betalte Græspenge, medens Hofslagter J e n s J e n s e n betalte 16 Rdl. Kun tre af de øvrige naaede op over 5 Rdl., og de fleste betalte fra 1 til 3 Rdl. Repartitionen af Græspengene giver saaledes et ypperligt Billede af de økonomiske Forhold indenfor Laugsmestrenes Kres og viser, at Slagterne ikke var særligt velstillede Folk.

Omkring 1750 laa Byens S l a g t e r b o d e r dels i Klosterstræde og Skindergade, dels ved Vejerhuset, og desuden havde Frislagtere Boder paa Kongens Nytorv. Desuden laa der enkelte Boder, vistnok navnlig for Frislagtere, omkring i Byen, og endelig var der Kolonien paa Ulfeldts Plads, det senere Graabrødretorv. Endnu i Aaret 1806 eksisterede Boderne i Skindergade og Klosterstræde, men Aaret efter ødelagdes de i Bombardementet, og de opførtes ikke senere. Nogle af de derboende Slagtere slog sig ned paa den nærliggende Ulfeldts Plads, hvor der i 1841 fandtes 13 Slagterboder, andre paa Nikolaj Kirkeplads. Ulfeldts Plads var paa denne Tid en Skam for Byen. Ikke blot stod her endnu Ulfeldt's Skamstøtte, der hverken i Udseende eller som Minde var nogen Pryd, men rundt om den var der i Tidens Løb rejst snavsede

Boder og Skure, hvorfra talrige Handelsmænd afsatte deres Varer. Foruden de 13 Slagtere, der paa Foranledning af Pladsens Beboere blev opsagt til Fraflytning i 1841, var der saaledes 16 Marskandisere og Grønthandlere, der led samme Skæbne, Slagternes Fjernelse fra Ulfeldts Plads, der nu fik Navnet Graabrødretorv, blev dog ikke af lang Varighed. To Aar senere klagede Beboerne og Ejerne paa Pladsen over, at Kælderne og Stuelejlighederne i Ejendommene var blevet mindre indbringende, siden Torvet rømmedes, og da et Forsøg med at gøre Pladsen til et Frugt- og Blomstertorv mislykkedes, blev der i 1852 opført en Bygning med 20 Slagterboder midt paa Torvet. Disse Boder, der kostede 18 000 Rdl., stod til helt op mod vor Tid.

Da Boderne fjernedes i 1841, maatte man jo skaffe de husvilde Slagtere andre Boder, og man anviste dem da Plads ved Nikolaj Taarn. Efter at Nikolaj Kirke med Undtagelse af selve Taarnet var gaaet til Grunde i Byens Brand 1795, henlaa Brandtomten og den omgivende Kirkegaard i mange Aar i et frygteligt Kaos, hvorunder Gravstederne nedtrampedes, og alle Minder om Fortiden ødelagdes. Efterhaanden toges Pladsen i Brug af mange Slags Handelsfolk, der her opslog deres mere eller mindre ambulante Boder, hvoriblandt ogsaa Slagtere. Disses Boder skildres som fritstaaende, tarvelige Træskure med et udstaaende Skraatag, der tillige tjente som Lukke for Butiken, naar det var slaet ned. Boderne var vendt mod Lille Kongensgade, Hvælvingen og Vingaaardsstræde, og Pladsen mellem Bodernes Bagsider og Kirkeruinen optoges af »Høkere, Amagere og Kallunsmænd«. Paa den anden Side af Pladsen, over mod Holmensgade, var der aabne Stader for Jernkræmmere, Handlende med gamle Klæder og andet mere, og ogsaa her fandtes enkelte Slagterboder. Slagterboderne stod mellem hverandre, uden nogen Orden, og Rumforholdene var saa smaa, at Slagterne maatte udhænge i alt Fald en Del af deres Varer udenfor Boderne, hvor det saa hang i Sol og Regn og tilstøvedes. I 1840 var der ialt 82 Boder paa Pladsen. I 1837 foreslog Byens 32 Mænd, at der blev opført murede Slagterboder paa Pladsen, og dette bifaldtes ved kgl. Resolution af 9. April 1838. Slagterlauget var imidlertid utilfreds med Planerne, og et nyt Projekt, som imødekom Laugets Ønsker, vilde koste 55 000 Rdl. at udføre, hvorfor det blev henlagt, og det første Projekt genoptaget. Men nu opgav man at opføre Boderne af Murværk, idet dette vilde tage for megen Plads, og besluttede i Stedet for at opføre dem af Jernplader, der blev støbt paa Frederiksværk. I Aarene 1845—46 opførtes saa



*Akvarel af Klæstrup. Bymuseet.*

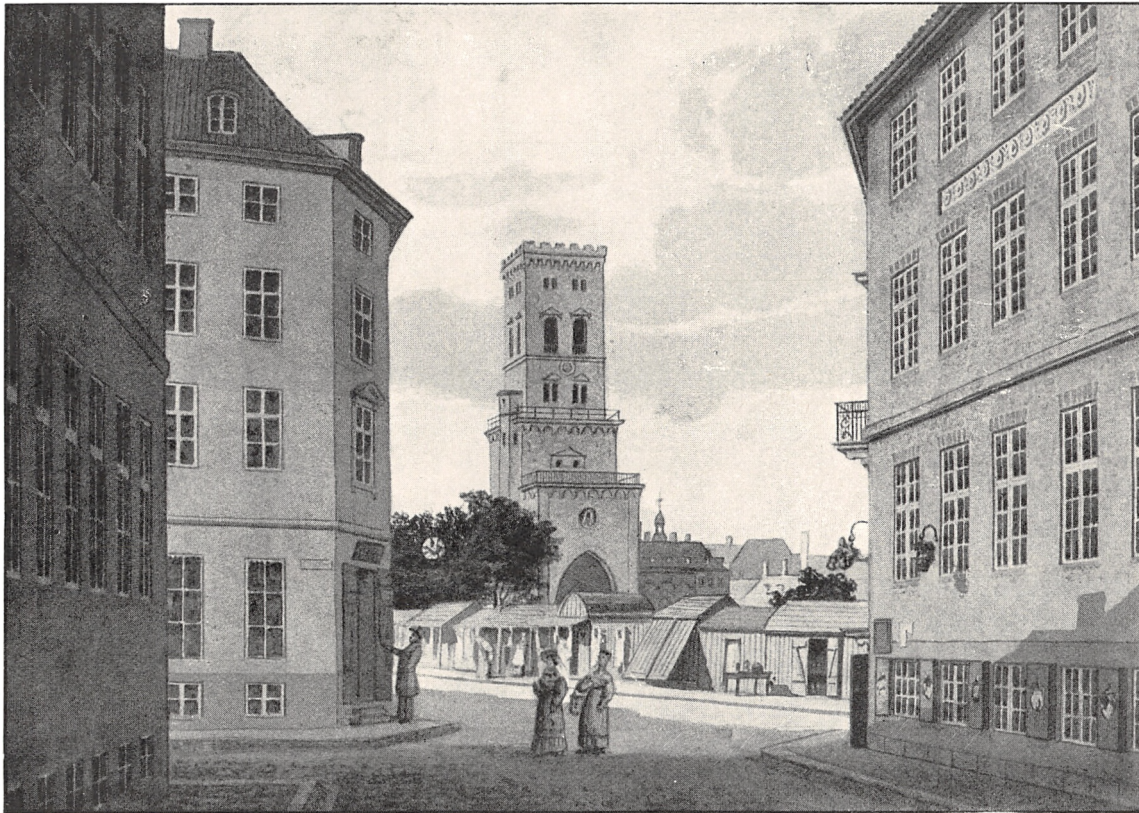
**BODERNE PAA ULFELDTS PLADS.**



Komplekset, der kom til at bestaa af 68 større og 10 mindre Butikker. Hele Udgiften beløb sig til 92 000 Rdl. Ved Reskript af 2. April 1845 gjordes det Slagterne til en Pligt at flytte ind i Boderne og svare den Lejeafgift, som Magistraten fastsatte, idet man, ganske besynderligt, naar man henser til Kampene om Kødtaksten, henviste Slagterne til at lægge deres forøgede Udgifter over paa Forbrugerne, »da der nu ikke længere eksisterede nogen Kødtakst«. Men Slagterne etablerede nu en veritabel Strike. Lauget stillede Krav om, at Butikkerne skulde udlejes paa Interessenternes og disses Enkers Livstid i Stedet for paa Aaremaal, og de nægtede rent ud at stille Kaution for Lejens rettidige Erlæggelse. Da Magistraten intet Hensyn tog til disse Krav, men berammede Auktionen til 23. Juni 1845, glimrede Slagterne ved deres Fraværelse, og Magistraten fik ikke et eneste Bud. Den skulde jo imidlertid have Boderne udlejede, og der berammedes da en ny Auktion, idet man imødekom Laugets Ønsker, saaledes at en Indehaver af en Butik kunde sige op med et halvt Aars Varsel, men ikke selv kunde opsiges, ligesom Kravet om Kaution frafaldtes, naar Lejen erlagdes halvaarsvis forud. Saa blev alle Boderne udlejede. Kommunens aarlige Indtægt udgjorde omtrent 6000 Rdl. idet Lejen var 80 Rdl. aarlig for hver af de større og 40 Rdl. for hver af de mindre Butikker.

Ved Oprettelsen af Boderne ved Nikolaj Taarn var man naaet et stort Skridt fremad mod det Maal at samle Byens Slagtere paa eet Sted, men der fandtes dog endnu ti i Boderne ved Vejerhuset, tre paa Christianshavn, syv i Muren ved Helligøjstkirke og elleve i private Ejendomme. Da Slagterboderne paa Graabrødretorv toges i Brug 1852, forsvandt disse mere eller mindre enkeltboende Slagtere, og alle Udøverne af Haandværket havde nu Butikker enten ved Nikolaj Taarn eller paa Graabrødretorv, hvor Kunderne maatte søge dem.

Det var, som ovenfor saa ofte nævnt, forbudt Slagterne indenfor Voldene at sælge Kød fra deres Boliger. Salget maatte kun foregaa fra Boderne. Ved kongeligt Reskript af 9. November 1798 faar enhver Haandværksmester i København Tilladelse til at falholde og sælge det af ham forfærdigede Arbejde saavel i det Hus, hvori han bor og holder Værksted, som i en Butik. Uagtet der neppe herved har været tænkt paa Slagterne, giver en Politiplakat af 24. April 1802 »alle og enhver, som i Københavns Forstæder eller paa dens Grund udøver Slagteri« i Henhold til Forordningen Ret til »ligesom forhen« at udsælge det slagtede fra deres Porte. Mærkeligt nok synes Slagterne ikke at have kendt denne Tilladelse,



*Akværd i Thorvaldsens Museum.*  
**NIKOLAJ TAARN MED SLAGTERBODERNE, SET FRA VINGAARDSSTRÆDE. CA. 1830.**

eller ogsaa er den gaaet i Glemmebogen, thi i 1853 spørger Laugets Oldermænd om, hvorvidt der maatte være noget til Hinder for, at de Slagtere, der bor uden for Portene, men har Butikker ved Nikolaj Taarn, tillige falholder Kød fra Portene i deres Ejendomme. Indenrigsministeriet svarede, at det var Slagterne i Henhold til Reskriptet af 1798 i deres gode Ret til.

Om Slagterbutikkernes Udseende i ældre Tid gør den yngre nulevende Generation sig vanskeligt noget Begreb, naar den tænker paa vor Tids straalende og skinnende Slagterbutikker med deres Stengulve, fajanceklædte Vægge og Marmordiske, alt indrettet under Hensyn til en pinlig Renholdelse. Den ældre Generation vil med et Smil erindre Boderne ved Nikolaj og paa Graabrødretorv med deres, fra et sundhedsmæssigt Synspunkt set, meget spartanske Udstyrelse. Og hvordan har Forholdene saa ikke været for ca. halvandet Aarhundrede siden. Om hvordan man kunde tænke sig at installere en Slagterbod, faar man et godt Begreb, naar man hører, at en Frimesters Enke, der 1845 var blevet tvunget til at opgive sit Stade paa St. Annæ Plads, begærede at blive anbragt i et af Garnisonskirkes Ligvognsskure. Den Plan faldt dog Autoriteterne for Brystet.

Laugets Medlemmer solgte dog ikke alene, som man af det foranstaaende skulde mene, deres Varer fra Boderne. 16. Maj 1814 vedtog Lauget, at ingen Omløbere maatte falbyde Kød til Byens Indvaanere, men alle Varer skulde sælges fra Boderne. Beslutningen var underskrevet af 23 Laugsmestre, men den blev ikke effektiv, thi 6. Januar 1816 udkom en Kancelliskrivelse, hvoraf fremgaar, at nogle Slagtere havde ønsket, at Slagterne i København fik uindskrænket Ret til at ombære Kød i Husene. Kancelliet mente, at det ikke var tilraadeligt at give Slagterne et saadant Privilegium, men man vilde dog gøre et Forsøg hermed, idet man mente, at denne Maade at falholde Kød paa kunde tilstedes paa visse Vilkaar. Slagterne fik derfor Tilladelse til hver Søgnedag efter Kl. 12 at ombære Kød til Salg, og, for at ingen uberettiget skulde kunne udøve Salget, skulde hver Ombærer være forsynet med et Tegn fra Politiet, der viste hans Berettigelse til Salget. Der rørtes igen ved Spørgsmaalet i 1818, da Lauget ønskede al Omløben med Kød i Husene forbudt, men da Kancelliet erklærede, at de tidligere gjorde Forsøg ikke havde vist sig at virke skadeligt, men tværtimod stemmede med Husmødrenes Ønsker, resolverede Kongen, at Ordnin-



SLAGTERBODERNE VED NIKOLAI TAARN.

*Akvarel af Klæstrup. Bymuseet.*

gen maatte bestaa endnu et Aar. Ordningen ses ikke at være blevet lovfæstet, og Forsøget er da formentlig ikke faldet tilfredsstillende ud.

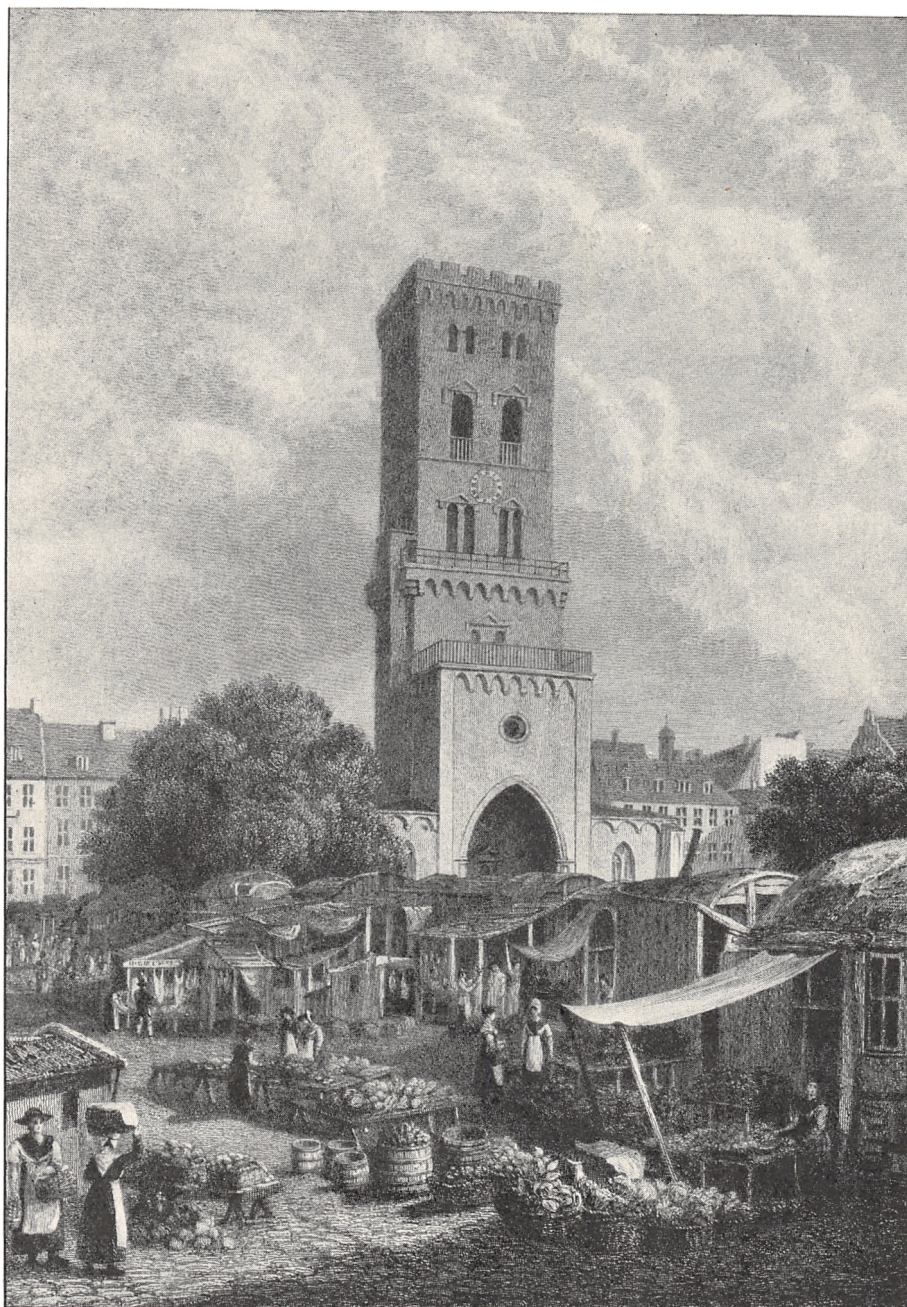
Ved Reskript af 31. Oktober 1809 indførtes Søndagshandelen. Politiet havde indberettet, at den fattige Almue sjældent fik Ugelønnen udbetalt før Lørdag Aften og altsaa ikke kunde foretage Indkøb før Søndag Morgen, men da var al Handel forbudt. Reskriptet tillod derfor Slagtere, Bagere og Mælkehandlere at have aabent om Søndagen, dog ikke i Tiden naar Gudstjenesten holdtes, nemlig 9—11 Formiddag og 2—4 Eftermiddag.

I Laugets Forhold udadtil er det i denne, som i forrige, Periode Kampen om K ø d t a k s t e n, der springer stærkest i Øjnene.

Ved Plakat af 1. Maj 1764 fastsattes paa ny bestemte Regler for, hvorledes Slagtere, der ikke holdt sig Kødtaksten efterrettelig, skulde straffes, og 23. September 1782 udkom en Politiplakat, hvorved Plakaten af 1764 gentoges. I Plakaten af 1782 siges. »at uagtet enhver paa mindste Anmeldelse ved Politikamret er vederfaret den prompteste Justice efter Plakatens Indhold, beskylder dog et almindeligt Rygte ikke destomindre Slagterne, at de ved Udsalg ikke rette sig efter Taxten, men lade sig en højere Pris efter eget Godtbefindende af de købende betale,« hvorfor man maa formode, at Plakaten af 1764 er gaaet Menigmand af Glemme. Bestemmelserne, som Plakaten af 1782 indskærpede, var dels Løftet om Dusør for Angivelsen af Overtrædelse af Taksten, dels Forbudet mod, at Slagterne hævnede sig paa Angiveren eller nægtede at sælge til ham i Fremtiden. En saadan Hævnakt kostede Slagteren 4 Rdl. i Mulkt. Alt Kød, som Slagteren har i sin Bod, skal være til Salgs, og han er pligtig til at udhugge det paa Forlangende. Det i Laugsartiklerne indeholdte Forbud mod at have Ko- og Kviekød til Salgs blandt Oksekød indskærpes. Overtrædelse heraf straffes med 4 Rdl. i Bøde første Gang og dobbelt næste Gang. Angiveren fik det halve af Bøden, og hans Navn skulde holdes hemmeligt. Kødtaksten skulde være fremhængt paa et synligt Sted, og hverken Slagterne eller deres Folk maatte »med Grovheder eller slette Talemaader« behandle nogen, der havde klaget over dem.

Kødtaksten fastsattes stadig af Magistraten, i hvis Instruks af 28. August 1795 det hedder, at den, tilligemed Politimesteren og nogle af Byens 32 Mænd, fastsætter saavel Kød- som Brødtaksten.

I Aaret 1806 gjorde man et Forsøg paa at hæve Kødtaksten i Slagtetiden, d. v. s. fra 15. Oktober til 15. November, mod at alle og



*Efter »Før og Nu«.*

*NIKOLAJ TAARN MED BODERNE.*

*Gammelt Stik.*

enhver fik Tilladelse til at indføre slagtet Kvæg og falbyde det paa Torvene. Magistraten fik Ordre til sammen med Politimesteren at gøre Indberetning om Forsøgets Udfald. Forsøgene gentoges i de to følgende Aar, men holdt saa op, og i de kommende Aar sloges man videre om Taksten.

7. Juli 1808 fastsatte Kongen Kødtaksten saaledes: bedste Oksekød 20 Sk., ringere 18 Sk., bedste Lammekød 18 Sk., ringere 16 Sk.

**K i ø d = T a r t,**

**Sworefter Slagterne her udi Staden sig indvil videre have at rette:**

Det bedste Støtte af en Dre, nemlig Brest-Støttet, Høy-Nibbene, Numpe-Støttet og Dind-Stegen, skal sælges Pundet for 7 Skilling  
 Og ikke mere for Pundet af dette Kød at tages; og afskages det første efter Dreus Storrelse, dog saa, at hvert Støtte ikke vejer over 10 Pund. Høy-Nibbene skal Slagterne være forpligtede efter Kjøberens Vilje at udbygge, dog ikke Støtter mindre end 6 Pund.

Hele Fierdingen, Pundet for	6 Skilling
All Nysten af Dre'n skal sælges smaabuagen, Pundet for	6 Skilling
Kalve-Kiød, Pundet af Vagfierdingen for	11 Skilling
Og Pundet af Fierdingen for	10 Skilling


Saltet eller sprængt Dre-Kiød sælges, ligesom det Fjerste; dog intet at sælges af Slagterne, som har ligget mere end 6 Dage i Salt.

Svine-Kiød, Pundet for
 9 Skilling |

Hvo som kan angive og overbevise nogen Slagter, at have taget mere for noget Slags Kød, end Tarten tillader, skal røde for saadan sin Angivelse hos Politimesteren 20 Rigsdaler af de fire Rigsdaler, som Slagterne, i Folge Laugs-Artiklerne, skal betale for Tarens Overtrædelse.

I det øvrige erindres Slagterne, nove at holde dem den under 11 December 1776 udgange Placat efterrettelig.

Kjøbenhavn's Raadhuus den 8 December 1794.  
 Under Stadens Seal.



Samtidig forhøjedes Straffen for Overtrædelse til 10 Rdl. for første Gang, anden Gang dobbelt, og tredie Gang mistedes Borgerrettigheden.

I 1815 kom Magistraten i Strid med Lauget om Taksten paa Lammekød. Magistraten vilde efter Samraad med kyndige Mænd nedsætte Taksten til 2 M. 6 Sk., men Lauget mente, at den burde være 2 M. 8 Sk., som den hidtil havde været. Sagen blev indanket for Kancelliet, der 8. August erklærede Magistraten for berettiget til at sætte Taksten, som den mente, den burde være. Det kneb aabenbart ikke saa sjældent med



*Efter »Før og Nu«.*

**SLAGTERMESTER RASMUS LØVENSKJOLD MØLLERS BUTIK, VESTERBRO NR. 28 (NU VESTERBROGADE NR. 62) 1855.**



at blive enige om Taksten, og 10. April 1822 resolverede Kongen, at Magistraten, naar den ikke kunde enes med Flertallet af de 32 Mænd om Kødtaksten, skulde afgive Indberetning herom til Kancelliet, der da vilde træffe Afgørelsen.

I 1818 indkom Lauget med en længere Forestilling om forskellige Punkter, som det ønskede ændrede. Kancelliet indhentede de forskellige Autoriteters Betænkning, og 16. December 1818 forelaa den kongelige Resolution paa Forestillingen.

Lauget foreslog, at Taksterne paa Okse- og Lammekød fremtidig fastsattes for tre Maaneder ad Gangen, i Stedet for, som det nu var Tilfældet, for en Maaned. Lauget gjorde gældende, at Slagterne ikke, naar Taksten kunde svinge med saa kort et Mellemrum, vovede at indkøbe større Mængder af Kreaturer, og derfor maatte nøjes med at indkøbe enkelte Høveder ad Gangen, men de blev derved mere afhængige af Prangerne. Det var altsaa galt, baade naar der var for lang, og naar der var for kort Tid mellem Taksternes Fastsættelse. Kongen imødekom Begæringen ved at resolve, at Taksten fra 1. Januar 1819 skulde ansættes for tre Maaneder, hvorefter Magistraten skulde indkomme med Forestilling om, hvorvidt man ogsaa fremtidig kunde fastsætte Taksten for længere Tid ad Gangen. Aaret efter bestemte en kgl. Resol., at Taksten fremtidig af Magistraten kunde ansættes som gældende indtil videre.

Lauget foreslog endvidere, at der ved Takstens Ansættelse gjordes større Forskel paa bedre og ringere Kvaliteter. I Bemærkningerne udtales, at denne Sondring tidligere har været gennemført, og at man intet havde at indvende mod, at den atter forsøgsvis indførtes. Kongen imødekom derefter Andragendet, dog saaledes at Mellemstegen skulde henregnes til bedste Slags, samt at, som Følge heraf, det saakaldte Paahæng skulde være forbudt. Det var altsaa ikke den i vore Dage kendte Klassifikation i 1. og 2. Klasses Kød, der her indførtes, men kun en Fordeling i Klasser af de bestemte Stykker af Kreaturet.

Slagterne ønskede endelig, at der fastsattes bestemte Takster for Frislagterne, og at disse tilpligtedes at have bestemte Udsalgssteder og daglig indfinde sig der med Kød til Salgs. Kancelliet fandt det første Punkt rimeligt, men kunde ikke gaa med til de to andre Fordringer, idet det gjorde gældende, at hele Frislagterinstitutionen var tænkt som en Konkurrence til Laugsslagterne, og de af Lauget ønskede Ændringer

vilde blive meget byrdefulde for Frislagterne, hvis Formue og Lejlighed ikke satte dem i Stand til daglig at bringe Kød til Torvet. Gennemførte man Laugets Ønsker, maatte mange af Frislagterne opgive deres Næring, og dette vilde kun blive til Fordel for Laugsslagterne, men ikke for nogen anden. Kongen bifaldt derefter kun det første Punkt.

Ved Plakat af 11. September 1813 var det paalagt Slagterne til enhver Tid at have Oksekød til Salgs. Slagterne ønskede dette Paalæg, om ikke helt hævet, saa dog indskrænket til at gælde fra 1. November til ultimo Marts, samt, at den fastsatte Straf for Overtrædelse, nemlig Borgerskabets Fortabelse, maatte reduceres til en Mulkt. Da Kancelliet udtalte, at da Oksekød ikke om Sommeren efterspurgtes i nogen betydeligere Grad, løb Slagterne, naar det var dem paalagt at have saadant i Boderne, Fare for, at det fordærvedes, og saaledes lide Tab, modificeredes Plakatens Paabud saaledes, at Slagterne fik Pligt til at være forsynede med Oksekød Mandag, Onsdag og Lørdag i Juni, Juli og August Maaneder, hvorhos de ikke kunde drages til Ansvar, hvis de kunde godtgøre, at de paa disse Dage havde været saaledes forsynede med Oksekød, at enhver havde kunnet faa, hvad han vilde, inden Kl. 10 Formiddag. Aaret efter erklærede Kancelliet paa Forespørgsel fra Magistraten, at Straffen for ikke at have opfyldt disse Forpligtelser, skulde være den samme, som gjaldt for Overtrædelse af Taksten.

Endelig i 1826 skete den store Begivenhed, at Kødtaaksten blev ophævet. Foranledningen hertil blev givet i et Andragende fra en Landmand til Landhusholdningsselskabet, der bragte Sagen videre til Kancelliet. Det gjordes i Andragendet gældende, at Kødtaaksten ikke blot var unyttig, men ogsaa virkede skadeligt, idet Slagterne, der var bundne til at sælge til forud bestemte Priser, var tvungne til at købe ringere Varer, fordi Handelen med det bedre Kvæg ikke kunde svare Regning, og det gik altsaa i sidste Instans kun ud over Forbrugerne. Andrageren saa i, at Flæsket, der ikke var undergivet nogen Takst, og som tidligere havde været dyrere end Oksekød, nu var billigere end dette, et Bevis paa Kødtaakstens Unytte, og han anførte endvidere, at Kødpriserne ikke steg i Slagtetiden, naar Kødtaaksten var sat ud af Kraft. Endelig hævdede han, at Kødtaaksten var til stor Skade for Landmændene, idet disse ikke kunde opføde første Klasses Kvæg, da der ingen Afsætning var herfor. Landhusholdningsselskabet tog sig med stor Varme af Sagen og henviste til, at en Landmand, der tidligere havde boet i Holsten og drevet stor Studehandel paa Hamborg og nu

havde købt et Gods paa Sjælland og ogsaa her lagt sig efter Avl af Stude af fortrinlig Kvalitet, følte sig stærkt hæmmet i sine gavnlige Bestræbelser, fordi Slagterne paa Grund af Kødtaksten ikke kunde give mere for den fortrinlige end for den ringe Kvalitet af Kvæget. Kancelliet forelagde Spørgsmaalet ikke blot for alle Landets Amtmænd, men ogsaa for Københavns Magistrat. De fleste af Amtmændene ønskede af Hensyn til Landbruget Kødtaksten ophævet, men Magistraten, der kun saa paa Forbrugernes Interesse, stod mere tvivlende overfor Foranstaltningens Gavnlighed. Kancelliet fandt det imidlertid rimeligt, at Takstophævelsen ogsaa vilde være gavnlig for Forbrugerne, idet det mente, at selvom Priserne paa bedste Kvalitet vilde stige noget, saa vilde de ringere Kvaliteter rimeligvis falde noget, men særlig var det dog Hensynet til Landbruget, der dikterede Kancelliets velvillige Stilling til Spørgsmaalet, og Kødtaksten blev ophævet ved kgl. Resol. af 24. Maj 1826.

Et meget gammelt Stridsspørgsmaal var dermed bragt ud af Verden. Et Spørgsmaal, der havde været en Kilde til adskillige Konflikter, og som havde skabt Slagterlauget næsten daglige Ærgrelser gennem mangfoldige Aar, var nu løst, og vi tør tro, at Regeringens Beslutning har bragt Glæde og Tilfredshed til Stede i hver en Laugsslagters Sind.

Slagtetiden, den Tid, da det var alle og enhver tilladt at slagte, var allerede i Privilegierne af 1451 fastsat fra St. Hansdag til 6. December. Ved Plakat af 31. August 1745 fastsattes den til fra Midten af Oktober til Midten af November, og der rørtes kun sjældent herved i de følgende Aar. Det skete dog i 1789, at den forlængedes til Udgangen af November, og Grunden var den, at Slagtekvægets Ankomst til København var blevet forsinket paa Grund af Modvind. I 1819 tog man Spørgsmaalet om Slagtetidens Fastsættelse op, idet det viste sig, at Indbyggerne ventede med at gøre deres Indkøb af Kød til Vinterforsyning indtil den sidste Halvdel af Slagtetiden, fordi Oktober med det mildere Vejrlig ikke ansaas for saa bekvem som November. Kancelliet rejste Spørgsmaalet om en Omlægning i en Skrivelse til Magistraten, der atter spurgte Politidirektøren og de 32 Mænd. Disse mente, at Fastsættelsen af Slagtetiden burde overlades til Magistraten, idet der var mange Forhold at tage i Betragtning, saaledes Jordens Afgrøde, tidlig eller sen Høst, Vejrligets Beskaffenhed o. m. a., og Magistraten indstillede derefter til Kancelliet, at det overlodes den,



TROMMESALEN 1858.

*Efter Maleri af Carl Bøgh. Bymuseet.*

efter Samraad med Politidirektøren og de 32 Mænd, i September Maaned at fastsætte Slagtetiden for hvert Aar. Denne Ordning bifaldtes af Kongen 16. Februar 1820 og bestod derefter hele denne Periode ud.

Handelen med levende Kvæg foregik i hele dette Tidsrum uforstyrret paa Trommesalen, men derimod skete der i 1808 i Torvehandelen med slagtet Kød en Ændring, som vakte Slagternes største Mishag, og som ogsaa var et stærkt Indgreb i deres Næring. Krigen med Sverige og England medførte Spærring af Bælterne, og da Hovedstaden saaledes blev afskaaret fra Tilførsler fra Jylland og Øerne vest for Sjælland, gaves der ved Plakat af 22. Juni 1808 alle Landboere Ret til at indføre al Slags ferskt og saltet Kød, Hestekød dog undtaget, paa Torvet og der sælge det. Saalænge Krigen varede, fandt Slagterlauget sig i dette Forhold, men da det blev opretholdt, ogsaa efter at fredelige Tilstande var indtrufne, søgte Lauget i 1818, da det indgav den ovenfor omtalte Forestilling, at komme det til Livs, men dette Ønske blev pure afvist. Først ved Plakat af 19. Februar 1823 indskrænkedes dette Torvesalg saaledes, at det kun tillodes Mandag, Onsdag og Lørdag indtil Kl. 12. 1826 udvidedes Tilladelsen dog atter, saa at Landboerne nu maatte udbyde deres Varer Tirsdag og Fredag hele Dagen, Onsdag og Lørdag til Kl. 3. Denne sidste Bestemmelse findes uforandret optaget i Forordningen af 23. April 1845.

Det var jo imidlertid ikke fra Bøndernes Side alene, at Slagterne trængtes i deres Næring. Ogsaa Frimesterinstitutionen bestod jo stadig og vedblev at bestaa i hele denne Periode, ligesom Kampen mod Bønhaser og Fuskere rasede med usvækket Kraft.

Da Slagtersvendene 13. August 1794 gav Møde i Laugskommissionen, der spurgte dem om deres Ønsker, svarede Oldgesellen, at der var for mange Frimestre, men, da man forlangte hans nærmere Forklaring, udtalte han, at det var hans Mening, at adskillige, der ikke havde været Slagtersvende, var blevne Frimestre. Laugskommissionen spurgte derpaa Svendene, om de vilde anse det for gavnligt baade for dem som Svende og senere som Mestre, hvis det blev bestemt, at en Svend efter at have arbejdet i fire Aar kunde blive Frislagter og, efter at have arbejdet som saadan i andre fire Aar, kunde blive Laugsmester, og Svendene udtalte, at det var deres Ønske, at denne af Kommissionen blot som en Mulighed anførte Regel en Gang kunde blive virkeliggjort.

I Kommissionens Møde med Mestrene to Dage senere var Spørgsmaalet om Frislagtere ogsaa fremme, og Kommissionen tog disse i Forsvar, idet den fremhævede, at Frislagterne jo skulde sælge Kødet billigere end Laugsslagterne, og at Regeringen ved at bevare Frislagterinstitutionen fremmede Menigmands Bedste, men mente iøvrigt, at Laugets Svende burde have fortrinsvis Adgang til at blive Frislagtere.

I en længere Skrivelse af 27. September 1794 til Laugskommissionen drog Lauget stærkt til Felts mod Frimestrene, uden at det nyttede. Det interessanteste ved Skrivelsen er den Oversigt, som den giver over de 18 Frislagtere. Ifølge den opstillede Liste havde kun fire af disse lært Slagterprofessionen. Af de andre 14 havde en lært Skomagerhaandværket, to var Sømænd, tre var henholdsvis Murersvend, Tømrersvend og Møllersvend, en var forhenværende Livgardist, en Værtshusholder og forhenværende Livgardist, en Skipper og Sildehandler, en Rebslagerkusk, og en, en Enke, holdt Værtshus og Dansebod. For tre, hvoraf den ene var en Enke fra Frederiksberg, savnes Oplysning.

Om Frislagterne udtaler Lauget iøvrigt, at disse privilegerede Personer var Lauget til stor Skade. De var ikke pligtige til altid at have Kød til Salgs og havde det da heller ikke; de slagtede, hvad de kunde faa fat i i Nærheden uden Hensyn til, om det var tjenligt eller ej, og solgte kun, naar Priserne var saaledes, at der var noget at tjene. Lauget siger ogsaa, at Tjenestepigerne købte fortrinsvis hos Frislagterne, men naar de kom hjem, fortalte de, at de havde købt hos Laugsslagterne, og paa den Maade tjente de jo en Skilling til deres egen Lomme.

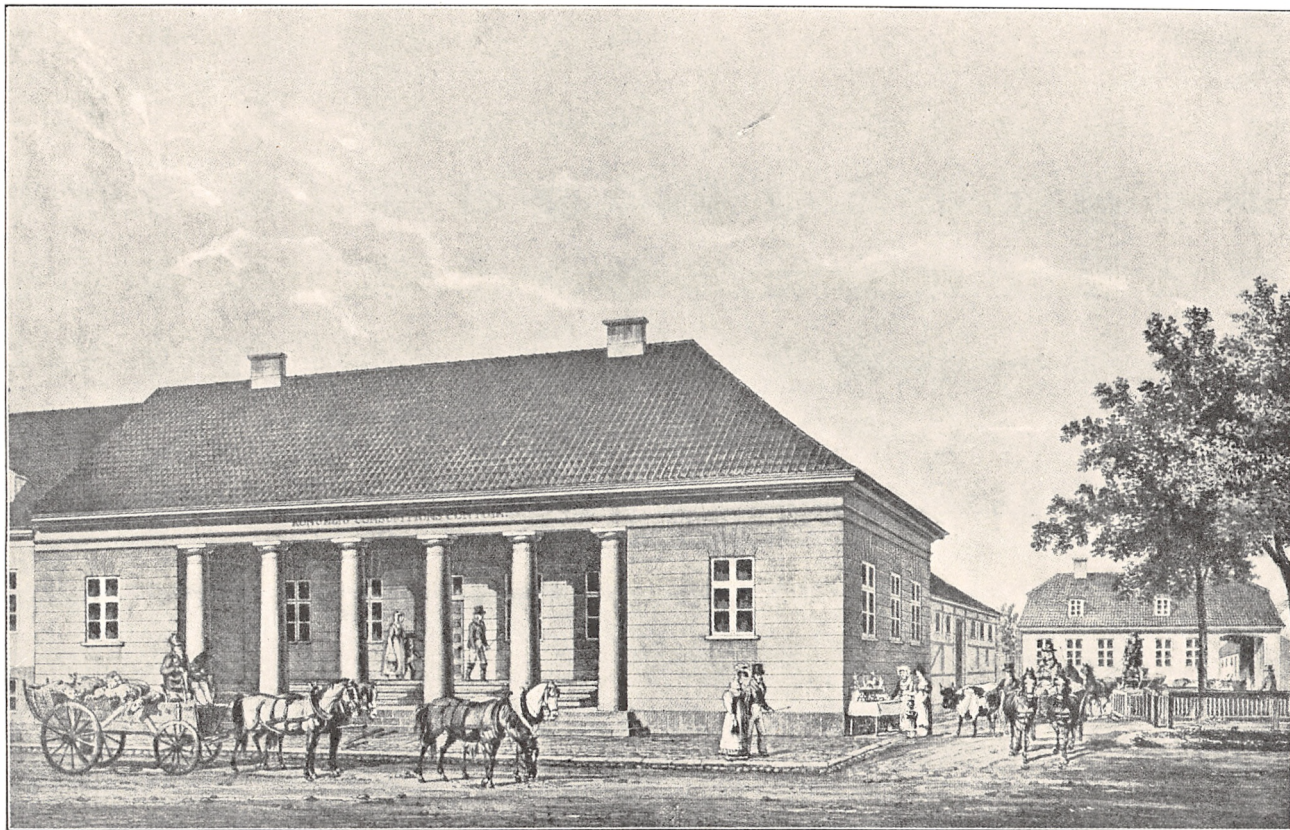
Mestrene udtaler, at det vilde være at give Lauget det sidste Stød og styrte det ud i Ruin, ja, man kunde ligesaa godt erklære det for ophævet, hvis man nu vilde give Svendene Ret til at blive Frimestre efter fire Aars Arbejde som Svende og Ret til at blive Laugsmestre efter andre fire Aars Virksomhed som Frimestre, idet Lauget da vilde blive helt oversvømmet.

Lauget sammenfatter sine Ønsker i seks Poster, nemlig 1) at der højst maa være 12 Frislagtere, 2) at det paalægges disse ikke at slagte ringere Kreaturer end der foreskrives i Laug artiklernes § 4, 3) at der fastsættes bestemte Takster for Frislagterne, 4) at Frislagterne henvises til at have Stader paa de offentlige Pladser saasom Ulfeldts Plads, Kulturvet, Amagerthorv o. s. fr., saa at de afsondredes fra Laugsslag-

terne, for at Kunderne kunde vide, hvem de handlede hos, 5) at Landboernes Torvehandel med Kød blev forbudt, og 6), at al Omløben med Kød i Husene blev forbudt. Det var med andre Ord alle de Punkter, hvorpaa Lauget følte sig gaaet for nær, der her fremholdtes, men ganske uden Resultat. I Kommissionens Møde 28. Februar 1796 indstillede man, at der fremtidig ikke burde være mindre end 18 Frislagtere, og hvis Antallet blev mindre, og ingen af Laugets Svende ønskede at tage Borgerskab som Frislagtere, skulde Magistraten tilbyde Indvaanere paa Broerne de ledige Pladser, for at Antallet kunde blive fuldt. Magistraten skulde vaage over, at Frislagterne virkelig ogsaa slagtede og falbød Kød. Hvis en Frislagter saaledes ikke inden otte Uger efter at have faaet Borgerbrev benyttede sig heraf, skulde hans Borgerret være fortabt, og det samme skulde være Tilfældet, om han i fire Uger holdt op at drive sin Næring. Denne Kommissionens Indstilling findes Ord til andet optaget i kgl. Resol. af 18. Juli 1798, jfr. Forordn. af 21. Marts 1800 om Haandværkslaug i København, Kap. 2. § 26, og blev saaledes Lov. Det var Laugets sidste store Kampagne mod Frislagterne, og den blev jo kun et Slag i Luften.

Ved en Raadstueplakat af 13. Marts 1801, indskærpet ved Plakat af 2. September 1816, indførtes den Bestemmelse, at Frislagterne paa deres Udsalgssteder skulde anbringe et Brædt, hvorpaa Ordet Frislagter skulde være anført. Bestemmelsen indførtes, for at det købende Publikum kunde kende Forskel paa en Laugsslagter og en Frislagter, da den sidste jo var pligtig til at sælge sine Varer billigere end Laugsslagteren. Lauget havde jo, som nylig omtalt, tidligere anmodet om, at Frislagterne maatte faa anvist særlige Stader eller Boder, saa at man ikke kunde forveksle dem med Laugsslagtere. Dette blev ikke imødekommet, og Laugsslagterne maatte stadig staa Side om Side med deres Konkurrenter, men der indførtes dog nu et Skelnemærke.

Først saa sent som i 1828 blev det ogsaa paalagt Frislagtere, der holdt Heste, ligesom Laugsslagterne at møde med Sluffer og Tønder i Ildebrandstilfælde, og der er derefter saa godt som ingen Forskel paa Laugs- og Frislagtere udover, at de første var Medlemmer af Lauget, de andre ikke. Overfor Myndigheder som overfor Publikum havde begge Parter omtrent de samme Rettigheder og Forpligtelser, og Lauget havde altsaa i Virkeligheden ophørt at have særlige Prærogativer, der betød noget, omend dets Artikler ikke officielt var sat ud af Kraft.



ACCISEBODEN VED SIDEN AF TROMMESALEN.

*Akvarel. Nationalmuseet.*



Det er ikke saa mærkeligt, at der under disse Forhold fremkom Røster, der talte for Laugets fuldstændige Ophævelse.

22. Februar 1831 indsendte Magistraten til Kancelliet et Andragende fra Byens 32 Mænd, der ønskede, at Ombæring af Kød i Byens Huse atter maatte tillades, og at Handel med ferskt Kød paa Torvet



BRANDSKILT.

Inskription paa Forsiden: C. N. Stauning, der har været Oldemand fra 1830 til 34 samt fra 1838 til 1841, har ladet dette Skildt forandre fra F. VI. til C. R. VIII.

Inskription paa Bagsiden: Slagtermester Hilarius Kalko, der har været Oldemand for Slagterlaugets Interessentere fra Aaret 1822 til Slutningen af 1826.

Christian Buck Oldemand for Slagter Lauget 1809 et 10 haver ladet dette Brand Schild forandre fra C. 7 til F. R. VI.

Niels Sachmann, Oldemand for Slagter Lauget 1786 et 1787 haver ladet [dette] Brand Schild forfærdige.

maatte vedvare hver Søgnedag hele Dagen igennem. Samtidig udtalte Flertallet af de 32 Mænd Ønsket om, at det maatte blive betydet enhver, der ønskede at vinde Borgerskab som Slagter, at han skulde være pligtig til, naar det krævedes, at give Afkald paa de i Laugsartiklerne hjemlede Forrettigheder, og tre af Borgerrepræsentanterne

ansaa det endda for tilraadeligt, at Slagterlauget straks blev ophævet. Kancelliet fandt det dog betænkeligt at gaa saa vidt, uagtet det af flere Grunde kunde være ønskeligt at ophæve Lauget. Det frygtede for, at den foreslaaede Klausul i Borgerbrevene vilde kunne bruges af Laugets nuværende Medlemmer som en Indvending mod de Forandringer, som man i Fremtiden kunde finde gavnligt at indføre i Laugets Indretning, og det skønnede iøvrigt ikke, at der var nogen Grund til at indføre de foreslaaede Forandringer. Ombæring af Kød i Husene var blevet afskaffet, fordi den dels forøgede Lejligheden til uberettiget Udøvelse af Slagterprofessionen, dels hindrede Offentlighedens Kontrol med, at der ikke indførtes fordærvede Varer og endelig ikke gjorde den tilsigtede Nytte. Magistraten havde udtalt sig for at genindføre Kødtagsten, men dette vilde Kancelliet ikke gaa med til, idet den Stigning i Kvægpriserne, som siden Kødtagstens Ophævelse havde fundet Sted, ikke kunde forklares som følgende heraf, men havde andre Aarsager, og en Genindførelse vilde kun foranledige, at de bedste Kvaliteter forsvandt fra Markedet. Desuden var der ved de i Plakat af 27. December 1826 givne Bestemmelser om Tilførsel af Kød fra Landet skabt en meget haard Konkurrence, som Lauget havde besværet sig meget stærkt over, fordi en Mængde Personer nedsatte sig i Nærheden af København for at kunne deltage i Slagternæringen uden at bære Laugets Byrder. Af disse Grunde afviste Kancelliet de 32 Mænds Anslag mod Lauget, og dette fik Lov til at bestaa, indtil Næringsloven af 1857 førte sit Dødsstød mod alle Laug.

Naturligvis rasede Kampen mod Bønhæser og Fuskere ogsaa i dette Tidsrum, men da meget af den Handel, der hidtil havde været betragtet som Fuskeri og Indpas, efterhaanden blev legaliseret, maatte Kampen lidt efter lidt dø hen.

Det var, som vi tidligere har set, navnlig Beboerne i Byens Omegn, der generede ikke blot Byens Næringsdrivende, men ogsaa selve Byen, idet de tog Næringen fra de første uden at svare Skat til den sidste. I 1751 indledte Magistraten en Kamp mod Beboerne i »de syv Huse ved den saakaldede Gamle Kongevej«, der drev Værtshus, Slagteri og anden Næring, havde Gæster paa Søn- og Helligdage, hvilket var i Modstrid med Loven og Forordningen om Sabbaten, og slagtede paa utilladelige Tider. Da Husene hørte under Ballerup Birks Jurisdiktion, kunde Magistraten ikke skride ind, og den anmodede derfor om, at de maatte blive lagt ind under København. Forslaget strandede dog denne

Gang paa Amtmandens Modstand, men da Magistraten i 1758 tog Sagen op paany, faldt der en kongelig Resolution, hvorved de Grunde, der laa paa den sydlige Side af Gamle Kongevej, mellem nuværende Bagerstræde og Værnedamsvej, indlemmedes i København.

I Aaret 1789 skete der en Begivenhed, der fik ret store Følger for Slagterlauget og som yderligere indsnævrede dets Rettigheder. Anledningen gaves af Lauget selv, idet Politiet ved en af Lauget begæret Inkvisitionsforretning havde eftersøgt Personer, der ved deres Handel fornærmede Lauget, og anholdt 16 saadanne, dels fra Byen, dels fra Landet, der paa Torvet havde udbudt en Del ferskt Flæsk, nogle Rygge og Hoveder samt to Lammefjerdinger til Salgs. Politimesteren dømte femten af de anholdte til hver at bøde 3 Rdl. 2 M. til Børnehuset, og Varerne konfiskeredes til Fordel for denne Stiftelse. Den sekstende, en Frislagter Juul, slap med Bøden. Det var ikke mindre end 147 Sider Flæsk, der konfiskeredes ved denne Lejlighed. Børnehuset forbrugte selv 22 Sider, medens Resten solgtes ved Auktion. Men Politimesteren indberettede Sagen og beklagede, at han havde været nødt til at dømme efter Lovens Ord og i Medfør af Slagterlaugets Artikler af 1681 § 3 samt Forordningen af 9. Marts 1690, uagtet der efter hans Opfattelse forelaa adskillige formildende Omstændigheder. Saaledes anførte han, at det var saa længe siden, at Lauget havde paataalt, at Salg som det paaklagede fandt Sted, at Bønder og andre mente sig sikrede mod Straf. Herefter resolverede Kongen, at Bøderne skulde eftergives de straffede, der tillige fik de konfiskerede Varers Værdi udbetalt, men i Stedet maatte betale 1 Rdl. hver til Politikassen. Men yderligere fremkom der nu 8. Januar 1790 et Reskript, hvorved det tillodes enhver Bonde eller udenbys Mand at indbringe sundt Svinekød, saavel ferskt som saltet, til Byens Axeltorv og der sælge det, dog ikke i mindre Partier end i halve Sider, samt desuden Hoveder, Fødder og Ryg. Reskriptet henviste til, at Svineslagterne havde holdt deres Varer i saa høj Pris, at Byens fattige Indvaanere havde været nødsagede til at købe Flæsk paa Torvet, hvor det kunde faas til billigere Priser, navnlig i saadanne Aar, hvor der var Overflod paa Olden.

Reskriptet af 1790 og Plakaten af 22. Juni 1808 gav reelt set Slagternæringen fri. Der var nu kun meget lidt tilbage af Laugets Privilegier, medens derimod ingen af dets Pligter var ophævede. I Stænderforsamlingen 1835—36 forsøgte Slagterne endnu en Gang at blive fri for det, ganske vist lovligt, men derfor lige ubehagelige,



Efter »Før og Nu«.

Orig. i Overlæge Halks Saml.

EN GAMMEL SLAGTERGAARD. NEDREVET 1894. EJEDES I MANGE AAR AF SLAGTERMESTER EBSTRUP.

Indpas i Næringen, som de to Bestemmelser skabte for dem, idet Lauget indkom med et Andragende om Beskyttelse mod de Låndboer og Slagtere, der indførte Kød og Flæsk til Københavns Torv, men Andragendet afvistes pure.

Inden vi forlader dette Tidsrum, skal blot lige nævnes to nye Skud paa Slagternæringen. Det ene var Tilberedelsen af Svinekød »paa fransk Maade«, som Franskmanden L. P. D u c l o t i Februar 1828 fik Bevilling paa, og som indledte en fuldstændig Revolution indenfor Victualiehandelen. Senere, i 1847, fik »den franske Svineslagter« B e a u v a i s en lignende Bevilling, og de Specialiteter, som disse franske Slagtere fremstillede, kogt Oksetunge, Leverpostej, kold Beufsteg og meget andet, var ukendte Lækkerier for Københavnerne, der dog snart lærte at faa Smag herfor. At Lauget ikke saa med venlige Øjne paa denne Konkurrence er let forstaaeligt, og Laugets Oldermænd udbad sig da ogsaa en Genpart af Beauvais' Bevilling »for at erfare, i hvilket Forhold hans Etablissement maatte staa til Laugets Interesse.«

Det andet nye Skud paa Næringen var Hesteslagtingen. Fra gammel Tid var det den danske Befolkning imod at spise Hestekød, men de vanskelige Ernæringsforhold under Krigen mod England bragte Regeringen til at ønske denne Modvilje hævet, og ved Resolution af 20. Maj 1808 gaves Bestemmelser om Anlæg af Hesteslagterier og Udsalg af Hestekød, idet man mente, at en offentlig Garanti for, at det Hestekød, som blev falbudt, var sundt, maatte være Betingelsen for at udrydde Almuens Fordom mod Nydelsen af det. 2. September 1869 hævdedes Bestemmelserne, idet Justitsministeriet erklærede Maalet for naaet, saa at der ikke mere var nogen Grund til at opretholde Kontrollen. Dennes Bestemmelser skal vi ikke her komme ind paa, da Hesteslagting intet har haft med Lauget at gøre udover, at den naturligvis frembød en ilde set Konkurrence, ligesom en Hesteslagter aldrig har nydt en Okseslagters Agtelse, men kun hans dybeste Foragt.



*CHR. BUCK*  
*Oldermand 1808—1810.*



*CORT NIELSEN STAUNING*  
*Oldermand 1819—1822.*



*HILARIUS KALKAU*  
*Oldermand 1822—1826.*



*NIELS SVENDSEN*  
*Oldermand 1826—1828.*



*JOHANNES KNUD STAUNING*  
*Oldermand 1828—1830.*



*CORT STAUNING*  
*Oldermand 1830—1835 og 1836—1841.*



*A. N. DEIN*  
*Oldermand 1841–1844 og 1848–1850.*



*O. P. STEINBACH*  
*Oldermand 1846–1848.*



*HENRIK HANSEN*  
*Oldermand 1850–1858.*



## DEN NY TID.

Tiden var løbet fra Laugene. Disses eksklusive Væsen, deres Værn om Rettighederne, deres fra Fædrene nedarvede Skikke, der forekom udenforstaaende mere eller mindre latterlige, alt dette og meget andet stemmede ikke overens med den Frihedsbevægelse, der, saavel i politiske som i andre Forhold, gik henover Europa og højlydt krævede, at de spærrende Skranker skulde falde. Laugene gjorde, hvad de formaaede for at væрге sig, men det var kun smaat med Evnerne. Tidens Haandværkere stod ikke paa noget højere socialt Niveau; tværtimod var de fleste af dem stærkt fortrykte. Gennemgaaende var de kun Smaakaarsfolk, komne af ringe Kaar og ude af Stand til at arbejde sig ud af disse. Kun sjældent traf man en Haandværker, der var i Stand til at se udover sin egen snevre Interessekreds. I Reglen lod han, konservativ som han var, sig det være nok at udøve sit Haandværk paa den Maade, han havde lært det, stræbte ikke efter at trænge frem ad nye Veje, men saa tværtimod med Mistillid paa alt nyt. Og som det gik ham indenfor Haandværket, saaledes ogsaa politisk. Han var ikke paa dette Omraade naaet stort udover Holbergs »politiske Kandestøber«. Kun et stod ham klart, at overfor Tidens, i hans Øjne kun nedbrydende Tendenser, havde han kun et Værn, det, som ingen kunde tage fra ham, hans Mesterstykke. I hans Øjne ydede det Garantien for hans Duelighed og Formaaen, hævede ham op over Fuskere og Frimestres foragtede Kreds, og derfor gjaldt det at værne dette, hans sidste Bolværk. Men, desværre for ham, stod han, netop gennem den af Laugene selv gennemførte Eksklusivitet, isoleret overfor den øvrige Befolkning, der med Begejstring havde optaget Læresætningen om, at »Enhver bør have Lov til at anvende sine Armes Kraft til, hvad han vil,« og intet af de Slag, som Laugstilhængerne slog for at værne det, som de ansaa for deres Livsbetingelse, var til nogen som helst Nytte.

Blandt de Haandværkere, som tog Ordet, var ogsaa Slagterlaugets senere Oldemand, H. G. M e y e r, der i en Piece »Noticer over Næringsfrihed og Laugsvæsen i Almindelighed og Slagterlauget i Særdeleshed«, udgivet i Aaret 1850, fremsatte forskellige Synspunkter, som vi her i Korthed skal nævne. At Meyer maatte være imod Laugsvæsenets Ophævelse, er næsten paa Forhaand givet, men han havde dog Forstaaelsen af, at det ikke kunde nytte at stampe imod Brodden, og han forsøgte da en Mellemsvej ved at foreslaa, at en Svend skulde have Ret til at arbejde paa egen Haand, naar han var over en vis Alder. f. Eks. 35 Aar, idet hans Svendebrev og Daabsattest, der begge Dele skulde forevises Oldemanden, skulde være Hjemmel nok til at arbejde selvstændigt. Dog maatte en saadan selvstændig Arbejder ikke holde Hjælpere og ikke have Butik eller andet Udsalgssted, men dette skulde være forbeholdt Laugsmesteren. Meyers øvrige Betragtninger over Laugsvæsenet skal vi ikke komme nærmere ind paa, men blot omtale, hvad han siger om Slagterlauget, idet han med sine Udtalelser om den indenfor Slagterhaandværket gennemførte Næringsfrihed søger at bevise, hvilke Ulykker en Ophævelse af Laugsvæsenet vil betyde. Særlig besværer Meyer sig naturligvis over den ved Plakaten af 22. Juni 1808 givne Frihed for saa at sige enhver til at falbyde Kød paa Torvet. Denne Frigivelse af Kødhandelen, der, — som allerede ovenfor omtalt, — var dikteret af Krigsforholdene, blev jo ved at bestaa, efter at disse forlængst var ophørte og Kød atter var til Stede i rigelig Mængde. Plakatens Bestemmelser blev endog Gang paa Gang indskærpede, og alt, hvad Slagterne anstrengte sig for at faa dem hævede, nyttede intet. Om Svineslagterne udtaler Meyer, at disse slet ikke mere findes indenfor Lauget, idet de Varer, som Svineslagterne handlede med, helt var gledet ind under Høkerhandel, i saa høj en Grad endog, at Høkerkorporationen med Held havde sagsøgt Slagtere, der havde solgt Pølser, som de selv havde tillavet. Meget morsomt fortæller Meyer, at da han mødte i Retten for en af de indklagede Slagtere og spurgte Klageren om, hvoraf og hvorledes den Pølse blev tillavet, som han vilde have Slagteren forment at sælge, maatte Klageren erklære, at det vidste han ikke, men alligevel blev Slagteren dømt. Med de Indskrænkninger, som Slagterlauget havde maattet taale, var Ordet Slagterlaug blevet en tom Lyd, idet enhver som helst, naar blot han boede udenfor Demarkationslinien, kunde drive den samme Næringsvej, som den, der havde underkastet sig Mesterprøven, løst Bor-

gerskab og iøvrigt maatte opfylde enhver Borgerpligt. Er det underligt, at Meyer i Slagterlaugets vanskelige Tilstand ser et Memento, og at han ved sit lille Skrift søger at standse Kampen mod Laugsvæsenet?

Hverken Meyers Skrift eller andre Laugstilhængeres Ord formaaede dog at standse den rullende Sten. I 1840 nedsatte Københavns Magistrat en Kommision til Undersøgelse af Laugsvæsenet. Kommissionens Betænkning kom til Behandling i Borgerrepræsentationen i 1854, men da havde allerede den i 1849 givne Grundlov i sin § 88 givet Løfte om, at Næringsfrihed skulde blive indført, og 29. December 1857 stadfæstedes Næringsloven, der med Ugangen af Aaret 1861 ophævede alle Laugsrettigheder og indførte Næringsfrihed. Selv om Laugsvæsenets Tilhængere i Øjeblikket følte det, som om alt faldt sammen om dem, fandt man sig dog forbløffende hurtigt i de forandrede Forhold og dannede paa Lovens Grundlag nye Organisationsformer.

Næringslovens § 25 bestemte, at den »Haandværks- og Fabriklavene hidtil tilkommende udelukkende Ret« bortfaldt, men Loven hævede ikke Laugene. Tværtimod bestemte Loven, at ethvert Laug, der anerkendtes som saadant af Indenrigsministeren og havde mindst fem Medlemmer, kunde vedblive at bestaa, indtil det af dets Medlemmer ønskedes ophævet.

15. August 1861 afholdt Slagterlauget en ekstraordinær Laugforsamling for at afgøre, om Lauget skulde vedblive at bestaa, eller om det skulde opløses. Det første Alternativ vedtoges enstemmigt, og de af Oldermændene derefter forelagte Love for Lauget i dets nye Skikkelse blev diskuterede og vedtagne. 23. December s. A. forelaa den kongelige Konfirmation paa Lovene, der lød saaledes:

Vi Undertegnede Oldermænd og Bisiddere samt øvrige Interessenter i Slagterlauget i Kjøbenhavn, gjør vitterligt: At vi i Henhold til Næringsloven af 29. December 1857, dens §§ 25 og 26, der hjemle Laugene Ret til fremtidig Bestaaen, under Bestemmelser som de Vedkommende selv maatte attraae: have med hverandre forhandlet og vedtaget følgende Artikler og Punkter som gjældende for vort Laug fra 1. Januar 1862:

### § 1.

Laugets Formaal er, ved alle de Midler der staae til dets Raadighed, at fremme sine Medlemmers Tarv. Dette Formaal betegnes i følgende Punkter:

a) At Laugets Medlemmer oplærer og uddanner de dem betroede Unge til Flid og Dygtighed i Haandværket.

b) At vedligeholde og hævde den Anseelse, som alene kan skjænkes den, der vil befatte sig med og udøve et Haandværk, ved at fordre en fornuftig Prøves Aflæggelse af den Unge, som vil optages som Medlem af Lauget efter de efterfølgende Bestemmelser.

c) At understøtte og fremme ældre i menneskekjærlig Øiemed i og for Lauget stiftede Indretninger.

### § 2.

Medlemmer af Lauget ere de, som ikke inden 31te December 1861 have udmældt sig deraf og ikke have uafgjorte Restancer.

### § 3.

Medlemmer af Lauget kunne fremtidig blive:

a) De som have aflagt Svendep prøve før 1ste Januar 1862 overensstemmende med den hidtil gjældende Lovgivning, cfr. Plakat 8de September 1815, 27de Mai 1818 og 26de Januar 1827.

b) De som for Fremtiden maatte aflægge Svendep prøve efter Lov af 29de December 1857 § 27 eller paa anden fyldestgjørende Maade have godtgjort deres Duelighed i Faget, saasom ved en fyldestgjørende Attest fra en agtet Læremester.

### § 4.

Optagelse i Lauget som Mester medfører ingen Udgifter. De fremtidige Bidrag til Lauget bestemmes i hvert Aars ordinære Laugssamling.

### § 5.

Istedetfor de tidligere af de unge Mestere præsterede Ombud holder Lauget nu et Laugsbud, som lønnes og afbenyttes fælles af Mestere og Svende.

### § 6.

De Bidrag af Penge, som skulle tilsvares Lauget ifølge § 5, maa skee ordentlig og i rette Tid. Ingen kan paadrage sig længere Restance end et Aar som Mester og et halvt Aar som Svend. En større Restance medfører Exclusion af Lauget.

### § 7.

Udmældelse af Lauget staaer frit for ethvert Medlem; det er en Selvfølge, at med denne Udmældelse ophører al hans Ret til, for sig og Sine, at nyde Godt af de med Lauget forbundne Institutioner. Den der engang har udmældt sig, kan ikke gjenoptages. Undtagelse i denne Regel kan kun skee igjennem en Laugsforsamlings-Beslutning.

### § 8.

Under Forudsætning af, at Svendene ogsaa ønske at bevare de Goder, som den tidligere Laugsordning medførte og ved den nuværende fortsættes og vedligeholdes, skulle disse vedblivende udgjøre en Deel af Lauget, og det forventes derfor, at enhver af dettes Mestre søger de til hans Arbeide for-

nødne Svende blandt Laugets Medlemmer, dog uden at dette skal insolvere nogen Tvang.

§ 9.

Mesterne forpligtes til, naar de antage Svende, der er Medlemmer af Laugets Svendeforbindinger, og dennes Vedtægter underkaste dens Medlemmer en saadan Forpligtelse, at indeholde de fastsatte Tidepenge af de i deres Arbejde værende Svende, saa at disse, ligesom hidtil, kan erholdes hos Mesteren.

§ 10.

Laugets Bestyrelse bestaar af Oldermænd, fire Bisiddere og to Revisorer for Mesternes Vedkommende; Ollgesellen og to Bisiddere for Svendenes; de vælges af hver sin Afdeling i den ordinære Laugsforsamling for et Cyklus af to Aar, og saaledes, at Oldermænd, Revisorer og Ollgesell vælges det ene Aar, og Bisiddere for begge Afdelinger det andet; det følger heraf, at de sidste vælges første Gang for et Aar. De afgaaede Funktionærer kunne gjenvælges. Funktionærerne er fritagne for Tidepenge, med Undtagelse af Revisorerne.

§ 11.

Da flere af Haandværksstandens Institutioner staaer under samtlige Laugsoldermænds Bestyrelse i Forening, og fremdeles efter al Sandsynlighed vil vedblive hermed, og da det endvidere ved mange Leiligheder kan være til Gavn og Nytte for Standen, at en Forbindelse mellem Laugene bevares igjennem disses Repræsentanter, er det ønskeligt, at Oldermænd er Medlem af Haandværkerforeningen, saalænge denne bestaar i sin nuværende Form og med samme Formaal, og har han saaledes at iagttage Laugets Tarv.

§ 12.

Laugsforsamlingen er den højeste Magt i alle Laugets Anliggender og afholdes ordinært en Gang om Aaret, i December Maaned, og ekstraordinært naar Bestyrelsen dertil maatte have eller gives Anledning, hvilket sidste kan skee, naar en Fjerdedel af Interessenterne skriftlig forlanger saadant.

§ 13.

De nu vedtagne Love, hvoraf hvert Medlem, saavel Mestere som Svende, erholde et trykt Exemplar, kunne ingen Forandring undergaae uden Laugsforsamlingens Samtykke, og maa denne være sammenkaldt alene i samme Øiemed, og Forslaget til Forandringen bekendtgjort ved trykte Meddelelser 14 Dage forinden den berammede Dag til Afgjørelse. Til en saadan Samling udfordres, for at have besluttende Myndighed, Tilstedeværelsen af  $\frac{2}{3}$  af Medlemmerne, som da antager eller forkaster med absolut Majoritet; skulde imidlertid et saadant Antal ikke være tilstede, da sammenkaldes en ny Samling, som da, uden Hensyn til Antal, tager den endelige Beslutning.

§ 14.

I Forventning af det høje Ministeriums Sanktion af nærværende Love og Bestemmelser, er det en Selvfølge, at det hidtidige Begravelsesvæsen skal have sit Forblivende, ligesom den anordningsmæssige Afgift til Ligklædet, ved Indtrædelse i Mesterafdelingen. Intet Medlem af de respektive Afdelinger kan saaledes undslaae sig, uden lovligt Forfald, fra at møde til Begravelse, under Mulkt efter de hidtil gjældende Laugsartikler; dog ophører denne Pligt med det 50de Aars Alder.

§ 15.

Skulde imod Forventning Medlemmernes Antal aftage i en saa stærk Grad, at Lauget kan befrygtes hævet i Kraft af Næringslovens § 25, eller Medlemmerne selv skulde forlange det opløst, da skal det i en Forsamling efter Reglerne i § 13 besluttes, hvorledes der skal forholdes med den Formue, som til den Tid maatte tilhøre Lauget; dog skal det her slaas fast, at dette kun kan skee til Fordeel for en Stiftelse eller anden velædlig Indretning, der da er bestaaende til Tarv og Nytte for Slagterlauget i Særdeleshed eller for Haandværksstanden i Almindelighed.

I de af Lauget vedtagne Love var der til § 3 a. føjet følgende Punktum: Med denne Prøve ere ingen Omkostninger forbundne uden de hidtil erlagte Ind- og Udskrivningspenge, 1 Rdl. 32 Sk.. Denne Bestemmelse strøg Indenrigsministeriet, medens det samtidig i § 3 b. efter Ordene »eller paa anden fyldestgjørende Maade have godtgjort deres Duelighed i Faget« tilføjede: »saasom ved fyldestgjørende Attest fra en agtet Læremester«.

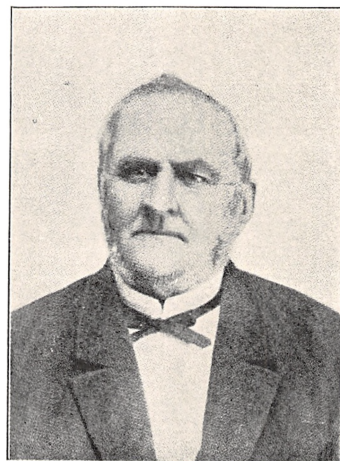
Det, der springer stærkest i Øjnene i disse Love, er vel nok det stærkt betonedede Sammenhold mellem Mestre og Svende. Svendene var vedblivende Medlemmer af Lauget, betalte deres Tidepenge til dette og valgte deres Oldgesell og Bisiddere paa Laugsforsamlingen.

Dette Forhold hørte først op i 1876. Paa Laugsforsamlingen i dette Aar meddelte Oldemanden, »at de Baand, hvormed Svendene hidtil har været knyttet til Lauget, nu er ophørt. Tidens Fremskridt i alle Forhold havde ogsaa øvet sin Indflydelse paa Slagtersvendeforeningen, der i de senere Aar ved Samvirken og Enighed har opsparret omtrent 2000 Kr., ligesom de haaber at kunne faa deres egen Stiftelse for gamle værdige Slagtersvende.«

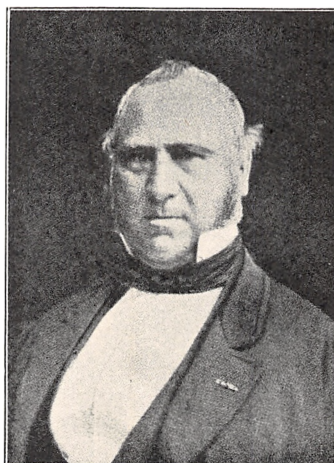
Lovenes Bestemmelser om Oldemand og Bisiddere er ikke forandrede, siden Artiklerne af 1683 fastsatte, at Bisidderne skulde være fire i Tallet. Den eneste Forandring indenfor Laugets Styrelse, som



*H. G. MEYER*  
*Oldermand 1858—1873.*



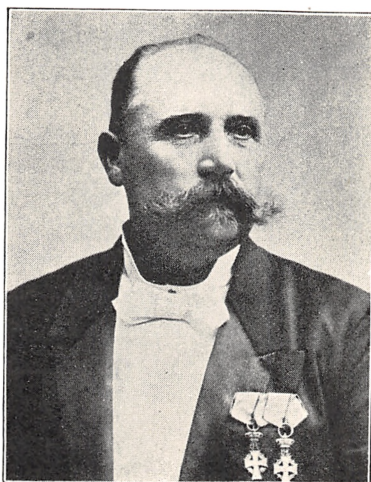
*NIELS PETERSEN*  
*Oldermand 1873—1878.*



*W. B. E. MATTHISSEN*  
*Oldermand 1878—1884.*

indførtes ved de nye Forhold var, at Laugsforsamlingens Valg af Oldermænd ikke længere skulde godkendes af Magistraten.

Medens det tidligere havde været Reglen, at Oldermændene beklædte sit Embede i to à tre Aar, var denne Regel i Aarhundredets Begyndelse, uden nogen egentlig Hjemmel, flere Gange fraveget. Indtil 1850 havde dog kun en Oldermænd, nemlig *C o r t S t a u n i n g*, beklædt Embedet i saa lang en Aarrække som fem Aar. Da den ny Tid oprandt, sad *H e n r i k H a n s e n* allerede paa syvende Aar i Oldermændssædet, men han afløstes Aaret efter, nemlig 1858, af *H. G.*



*WILH. JUUL*  
*Oldermænd 1884—1909.*

*M e y e r*, der beklædte Hvervet i 15 Aar. Hans Efterfølgere, *N i e l s P e t e r s e n* og *W. B. E. M a t t h i s s e n*, var Oldermænd i henholdsvis 5 og 6 Aar, nemlig fra 1873 til 1878 og fra 1878 til 1884. Paa Laugsforsamlingen 9. December 1884 valgtes *W i l h e l m J u u l* til Oldermænd, og han beklædte dette Hverv til sin Død 8. April 1909. Juul havde i 1902 fremsat Ønsket om at træde tilbage, men da dette rygtedes indenfor Lauget, rejste der sig blandt dettes Medlemmer en stærk Bevægelse for at formaa ham til at fortsætte, og Juul gav da efter for sine Laugsbrødres næsten enstemmigt udtalte Ønske.

Juul var Lauget en god Mand. Han varetog dets Interesser med Myndighed og forstod at tiltvinge sig Respekt, ikke blot indenfor Laugets Kreds, men ogsaa overfor Myndighederne, hos hvilke han var Laugets utrættelige Talsmand. Det faldt i Juuls Lod at lede Lau-



get i de Aar, da de store og for Lauget betydningsfulde Institutioner som det ny Kvægtorv og de offentlige Slagtehusse gennemlevede de vanskelige første Aar, men Juul vaklede ikke. Han var den fødte Fører, og bag ham stod Laugsbrødrene, trofaste og enige. Da Juul i 1909, efter at have beklædt Oldermanshvervet i næsten 25 Aar, bukkede under for Sygdom, følte Lauget det, som om det havde mistet en Fader. Hans Begravelse, der foregik paa Laugets Bekostning, samlede et mægtigt Følge, der talte Repræsentanter for alle Samfundslag. I Forbindelse med Selskabet »De danske Forsvarsbrødre«, hvis Formand Juul havde været i en lang Aarrække, rejste Lauget en Mindesten paa hans Grav, og denne vedligeholdes af Lauget. — Juuls Minde vil leve længe indenfor det gamle Laug.

Paa Laugsforsamlingen 14. December 1909 valgtes Anders Jensen til Oldemand, og han er siden Gang paa Gang genvalgt med Akklamation og uden Modkandidater. Dette er i og for sig fuldt tilstrækkeligt Vidnesbyrd om hans Betydning indenfor Lauget, og der skal ikke her siges andre rosende Ord om ham. — Forhaabentlig varer det endnu adskillige Aar, førend han og hans Styre hører Fortiden til, og først naar den Tid oprinder, bør Historien tale. Enhver Laugsbroder er fuldt vidende om, hvad og hvor meget Anders Jensen har været for sit elskede gamle Laug.

Medens Lauget i Tiden fra Aar 1800 til 1857 havde ikke mindre end 21 Oldermænd, har det i Tiden fra 1857 til Dato, altsaa i 69 Aar, kun haft 6.

Inden vi forlader Oldemanden, skal det nævnes, at Laugsforsamlingen i 1866 vedtog, at saavel Oldemand som Bisiddere fremtidig skulde svare Tidepenge ligesom de menige Medlemmer. Denne Byrde var Laugets Embedsmænd ifølge Lovene af 1861 fritagne for. Lovene af 1910 fritog atter Oldemanden for at svare Tidepenge.

Ifølge Laugets Love er den aarlige Laugsforsamling den højeste Magt i alle Laugets Anliggender. Den skal afholdes i December Maaned. Paa Laugsforsamlingen i 1873 fremkom Forslag om fremtidig at afholde Kvartalsmøder, og Forslaget vedtoges forsøgsvis for et Aar. Laugsprotokollen bærer dog ikke Vidnesbyrd om, at saadanne Møder er afholdt, men paa en ekstraordinær Laugsforsamling 17. Februar 1885 genoptog Oldemand Juul Forslaget, og det vedtoges at afholde saadanne Møder i Marts, Juni, September og December Maaneder. I de første Aar herefter afholdtes da Kvartalsmøder, men da der senere,

hver Gang der indtraf Begivenheder, som Bestyrelsen ønskede at forelægge Laugsbrødrene, blev indkaldt til Laugsmøde, — i 1888 afholdtes saaledes Møder i Januar, Februar, Maj, September, Oktober, November og December, — tabte Bestemmelsen jo sin Betydning og er nu ganske gaaet af Glemme.



Maleri af Knud Larsen.

Oldermand siden 1909.

Maleriet er bekostet udført og skænket Anders Jensen af Laugsbrødrene som et synligt Vidnesbyrd om disses Taknemlighed overfor Oldermandens store og opofrende Arbejde for Lauget i de vanskelige Aar, som Verdenskrigen medførte.

En af Oldermand Juuls første Handlinger var at faa vedtaget en Bestemmelse om, at den, der udeblev fra Bestyrelsesmøde uden lovlig Forfalds skriftlige Anmeldelse skulde mulkteres med 2 Kr.. At komme

en halv Time for sent kostede 1 Kr., og et Kvarter kostede 50 Øre. Pengene tilfaldt Byggefonden. Paa Laugsforsamlingen 1910 vedtoges det, at den Laugsbroder, der ikke gav Møde ved Laugsforsamlingerne og ikke sendte Forfaldsanmeldelse til Oldermænden, skulde bøde 1 Kr. til Enkekassen.

For Optagelse i Lauget stillede Lovene af 1861 de Betingelser, at den søgende enten skulde have aflagt den gamle Svendeprøve eller den i Næringsloven af 1857 fastsatte Prøve eller paa anden Maade godtgjort sin Duelighed i Haandværket. Efterhaanden som Tiden gik, mistede det første Alternativ jo sin Betydning, og der kunde kun være Tale om Svendeprøven aflagt efter 1857. Paa Laugsforsamlingen 1896 stilledes der Forslag om, at Optagelse i Lauget gjordes afhængig af, at den paagældende, foruden at have aflagt Svendeprøven, havde løst Borgerskab som Slagter, og at der intet var at udsette paa hans borgerlige Vandel, og dette vedtoges. I 1904 stillede to Medlemmer paa et ekstraordinært Laugsmøde Forslag om at foretage en Tilføjelse til Lovene, saaledes at Lauget kunde optage som ekstraordinære Medlemmer Mænd, der havde løst Borgerskab som Slagtermestre, men ikke havde aflagt Svendeprøven. Dog kunde saadanne Medlemmer kun optages paa den aarlige Laugsforsamling og kun, naar tre Fjerdedele af de tilstedeværende Medlemmer skriftligt stemte for Optagelsen. Saadanne ekstraordinære Medlemmer skulde dog ikke have Stemmeret, ligesom de heller ikke skulde kunne beklæde Laugets Tillidsposter. Forslaget vedtoges med 28 Stemmer imod 9, men da Forsamlingen ikke var beslutningsdygtig, fik det ikke Lovkraft, og det blev ikke senere genoptaget. Bestemmelsen om, at Laugets Interessenter skal have aflagt Svendeprøve og have løst Borgerskab, er da stadig Grundbetingelserne for at blive optaget i Lauget.

I Lovene af 1861 var det bestemt, at Optagelsen i Lauget intet kostede, og at de fremtidige Bidrag til Lauget skulde fastsættes paa de aarlige Laugsforsamlinger. Ved de nye Love, der vedtoges i 1885, fastsattes det, at der ved Optagelsen skulde erlægges et Indskud af 10 Kr. til Laugskassen. Dette Indskud forhøjedes paa Laugsforsamlingen i 1923 til 100 Kr. Det aarlige Bidrag, Tidepengene, der skulde fastsættes paa Laugsforsamlingerne, omtales slet ikke i Laugsprotokollen. Først i Lovene af 1885 fastsattes det til 12 Kr. aarlig, der skulde erlægges kvartalsvis. Beløbet forhøjedes 1891 til 16 Kr. aarlig, i 1910 til 20 Kr., efter at Oldermænden allerede i 1904 havde bebudet denne

Forhøjelse. I 1920 forhøjedes Beløbet paa Grund af den almindelige Prisstigning til 30 Kr., men nedsattes atter i 1924 til 20 Kr.



Først saa sent som i 1896 fremsattes den Tanke, at der fremtidig skulde udfærdiges et Laugsbrev for de nyoptagne Laugsbrødre. Tanken vandt Tilslutning, og paa den følgende Laugsforsamling vedtoges det enstemmigt at lade det forelagte Udkast trykke paa Pergament i 300 Eksemplarer. I 1919 vedtoges det at anskaffe et nyt Laugsbrev, men Tanken bragtes først til Udførelse fire Aar senere, da det ovenfor afbildede, af Professor Anton Rosen tegnede Laugsbrev blev fremstillet.

Det er først i dette Tidsrum, at vi træffer en Fortegnelse over Laugets Inventar. Ved Oldermanskiftet 1858 modtog Oldermænd H. G. Meyer i den tidligere Oldermænd Henrik Hansens Bopæl paa Vesterbro følgende Genstande, der tilhørte Lauget:

Laugsprotokollen.

Laden med Nøgler.

Mestrenes Regnskabsprotokol.  
En Kopibog.  
En Protokol over Interessenternes Møde med Sluffer i Ildebrandstilmælde.  
En Protokol over Mestrenes Tidepenge.  
Laugsartiklerne.  
En Begravelsesprotokol.  
En Kiste med det gamle Ligklæde.  
En Læderkuffert med det ny Ligklæde.  
En Kiste med Laugets Arkiv.  
En gammel Lade.  
Et grønt Klædes Bordtæppe.  
Et Sølv-Brandskilt og et andet Brandskilt.  
2 Jernstænger i Hylster.  
En Del Brandskilte.  
En Laugsfane med Kvaster.  
En Fattigbøsse.  
En Hammer.

Af Svendenes Ejendele modtog Oldermænden:

En Forhandlingsprotokol.  
En Regnskabsprotokol.  
Svendeladen.  
Et Sølv-Lam med Baand.  
3 Skafferstokke.

Det var saaledes et ikke ganske ringe Inventar, som Lauget paa den Tid var i Besiddelse af, men desværre er der i Tidens Løb handlet saare ilde med det. Allerede 15 Aar senere, i 1873, træffer vi ved Oldermændsskifte en ny Inventarfortegnelse, der lyder saaledes:

Laugsprotokollen.  
Mestrenes Regnskabsbog.  
Laden med Nøgler.  
Tidepengeprotokollen.  
Begravelsesprotokollen.  
En Kuffert med Ligklædet.  
Et grønt Klædes Bordtæppe.  
Svendeladen.

Medens Listen i 1858 altsaa omfatter 19 Numre, var der femten Aar senere kun 7 Numre, idet Svendenes Inventar lades ude af Betragtning. Det maa dog bemærkes, at den ene Lade, Sølv-Brandskiltet og Hammeren, der nævnes i den første Liste, men mangler i den anden, den Dag i Dag findes i Laugets Besiddelse. Listen fra 1873 stemmer ellers ganske overens med den Liste, der blev optaget i 1884, da Oldermænd Juul overtog Oldermændsposten, men senere er, desværre for Laugets Historie, Kassen med Arkivet, Mestrenes Regnskabsbog, Tidepengebogen og Begravelsesprotokollen forsvundne. De Laugsgenstande, som man mest af alt maa beklage Tabet af, er: den gamle Lade, Laugsfanen og Fattigbøssen. Ovenfor er det nævnt, at de to gamle Skraaer fra 1668 og 1673 i 1874 er solgt til Raadstuearkivet for 5 Rdl.. Tager vi dette Tidspunkt i Betragtning, tør vi gaa ud fra, at Laugets Inventar er blevet splittet ved Oldermænd Meyers Død i December 1873, idet Niels Petersen bevisligt ikke har modtaget de nu savnede Genstande.

Som det vil bemærkes af Listen over Inventaret, har Lauget ikke i den her behandlede Perodes Begyndelse ejet nogen Velkomst. Dette, i Forbindelse med hvad der tidligere er anført, bestyrker i høj Grad den ovenfor fremsatte Paastand, at Slagterlauget ikke, eller i alt Fald kun i ringe Grad, har været smittet af den tyske Zünfft, thi var end Laden Zünffens Midtpunkt, saa var Velkomsten dog saa nøje knyttet til Zünffens Ceremonier, at man ikke ret vel kan tænke sig den udeladt, hvis Lauget var zünfftigt. Det var jo først ved at drikke af den, at det nye Medlem efter alle de overstandne Prøver og Ceremonier blev virkelig Broder i Lauget. Ogsaa nu hedder det, naar Oldermænden drikker den nye Laugsbroder til: »Uden Svig rækker jeg dig dette Broderbæger og drikker dig til.«

Først paa Laugsforsamlingen i 1888 fik Lauget en Velkomst, idet Slagtermester Chr. Nielsen skænkede en saadan.

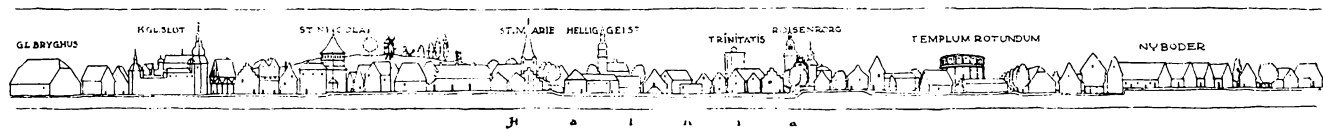
Paa Laugsforsamlingen i 1917 skænkede Oldermænd Anders Jensen Lauget en ny pragtfuld Velkomst, en ligesaa pragtfuld blaa Silkefane og to broderede Dannebrogspaner af Silke.

Indvielsen af Velkomsten foretoges af Borgmester, dr. phil. Ernst Kaper, der udtalte følgende smukke Ord:

»Naar jeg har faaet det ærefulde Hverv at indvie denne Velkomst, vil jeg have Lov til at sige, at jeg gør det gerne, og jeg gør det i



*LAUGETS VELKOMST.*  
*Tegnet af Arkitekten, Professor Anton Rosen,*  
*udført i Solvsmed Georg Jensens Etablissement.*



Och skaff ingen vett broder udi deris embede/uden hand skil embede velt land och er en u-berechtiget Danneemand och hans hustru en u-berechtiget Dannequinde

FRISE PAA LAUGETS VELKOMST.



BRUDSTYKKE AF MODEL TIL FRISE PAA LAUGETS VELKOMST.

Frisen, der forestiller en Svendeprove, er udført i Elfenben af Billedhuggeren Jean Gauguin. Personerne er fra venstre til højre: Bygningsinspektør Alf. Thomsen, Borgmester, dr. phil. Ernst Kaper, Skuemesteren, Slagtermester Edv. Hansen, Oldemand Anders Jensen og to unavngivne Slagtersvende.



Anerkendelse af, at Slagterlauget paa den smukkeste Maade haandhæveder Traditionerne fra en god og stolt Fortid og fører dem videre fremad med Kraft, Dygtighed og Redelighed. Jeg lykønsker dette for Samfundet saa nyttige Haandværk, der virker til Ære for sig selv, til



LAUGSFANEN.

Ære for det Samfund, det tilhører og til Gavn for vort Land. Jeg drikker da som den første af dette Bæger, og jeg paabyder Lauget, at det stadig hæveder og paaser, at dette Bæger kun gaar fra Mesterhaand og Mestermund til Mesterhaand og Mund. Uden Svig rækker jeg dig dette Bæger, Broder Anders,« — og idet Borgmesteren tog et andet Bæger op fra Bordet og rakte det til Oldermænden, fortsatte

han: — »Jeg beder dig modtage dette Mindebæger fra Københavns Magistrat i Anerkendelse af dit store Arbejde, og jeg hilser dig som Slagterlaugets Oldermænd.«

Kort forinden Indvielsen af Velkomsten var Faneindvielsen foregaaet under ligesaa stilfulde Former. Københavns Politidirektør, Etats-



*DEN ENE AF LAUGETS TO DANNEBROGSFANER.*

raad Dybdal slog det første Søm i for Kongen, Oldermænden det andet for Fædrelandet, Borgmester K a p e r det tredie for København, Oldermænden det fjerde for Lauget og Slagtermester Wilh. Matthissen det femte for Oldermænden, idet han udtalte: »Vi takker vor Oldermænd for den store Interesse, han igennem de mange Aar har vist vor Stand, og fordi han har været en Ven for hver enkelt af os. Gid

Anders Jensen i mange Aar maa være Oldermænd for vort Laug. For vor Oldermænd slaar jeg dette Søm i Fanen.«

Ved Faneindvielsen benyttedes en i samme Anledning fremstillet Broncehammer, tegnet af Professor Anton Rosen. Den er siden benyttet som Lydhammer ved Laugforsamlingerne og afløste saaledes den gamle Lydhammer af Ben. Paa dens ene Side staar:

Mester Anders er mit Navn.  
Første Gang jeg gjorde Gavn,  
slog jeg med min glatte Bane  
Søm i Laugets nye Fane.

Paa den anden Side staar:

Københavns Slagterlaug. 11. December 1917.

Endnu skal om Laugets Inventar blot bemærkes, at den i 1750 paabegyndte Laugsprotokol blev udskrevet 1923. En ny Laugsprotokol blev derefter anskaffet og taget i Brug paa Laugforsamlingen 1924. Bogen, der er indbundet i Svinelæder og fremstillet af Bogbindermester A n k e r K y s t e r, bærer paa sit første Blad Oplysninger om Laugets Medlemstal, dets Bestyrelse og øvrige Embedsmænd i 1924.

Inden vi forlader Laugets indre Forhold, skal vi ganske kort omtale et Par af de Pligter, der fra tidlige Tider har paahvilet Laugsbrødrene, nemlig Ligbæringen og Pligten til at møde ved Ildløs.

Paa Laugforsamlingen 1874 vedtoges det at forhøje Mulkten for Udeblivelse fra tilsagt Ligbæring fra 2 til 5 Rdl.. I Lovene af 1885 fastsattes Mulkten til 2 Kr., og der fastsattes samtidig forskellige nærmere Bestemmelser om Ligbæring. Pligten til at møde ved saadan faldt bort med det fyldte halvtredsindstyvende Aar. Naar en Laugsbroder, hans Hustru eller et af de i Hjemmet værende Børn over ti Aar afgik ved Døden, kunde der forlanges 16 Laugsmedlemmer til at sætte Liget i Vognen og bære det til Graven. Ønskede man at benytte Laugets Ligklæde, skulde man herom rette Henvendelse til Oldermænden. Afbenyttelsen kostede intet, og det bragtes og hentedes uden Omkostning for Familien. Senere indførtes en Afgift til Lugsbudet, der bragte og hentede Klædet. Endnu paa Laugforsamlingen 1885 anføres det, at de nyoptagne Mestrene har betalt deres Bidrag til Ligklædet. I 1896 fastsattes Mulkten for Udeblivelse fra Begravelse til 5 Kr., og fremtidig skulde kun Mestrene og deres Hustruer følges til Jorden.



*LAUGETS NYE LYDHAMMER.*

I Lovene af 1910 er disse forskellige nugældende Bestemmelser optagne. Lauget har troligt fastholdt den gammeldags Opfattelse af, hvad der forstaas ved »at komme hæderligt i Jorden,« og ikke en, men flere Gange er Lauget, naar en Laugsbroders Enke ikke efterlod sig Midler, der var tilstrækkelige hertil, traadt til og har bekostet Begravelsen. Endnu den Dag i Dag benyttes Laugets Ligklæde, naar en Broder stedes til Jorden, og Lauget har saaledes ogsaa paa dette Omraade trofast bevaret sine gamle Traditioner.

Den gamle Pligt, som paahvilede de Laugsmedlemmer, der holdt Heste, til at møde med Sluffer i Ildebrandstilfælde, hævedes kort efter den her omhandlede Periodes Begyndelse. 27. Marts 1860 tilskrev Brandkommissionen Lauget, at den Pligt til Vandtilførsel, der paahvilede Mestrene, indtil videre var hævet fra 1. April s. A. for de Mestre, der boede indenfor Voldene, hvorimod den stadig bestod for Broernes Vedkommende, og ved ny Skrivelse af 16. November Aaret efter hævedes Pligten endeligt for de indenbyes boende fra 1. Januar 1862. Ikke destomindre vedblev Brandkommissionen at afholde de aarlige Mønstringer af Sluffer, og først da Oldemanden i 1864 protesterede herimod paa Laugets Vegne, hørte Brandkommissionen op med Eftersynet. Hermed forsvandt endelig en Byrde, der havde hvilet paa Laugets Medlemmer lige siden 1689.

Ved Næringsloven af 1857 bortfaldt M e s t e r p r ø v e n. Samtidig hævedes de gamle Bestemmelser om Aflæggelse af S v e n d e p r ø v e r, og Lovens § 27 aabnede Adgang til at aflægge frivillige Prøver efter Regler, der nærmere maatte blive fastsat af Kongen. Det Regulativ, der fremkom herfor, er dateret 6. August 1862, men blandt de i dette særligt nævnte Haandværk findes Slagternes ikke, og Laugets Svendepøver faldt derfor ind under Regulativets § 4, hvorefter det overlodes den Kommission, det ifølge Regulativets § 5 overlodes Magistraten at nedsætte til at have Tilsyn med Prøvernes Udførelse og Bedømmelse, at fastsætte, hvori Prøven skulde bestaa. Først i det Regulativ, der fremkom 3. Oktober 1884 nævnes Slagternes Svendepøve, og det hedder, at den bestaar i at nedslagte et Stykke Hornkvæg. Slet saa let har Svendepøven dog neppe nogensinde været, men der er som sagt ikke foreskrevet andet og mere.

Først i Marts Aaret efter fremkom det endnu gældende Regulativ, der fastsatte detaillerede Regler for Prøvens Udførelse. Ifølge dette skal Prøven aflægges paa et stort Kreatur, en Kalv og et Lam. Kreaturet

skal stikkes saaledes, at alt Blodet udtømmes og Kødet ikke bliver blodigt. Det skal slagtes rent og pænt i alle Maader, og Huller eller Snitter i Kød eller Hud maa ikke finde Sted. Kreaturet skal flækkes med Økse, dog maa der til Gennemskæring af Halebenet benyttes Sav, saaledes, at Rygmarven er synlig paa begge Sider. I Fortjerdingerne skal Finnerne skilles, en til hver Side. For Kalvens og Lammets Vedkommende gælder det samme som for Kreaturet, at Slagtningen skal foretages ren og proper i alle Maader og uden Huller og Snitter i Kød eller Skind. Kalven og Lammet flækkes ikke. Ved Indsætning af Spiler maa Nyretalgen ikke rives i Stykker. Talgen skal fuldstændig aftages af Indvoldene uden Beskadigelse af de Dele, som anvendes til Brug, og Talgen skal være ren. Ved Prøven gives Karaktererne udmærket godt, meget godt og godt, og kan den Lærling, der har faaet Udmærkelse, tillige fremlægge Vidnesbyrd om god Opførsel i Læretiden, kan han indstilles til at belønnes med den af Haandværkerforeningen indstiftede Medaille for fortrinlig aflagt Svendeproeve.

Allerede Regulativet af 1862 bestemmer, at Magistraten skal udnævne to praktiske Haandværkere til Medlemmer af Kommissionen, og disse to Mænd skal repræsentere forskellige Grupper af beslægtede Fag eller efter Omstændighederne for et enkelt Fag. Det var dog først Regulativet af 1884, der aabnede Adgang for Slagterlauget til at deltage i Bedømmelsen af Slagtersvendeproeve. 26. November 1884 tilskrev Magistraten Lauget om at vælge to Mestre, Skuemestre, hertil, og naturligvis imødekom Lauget denne Opfordring. I 1904 androg Svendenes Forening om, at Prøveerne fremtidig maatte overværes af to Svende. Lauget vedtog 9. Maj 1905 at svare, at det intet havde at indvende herimod, men Skuesvendene maatte ikke deltage i Bedømmelsen. Den endelige Afgørelse laa dog hos Magistraten, og denne gav 22. Juni s. A. blankt Afslag paa Svendenes Anmodning, da den ikke fandt nogen Hjemmel til at imødekomme den. Atter i 1925 rejste Dansk Slagteriarbejderforbund dette Krav, og atter svarede Lauget imødekommende, men heller ikke nu blev det tilladt Svendene at overvære Prøveerne. I Efteraaret 1925 er Spørgsmaalet paany blevet rejst fra Haandværkerforeningens Side, men nogen endelig Afgørelse er endnu ikke truffet.

I 1886 rejste to Laugsbrødre paa Laugsforsamlingen Spørgsmaalet, om der ikke burde fastsættes et bestemt Tidsrum, indenfor hvilket Svendeproeven skulde udføres. Der henvistes til, at Malerlauget

havde indsendt et Andragende om en saadan Fastsættelse af Tid, og man mente, at den Tid, der nu anvendtes paa Udførelsen af Slagtersvendepróven, var altfor lang, idet denne maatte kunne udføres paa  $4\frac{1}{2}$  à 5 Timer. Efter en længere Diskussion enedes Laugsbrødrene om at indstille til Kommissionen for Prøvernes Afholdelse, at ingen Prøve maatte strække sig over 6 Timer. Dette fastsloges yderligere paa Laugsmøderne i 1907 og 1924. I 1909 vedtoges det yderligere at indstille, at den Lærling, der indstillede sig til Próven, skulde have været mindst et Aar hos sin sidste Mester.

Det gode Forhold, der altid havde bestaaet mellem Laugets Mestre og dets Svende, vedblev ogsaa at bestaa i en længere Aarrække, efter at det fælles Laugsforhold var hævet. Det var først i 1899, at der kom Divergenser, og disse opstod ikke mellem Lauget og den gamle Svendeforening, der var den eneste Organisation, som Lauget vilde anerkende, men derimod mellem Lauget og det nystiftede socialistiske Slagteriarbejderforbund, der bestod ikke alene af faglærte Svende, men ogsaa af Karle og Drengene. 24. December 1898 modtog Lauget en Skrivelse fra dette Forbund, hvori det opfordredes til at forhandle om en ny Løntarif og om Arbejdstiden. Paa et ekstraordinært Møde, der afholdtes 17. Januar 1899, vedtog man enstemmigt ikke at ville forhandle med Forbundet, lige som man vilde anvende alle lovlige Midler for at forhindre ethvert Angreb fra Forbundets Side. Paa et nyt Møde tre Dage senere, hvortil alle Kødforhandlere i København var indbudt, gjorde Laugets Oldermann Rede for Sagen, og Laugets Standpunkt fik udelt Tilslutning fra alle de mødte, hvoriblandt var de største Kødeksportører og Forretningsføreren for »Nørrejysk Kød-Eksport-Kompagni«. Hvad der navnlig oprørte Laugsmestrene, var en af Forbundet stillet Fordring om, at Mestrene skulde indlade sig i Forhandling med deres Læredrengene, en Fordring, der absolut maatte falde de konservative Mestre stærkt for Brystet. Da Lauget og Kødforhandlerne saaledes afviste al Forhandling, brød den første Slagterstrike ud 1. Februar 1899. Den 6. samme Maaned vedtog Laugsmestrene og Kødforhandlerne, at saa længe Striken varede, skulde deres Butikker lukke Kl. 3 om Eftermiddagen, Lørdag dog undtagen. Dog skulde de Forretninger, der handlede med Paalæg o. a. l., have Lov til at holde aabent, saa længe de ønskede, men Salg af Kød skulde høre op Kl. 3. Striken varede til 5. April, da den endte med et eklatant Nederlag for Forbundet. Paa de, dels før, dels efter Strikens Begyndelse, afholdte

seks store Møder af Slagtermestre og Kødførhandlere, herskede en fortrinlig Stemning, og der gaves fra alle Sider stærke Udtryk for Villien til at sejre. Nørrejysk Kød-Eksport-Kompagni samt nogle enkelte Slagtere, der under Striken, dels med og dels mod deres Villie, havde sluttet sig til de strikende, blev straffede med at blive forment Adgang til al Handel paa Kvægtorvet, og fra Laugets Side blev der truffet Foranstaltninger til, at de strikende ikke kunde faa afsat Huder, Skind og Affald. En Maaned senere fremkom den gamle Svendeforening med Anmodning om Forkortelse i Arbejdstiden, og Lauget stillede sig straks imødekommende, saa at Svendene opnaaede en ugentlig Forkortelse paa 14 Timer om Sommeren og 18 Timer om Vinteren. Det viste sig her, som Gang paa Gang senere, at Lauget, overalt hvor det kunde, stillede sig venligt overfor Svendene. Da disses Forening i 1912 henstillede at afskaffe Søndagsslagtingen i Tiden fra 15. April til 15. Maj og fra 15. September til 15. Oktober, fik Laugsbestyrelsen straks Fuldmagt til at ordne Sagen paa bedste Maade, og da Foreningen i 1918 henstillede til Mestrene at yde dens Medlemmer et Dyrtidstillæg, modtoges Henstillingen med fuld Tilslutning. Imidlertid havde Svendeforeningen i Aarenes Løb mere og mere skiftet Karakter, saa den fra at være en faglig Forening var blevet en Syge- og Begravelseskasse, og Lauget kunde derfor ikke i Længden fastholde sin afvisende Holdning overfor Slagteriarbejderforbundet. I 1919 fremsendte Forbundet en Anmodning om at faa indført en ny Løntarif, og til Trods for Laugets Uvillie overfor Forbundet, der jo bestaar af baade faglærte og ikke faglærte Medlemmer, gik Lauget ind paa at forhandle. En ny Tarif indførtes derpaa i 1920, og senere Tariffer er afsluttede med Forbundet. Laugets Uvillie overfor Forbundet maa ene og alene ses i det gamle Laugs seige Vedhængen ved Fortidens Traditioner. I Svendeforeningen saa det Fortsættelsen af Forholdet fra Laugets gamle Dage, da Mestre og Svende hørte sammen. Og Lauget, der stadig holdt, og endnu den Dag i Dag holder den faglige Dygtighed, paa hvilken Svendepreven er det fuldgyldige Bevis, saa højt, havde svært ved at overvinde sig til at træde i Forhandling med ikke faglærte Folk. Svendene, de faglærte Folk, har endnu den Dag i Dag en stor Plads i Mestrenes Hjerter, og det er jo ogsaa fra deres Kreds, at Lauget vedblivende skal rekruteres. Ogsaa Svendeforeningen paa sin Side føler sig den Dag i Dag knyttet til det gamle Laug. Om disse Følelser paa begge Sider vidner den gamle Skik, at saavel Lauget som Svendene



holder Laugsforsamling paa samme Dag, og da møder Svendene frem med Faner og Musik for at hilse paa Lauget, hvis Bestyrelse derefter aflægger Genvisit hos Svendene. Slagterlauget er vistnok nu det eneste Laug, der har bevaret en saa smuk og betydningsfuld Skik, og det maa oprigtigt haabes, at det gode Forhold mellem Mestre og Svende, som den er Udtryk for, maa vedblive at bestaa.

Om Laugets Forhold overfor dets L æ r l i n g e foreligger der ikke ret meget. Paa et Bestyrelsesmøde 29. December 1885 vedtoges det at indføre Forholdsbøger for Lærlingene, og paa Mødet 23. Februar 1886 vedtog Bestyrelsen den Tekst, der skulde anbringes i Bøgerne. Mestrene maatte fremtidig kun antage Lærlinge helaars-, halvaars- eller mindst maanedsviis med lovlig Opsigelse fra begge Sider, og Oplysning herom samt om Tjenestens Begyndelse og Ophør skulde indføres i Forholdsbogen. Hvis en Lærling ikke var forsynet med Forholdsbog eller undlod at faa den forsynet med Paategning af den Mester, hvis Tjeneste han forlod, skulde han bøde 2 Kr. til Laugets Kasse. Forsøget med Indførelse af Forholdsbøger var utvivlsomt dikteret Lauget af Ønsket om at skabe fastere Forhold. Faa Aar efter, 30. Marts 1889, udkom Lov om Lærlingeforholdet, hvorved Kontrakter mellem Mestre og Lærlinge gjordes obligatoriske.

Alligevel synes det at have knebet med at holde Lærlingene fast i deres Pladser. Gang paa Gang klages der saaledes baade fra Mestrenes og Svendenes Side over de mange Løsgængere, Svende og Lærlinge, der opholdt sig i Slagtehusene, hvor de tog tilfældigt Arbejde. 1907 modtog Lauget saaledes fra Frederiksberg Slagtermesterforening en Henstilling om at søge Lærlingeforholdet ændret saaledes, at Drengene ikke løb fra den ene Mester til den anden for tilsidst at ende paa Slagtehusene som løse Arbejdere. Lauget indgik derefter til Administrationen med Besværing over Forholdene i Slagtehusene og anmodede om, at alle Lærlinge, der ikke var i fast Plads, formentes Adgang.

Paa Laugsforsamlingen 1910 vedtoges Oldemandens Forslag om, at Lærlingene fremtidig skulde besøge Teknisk Skole for at faa Undervisning i Skrivning og Regning. I 1911 foranstaltede Lauget, at der ved Industriforeningens Aftenskole oprettedes Kursus i Bogholderi og Regning for Laugets Lærlinge, og dette Kursus henlagdes Aaret efter til de kommunale Fortsættelseskursus. Efter nogle Udtalelser i Laugsprotokollen at dømme synes Lærlingene at have været nogle urolige

Hoveder, som det ikke var let at tumle paa disse Kursus, men det har dog formentlig kun drejet sig om ungdommelig Livsglæde. Om egentlige Optøjer tales der ikke.

Ved Midten af det 19. Aarhundrede residerede Slagterne stadig paa de dem anviste Steder, særlig altsaa paa Graabrødretorv og ved Nikolaj Kirke, og endnu skulde der gaa et anseligt Stykke Tid, førend Slagterne fik Lov til at opslaa deres Udsalg andre Steder. Forholdene



*BODERNE VED NIKOLAJ TAARN.*

var imidlertid ingen af disse Steder særligt tilfredsstillende, hverken i økonomisk Henseende for Slagterne eller i sundhedsmæssig Retning.

I den ovenfor omtalte Piece af H. C. Meyer drager Forfatteren stærkt til Felts mod Kommunen, som han beskylder for at udbytte Slagterne uforsvarligt. Han henviser til, at ifølge Kommunens Regnskab for 1847 indbragte Boderne ved Nikolaj i dette Aar, foruden 4 pCt. Rente og 2 pCt. til Amortisation af Anlægskapitalen, Kommunen et reelt Overskud af 587 Rdl. 37 Sk.. Meyer udtaler, at Butikkerne blev opført med to Maal for Øje; dels for at forskønne Byen, dels for at fremskaffe saadanne Udsalgssteder, der svarede til Tidens Fordringer. Ganske vist var de Træskure, som tidligere stod paa Pladsen, et

lidet skønt Skue, og at de nye Jernboder, som afløste dem, var et Fremskridt, kan jo ikke nægtes, selv om vi, der endnu har dem i frisk Minde, trækker paa Smilebaandet, naar de sættes i Forbindelse med Begrebet »Forskønnelse«. Men man maa jo give Meyer Ret i, at der ikke var ret megen Mening i, at en enkelt Stand gennem de høje Indfæstningssummer skulde bære dette Bidrag til Forskønnelsen. I forrige Afsnit er der gjort Rede for, hvorledes Slagterne blev tvungne til at leje Butikkerne ved Nikolaj Taarn, idet deres Stader blev opsagt dem, og Meyer hæver sig til dramatiske Højder, naar han derom siger: »Nu havde altsaa Slagterne de to Alternativer: enten strax at ophøre med at drive deres Haandværk og istedetfor deres velerhvervede Ret til at drive Næring at gribe til Bettelstaven, eller at komme til samme Resultat ved de nye Botiqver. Det ligger i den menneskelige Natur, at man kjæmper med Skjæbnen saa længe man kan, og saaledes gjorde Slagterne, de valgte den Ulykke, som laae dem meest fjern: de leiede Botiqver trods alle Canons og Indfæstninger, dog fik de dem nu paa Livstid, og skal denne blive noget lang, saa er der dem, som ville komme til at give mere Fæste, end der gives af en temmelig god Bondegaard med fuld Besætning.«

Meyer retter derefter det Spørgsmaal til Magistraten: hvor mange Procent indbringer Thorvaldsens Museum om Aaret? Han vil dog ikke drage nogen Parallel mellem de to Bygninger, uden for saa vidt de begge er opført i den Hensigt at forskønne Byen, men spørger, om det ikke, naar den ene slet intet indbringer, kunde være tilstrækkeligt, at den anden indbragte 4 pCt. og et lille Overskud til Reparationer.

Meyers Angreb paa de høje Lejeafgifter nyttede dog intet, og baade i 1863 og 1871 rettede Lauget Henvendelser til Kommunalbestyrelsen om Nedsættelse i Lejerne, uden at det dog ses at have hjulpet.

Men ogsaa Forholdene i selve Boderne var langt fra heldige.

Det var jo aabne Boder, kun til at lukke med Skodder. Kødet maatte, naar Boderne var aabne, hænge udsat for Vind og Vejr, der strøg ind over Disken og førte Gadesnavs og andre Uhumskheder med sig. Stegende hedt var der om Sommeren, og i Vinterkulden var de næsten uudholdelige. Ogsaa Vandforsyningen var elendig. 28. Juli 1877 tilskrev Oldermændene Magistraten om, at der maatte blive foretaget en Forandring med Tilførslen af frisk Vand til Boderne paa Graabrødretorv og paa Nikolaj Kirkeplads, idet disse nu blev forsynede med Vand fra Træbeholdere. Dette Vand fordærvedes let i



NIKOLAJ TAARN MED SLAGTERBODERNE.

Eller »Før og Nu«.

Sommervarmen, og tilmed fandtes der altid i det en Mængde døde Rotter, som yderligere inficerede Vandet og forpestede Luften i Butikkerne. Lauget bad derfor om, at Beholderne maatte blive kasserede og at der maatte blive indlagt Vand i Butikkerne.

Det var saaledes langt fra gode Forhold, der herskede i »Maven«, som Kvarteret om Nikolaj Kirke hed i Folkemunde, men der skulde endnu gaa en Aarrække, før Boderne paa Graabrødre Torv og ved Nikolaj Kirke forsvandt. Det var Sundhedsvedtægten af 15. Juni 1886, der gav Boderne Dødsstødet, idet den gav Slagterne Tilladelse til at indrette Kødudsalg i private Huse. Først i 1902 forsvandt dog Boderne paa Graabrødretorv, og ikke før end i September Maaned 1917 nedreves de sidste Boder ved Nikolaj Kirke. Et Kapitel af Kødhandelens Historie i Danmark var dermed afsluttet.

De i Sundhedsvedtægten af 1886 indeholdte Bestemmelser om Kødudsalg i private Ejendomme gik ud paa, at Lokalernes Højde fra Gulv til Loft skulde være mindst 4 Alen, Gulvet skulde være beklædt med et for Fugtighed uigennemtrængeligt Materiale med behørigt Vandafløb, Loftet skulde være gibset og Væggene beklædt med glaserede Fliser eller pudsede med Cement. Endelig skulde Lokalet være godt ventileret og forsynet med Vand til Udskylning samt være ganske adskilt fra ethvert andet Lokale, der benyttedes til Udsalg af andre Genstande.

24. Februar 1906 gav Sundhedskommissionen nogle yderligere Bestemmelser vedrørende Indretningen af Slagterbutikker, men det er dog de i 1886 givne, der bærer Æren for, at Byen nu er forsynet med de skinnende propre Kødudsalg, som den med fuld Føje kan rose sig af, og som tilfredsstiller ethvert sanitært Krav.

Ved Lov af 12. Januar 1858 bestemtes det, at S u n d h e d s v e d t æ g t e r skulde søges tilvejebragt, og 21. Oktober 1861 fremkom Sundhedskommissionen med en Række nærmere Bestemmelser om Anlæggelse af Slagterier, Bestemmelser, der udvidede de ovenfor omtalte i Lov af 10. Marts 1852 givne Regler. Det bestemtes saaledes, at Slagteriet skulde have Afløb til Strand eller offentlige Kloaker og andre Spildevandsledninger. Slagtehuset skulde være opført af Bindingsværk med godt Fundament eller af Grundmur. Gulvet skulde ligge saa meget over Jorden, at tilbørligt Vandafløb stedse kunde finde Sted og desuden have jævnt Fald til en Udløbsrende, der skulde gaa gennem hele Bygningens Længde og være af uigennemtrængeligt Materiale.



GRAABRØDRETORV MED SLAGTERBODERNE.

Raadhusbiblioteket.

For Enden af Renden skulde være anbragt en Kasse af Jern eller en muret Brønd med Rist. Denne Beholders Bund skulde ligge mellem 6 og 12 Tommer under Afløbsrendens Niveau, og Brønden skulde renses efter hver Slagtning. Slagtehuset maatte ikke staa i Forbindelse med noget andet Lokale og ej heller være i umiddelbar Nærhed af Gødningsbeholdere eller Svinestier. Saafremt Talgsmeltning iøvrigt var tilladt paa Stedet, maatte denne ikke foretages i Slagtehuset. Endelig paaabød Bestemmelserne naturligvis den pænligste Renlighed.

Planerne om Opførelsen af et offentligt Slagtehus lurede dog stadtigt, men før Planerne blev til Virkelighed, indtraf en anden Begivenhed, der fik Betydning for Slagterne. Det var Nedlæggelsen af den gamle Trommesal som offentligt Kvægmarked og Oprettelsen af Kvægtorvet.

Ved Raadstueplakat af 25. November 1879 ophævede Magistraten Bestemmelsen om, at Handel med Heste, Hornkvæg, Faar og Svin samt andre levende Kreaturer maatte finde Sted paa Torvet ved Trommesalen. Dagen før var der udstedt Bekendtgørelse om Torveregler for det nye Kvægtorv og Betalingsreglement for Benyttelsen af Torvet. Torvedagene fastsattes til Mandag og Torsdag for Slagtekvæg og Onsdag og Lørdag for Heste og Levekvæg, derunder Pattegrise og Levesvin. Torvetiden begyndte i Tiden 1. April—30. September Kl. 6 Morgen, i Maanederne Oktober og Marts Kl. 7 Morgen og fra 1. November til Februar Maanedes Udgang Kl. 8 Morgen. Torvet lukkedes Kl. 2 Eftm., men dette sidste ændredes allerede 26. Februar Aaret efter for saa vidt angik Torvetiden for Heste til Kl. 3 Eftm. i Tiden fra 1. November til Udgangen af Februar og i den øvrige Del af Aaret til Kl. 5. Torvetidens Begyndelse og Afslutning blev tilkendegivet ved Klokkeringning, ikke som paa Trommesalen ved Trommeslag. Iøvrigt er der naturligvis siden den Tid fremkommet adskillige Bestemmelser om Ændringer i Torvetiderne, i Torvereglementet og i Betalingsreglementerne, som det vilde føre alt for vidt her at komme ind paa. Iøvrigt maa disse jo ogsaa siges at ligge noget udenfor vort Hovedemne: Slagterlaugets Historie. De maa vente, til Kvægtorvets Historie gennem 50 Aar skal skrives i 1929.

Til Trommesalen var der i Aarene før 1879 paa Torvedagene en Tilførsel af ca. 400 Kreaturer, og hvis man naaede op paa 500, ansaa man Tilførslen for kolossal. Men samtidig med at Kvægtorvet toges i Brug, steg Tilførslerne til 800 pr. Torvedag, og gik derefter frem fra



TROMMESALEN 1881.

Eller Akvaret af Zeuthen. Bymused.



Aar til Aar, indtil det indenfor Torvets første fem og tyve Aar kulminerede i Aaret 1900, da der paa en enkelt Torvedag var tilført over 2200, hvortil desuden kom Kalve og Lam. Det maa dog bemærkes, at naar Tilførslerne til Trommesalen opgjordes til 4 à 500, var heri ikke medregnet det til Eksport bestemte Kvæg, der ikke var opstaldet paa Trommesalen, men anbragt i Gaardene rundtom.

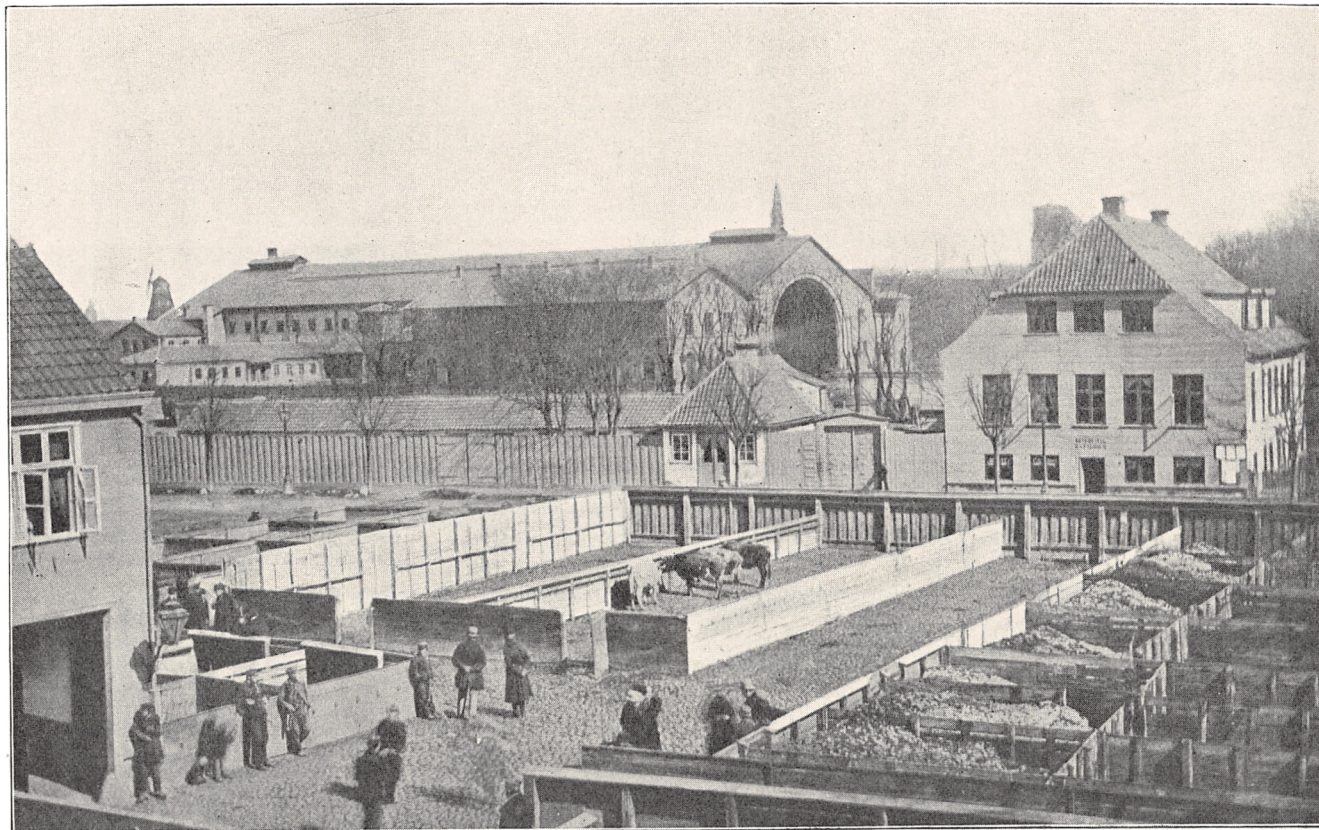
Til at begynde med var Torvet ikke overdækket. Man havde regnet med Forholdene paa Trommesalen, men denne laa ganske anderledes i Læ end det nye Kvægtorv, der laa udsat for de barske Østenvinde, der strøg frit ind fra Kalvebodstrand. Senere opførtes Øksnehallen, men den byggedes kun til 13—1400 Kreaturer, idet Tilførslerne netop paa den Tid var gaaet ned med 5—600 om Ugen paa Grund af tyske og engelske Forbud og Foranstaltninger mod Indførsel fra Danmark. Der skete nu det mærkelige, at ligesom Tilførslerne steg stærkt, da Kvægtorvet afløste Trommesalen, saaledes steg de ogsaa nu, da Øksnehallen toges i Brug, meget stærkt, og den første Dag, da Hallen benyttedes, var Tilførslerne ganske overvældende.

Kvægtorvet fik sin største Betydning for Landmændene, der her fik Lejlighed til at fremstille deres Kreaturer paa en bedre Maade end hidtil og derved naturligvis opnaaede bedre Priser, og saa naturligvis for Handelsmændene. For Slagterne betød det derimod højere Priser, stigende Udgifter og mindre Fortjeneste, saa Kvægtorvet har ikke for Slagterne haft en tilsvarende Betydning og Interesse. Ikke destomindre erkendtes og erkendes det ogsaa fra Slagternes Side, at Kvægtorvet absolut har staaet og staar paa Højde med Tidens Krav, Krav, der maatte opfyldes og ogsaa er blevet opfyldt paa en i og for sig udmærket Maade.\*)

Her skal blot endnu nævnes et Par Tal, der giver noget Begreb om de store Midler, Kommunen har anbragt i Kvægtorvet. 1899 bevilgedes til Opførelsen af de af Stadsarkitekten projekterede Kalve- og Faarehaller 164 312 Kr., og Aaret efter vedtog Magistraten til Opførelsen af en overdækket Øksnehal at anvende 387 811 Kr.

I Aaret 1857 dukkede Planerne om Opførelsen af et offentligt Slagtehus op igen. Det var den i Anledning af Koleraepidemien nedsatte Kommission, der indstillede, at der opførtes et offentligt Slagtehus, og at der i dettes Nærhed anlagdes et Kvægtorv. 4. December

\*) Oldermænd W. Juul i Dansk Slagteri Tidende 27. Novbr. 1904.



TROMMESALEN. I BAGGRUNDEN BANEGAARDSHALLEN.

*Efter Fotograf i Bymuseet.*

1857 tilskrev Magistraten Slagterlauget herom, og 21. Februar 1858 svarede Lauget med en Afvisning af Projektet. Skrivelsen gengives her, til Trods for sin Længde, dels fordi det er et stærkt og mandigt Svar, der intet stikker under Stolen, og dels fordi Lauget her skarpt og klart opregner alle de Forfølgelser og Trængsler, som det gennem Tiderne har været Genstand for.

Svaret lyder saaledes:

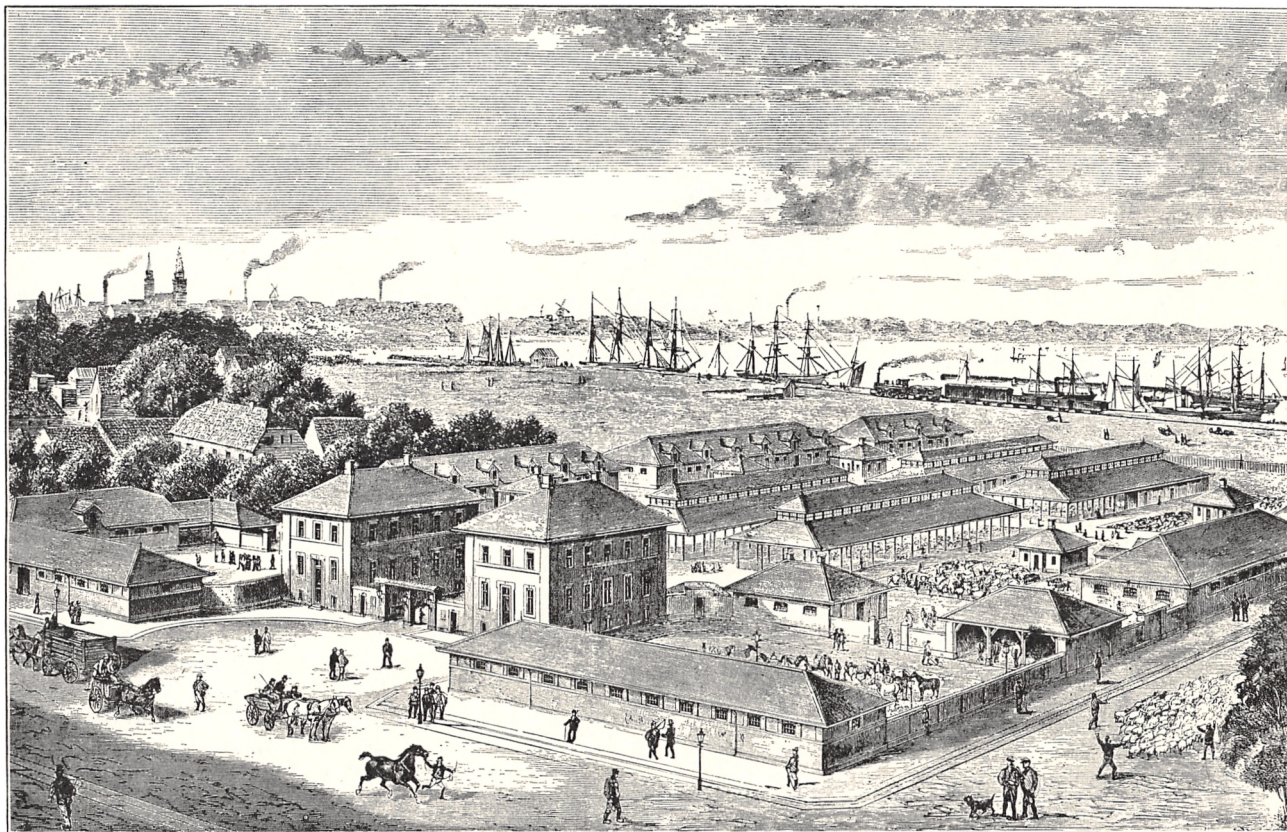
I høigunstig Skrivelse af 4de December f. A. har den høie Magistrat meddeelt undertegnede Oldermænd, at man lader tilsigte at opføre et Slagterhuus og at forlægge det offentlige Qvægmarked fra Tronmesalen, og har man i den Anledning befalet mig at meddeele mine Yttringer.

Da jeg antog, at de antydede Foranstaltninger kunde gribe dybt ind i Slagternes Interesse, vilde jeg ikke isoleret udtale mig over dem, men efter i den sidst afholdte ordinaire Laugsforsamling at have oplæst fornævnte Magistratens Skrivelse, henstillede jeg til de forsamlede Interessenter at udvælge en Committee bestaaende af 6 Medlemmer, der i Forening med Oldermænd og de 4 Bisiddere kunde tage Sagen under Overveielse; jeg udtalte derhos den Formening, at da det muelig kunde siges, at Eiers og Leiers Interesse ikke i dette Anliggende stod aldeles lige, var det, i alt Fald for at undgaae Skygge af Eensidighed, rigtigt at sammensætte Committeeen af begge Classer; det saaledes af mig foreslaaede vandt Bifald i Forsamlingen.

Committeeen kom derefter til at bestaae af:

undertegnede Oldermænd .....	Huuseier.
Bisiddere:	
H. Møller .....	Ligeledes.
Hytten .....	Leier.
Scheibel .....	Eier.
Slipshagen, boende paa Frederiksberg, og der ....	Huuseier.
Slagtermester J. Møller .....	Leier.
— H. Meyer .....	—
— Dam .....	—
— Pedersen .....	—
— Engel .....	—
— Degn .....	Eier.

Efter at vi samtlige havde taget Sagen under Overveielse, kom man foreløbig til det Resultat, der er udtrykt i min Skrivelse af 28de December f. A. til den høie Magistrat; i denne hedder det, at forinden Slagterlauget ønskede at udtale sig over de her omhandlede Foranstaltninger, udbad man sig meddelt den Plan, der er lagt til Opførelsen af det projecterede Slagterhuus, og henviste til et Sted, hvor man troede at dette, med noget Hensyn til Slagterne, lod sig opføre m. m.; at man ønskede at kjende Planen laae ligefrem deri, at det ikke er nok at opføre et Slagterhuus, men at der ved Siden af et saadant, naar det skal gjøre sin Nytte, kræves forskjellige andre



*KVÆGTORVET 1879. I MELLEMRUNDEN TIL VENSTRE SES EVIGHEDSVÆRN.*

*Efter «Før og Nu».*

Indretninger s. s. Staldrum til Kreaturer (Svine- og Faarestier), til Rensning, Udkogning og Smeltning (til Talg) og Plads til Slagternes Befordrings Requisiter, til Fourage og til de Folk der skulle føre Tilsyn med det til Slagting bestemte Qvæg m. v.; at dette maatte bringes i Forbindelse med Slagterhuset er vistnok indlysende, og det kan vel eiheller bestrides, at Slagterne ikke burde unddrages al Indflydelse paa Combinationen; det var ei heller uvæsentlig at vide, hvor man tilsigtede at henlægge det nye Qvægtorv, jo nærmere det ene laa det andet, jo hensigtsmæssigere blive de begge; det sidste er dog et Hensyn, der ikke kom i Betragtning ligeoverfor det Moment, at Slagterhuset kommer til at ligge paa et beqvemt Sted.



*INDKØRSLEN TIL KVÆGTORVET.*

Magistraten har i Skrivelse af 8de d. M. tilkjendegivet Oldermænden, at der endnu ikke er lagt nogen Plan for Opførelsen af Slagterhuset, at man har troet at de locale Forholde, som det meest passende Sted til at anlægge det paa, henviste til den Grund Communen eier paa den sydlige Side af Jernbanen op imod det man kalder Leergravene og dernæst antydte de forskellige pecuniaire Former hvorigjennem Opførelsen kunde skee, i det Magistraten tilføier, at der iøvrigt fortiden ikke kan meddeles noget nærmere om denne Sag, befaler den Oldermænden at meddele sin Erklæring over samme, »som den nu foreligger«.

Efter at have modtaget denne Skrivelse tog den samlede Committee paany Sagen under Overveielse, og i det efterfølgende ville vi tillade os allerærbødigst at meddele de Betragtninger over Sagen »som den nu foreligger«, hvorom vi alle, og vi troer samtlige Laugets Interessentere, forene os, idet vi ere overtydede om, at dette Anliggende, dersom det bringes i en mere udviklet Skikkelse, atter bliver os forelagt.

Den høie Magistrat vil erkjende, at Lovgivningsmagten fra de tidligste og op til vore Tider har, især naar Slagterne stille sig ligeoverfor deres Medborgere, uforholdsmæssig trykket de første; man har formeent dem at have Slagtergaarde i Kjøbenhavn; man har derimod t. Ex. tilstedet Garverne frit at drive deres Haandtering indenfor Voldene; man har forbudt dem at føre deres Handel fra deres Bopæl og henviist dem til de dertil af Communen oprettede Boder, hvilke ere dem tilleiede paa en for Communen lucrativ Maade, og man har, ved at tilstede Landslagterne og tilsidst enhver fra Landet, at sælge slagtet Kjød i Kjøbenhavn relativ til Slagterne, forlængst etableret Næringsfrihed og annulleret de Tilsagn og Rettigheder Slagterne



ØKSNEHALLEN PAA KVÆGTORVET.

vare tilsagte i de dem forundte Laugsprivilegier; det er ikke Stedet her, videre at kritisere Grundene til de forskjellige exceptionelle .....\*) imod Slagterne; der er kun eet Motiv der saa ofte er anbragt, som jeg bestemt vil modsige, det er, at sanitaire Aarsager nødvendiggjør at Slagterne ikke maa slagte i deres Gaarde i Kjøbenhavn og føre deres Udsalg fra deres Bolig; skulde dette sidste være farligt for Sundheden, forekommer det os at være en Modsigelse at henlægge en sammenpakket Masse af Udsalgssteder paa tætbebyggede og indesluttede Pladser; man har ikke under smitsomme Sygdoms Perioder kunnet paavise, at Sygdomme fik Næring enten fra de Huse, hvori der dreves Slagterier eller Handel med Kjød, og man kan ikke uden at træde Sandheden for nær sige, at man, ved at gaae forbi et Slagterier eller Udsalgssted for Kjød, sporer den Lugt, der møder os fra en Vildthandler eller en Spekhøker o. s. v.; man kan ei heller nægte, at det er

\*) Ordet mangler i Protokollen.

en Cirkel man er kommen ind i, naar man har forbudt Slagterne at sælge deres Kjød fra deres Bopæl og derimod tilladt Spekhøkerne at sælge Flæsk og andre Victualier fra deres Kjeldere; de sælge og fersk Kjød uden at dette i nogen væsentlig Grad kan controlleres; er der en enkelt Slagter, der ikke jagttager Reenlighed, kunde han jo ansees derfor, og naar Cloaksystemet bliver indført vilde det Offentlige have det i sin Magt, med Lethed at føre enhver Ureenlighed bort.

Da der hidtil ikke har vist sig Trang til Opførelsen af et offentligt Slagterhuus, kan Grunden til at dette nu projecteres vel alene være at søge i det heri omtalte sanitaire Moment; da Broerne hvor Slagterne hidtil har havt Frihed til at drive Slagteri og hvor en stor Deel eie deres dertil med stor Bekostning indrettede Gaarde (Beboelserne udleies med samme Lethed som i andre Gaarde) nu sammenbygges, vil man have de Bestemmelser, der gjælde for Kjøbenhavn indenfor Voldene, udvidet til Broerne; men dette finder man dog ikke godt kan gennemføres uden ved enten helt og holdent at bortjage Slagterne, eller at man kan paavise dem et Sted, hvor de kunne drive deres Haandteering; Hensigten opnaaedes dog kun ufuldkommet, dersom Bestemmelserne ikke traf det, navnlig omkring Westerbroe liggende Landdistrict; at Motivet til at constituere et offentligt Slagterhuus skulle søges i Omsorg for Slagterne, have disse ingen Grund, efter Erfaringer fra tidligere Tider, at antage, og de ønske ei heller at faae dette bragt ind i Betragtningen; de mene, at Communen rolig kan overlade det til dem selv om de kunne finde Plads til deres Slagterier.

Idet vi nu paa Slagterlaugets Vegne protesterer mod Opførelsen af et med Tvang forbundet offentlig Slagterhuus, maa vi, for det Tilfælde at et Slagterhuus anlægges, gjøre Indsigelse imod, at dette kommer de nuværende eller tilkommende Slagtere til Prejudice i deres engang erhvervede Rettigheder til at lade slagte i deres Eiendomme eller leiede Localer paa Broerne; at det derfor bliver en frivillig Sag at afbenytte Slagterhuset. Men ved Siden heraf ville vi ikke skjule for os at med den Begrænsning er det neppe tænkeligt at Communen eller nogen privat Mand opfører et Slagterhuus, og at man derfor, naar Ideen skal fastholdes, vil appellere til Lovgivningsmagten for at faae Slagterne tvungne til at søge Slagterhuset.

Vi troe nu vel ikke, at Lovgivningsmagten vil blive meget tilbøielig til at bistaae en saadan Idee og paalægge en, allerede exceptionelt haardt trykket Klasse af Borgere større Tryk, Tryk, der synes at hvile paa et socialistisk Grundlag, og nægte dem Brugen af deres egne Ejendomme til Udførelsen af deres Haandtering (selv i Paris har man ikke kunnet sætte igjennem at expropriere Slagternes gamle Udsalgssteder, og her tales om at betage dem deres ældgamle Berettigelse til at slagte i deres Gaarde paa Broerne uden noget videre), men i disse Tider og under de bestaaende Forholde kan man ikke være tryk, og vi bør derfor ikke forbigaae, allerede her at antyde, at Communen da efter Lovgivningens Grundsætninger maatte yde Erstatning til dem der derved gik tabt af de ikke ubetydelige

Penge, som de, i Tillid til Retstilstandens Beskyttelse have anvendt paa at gjøre deres Eiendomme skikkede til en Slagters Bedrift, og ikke lade uforsøgt en Overenskomst med Slagterne, thi aldeles at lade Slagternes Krav forblive udenfor Betragtningen, gaaer dog nok ikke an og vilde i alt Fald blive et enestaaende Exempel i den hele Retsudvikling. Men en saadan Overenskomst vilde i alt Fald blive betinget af, hvorledes Slagterhuset indrettes og sættes i Forhold til Qvægtorvet og med hvilke Bekostninger det kan afbenyttes og paa hvilket Sted det bliver anlagt.



*DET INDRE AF ØKSNEHALLEN.*

Den høie Magistrat har kun udtalt sig om det sidste Moment, og derom sagt, at den efter de locale Forholde betragter Communens Grundstykke syd for Jernbanen som det bedst skikkede Sted til Opførelse af et Slagterhuus; hvad der her forstaaes ved »de locale Forhold« er ikke antydet, og vi har ikke været i Stand til at gjøre os Begreb derom; de sanitaire Forholde kunne ikke gjøres gjældende og maatte i alt Fald forsvinde med Cloaksystemets Indførelse; hvad det er for locale Forholde der skal drive Slagterne langt bort, medens man henlægger Gasværket paa et Sted, der om faa Aar er tæt sammenbygget, kan ikke godt fattes; ligesaa lidt som det lader sig forstaae, hvorfor Garverier, Tarmkogerier o. s. v. kan vedblive paa Westerbroe, naar man vil jage Slagterne ned bag Jernbanen, langt bort fra Byen. Vi troe ei heller, at der fra andre Steder kan hentes Exempler paa en lignende Fremgangsmaade, der ei heller for Kjøbenhavn kan forsvares derved, at der



ikke er beqvemmere og hensigtsmæssigere Grunde, hvorpaa Slagterhuset lader sig opføre.

Efter den meddeelte almindelige Beskrivelse om Grundens Beliggenhed, har Committeeen taget denne i Øiesyn. Grunden er af en meget lang Udstrækning og vi savne al Oplysning om, hvor kort eller langt fra Byen man paa denne vil opføre Slagterhuset, ligesom ogsaa, hvorvidt man har tænkt sig, ved at gennemskjære Terrainet med Gader eller Udkjørseler, at forkorte Veien ind til Staden.

Vi betragte nu dette Sted, der efter den eneste Vei, hvorfra det vitterligt nu er tilgængeligt, vel ligger ca.  $1\frac{1}{2}$  Fjerdingsvei fra Byen, for aldeles uhensigtsmæssigt til derpaa at opføre et Slagterhuus; vi betragte, at man, ved at henvise os til dette, lægger for Dagen, at man enten slet ikke vil kjende til Slagternes Bedrift, eller at man overseer ethvert Hensyn til deres Tarv, og vi betragte det ligefrem som en complet Ruin for Slagterne, dersom disse skulle tvinges til at søge et Slagterhuus anlagt der; vi skulle allerede her give en kort Antydning af nogle af de Grunde der for os fremkalder denne Overtydning.

1. Det vil blive en Umuelighed der at kontrollere vore Folk og vor Bedrift; dette er allerede vanskeligt nok for de flere der staae i Boutikken det meste af Dagen, boe et Sted, slagte et andet og have Staldrum til deres til Slagtning indkjøbte Kreaturer paa et tredie, dog alt enten i Byen eller paa Broerne; det blev derfor maaske end ikke gjørligt at faae Folk, der om Vinteren i Mulm og Mørke og slet Veir ville gaae saa lang en Vei om Aftenen for at udhugge og ordne det slagtede og om Morgenens for at indkjøre det til Byen.

2. Slet Veir og Føre kunne om Vinteren foranledige, at man ikke kommer til Byen, i alt Fald ikke i rette Tid, med Kjødet; om Sommeren vilde det, at kjøre Kjødet den lange Vei under Solvarmens Paavirkning, udsætte Kjødet for at tabe i Udseende, ja maaske endog for Bedærv.

3. Veilængden vilde foranledige, at et ikke ringe Antal af Slagterne, der ikke have Evne til at holde Hest og Vogn, hvilke, med Slagterhuset paa det anviste Sted, ikke kunne undværes, maatte ophøre med deres Bedrift. Følgen deraf er flere Familiers Ruin.

4. Om Sommeren, hvor Kjødet er udsat for Paavirkning af Varmen, slagter man naturligvis ikke mere end høist nødvendigt; naar det nu viiser sig, at der bliver Mangel, kan man i Hurtighed slagte yderligere; dette forhindrer Veiafstanden, thi det saa nylig slagtede Kjød vilde aldeles tabe i Udseende, naar det skulde kjøres til Boutikkerne.

5. Et større og kostbarere Folkehold blev nødvendigt.

6. At Slagteren ikke fik den ringeste Ro eller Hvile i sin Familie, eller til at ordne sine Regnskaber; saasnart han kom fra sin Boutik, kunde han da ikke, som hidtil, i Hjemmet have Tilsyn med eller udføre sin Bedrift; han maatte strax gaae en lang Vei for at besørgede det fornødne til næste Dag; dette er maaske en Betragtning, man ikke tillægger nogen Vægt og kun vil

holde sig op over, som i hiin Tid, da det blev anseet for en Urimelighed, at Slagterne for deres Koner ønskede Varmeapparater anbragte i Boutikkerne.

7. Vor Handel bliver i en høi Grad besværliggjort; det er ikke sjeldent, at vi om Aftenen seent blive nødsagede til at gjøre vort Indkjøb; naar nu vore Folk er ude i det fjernt liggende Slagterhuus for at slagte, er der ingen, der kan bortføre det kjøbte, ligesom og dettes Transport om Aftenen næsten er umuelig.

8. At det ikke godt lod sig gjøre at møde med Sluffer i Ildebrandstilfælde naar Heste og Folk vare ved det fjerntliggende Slagterhuus; at det i sanitair Henseende synes lidet hensigtsmæssigt at anlægge et Slagterhuus ved Kal-lebod Strand.

Vi have nu foreløbigen talt vor Sag og idet vi forvente, at den høie Magistrat optager vore Yttringer med Velvillie, anbefale vi Slagternes Interesse til en billig og retfærdig Behandling.

Kjøbenhavn, den 21de Februar 1858.

H. Hansen,  
Oldermand.

C. Scheibel,  
Bisidder.

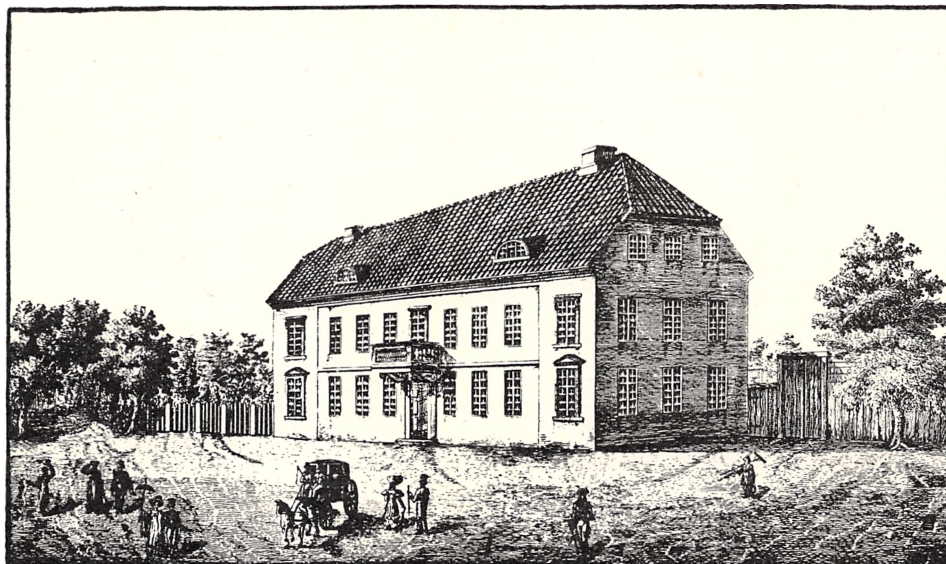
H. Hytten,  
Bisidder.

K. Slipshagen,  
Bisidder.

Lidt besynderligt virker Laugets stærke Modstand mod det Sted, hvor Slagtehuset tænktes anbragt. Pladsen, der i Skrivelsen betegnes som meget stor, var Terrænet mellem den nuværende Reventlowsgade og det nuværende Kvægtorv. Ganske vist laa Stedet uden for Volden, men naar det maatte være et principalt Forlangende fra Magistratens Side, at Slagtehuset skulde ligge uden for Byen, kunde der dog ikke godt være Tale om at lægge det nærmere inde, hvor det vilde være kommen til at ligge mellem Volden og Banegaarden. Iøvrigt laa Val-kendorfs Slagtehus to Hundrede Aar tidligere jo endnu længere af Vejen, uden at man derfor har hørt nogen Protest fra Lauget. Yderligere laa »Enighedsværn«, der lige siden 1834 havde været et Samlingssted for Slagterne, lige i Udkanten af det omtalte Terræn. Nej, den egentlige Grund til Laugets Modstand har neppe saa meget været Stedet for det paatænkte Slagtehus, som Visheden om, at det, naar Slagtehuset først var opført, vilde blive forbudt at slagte andre Steder end i dette.

Planen blev atter henlagt, denne Gang under den Form, at Kom-munalbestyrelsen selv vilde overtage Sagens yderligere Fremme, men da i 1879 det nye Kvægtorv var blevet anlagt, efter at Lauget i Sep-tember 1866 havde givet sin Tilslutning til Tanken om at anlægge dette

ved »Enighedsværn«, tog Magistraten atter Tanken op, og nu realiseredes den endelig. Paa sit Møde 6. Marts 1882 besluttede Kommunalbestyrelsen, at der skulde indrettes offentlige Slagtehus med Tilbehør, at der paa Kvægtorvet skulde opføres en Staldbygning, og at der hertil bevilgedes et Beløb af 284 902 Kr.. Allerede i Efteraaret 1883 var Anlægget saa vidt fremskredet, at det kunde tages i Brug 1. Oktober, men Bebyggelsen fortsattes i de følgende Aar, og først i Oktober 1887 kunde Anlægget betegnes som fuldført. Vi skal her i Korthed nævne de



Efter »Før og Nu«.

Orig. i Overlæge Halks Samling.

»ENIGHEDSVÆRN«, DET SENERE »BELVEDERE«.

Beløb, som Kommunen i disse Aar bevilgede til Slagtehusene. I September 1885 bevilgedes 254 340 Kr. til Udvidelser, i Februar 1887 521 561 Kr. til Opførelsen af tre Slagtehaller, et Svin slagteri m. m., i Maj s. A. 85 267 Kr. til Opførelsen af en Administrationsbygning, Lokaler for Kødkontrollen m. m., i Oktober s. A. 161 859 Kr. til Opførelsen af et Hesteslagteri og til en Stald for Kalve og Svin, og i November 1887 179 000 Kr. til Opførelse af et Kølehus og et Kedelhus. Da hele det store Anlæg endelig stod færdigt, havde Københavns Kommune saaledes anbragt store Midler i det. Ogsaa senere er der bevilget store Beløb til Udvidelser og Forbedringer, som Tiden har krævet. 31. Marts 1925 bogførtes Kvægtorvet og Slagtehusene med et samlet Beløb af 4 473 251 Kr. 31 Øre, heri indbefattet Arealernes Værdi, Byg-

ninger og Maskiner. Hertil kommer yderligere Destruktionsanstalten med 183 933 Kr. 86 Øre og Flæskehallen, der senere vil blive omtalt, med 2 082 186 Kr. 76 Øre, og disse tre Anlæg er med Varebeholdninger, Indtægtsrestancer og andre Aktiver bogført med 6 788 835 Kr. 70 Øre, et Beløb, der tilstrækkeligt vidner om Anlæggenes Størrelse.

Fra 1. Januar 1888 indførtes Slagte tvang i København, og det var dermed uhjælpeligt forbi med Slagtning i Slagtergaardene. Al Slagtning foregik herefter i de offentlige Slagtehuse, og da Handelen med levende Kvæg foregik paa Kvægtorvet, blev Anlægget det Centrum, hvorom Slagternes Liv udenfor Butikkerne kom til at dreje sig. Handelen med slagtet Kød, derunder Torvet i Ny Stormgade og Flæskehallen, skal vi senere omtale.

Med Hensyn til Udførelse af Slagtningen skal blot bemærkes, at Magistraten 1. Marts 1901 bekendtgjorde, at det fremtidig ikke maatte tillades en Lærling at slagte, førend han havde underkastet sig en Prøve paa et af Kommunen dertil anskaffet Apparat, og i 1903 bestemtes det ved et Tillæg til Reglementet for Benyttelsen af de offentlige Slagtehuse, at Kalve, Faar og Lam forinden Slagtningen skulde bedøves med en bestemt Slags mindre Kølle, der solgtes paa Kvægtorvets Kontor. Bedøvning maatte ikke finde Sted, førend alle Forberedelser til Slagtningen var foretaget, og der maatte kun bedøves et Dyr ad Gangen, af Lam dog to.

Bestræbelserne for at indføre humane Slagtemetoder gaar tilbage til Firserne. I 1889 paatalte Foreningen til Dyrenes Beskyttelse forskellige mindre tilfredsstillende Forhold i Slagtehusene, og Laugets Bestyrelse, der i den Anledning paa et Laugsmøde fik Tilladelse til at supplere sig selv, tog straks Sagen op for at søge Forholdene ændrede. I 1892 rettede Foreningen nogle Angreb paa Lauget, der heraf foranledigedes til at henstille til Magistraten, at fremtidig ingen Person, der ikke var fyldt 17 Aar, maatte slagte. I 1890 vedtog Lauget, at det ikke vilde benytte den af Foreningen anbefalede Slagtemaske, der maaske kunde egne sig ved Slagtning af Kalve og Lam, men ikke til stort Kvæg. Lauget anbefalede derimod en anden Maske, som Foreningen ikke bifaldt, og Lauget besluttede derfor at holde sig helt udenfor Spørgsmaalet om Anvendelse af Maske eller ej, men iøvrigt vidner Laugsprotokollen om, at Laugsmedlemmerne alle som en kun ønskede saa human en Slagtning som muligt. I 1898 kom

Spørgsmaalet om Skydemetoden, der tidligere havde været fremme, frem igen, og Laugsbestyrelsen foretog i den Anledning en Rejse til Odense for at se Slagtning ved Skydning der. Bestyrelsen fandt Metoden praktisk, men hævdede, at den kun burde udføres af særlige dertil udsete Personer. Paa Laugforsamlingen samme Aar var Meningerne om Metoden stærkt delt, og Sagen stilledes derfor i Bero. Først i 1917 kom den op igen, foranlediget ved nogle Artikler i Dagbladene. Lauget rettede da en Forespørgsel til Kvægtorvet i Malmø



*MODERNE SLAGTNING. TYREN SKYDES.*

om Virkningen af der anvendte Skydeapparater, men samtidig protesterede Svendene imod Skydningen, idet det havde vist sig, at denne let kunde foraarsage Ulykkestilfælde. Først ved Bekendtgørelse af 10. Maj 1921 indførtes Skydning af store Kreaturer fra 28. s. M., medens Kalve, Faar og Lam stadig bedøves med Kølle. Endelig i Efteraaret 1925 meddelte Overdyrlægen paa Kvægtorvet, at der nu var indført en ny Aflivningsmetode for Svin ved Hjælp af en Boltepestol.

Iøvrigt har der ikke altid, som man af det foranstaaende maaske kunde tro, været Stridigheder mellem Foreningen til Dyrenes Beskyttelse og Slagterlauget. Tværtimod har Foreningen og Lauget flere Gange arbejdet i god Forstaaelse, saaledes i 1885, da de i Fællesskab

sendte en Deputation til Indenrigsministeren med Anmodning om Nedsættelsen af en Kommission af sagkyndige, der skulde fremkomme med Forslag til en forbedret Transport af levende Dyr. At Oldermænd Juul var Medlem af Foreningens Bestyrelse vidner ogsaa om, at de humane Bestræbelser ingenlunde var Lauget fremmede, og dette er da heller ikke nu Tilfældet.

Lige saa lidt som vi ovenfor kunde komme ind paa Detailler i Omtalen af Kvægtorvet, saaledes kan vi heller ikke her under Omtalen af de offentlige Slagtehusene komme ind paa Reglementer for disse, Slagtetiderne, Slagtehusenes Benyttelse, Kølehuse og meget andet, men maa gaa over til den tredie, og for Slagterne maaske mest betydningfulde Reform, der indførtes i forrige Aarhundredes sidste Fjerdedel, nemlig **K ø d k o n t r o l l e n**.

Allerede den ovenfor omtalte overordentlige Kommission havde i sin Indstilling om Anlægget af et offentligt Slagtehus betonet, at man herved kunde opnaa en bedre Kontrol baade med Hensyn til Kødets renlige Behandling og med Dyrenes Sundhedstilstand. Hidtil havde Kødkontrollen i København været indskrænket til Politiets Undersøgelse i Boderne om, hvorvidt der fandtes fordærvede Varer i disse. Kun paa et enkelt Punkt havde der været etableret en virkelig Kontrol, nemlig med Hesteslagterier, der er omtalt i Slutningen af foregaaende Afsnit. Men nu begyndte Dyrslægerne at røre paa sig. Den første Begyndelse var et Foredrag, som Lektor Stockfleth i 1861 holdt paa et Dyrslægemøde. Senere fremdrog andre Dyrslæger Spørgsmaalet om Kødkontrol, og da samtidig en saadan indførtes flere Steder i Udlandet, kunde det kun være et Tidsspørgsmaal, naar Kontrollen vilde blive indført herhjemme.

14. December 1887 udstedte Københavns Kommunalbestyrelse nærmere Regler for, hvorledes den Undersøgelse af stort Kvæg, Heste, Kalve, Faar, Lam og Svin, der efter 1. Januar 1888 indførtes og forhandlede i København, skulde finde Sted. Undersøgelsen skulde foregaa i de offentlige Slagtehusene og ved tre Bistationer, og Reglerne fastsatte Priserne for Undersøgelser, Stempling af Kødets og andet mere.

Kødkontrollen bragte stærkt Røre i Slagternes Leir. Det viste sig hurtigt, at Kontrollen gik meget skarpt til Værks og kasserede, saa snart der var mindste Anledning dertil. At Kontrollen, der ved Kassationerne paaførte Slagterne økonomisk Tab, var ilde set af disse, kan man ikke undres over, men man maa ogsaa vel erindre, at Dyrslægerne

i Kontrollens første Tid stod uden Erfaringer, og disse skulde de først indhente ved deres Behandling af de Varer, som Slagterne maatte forelægge dem. Det var saaledes Slagterne, der maatte lægge Ryg til, og selv om en Slagter vil se nok saa velvilligt paa den Sag, som Dyr-lægen tjener, saa vil han dog aldrig kunne bringes til at se paa Sagen fra Dyr-lægens Standpunkt. Harmen mod Dyr-lægerne var stor i de første Aar, og har maaske i enkelte Tilfælde ogsaa været berettiget. Der ymtes af og til om Chikane fra Dyr-lægernes Side, og vist er det i alt Fald, at en Dyr-læge, om han blev uens med en Slagter, havde det i sin Magt at kunne kassere hans Kød. Hele dette Forhold er dog nu forandret. Dyr-lægerne arbejder nu paa mange Aars Erfaringer, og af Slagterne er kun faa af den gamle Generation, der oplevede Slagtehusenes Aabning og de dermed følgende Stridigheder, tilbage. Hele den yngre Generation er opvokset under de nu bestaaende Forhold.

Det Spørgsmaal, der først rejste sig for Slagterne under det skærpede Tilsyn, var, hvorledes de bedst skulde undgaa økonomisk Tab ved Kassationerne. Paa et Kvartalsmøde i Januar 1888 udtalte et Laugsmedlem, at flere med ham havde undret sig over, at Laugsbestyrelsen ikke var fremkommet med Forslag om at stifte en Assuranceforening. Da dette ikke var sket, stillede han nu, i Forening med flere, Forslag herom. Oldermændene oplyste under den følgende Diskussion, at Kreaturkommissionærerne havde besluttet, at den af dem oprettede Assuranceforening ikke kunde give Erstatning udover hvad der var vedtaget i dens Love, og paa at give Erstatning for Kød, der stemples som 2. Klasses, vilde den ikke indlade sig. Forslaget om Oprettelse af en Assuranceforening forkastedes med stor Majoritet efter en længere Diskussion. To Aar senere dukkede Spørgsmaalet atter frem, idet et privat Assuranceselskab havde tilbudt at assurere Smaakrammet.\*) Meningen var delte, men man ønskede dog helst at blive ved med at opretholde Forbindelsen med Kreaturkommissionærernes Assuranceforening, der jo kunde forhøje Præmierne, om det viste sig at være nødvendigt. I 1892 erklærede Assuranceforeningen, at den ikke havde Raad til at assurere Smaakrammet, og Lauget drøftede derfor forskellige Udveje, uden at det dog kan ses, at Drøftelserne førte til et Resultat. Der høres derefter ikke noget om Assurancesagen førend i 1909, da der fremkom Klager over, at Assuranceforeningen

---

\*) Hoved, Lever, Tunge og Hjerter, hvor de fleste Sygdomme har deres Sæde.

forfordelte Slagterne ved Udbetalingen af Erstatningerne, der fastsattes ganske vilkaarligt af Foreningen. Lauget vedtog da at indlede Forhandlinger med Assuranceforeningen om at faa Indflydelse paa Foreningens Forretningsforbindelse med Slagterne og om at Lauget fik en Repræsentation i Foreningens Bestyrelse. Laugsprotokollen indeholder intet om disse Forhandlingers Forløb. Det vides kun, at de ikke førte til noget Resultat, men at Forholdene blev ved at være som hidtil. For ca. 6 Aar siden ophævedes Assuranceforeningen, uden at dette dog fik nogen Indflydelse paa Slagternes Forhold. Dette er stadig saaledes, at Erstatning fra Kommissionærernes Side ikke ydes for Kød, der stemples som 2. Klasses, hvorimod der ydes Erstatning for hel Kassation af et Kreatur og for Smaakrammet.

Et Spørgsmaal, der i Tiden efter de offentlige Slagtehuses Oprettelse satte Sindene i Bevægelse og gav Anledning til mange Drøftelser indenfor Slagterlauget, var den bedst mulige Udnyttelse af de ved Slagtningerne fremkomne Biprodukter, Talget, Blodet, Huderne, Tarmene og »det Raa«<sup>\*)</sup>). For de fleste af disse Biprodukters Vedkommende var Forholdet det, at Slagterne hidtil havde afhændet dem til Melleghandlere, der tog den største Fortjeneste. Nu hævdedes der indenfor Lauget Røster for, at Slagterne skulde undgaa Melleghandlerne og selv udnytte Produkterne.

Paa et ekstraordinært Laugsmøde i 1888 rejste seks Interessenter Spørgsmaalet om et samlet Salg af Talg og Ben, og der nedsattes et Udvalg for at forberede Sagen. Udvalgets Arbejde resulterede i et Tilbud fra en Privatmand, der i 1890 tilbød at aftage den samlede Produktion for en Pris af 21 Øre pr. Pund Talg. Tilbudet vedtoges, og Kontrakt afsluttedes. Paa Laugsforsamlingen 1895 stilledes Forslag om at søge etableret et Talgsmelteri, men Planen blev ikke iværksat, og hvilede derpaa til i de første Aar af indeværende Aarhundrede, da Planen toges op igen. Der indleddes Forhandlinger med Magistraten om Opførelsen af et Talgsmelteri paa Kvægtorvet. I Efteraaret 1903 forelaa Stadsarkitektens Tegninger og Overslag om Opførelsen af et saadant, der vilde koste ca. 17 800 Kr., og det var Meningen, at Lauget skulde være Lejer af Bygningen. Paa et Møde i Oktober 1903 nedsattes et Udvalg, der paa Laugsforsamlingen samme Aar foreslog, at Lauget vedtog Planerne, og dette skete. Kort efter fremkom der Pla-

\*) Maverne.



ner om tillige at anlægge et Hudesalteri i Forbindelse med Talgsmelteriet, hvorved Anlægssummen vilde komme op paa ca. 40 000 Kr., hvortil yderligere kom Anskaffelsen af Maskiner til Talgsmelteriet. Denne Plan vandt dog ikke Bifald paa et Møde i April 1904, hvor man enedes om at blive staaende ved det første Projekt. 1. Januar 1907 traadte Talgsmelteriet i Virksomhed, og den indenfor det danske Landbrug med saa stort Held iværksatte Andelstanke var taget op af Slagterlauget. Starten af Talgsmelteriet foregik langt fra uden Vanskeligheder, idet der fra mange Konkurrenters Side lagdes det Hindringer i Vejen, og desværre blev Talgsmelteriet ikke den lukrative Forretning for Lauget, som dette havde tænkt sig. Efter de to første Aar stod Smelteriet med et Tab paa 19 000 Kr., men der var absolut Enighed om at fortsætte Driften, idet man mente, at det kun var Børnesygdomme, der skulde overvindes, førend Driften vilde give godt Udbytte. Der blev antaget en ny, dygtig Leder, og Laugforsamlingen vedtog enstemmigt, at Slagterne skulde forpligte sig til at aflevere alt det Talg, som de producerede, til Smelteriet, der skulde aftage det for en Pris, der fastsattes hver Maaned, og at det eventuelle Overskud skulde fordeles forholdsvist mellem Leverandørerne efter Driftsaarets Afslutning. De forandrede Forhold i Smelteriets Drift viste sig straks, idet det i Halvaaret 1. April—30. September 1909 gav et reelt Overskud paa omtrent 2200 Kr. og dets Produkter indtog en første Klasses Plads paa Markedet. Aaret efter omdannedes Talgsmelteriet til et Aktieselskab, idet man mente, at det paa denne Maade lettest vilde kunne afvikle sin Gæld fra de to første Aar. Aktierne skulde udstedes til Laugets Interessenter og maatte kun være paa disses Hænder. Aaret 1910 sluttede med et Nettooverskud af 4643 Kr. De følgende Aar var ikke ugunstige for Talgsmelteriet, men det havde jo fra de første Aar en betydelig Gæld at trækkes med, og da dets Bestyrer i 1913 fremsatte Forslag om at overgaa til Fabrikation af Margarine til Bageribrug, som han mente kunde drives med større Fordel, slog Lauget til. Det viste sig imidlertid hurtigt, at Smelteriets Forhold ikke ved den ændrede Driftsmaade lod sig bringe i Lave, og i Aaret 1915 standsedes Fabrikationen, hvorpaa Lokalerne overgik til Tarmrenseriet. Talgsmelteriet har været Slagterlaugets Smertensbarn, og dog har dets korte Livsperiode ikke været uden Lyspunkter, idet det forskaffede Slagterne en betydelig højere Pris for Talg, end de ellers vilde have kunnet opnaa. Saaledes laa Prisen i 1890 paa 21 Øre pr. Pund, medens den i Sommeren 1914

var oppe paa mellem 31 og 35 Øre. Talgsmelteriets Tab udgjorde i alt 114 320 Kr., men heraf er hidtil 100 000 Kr. blevet dækket ad privat Vej.

I Firserne var Forholdene saaledes, at hele Handelen med H u d e r og S k i n d i København laa hos 3—4 Hudegrossister, som ved indbyrdes Prisaftaler bestemte, hvad Slagterne skulde have for Huderne og derved trykkede Priserne til stor Skade for Slagterne. Paa et Laugsmøde i 1886 stillede et Medlem Forslag om, at Lauget tog denne Sag op og søgte dannet et Korsortium. Forslaget resulterede i, at Lauget Aaret efter forelagde Udkast til en Kontrakt med et københavnsk Firma om Aftagning af de Huder og Skind, som Laugets Interessenter producerede. Foretagendet blev dog ikke realiseret, nærmest fordi det paagældende Firma forlangte Kontrakten afsluttet for 5 Aar.

»Nordisk Garvertidende for 29. Oktober 1892 bragte en Artikel, hvori der klagedes over daarlig Afslagtning af de københavnske Huder og Skind, idet disse var saa forsnittede, forhuggede, hullede og forsynede med Bughuller, at Huderne maatte regnes at indbringe mindst 150 000 Kr. mindre, end de vilde have gjort, saafremt de var i god Stand. Artiklen henviste til, at svenske Huder indbragte ca. 3 Øre mere pr. Pund, fordi de var nogenlunde snitfri. I Bladets følgende Nummer fremkom Oldermænd Juul med et Svar, hvori han oplyste, at Lauget allerede for en 3 à 4 Aar siden havde sammenkaldt til et Møde med Grossister og Garvere for at drøfte, hvad der kunde gøres for at bringe bedre Forhold til Veje, men at Sagen var strandet paa, at man ikke fandt fornøden Understøttelse fra Grossisternes Side. Om trent samtidig, nemlig 8. November, afholdt Lauget et Møde, paa hvilket Oldermændene fremkom med en Plan om, at Laugets Interessenter lod deres Huder og Skind sælge ved Auktion, og det vedtoges enstemmigt at støtte Planen. Allerede paa Laugforsamlingen i December s. A. kunde Oldermændene forelægge Udkast til Kontrakt med Firmaet H. C. J e n s e n & S ø n om Betingelserne for Overtagelsen af Auktionerne, og Kontrakten vedtoges, efter at der var foretaget nogle Ændringer. I Januar 1893 afholdtes den første Auktion. Udfaldet af den tegnede gunstigt for Fremtiden, og det viste sig hurtigt, at Auktionen forbedrede Afslagtningerne i høj Grad, idet snitfrie og smukt aftagne Huder fremkom i større Mængder end hidtil. I Marts 1895 havde Lauget da ogsaa den Tilfredsstillelse at modtage en Skrivelse fra

Københavns Garverlaug, der udtalte sin Glæde over og Paaskønnelse af den Maade, hvorpaa Huderne nu behandlede.

Senere har Lauget paa enhver Maade gjort, hvad der stod i dets Magt for at udvikle Hudeauktionerne og derigennem skaffe Slagterne de bedst mulige Priser. I 1917 fejrede Hudeauktionerne deres 25 Aars Jubilæum, og Firmaet H. C. Jensen & Søn, der i alle disse Aar havde ledet Auktionerne, skænkede i den Anledning Lauget 5000 Kr., der indgik i Enkekassen.

I 1922 kom Spørgsmaalet om Aftagningen af Huder igen paa Dagsordenen, idet man, for at faa saa smukt aftagne Huder som muligt, ønskede, at disse ikke, som hidtil, blev knivafslagtede, men afbankede ved Hjælp af Trækøller, da saadanne Huder blev betalte med en betydelig højere Pris end de knivafslagtede. Dette vakte Modstand hos Svendene, der paa et Møde den 22. Maj enstemmigt forkastede Forslaget om obligatorisk Afbankning. Lauget anmodede derefter Arbejdsdirektoratet om at tage sig af Sagen, og der opnaaedes da ved dettes Mellemkomst en Kontrakt med Eksportslagtersvendene om Afbankning, saaledes at den samlede Betaling for Slagtning og Hudeafbankning pr. Kreatur blev 7 Kr. Trods Overenskomsten, der gav Svendene en tarifmæssig højere Betaling for Afbankningen, viste det sig i 1925, at der var nogle Svende, der stadig afskar Huderne i Stedet for at afbanke dem, og da Lauget paatalte dette overfor Dansk Slagteri-arbejderforbund, svarede dette i November, at det næsten var umuligt at efterkomme Kravet om snitfrie Huder. Svendenes Modstand bundede i, at Afbankningen krævede større Anstrengelser ved Arbejdet og længere Tid.

Ogsaa Afhændelsen af B l o d e t har ofte været Genstand for Laugets Overvejelser. Før 1889, da Slagtningerne foregik rundt om i Slagtergaardene, samlede naturligvis hver Slagter det Blod, der fremkom ved de af ham foretagne Slagtninger. Spørgsmaalet om en samlet Afhændelse kom først frem, da Blodet produceredes paa eet Sted, og siden 1889 har Lauget haft forskellige Aftagere. Da Kontrakten med en Aftager, med hvem der herskede almindelig Utilfredshed paa Grund af den ringe Pris, der betaltes for Blodet, udløb 1. November 1924, indgik Lauget Kontrakt paa 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> Aar med en ny Aftager, der dog desværre allerede inden et Aars Forløb maatte standse sine Betalinger.

Endnu skal vi her blot omtale Anvendelsen af »det Raa«, eller med andre Ord S v i n e h o l d e t.

Trods det gamle Modsætningsforhold mellem Okse- og Svinelagtere, har hverken Svinehold eller Svineslagtning været de første fremmed, ligesom Svinehold i Byerne i gammel Tid var særdeles hyppigt. Det Affald, der gaar under den fælles Betegnelse »Det Raa«, der fremkom ved Slagtningerne, var i tidligere Tid anset som et godt Svinefoder, og Slagteren gjorde sig det nyttigt i Svineholdet. Ved Reskriptet af 4. December 1776, der forbød Slagterne at have Svin i deres Gaarde mere end en Nat over, var Svineholdet ganske vist officielt afskaffet, men Reskriptets Bestemmelse er neppe nogensinde blevet overholdt, thi 15. Maj 1866 udstedte Sundhedskommissionen nogle Bestemmelser, der tilsigtede at indskrænke Slagternes Svinehold. Der maatte ifølge disse kun holdes fire Svin ved hvert Slakteri, dog at to Grise, der var under otte Uger gamle, regnedes lig med et Svin, ligesom Svineholdet i stærkere Grad end før underkastedes Polititilsyn. Efter de offentlige Slagtehuses Oprettelse, der gjorde Slagtergaardene overflødige, kom Svineholdet ind under andre Former, idet Lauget oprettede et Interessentskab, til hvilket Interessenterne afgav »det Raa«. Om hele dette Forhold beretter Laugsprotokollen dog ikke med et Ord. Saa meget er imidlertid vist, at Svineholdet laa hos et Interessentskab af Slagtere, thi i November 1902 fik Lauget fra et Konsortium Tilbud om at købe Svineholdet samt det »Raa« i Slagtehusene for 30 Øre pr. Gang, og Laugsforsamlingen bemyndigede enstemmigt Bestyrelsen til at modtage Tilbudet, ligesom Medlemmerne forpligtede sig til at levere det »Raa« til Køberen. I Spidsen for Konsortiet stod Generalkonsul H. O. S v e n n é, og den Forbindelse, der herved indleddedes mellem Lauget og hans Firma, bestaar den Dag i Dag. Det »Raa« benyttes dog nu ikke mere til Svinefoder, men til Fabrikation af Kødfoder for Høns og Hunde o. a. m.. I 1905 afsluttedes en ny Kontrakt med Firmaet, der herefter i fem Aar skulde give 15 Øre, de næste fem Aar 20 Øre og endelig i de følgende fem Aar 25 Øre pr. Gang »Raa«. I 1923 tilbød Firmaet at afslutte ny Kontrakt paa længere Aaremaal, halvtreds eller ti Aar, men hertil ønskede Lauget ikke at binde sig, og fra 1. Maj 1923 afsluttedes Kontrakt paa fem Aar om Aftagningen til en nærmere fastsat Pris, dog skulde de enkelte Medlemmer selv kunne bestemme, om de ønskede at levere til Firmaet.

Laugets Bestræbelser for at skaffe sine Medlemmer saa gode Afsetningsvilkaar som muligt, er gennemgaaende lykkedes. Selv Hjer-

ner og Kallun kan omsættes, og der er efterhaanden, takket være, hvad det sultende Tyskland lærte os i Krigsaarene, ikke den Del af et Kreatur, der ikke nu kan udnyttes, kun Brølet har man, — som Oldermænd Anders Jensen en Gang spøgende bemærkede, — endnu ikke fundet Anvendelse for. Lauget har paa dette, som paa saa mange andre Omraader, varetaget sine Medlemmers Interesser paa en Maade, som de kun kan være tjent med.

Torvehandelen med levende Kvæg er omtalt ovenfor, og denne Handel har aldrig vakt Slagternes Kritik i nævneværdig Grad. Anderledes var det med Torvehandelen med slagtet Kød, der i høj Grad havde Slagternes Misbilligelse, og her var det jo navnlig den i 1808 givne Tilladelse for enhver Landboer til at forhandle ferskt Kød, som var Slagterne en Torn i Øjet. Det var saa langt fra, at disse for Lauget saa generende Bestemmelser blev hævede i denne Periode. De blev tvertimod saa stærkt udvidede, som det overhovedet kunde gøres. Ved Forordningen af 23. April 1845 var der fastsat bestemte Dage i Ugen for den Landboerne tilladte Handel paa Byens Axeltorv, men i 1862 indkom en Valbyslagter og flere andre Landsbyslagtere med et Andragende til Kancelliet om at maatte falholde deres Varer paa Torvet hver Dag i Ugen. Da Københavns Politimester ikke kunde finde andre Indvendinger herimod end, at Politiet vilde faa mere at bestille med Torvetilsynet, og at Torvet hyppigere maatte gøres rent, hvis Tilladelsen gaves, og da Ministeriet fandt paa den Idé, at Tilladelsen til kun at give Adgang til Torvehandelen paa bestemte Dage i Ugen, kun skulde være givet for at beskærme Slagterlauget i dets Privilegier, og da disse nu var hævede ved Næringsloven af 1857, saa gav Ministeriet den ansøgte Tilladelse.

Lauget var dog ikke tilsinds godvilligt at ville finde sig i denne Afgørelse. Da en Henstilling til Ministeriet om at tilbagekalde den givne Tilladelse blev afvist, vedtoges det paa en ekstraordinær Laugsforsamling 7. April 1863 at anlægge Sag imod Ministeriet. Højesteretsadvokat H. N. Hansen, senere Borgmester i København, der var til Stede paa Mødet, paatog sig at føre Sagen. 23. Februar 1864 meddelte Højesteretsadvokaten, at Højesteret i et og alt havde stadfæstet Kriminal- og Politirettens Dom, der var gaaet Lauget imod, og der var saaledes intet andet at gøre end at finde sig i Forholdene.

10. Marts 1869 fastsatte Magistraten i Medfør af Politivedtægten af 18. Januar s. A. Regler for Torvehandelen paa Gammel- og Ny Torv.

Der maatte kun handles med ferskt, røget og saltet Kød og Flæsk, og dette maatte sælges saavel i store som i smaa Partier, ganske som Sælger og Køber kunde blive enige om. Adgangen til Torvenes Benyttelse blev gjort saa omfattende som muligt, idet den »kun« tilstedtes dem, »der til Vands og til Lands bringe Varer til Staden, og de af Stadens Indvaanere, der vil forhandle deres egne Frembringelser af deres Marker og Haver paa Stadens Grund eller deres egne Tillæg af Dyr og Fugle«. Det vil altsaa sige, at alle Producenter fik Ret til at sælge deres Varer paa Torvet, medens Mellemlhandlere var udelukkede.

Torvet aabnedes Kl. 6 Morgen i Tiden fra 1. April til 30. September, i den øvrige Del af Aaret Kl. 8 Morgen, og Torvet maatte vedblive, indtil Gadelygterne tændtes.

Denne Torvehandel bestod til 17. Januar 1885, da der foretoges den Forandring i Bestemmelserne, at kun Handel med slagtede Svin, Flæsk i Sider samt Hoveder og Ben af Svin, alt i fersk Tilstand, samt en Række andre Produkter, der falder udenfor Slagternæringen, maatte tilades paa Gammel- og Nytorv, om fornødent tillige i Dyrkøb og paa Vandkunsten. Denne Flæskehandel paa Gammel- og Nytorv fandt Sted, lige til Flæskehallen aabnedes for Benyttelse i 1908.

Den saaledes fra Torvene forviste Kødhandel henlagdes tre Aar senere til Torvet ved Ny Stormgade. 15. Maj 1888 bekendtgjorde Magistraten, at fra 1. Juni vilde der paa dette Sted blive Handel med slagtede Kreaturer, ikke Svin, i hele, halve og kvart Kroppe, hele Kalve, Faar og Lam. Torvetiden fastsattes til fra 5 Morgen til 9 Formiddag i Tiden fra 1. April til 30. September og i den øvrige Del af Aaret fra 6 Morgen til 10 Formiddag.

Først i 1910 opnaaede København at faa sin Torvehandel med slagtet Kød og Flæsk under Tag og dermed Varerne fjernede fra Gardens Støv og Smuds. 13. April 1908 vedtog Kommunalbestyrelsen at lade opføre en Torvehal til Forhandling af Flæsk, Kød, Fjerkræ m. v. ved Kalvebod Brygge overfor Godsbanegaarden og hertil bevilge 764 520 Kr.. 7. Marts 1910 udstedtes Reglement for Benyttelsen af Flæskehallen og Betalingsreglement for samme, og umiddelbart efter toges Hallen i Brug.

Flæskehallen og de offentlige Slagtehuse har betydet overordentligt meget med Hensyn til at sikre Byens Befolkning Tilførsel af sundt og propert behandlet Kød og Flæsk. Alle moderne hygiejniske For-

anstaltninger er taget i Brug, og Byen kan med Stolthed pege paa disse store, moderne Virksomheder. For Slagterne er Fordelene, udover den at være i Stand til at byde Kunderne fint behandlede Varer, kun mindre. Produktionsomkostningerne er stegne med Beløb, som dog ikke altid kan lægges paa Varen, og Skylden for højere Priser er Kunden nu en Gang tilbøjelig til at lægge paa Sælgeren uden at skænke dennes Udgifter nogen Tanke. Men ogsaa en betydelig Indflydelse paa selve Haandværkets Udøvelse har Flæskehallen haft. Den har medført, at Slagterne i stigende Grad køber deres Varer i Flæskehallen, i



FRA FLÆSKEHALLEN.

»færdigsyet« Stand, som det siges. Indkøbet af Slagtekvæg er gaaet i stærkere Grad over til en gros-Slagterne, der lader Kreaturerne slagte og sælger dem i Flæskehallen.

Trods det at Slagterne selv havde Svinehold, var Flæskehandelen, som i Begyndelsen af dette Afsnit omtalt, i Tiden omkring Aarhundredets Begyndelse ganske gledet Slagterne af Hænde og overtaget af Høkerne. Paa Laugsmødet i December 1887 opfordrede Oldermændene Laugsmestrene til atter at tage Flæskehandelen op, og disse fulgte Opfordringen. Selvom dette ikke skete i mere udstrakt Grad, var det dog nok til, at Høkerne protesterede, og paa et Bestyrelsesmøde i September 1899 forelaa der en Skrivelse fra »Høkernes faglige Forening«, der meddelte, at Foreningen paa en Generalforsamling havde

besluttet, at dens Medlemmer ikke maatte handle med Slagtere, der fra deres Butikker solgte ferskt Flæsk, Pølser o. i. Slagterne lod sig dog ikke skræmme, men alligevel gik det kun smaat med Genoptagelsen af Flæskehandelen. Endnu i Februar 1908 beklagede en Laugsmester paa et Møde, at Høkerne i langt højere Grad end Slagterne solgte Flæsk, og opfordrede sine Laugsbrødre til at optage Handelen. Det var dog først, efter at Flæskehallen samme Aar var blevet taget i Brug, at Slagterne i højere Grad begyndte at handle med Flæsk, og først i Aarene 1915 og 1916 tog Slagterne for Alvor Flæskehandelen op. Den



FRA FLÆSKEHALLEN.

i disse Verdenskrigens første Aar herskende forcerede Udførsel af Kreaturer, der gjorde det meget vanskeligt for Slagterne at dække deres Forbrug af Kød, drev navnlig de yngre Mestre til at kaste sig over Handelen med Flæsk og Paalæg, der siden da er taget op af saa godt som alle Slagtere.

Ved en Raadstueplakat af 12. Juni 1858 var det blevet bestemt, hvilke Varer Høkerne maatte forhandle, og ferskt Kød var udtrykkeligt unddraget Høkerhandelen. Med Hensyn til Handel med P ø l s e r var der, som allerede omtalt, faldet Dom for, at Slagterne ikke maatte forhandle saadanne.

I 1887 fik en københavnsk Slagtermester Tilsigelse til at møde hos Politinspektøren, fordi han havde solgt røgede Skinker i sin For-



retning. Lauget tog straks Sagen op i en Skrivelse til Sundhedskommissionen, idet det henviste til, at Sundhedsvedtægten tillod en Slagter at forhandle alle de Varer, han tilberedte af de af ham slagtede Dyr, og at et Forbud herimod vilde være en aldeles utilladelig Indskrænkning i Slagternes Næring. Sundhedskommissionen gav Lauget Ret, og siden da har ingen protesteret mod Slagternes Handel med r ø g e d e V a r e r. Hermed var ogsaa Spørgsmaalet om Handel med P ø l s e r afgjort i Slagternes Favør.



FRA FLÆSKEHALLEN.

Et andet Spørgsmaal gik det ikke saa glat med, idet Lauget her maatte søge Domstolens Hjælp. Det gjaldt Handelen med s l a g t e t F j e r k r æ. I 1902 var et Laugsmedlem af Politiretten blevet idømt en Mulkt paa 20 Kr. for at have solgt Fjerkræ, idet Politiretten kendte ham skyldig i Overtrædelse af Næringsloven. Lauget indkaldte straks til et Møde, hvor det enstemmigt vedtoges at gaa lige til Højesteret, om det skulde være, for at faa Spørgsmaalet løst. Det skete da ogsaa med det Resultat, at Højesteret kendte Slagterne berettigede til denne Næring.

Et Spørgsmaal, der optog Lauget stærkt i et Tidsrum af denne Periode, var det Indpas, som de i disse Aar opdukkende Forbrugsforeninger gjorde dets Interessenter i Næringen. Første Gang Spørgsmaalet rejstes, var paa en Laugsforsamling i 1886, da samtlige 74 tilstedeværende Laugsmestre forpligtede sig til ikke at handle med Forbrugsforeninger. Denne Deklaration holdtes i Kraft i 25 Aar, da det paa Laugsforsamlingen i December 1911 vedtoges at hæve den og overlade til Laugsmedlemmerne hver især, om de vilde staa i Forbindelse med Forbrugsforeninger. Det vilde føre for vidt her at komme ind paa de mange Detailler i hele denne Strid, der førtes ikke blot mod »Forbrugsforeningen for Embeds- og Bestillingsmænd samt Læger«, »Frejr« og flere andre, men vi skal blot pege paa, at saa sent som i 1925 rejstes der indenfor Handelsstanden en Opinion mod Brugsforeningerne, der viser, at Slagterlaugets Optræden imod Foreningerne har været velbegrundet. Lauget har Æren af omtrent 40 Aar tidligere at have taget dette Spørgsmaal op, men den Gang stod det alene og mægtede ikke at føre Sagen igennem.

Kampen mod F u s k e r e var i dette Tidsrum, da Næringen var frigivet, indskrænket i nogen Grad, idet der kun kunde skrives ind mod Personer, der solgte Kød uden at have Borgerskab, eller saadanne, der overtraadte dette. Da saaledes i 1866 to Personer havde taget Stade ved Nikolaj Kirke og solgte Kød derfra, opfordrede Lauget dem til at løse Borgerskab, og først nogen Tid efter, da det viste sig, at de sad Opfordringen overhørig, meldte Lauget dem til Politiet. Aaret efter klagede Lauget over en Høker, der solgte ferskt Lammekød, men Klagen blev afvist med den Motivering, at Høkeren havde Detailhandlerborgerskab og altsaa maatte anses for berettiget til at sælge Lammekød. Dette var jo ganske i Modstrid med Raadstueplakaten af 12. Juni 1858, men først da Lauget indgik med Klage til Sundhedskommissionen, fik Høkeren Tilhold om at opgive sin Handel med Lammekød. Det var i Reglen Høkerne, der gjorde Indpas i Slagternæringen, ret naturligt, idet det var disses Branche, der laa Næringen nærmest. I 1873 fandt Lauget sig atter foranlediget til at klage, ikke blot herover, men ogsaa over den Handel med Kød, der foregik fra de Dampskibe, der kom fra Jylland, samt i Byens Gæstgivergaarde. I 1885 vedtog Lauget at lønne en Mand, der skulde assistere Oldermændene med at paagribe Fuskere, men det er vistnok tvivlsomt, om det hjalp noget. Paa Laugsmødet i Oktober 1887 var Fuskieriet atter paa Tale, og der drøftedes forskellige

Udveje for at komme det til Livs, men det var først den fra Nytaar 1888 indførte Slagtetvang samt Forbudet mod Salg af Kød fra andre end de af Sundhedskommissionen tilladte Lokaler, der endelig i det store og hele sejrede over Fuskeriet.

---

Endnu staar tilbage at omtale den sidste halve Snes bevægede Aar, den ulykkelige Tid, der indledtes af Verdenskrigen. Selv om det lykkedes at holde Danmark neutralt under denne, fik det dog gennem Knaphed paa Næringsmidler og dermed følgende Rationering af disse samt den Dyrtid, der til Dels endnu hersker herhjemme, Dønningerne fra den store Storm at mærke. Den Tid ligger os endnu saa nær, at vi alle har lidt under den, og at den endnu staar klar for vor Erindring. Periodens Historie skal ikke skrives her, men vi skal blot med et Par Bemærkninger erindre om de af den medførte Begivenheder, der særligt mærkedes indenfor Køndhandelens Omraade.

Krigen brød ud i de sidste Dage af Juli Maaned 1914, og allerede 7. August underskrev Kongen en af Rigsdagen vedtaget midlertidig Lov om Regulering af Priser paa Levnedsmidler og Varer. Dagen efter fremkom i Henhold til denne Lov en kongelig Anordning, hvorved der under Indenrigsministeriet nedsattes en Kommission, der skulde træffe Foranstaltninger til at sikre Landets Forsyning med de nødvendige Forbrugsartikler, derunder Kul, Kokes og andre Brændselstoffer, udenlandske Fødevarer samt Foderstoffer. Køndhandelen berørtes dog endnu ikke direkte af disse Foranstaltninger. Det var først Aaret efter, at der 25. Marts og 11. Maj fremkom ministerielle Bekendtgørelser, der fastsatte Maksimalpriser paa slagtede Svin. Disse Bekendtgørelser efterfulgtes af flere andre, der tilsigtede at sikre Hjemmemarkedets Forbrug af Flæsk og Fedt. 21. Maj fastsattes saaledes Maksimalpris paa Slagteaffald og Flæsk samt for Svinefedt i Detailsalg. 26. August, 23. September og 18. November fremkom nye Bekendtgørelser herom, og jævnsides hermed iværksattes Foranstaltninger vedrørende den indenlandske Svineavl, som det var Myndighederne om at opretholde. Medens man i Løbet af 1914 og det følgende Aar kun søgte at regulere Flæskehandelen, tog Myndighederne sig slet ikke af Spørgsmaalet om Forsyning af Hjemmemarkedet med Kød, og det var først i 1916, at der ved Bekendtgørelse af 7. Juli gaves Bestemmelser herom. Der oprettedes i København et Kødkontor, og

Hornkvæg, Faar og Geder maatte kun udføres, saafremt de var ledsagede af en af Kødkontoret udstedt Udførselsattest. Kødkontoret sorterede direkte under et af Landbrugets Organisationer nedsat Udvalg, der, under Hensyntagen til saavel Markedsprisen for Kød som til Hjemmemarkedets Krav, skulde fastsætte Størrelsen af en Afgift pr. kg levende Vægt. Af denne Afgift, der maatte udredes for at opnaa Udførselstilladelse, skulde der afgives et saa stort Beløb til Slagterne, at disse kunde sælge Kød paa Hjemmemarkedet til en Detailpris, der svarede til en en gros-Pris af 1 Kr. 70 Øre. Begæret fra det sydlige Udland efter dansk Kød var meget stort, og danske Kreatureksportører havde gyldne Tider. Ogsaa for Kvægavlen var Tiden god, omend Knapheden paa Foderstoffer og Forbud mod Opfodring af Sæd truede med at lægge store Hindringer i Vejen for en fortsat Kvægavl. Allerede i Maj 1915 havde Slagterlauget andraget Regeringen om at nedlægge Forbud mod Udførsel af levende Kreaturer med mindst fire brede Tænder, men alle Henvendelser, saavel skriftlige som personlige, var frugtesløse. Landboforeningerne stillede sig afvisende, og Regeringen svarede, at den vilde afvente Resultatet af den Kreaturtælling, der skulde finde Sted i samme Maaned. Kreaturpriserne vedblev imidlertid at stige og naaede i Efteraaret 1915 op paa foruroligende Højder, uagtet Tilførslerne til Kvægtorvet var kolossale. Torsdag den 30. September var der saaledes tilført ikke mindre end 4482 Stkr. Kreaturer, og dog kunde Slagterne ikke faa deres Forbrug dækket, idet Opkøbere saavel fra Indland som fra Udland raserede Torvet. Paa et Laugsmøde 4. Oktober 1915 vedtog Slagterlauget en Resolution, der krævede Forbud mod Udførsel af levende Kreaturer med Kalvetænder, Tyre undtagne, og af drægtige Kvier og Køer samt slagtet Kød af saadanne. I Resolutionen paapegede Lauget den Fare, som Landets Kvægavl løb ved den stærke Udførsel, idet Besætningerne og derigennem Tillæget kunde formindskes saa stærkt, at der kunde opstaa Kreaturmangel og deraf følgende Mangel paa Smør og Mælk.

At Laugets Frygt ikke var ugrundet, ser man ved Sammenligning af de to Kreaturtællinger, der fandt Sted i 1914 og i 1918, umiddelbart før Krigens Udbrud og umiddelbart før dens Afslutning. I 1914 havde Danmark 2 462 862 Stkr. Hornkvæg og i 1918 2 123 722 Stkr. Denne Nedgang paa 349 140 Stkr. var vel ikke i og for sig foruroligende, men ses den paa Baggrund af Nedgangen i Svinebesætningen, faar den en langt større Betydning. I 1914 havde Landet 2 496 686 Stkr. Svin, men

dette Tal var i 1918 reduceret til 620 880, altsaa en Nedgang paa 1 875 806 Stkr. i Løbet af fire Aar, eller mere end en halv Million pr. Aar. Havde Krigen varet endnu et Aar, og havde Befolkningen i dette ligesom i Krigens første Aar været henvist til at leve af Svinekød, vilde Landets Svinebestand bogstaveligt talt have været lig Nul.

Først i Februar 1916 syntes Forstaaelsen af Faren at vaagne hos Regeringen. 7. Marts kunde Oldermændene paa et Bestyrelsesmøde meddele, at han havde været tilsagt til et Møde hos Justitsministeren i Anledning af den forcerede Udførsel, og at der nu syntes at være Udsigt til, at der vilde fremkomme Forbud mod Udførsel af drægtige Kvier og Køer med seks brede Tænder. Samtidig refererede Oldermændene en paa Mødet falden Udtalelse af Ministeriets Chef om, at naar Landbruget maatte levere en Trediedel af Svineproduktionen til Maksimalpris, saa kunde Folk spise Flæsk, og man maatte da tillade Landbruget at tage sig Fortjeneste paa Kreaturerne.

Der skete stadig intet. I April s.A. rettede Slagtermesterforeningen for København og Omegn en Anmodning til Lauget om at medunderskrive et til Regeringen stilet Andragende om at drage Omsorg for Sikring af Hjemmeforbruget af Kød. Lauget maatte svare afslaaende paa Foreningens Henvendelse, idet det allerede da i Forbindelse med en Del andre Erhverv, der havde fælles Interesser med Lauget, havde indgivet en Skrivelse til Ministeriet om at faa udstedt Forbud mod Udførsel af Kreaturer med to brede Tænder i levende Tilstand, hvorved en Del af de nødvendige Produkter for Læderfabrikationen, Margarinefabrikationen og Oliefabrikationen m. fl. andre Industrier gik tabt for Landet.

I Juni 1916 gik Ministeriet ind paa, at der til Hjemmeforbruget skulde tilbageholdes indtil 15 pCt. af det Antal Kreaturer, der solgtes til Eksport, og at de tilbageholdte Kreaturer skulde være Køer og Kvier med indtil en Kalvetand og af første Kvalitet, samt at Kalve og Lam ikke maatte udføres. Samtidig ønskede Ministeriet, at Lauget skulde fastsætte Priser paa de forskellige Stykker Kød. Dette skete paa et Bestyrelsesmøde 25. Juni, men hele denne Ordning kom ikke til at træde i Kraft, idet den ovenfor omtalte Bekendtgørelse af 7. Juli, hvorved Kødkontoret oprettedes, fremkom.

13. December 1917 indførtes Rationering af Flæsk, saa at ingen kunde købe Flæsk uden at aflevere de til det indkøbte Kvantum sva-

rende Flæskemærker, og samtidig fremkom Bestemmelser om Udskærring af Svinekroppe.

Aaret efter, ved Bekendtgørelse af 24. Juli, rationeredes ogsaa Oksekød, ligesom der fastsattes Maksimalpriser herpaa. Ordningen blev dog ikke af lang Varighed, idet den store Krig nu stundede mod sin Ende. I November 1918 hørte Verdenskrigen op, og i Begyndelsen af det følgende Aar traadte Fredskonferencen sammen i Versailles. 15. Marts 1919 hævdedes de regulerende Bestemmelser om Befolkningens Forsyning med Oksekød.

Samtidig med Ordningen af 24. Juli 1918 indførtes en Bogføringspligt for Slagterne. Disse fik tilsendt en Række Tryksager, saaledes »Journal for Køb af levende og slagtede Okser samt Salg af Huder, Affald og Oksekød,« hvortil Indførslerne skulde overføres fra henholdsvis en »Salgsliste over hver enkelt Ekspedition af Oksekød og Affald direkte til Forbrugere« og en »Opgørelse over Oksekød og Affald, der overføres og forarbejdes i eget Pølsemageri«. Journalen omfattede ikke mindre end 24 Rubriker, 11 paa Indkøbssiden og 13 paa Salgssiden, og ikke blot skulde hver enkelt Ekspedition bogføres, men Slagteren skulde ogsaa opgive hver enkelt Købers Navn, Stilling, Bopæl og Postadresse. Hvad dette Forlangende betød af Arbejde for Slagterne i den daglige Ekspedition, naar selv de mindste Indkøb, f. Eks.  $\frac{1}{4}$  kg Fars, skulde noteres med alle de forlangte detaillerede Oplysninger, gjorde Myndighederne sig neppe noget Begreb om, til Trods for Slagternes stærke Protester. I Praksis viste det sig dog hurtigt, at det ganske umulige System, der satte mange graa Haar i Slagternes Hoveder, ikke kunde overholdes, og allerede paa Laugsforsamlingen i December 1918 kunde Oldermændene meddele, at den Slagterne paa lagte Bogføringspligt var hævet. Hele dette mislykkede Eksperiment havde paadraget Statskassen en Udgift af 83 000 Kr. til Tryksager, der nu var ganske overflødige.

Maksimalprissystemet var de gamle Tidens Kødtakster om igen. Hele Ordningen viste, at Myndighederne intet havde lært af svundne Tidens Fejlgreb. Man paalagde, som i gamle Dage, Slagterne at sælge Kødet til bestemte Priser, men undlod af Hensyn til Landmændene at fastsætte Maksimalpriser paa levende Kreaturer. Man tillod Udførsel af levende Kvæg i saa store Mængder, at Landet løb Fare for i de kommende Aar at lide af Kreaturmangel, og først, da Faren blev altfor iøjnefaldende, skred man ind. Da var Priserne paa Hjemme-

markedet paa Grund af de høje Priser, som det krigshærgede Umland stadig kunde byde, blevne i den Grad opskruede, at det i sidste Instans blev den danske Bybefolkning, der maatte betale Landbrugets store Fortjenester under Krigen. Havde man i Tide forbeholdt Hjemmemarkedet en til Udførslen svarende forholdsvis Del, et Princip. Slagterne under hele Perioden, som vi har set, kæmpede for, og fastsat Maksimalpriser for dette Slagtekvæg, havde Forholdet været mere i Bybefolkningens Interesser. Man har Indtrykket af, at Regeringen kun saa paa Landbrugets Fordel, — herom vidner jo ogsaa den ovenfor omtalte Udtalelse af Regeringens Chef, naar han henviste Befolkningen til at spise Flæsk, — og lod, indtil en vis Grænse, der dog laa altfor langt ude, Bybefolkningen passe sig selv. Slagterlauget har Æren af tidligt at have gjort opmærksom paa Faren. Tidligt stillede det Krav om en begrænset Udførsel til Fordel for Befolkningen, men dets Ord blev ikke hørt. Dette er ikke Laugets Skam.

Foruden de faglige Opgaver, der i den nye Tid optog Lauget og som er omtalt i det foregaaende, har Forsorgen for de gamle og syge i høj Grad været Genstand for Laugets Arbejde.

I det foregaaende har vi set, at Lauget ved de aarlige Højtider uddelte milde Gaver til fattige, men herudover synes Lauget ikke at have beskæftiget sig med filantropisk Arbejde. Det eneste, man sørgede for, var, at de afdøde fik den hæderlige Begravelse, som det var enhver Borgers Ønske at faa. Da Stiftelsen for gamle Haandværksmestre og deres Enker i trange Kaar, (tidligere i Vestervoldgade, nu Blegdamsvej 74), oprettedes i 1835 med det Formaal at skaffe Friboliger for gamle og trængende Haandværkere, gaves Stødet til, at Lauget ogsaa selv optog den Opgave, der her var peget paa. Allerede i 1841 bortgav Slagterlauget en Lejlighed i Haandværkerstiftelsen til en gammel Laugsbroder, og fra nu af hører man Stiftelsens Friboliger ret hyppigt omtalt i Laugsprotokollen. Lauget har Ret til at bortgive to af disse Boliger. I 1857 modtog Lauget fra Garvermester L i c h t e n b e r g en Gave paa 2500 Rdl., hvis Renter skulde udbetales Indehaverne af Laugets Friboliger i Stiftelsen.

Paa Laugsforsamlingen 17. December 1878 fremsatte et Medlem Tanken om at søge tilvejebragt en Fond, der skulde have til Hensigt med Tiden at søge opført en Stiftelsesbygning for gamle, værdige



*SLAGTERLAUGETS STIFTELSE.*



Medlemmer af Lauget og disses Enker i trængende Kaar. Tanken optoges straks, og da de udsendte Lister til Tegning af frivillige Bidrag vandt god Tilslutning, nedsattes paa et ekstraordinært Møde 29. Januar 1879 en Komité, der skulde foretage det fornødne til Sagens Gennemførelse. I 1885 havde Lauget den Glæde at modtage et Tilbud fra forhenværende Kreaturkommissionær, senere Justitsraad N. J o s e p h s e n om en Byggegrund, stor 3240 Kv.-Alen, beliggende paa Hjørnet af Godthaabsvej og Nordre Fasanvej, og paa et Møde 17. Februar nedsatte Lauget et Byggeudvalg. Da Laugets nye Love samme Aar blev vedtaget, var der i disse ogsaa optaget Bestemmelser om Stiftelsen, uagtet denne jo endnu ikke var opført. Lovene fastslog, at Stiftelsen og den med den forbundne Fond, der var opsparet ved frivillige Bidrag, er Laugets Ejendom, men forvaltes særskilt. Stiftelsens Bestyrelse bestaar af tolv Medlemmer, der vælges paa den aarlige Laugforsamling. Halvdelen af Bestyrelsesmedlemmerne afgaar hvert Aar. Laugets Oldemand er Bestyrelsens fødte Formand og Kasserer. Fri bolig i Stiftelsen eller anden mulig Understøttelse tilstaas kun ældre Laugsmestre og Enker, og saadanne, som har ydet Bidrag til Fonden, har Fortrinsret. Saalænge Stiftelsen ikke var gældfri og Grundfonden ikke tilstrækkelig til Dækning af Skatter, Reparationer o. l., skulde en Del af Boligerne bortlejes for moderat Leje. Disse Bestemmelser gik uforandrede over i Lovene af 1897 og 1911 og er saaledes endnu gældende.

7. Juni 1887 nedlagdes Grundstenen til Stiftelsen under højtidelige Former. Byggepladsen var rigt og smagfuldt dekoreret, og en meget stor Del af Laugets Interessenter havde givet Møde. Desuden var til Stede som særligt indbudte: Københavns fungerende Overpræsident, Borgmester, Etatsraad K n u d s e n, Borgmestrene Etatsraad H a n s e n og B o r u p, Frederiksberg Kommunalbestyrelses Formand, Justitiarius S c h l e g e l, Haandværkerforeningens Formand, Snedkermester C o r t s e n, Grundens Giver, Proprietær N. Josephsen m. fl. Grundstenens Nedlæggelse foretoges af den fungerende Overpræsident, der i sin Tale særligt fremhævede, at Københavns Slagterlaug »altid havde udmærket sig ved et godt og broderligt Sammenhold.«

Efter at Sangforeningen »Odeon«, der før Grundstensnedlæggelsen havde afsunget de to første Vers af en i Anledningen skrevet Kantate, havde sunget dennes sidste Del, var Højtideligheden til Ende.

Under Grundstenen er nedlagt et paa Pergament skrevet Dokument med følgende Indhold:

»Aar 1887 den 7. Juni i Hans Majestæt Kong Christian den 9.'s 24de Regjeringsaar nedlagde Københavns fungerende Overpræsident, Etatsraad, Borgmester Knudsen Grundstenen til Stiftelsen for værdige, trængende Slagtermestre og disses Enker.

Hvad man i Ungdommen saaer, kan Alderdommen høste.

Den 17de December 1878 dannedes efter Forslag af Slagtermester Wilhelm Juul Grundfonden til Stiftelsen, og i Dag den 7de Juni 1887 nedlægges Grundstenen til denne i Overværelse af Fondens Stifter, Slagterlaugets nuværende Oldemand Wilhelm Juul, Laugets øvrige Bestyrelse og dettes Interesser.

Vi stole paa Gud og ære vor Konge!

Guds Fred over vort Hjem!

Bygningen er opført paa en Eieren af Mariendals Jorder, Proprietair N. Josephsen skænket Grund.

Tegningen til Bygningen er udført af Arkitekt F. Blichfeldt, og dens Opførelse er overtagen i Entreprise af Tømmermester A. Matthissen.«

Om Eftermiddagen og Aftenen fejredes Grundstensnedlæggelsen ved en Fest paa den kgl. Skydebane. Den udmærkede Stemning ved Festen forhøjedes yderligere ved Oldemandens Meddelelse om, at Laugets forhenværende Oldemand, Slagtermester W. B. E. M a t t h i s s e n under Navn af »Wilhelm Bendix Emil Matthissens og Hustru Amalie Henriette f. Boyes Legat til Slagterlaugets Stiftelse« havde skænket et Beløb af 8000 Kr., og at Slagtermester og Kreaturkommissionær H a n s M a u r i t z e n ligeledes til Stiftelsen havde skænket 1000 Kr.

Stiftelsens Forhold var ikke gode i de første Aar. Tvertimod var de af en saadan Beskaffenhed, at et Laugsmedlem paa Laugsforsamlingen i 1889 stillede Forslag om at afhænde Bygningen. Forslaget forkastedes, men Forslagsstilleren fremkom atter paa næste Laugsforsamling med Forslag om Salget. Alle de mødte Medlemmer, undtagen Forslagsstilleren, stemte dog imod, uagtet man indrømmede, at Stiftelsens Forhold langt fra var gode. Af Oldemandens og de øvrige Medlemmers Udtalelser fremgaar, at Lauget ansaa det for en Æres-sag at beholde Stiftelsen. I 1892 byggedes der til denne et Vaskehus, og denne Udgift kunde Stiftelsen ikke selv bære, men maatte gøre Gæld hos Lauget. Efterhaanden arbejdede Stiftelsen sig dog fremad, omend det kun gik med smaa Skridt. Ifølge Regnskabet for 1895 var

den bogført for 88 200, assureret for 90 000 og takseret for 110 000 Kr. Paa Laugsforsamlingen i 1904 vedtog man at udvide Bygningen med en Tilbygning efter Arkitekt F. Blichfeldts Tegning. Desværre var det nødvendigt, at denne Tilbygning blev rykket to Alen tilbage fra den gamle Bygnings Facadelinie, men dette var en Fordring, som Bygningskommissionen havde stillet af Hensyn til Godthaabsvejens Udvidelse. I 1906 var Tilbygningen færdig, og i den Anledning legerede Giveren af Grunden, Justitsraad N. J o s e p h s e n og Hustru, et Beløb af 10 000 Kr. til Stiftelsen. Opførelsen af Tilbygningen kostede ca. 36 000 Kr. Samtidig med dette Arbejde lod man indlægge W. C. i den gamle Del af Bygningen, hvilket yderligere kostede ca. 7000 Kr.

Stiftelsen indeholder 6 Stkr. 3, 19 Stkr. 2 og 3 Stkr. 1 Værelses Lejligheder samt 3 Butikslokaler, hvoraf dog det ene er udlejet til Restaurant. Den stipulerede aarlige Leje andrager 16 835 Kr., medens den erlagte Leje kun udgør 12 726 Kr. 50 Øre, idet der som Friboliger er bortgivet 8 Stkr. 2 Værelses Lejligheder. Af en 3 Værelses Lejlighed betaler Brugeren Differencen mellem en 2 og en 3 Værelses Lejlighed, og til fem ugifte Døtre af Slagtermestre er der ydet Moderation i Huslejerne. Endelig ydes der af Stiftelsens Midler Huslejhjælp til to udenfor Stiftelsen boende gamle Slagtermestre. Den samlede Sum af disse Ydelser udgør 6108 Kr. 50 Øre.

Stiftelsesbygningen er nu ansat i Ejendomsskyld til 185 000 Kr. Dens Prioritetsgæld var ved Udgangen af det sidst forløbne Regnskabsaar 65 434 Kr. 67 Øre. Den ejer en Kapital paa 20 000 Kr. i Østifternes Kreditforeningsobligationer, og den gik ud af sidste Regnskabsaar med en Kassebeholdning af 12 337 Kr. Dens Forhold er saaledes nu i enhver Henseende gode og sikre, og Lauget kan med Tilfredshed se tilbage paa det Arbejde, det herigennem har gjort for sine gamle, og glæde sig over, at det ikke i de første vanskelige Aar lod sig skræmme af Sortseere, der vilde sælge Bygningen og saaledes opgive det Arbejde, der nu er kronet med Held, til Ære for Lauget og til Gavn for dettes Brødre og disses Enker og Døtre.

Laugets Love af 1861 nævner intet om Begravelseskasse eller lignende, men de nye Love af 1885 bringer Bestemmelser om »Begravelsesvæsenet«. Disse Bestemmelser vedrører væsentligst Pligten til at møde ved Begravelser, men fastsætter dog yderligere, at der af Kvartalskontingentet for hvert Medlem skal henlægges 65 Øre til S y g e k a s s e n og 35 Øre til B e g r a v e l s e s k a s s e n. Disse Kasser næv-

nes saaledes her for første Gang, og det siges udtrykkeligt, at de træder i Virksomhed efter en Laugsforsamlings derom trufne nærmere Bestemmelse, dog saaledes, at »der skal kunne bydes Medlemmer, der har været 5 Aar i Lauget, 50 Kr., og de, der har været der i 8 Aar, 100 Kr. af Begravelseskassen«. I de følgende Aar finder der da regelmæssige Henlæggelser til de to Kasser Sted. Paa Laugsforsamlingen 1889 forslag et Medlem at lade Sygekassen træde i Kraft og at lade udarbejde et Regulativ for den. Der nedsattes straks et Udvalg, og Aaret efter i September Maaned vedtoges Regulativet, hvorefter Kassen traadte i Kraft. Af Regulativets Bestemmelser skal blot anføres, at Sygehjælpen fastsattes til 12 Kr. pr. Uge, der var det mindste Tidsrum, for hvilket Sygehjælp kunde erholdes. Ingen kunde faa Sygehjælp i længere Tid end 13 Uger pr. Aar, og ingen havde Krav paa Kassen udover 500 Kr. Kassen skulde styres af 3 Medlemmer, der valgtes paa de aarlige Laugsforsamlinger, og Regnskabet skulde aflægges til Lauget. Disse og de øvrige, ikke her anførte Bestemmelser er omtrent uforandrede overgaaede i Laugets Love af 1911.

Paa Laugsforsamlingen 1890 vedtoges det af Kvartalskontingentet at henlægge 2 Kr. 25 Øre til Sygekassen og 35 Øre til Begravelseskassen, alt pr. Mand.

Seks Aar senere vedtoges det, at Sygekassen og Begravelseskassen, der nu tilsammen ejede 10 000 Kr., fremtidig skulde arbejde i Fællesskab, og at Begravelseshjælpen ansattes til 100 Kr. for Medlemmer, der havde været i Lauget i 5 Aar, 150 Kr. for Medlemmer, der havde været i Lauget i 10 Aar. Dette sidste Punkt ændredes atter paa Laugsforsamlingen i 1899, da Begravelseshjælpen fastsattes til 100 Kr., ens for alle Medlemmer, og i 1923 forhøjedes Beløbet til 200 Kr. I November 1902 var Kassens Formue vokset til 15 000 Kr., hvorfor Sygehjælpen forhøjedes til 20 Kr. pr. Uge, hvilket Beløb i 1923 yderligere forhøjedes til 25 Kr. Endelig har Lovene af 1911 fastsat, at Syge- og Begravelseskassen har Krav paa Halvdelen af hvert Medlems Tidepenge, Kontingentet til Lauget, altsaa 10 Kr.

Ifølge det sidst aflagte Aarsregnskab har Syge- og Begravelseskassen oppebaaret 1534 Kr. som Halvdelen af Tidepengene. Kassen har udbetalt 2376 Kr. i Sygehjælp og 600 Kr. i Begravelseshjælp, og den sluttede Aaret med en Formue paa 18 030 Kr., hvoraf 4054 Kr. i kontant Beholdning.

Det yngste af Laugets filantropiske Foretagender er Enkekassen. Paa Laugsforsamlingen 1910 fremsatte Oldermændene Tanken om at oprette en Enkekasse, idet det ret ofte ved en Laugsbroders Død hændte, at Lauget blev nødt til at samle ind blandt Brødrene for at hjælpe hans Enke over den første svære Tid. Oldermændene foreslog derfor, at der til dette Formaal paalignedes enhver Laugsbroder et aarligt Bidrag, og da Tanken fandt Tilslutning fra alle Sider, nedsattes et Udvalg til at forberede Sagen. To Aar senere havde Enkekassen en Beholdning paa ca. 1200 Kr., og omtrent samtidig med Laugsmødets Afholdelse tilflød der Kassen 4000 Kr. i Gaver. I 1915 var Beholdningen vokset til 17 041 Kr. 36 Øre, og paa Laugsforsamlingen samme Aar skænkede en anonym Laugsbroder det Beløb, som Kassen manglede i 20 000 Kr. Ifølge de for Laugets Enkekasse gældende Love administreres Kassen særskilt, og alle Administrationsudgifter skal afholdes af Lauget. Kassen ejede ved Udgangen af Regnskabsaaret 1924—25 en Formue paa 57 204 Kr., et Beløb, der kun er naaet ved rundhaandede Bidrag fra Laugsbrødre og fra andre, der har haft Tilknytning til Lauget og ved deres Bidrag har vist Sagen Interesse. I samme Regnskabsaar udbetaltes 1690 Kr. i Understøttelser.

---

Vi har nu, omend kun i store Træk, fulgt Københavns Slagterlaug fra den første Tid, da det dukker frem af Fortidens Mørke, og op til Nutiden, har set, hvorledes dets Liv formede sig gennem de skiftende Tider. Og hvilket er da det Træk, som mest levende fæster sig hos den, der har fulgt det? Det er uden Sammenligning det trofaste, broderlige Sammenhold, der altid har hersket indenfor Lauget, det Sammenhold, der gav sig Udslag i Kampen mod Trykket udefra, som da Laugets Brødre i Fællesskab betalte de Bøder, der regnede ned over baade retfærdige og uretfærdige, og det Sammenhold, der har præget Lauget, naar det gjaldt at sikre dets fattige og gamle. Dette Sammenhold er det gamle Laugs Adelsmærke. Meget har ændret sig gennem Tiderne, fra den Gang Livet levedes under smaa og vanskelige Forhold i Datidens smaaborgerlige København med de uden Tvivl meget primitive Forhold i Kødmanderboderne og til vor Tids moderne Storstadsforhold. Men Lauget var til alle Tider det, der forenede Brødrene. Det var det, der var deres Værn mod Trykket fra alle Sider, og det var det, der bevarede Fortidens Traditioner. Med Trofasthed og sejg



Vedholdenhed har Lauget holdt fast ved disse. Medens mange andre Laug forlængst har opgivet de gamle Laugsskikke, har Slagterlauget holdt fast ved de forholdsvis faa, det som et ikke-zünftigt Laug har haft. Derom vidner endnu Svendenes Fremmøde ved Mestrenes aarlige Laugforsamling.

Arbejdsomhed og Flid har altid præget Laugsslagterne. Det har været en haard Skole, som dets Lærlinge blot for ca. 30 Aar siden maatte gennemgaa. Op Kl. 4 om Morgen, om Vinteren Kl. 5, og i Arbejde hele Dagen til 9 Aften. Sjældent Tid til at sidde ned. Arbejdet med svære Byrder gav Kræfter, der maaske ikke altid, naar Krigshumøret kom op i Slagtersvenden, gav sig Udløsning paa den heldigste Maade. Men han var alligevel sin Bys ægtefødte Barn. Uagtet Lauget aldrig har været zünftigt, er der neppe nogen anden Haandværkssvend, man bedre kan kalde en »zünftig Svend«, end netop Slagtersvenden, i alt Fald i den Betydning, som Ordet zünftig har i vore Dage. Vor Tid er nivellerende, og mange af de Typer, som Byen og dens Liv rummede blot for en lille Menneskealder siden, er nu forsvundne. Derimellem den glade Slagtersvend. Hvor var han ikke herlig, naar han tonede frem i sin hvide Trøje og med det hvide Forklæde heftet op i den ene Side. Den rundpuldede stive Hat paa Snur, en Lok fejet koket ned i Panden, og Ravrøret i Munden. Og saa Truget paa Skulderen og den ene Haand i Bukselommen. Men det herligste af alt i hele Fremtoningen var det glade, skælmske Blik i Øjnene. Ret en Pigernes Jens, der altid havde en humørfyldt, somme Tider maaske nok en lidt kraftig Bemærkning paa Læberne. Saaledes saa han ud, vor Barndoms- og Ungdomstids Slagtersvend, og saaledes var han et pragtfuldt Led i Firsernes glade København, accepteret af Byen som et af dens egne glade Børn.

Det var Slagtersvenden fra Boderne ved Nikolaj, fra Graabrødretorv og Trommesalen. Han forsvandt samtidig med, at disse forsvandt, og de nye, fine Butikker opstod i Stedet. Den, der nu vil se en Slagtersvend, maa ikke søge ham paa Gaden. Der træffes han kun sjældent eller aldrig uden at ligne alle os andre.

Naar den fremadstræbende Slagtersvend havde arbejdet som saadan i nogle Aar, var det naturligvis hans Ærgerrighed at blive sin egen Mand, at blive Laugsmester. Dette kunde i tidligere Tid naas med forholdsvis beskedne Midler, idet der kun krævedes Udgifter til Mesterstykke, Borgerskab, Leje af Bod, Indtræden i Lauget og saa

naturligvis en lille Kapital til de første Indkøb. Det var Indkøbene, som det hele beroede paa, thi forstod han at foretage disse til sin Fordel, skulde Næringen nok gaa. Mesterstykkets vigtigste Punkt var Bedømmelsen af Kreaturets Vægt i levende Stand. Denne maatte, som vi har set, kun differere et Lispund til den ene eller den anden Side for en Okse og seks Pund for en Kalv, et Lam eller et Svin. De gamle Slagtere havde gennem Øvelsen erhvervet sig en ganske forbløffende Færdighed i saaledes paa Øjemaal at kunne se, hvor meget et Kreatur vejede, og adskillige endnu levende Laugsslagtere er stadig i Besiddelse af denne Evne. Forfatteren af dette Skrift har for et Par Aar siden oplevet, at to Slagtermestre, hinanden ganske uafvidende, anslog nøjagtig den samme Vægt for et levende Kreatur, og at en tredie Mesters Angivelse kun variereede fem Pund fra de to førstes. Denne Evne til straks at se, hvormeget der vilde kunne udbringes af et Stykke Slagtekvæg, en Evne, som hverken Kommissonær eller Producent kan være i Besiddelse af, gav Slagteren en stor Fordel i Handelen, en Fordel, der helt og udelt blev til hans Fortjeneste paa Sælgerens Bekostning.

Den Generation af Slagtere, der ejede de gamle Slagtergaarde paa Vesterbro, blev ofte velstaaende Mænd, da Gaardene med deres store Arealer efter de offentlige Slagtehuses Oprettelse solgtes til Opførelse af Beboelsesejendomme, men iøvrigt har Slagterne kun sjældent givet sig af med Spekulationer, ligesom skriftlige Arbejder og Bogholderi har været Ting, som i alt Fald den ældre Generation helst har været fri for. Navnlig Bogholderiet var yderst primitivt, og i Reglen maatte den indvendige Side af Butiksdøren gøre Tjeneste baade som Kassebog og som Hovedbog, hvori de forskellige Poster opførtes med Kridt. En for faa Aar siden afdød gammel Slagtermester fra Boderne paa Graabrødretorv kom i den Anledning ud for følgende kedelige Hændelse. Han var Leverandør til den nu nedlagte Ladegaard, og da en Gang han og Ladegaarden var blevne uenige om, hvormeget der var blevet leveret, forlangte Ladegaarden at se hans Regnskab. Det var der ikke noget i Vejen for. Mester løftede Butiksdøren af dens Hængsler, læssede den paa Vognen og kørte stolt til Ladegaarden for at fremlægge Regnskabet. Desværre regnede det den Dag, og da Mester naaede sit Bestemmelsessted, var Regnskabet til hans store Sorg forsvundet, udslettet af Himmelens Væde.

Slagterne af den gamle Skole benyttede ikke Bankerne og Sparekasserne, men gik med hele deres rørlige Formue paa sig i store,



svære Tegnebøger, der struttede af større og mindre Sedler, og al Handel skete pr. kontant. Lige indtil for faa Aar siden blev Købesummen altid udtrykt i Daler og ikke i Kroner, endnu et Bevis paa Slagternes store Konservatisme. Ved Handelen paa Kvægtorvet bruges hverken Slutsedler eller andre skriftlige Dokumenter, men Handelens



*FIRE LAUGSMESTRE AF »DEN GAMLE SKOLE».*  
*Personerne er fra venstre: Hans M. Mauritzen, Johannes Petersen,  
Jørgen Emil Mauritzen (Fader til Nr. 1) og Ludvig Knudsen.*

Afslutning bekræftes med et solidt og rungende Haandklask. Retssager om Køb og Salg af Kreaturer er saa godt som ukendte indenfor Slagternes Kreds, hvor det gamle Ord, at en Mand er en Mand, og et Ord er et Ord, endnu har fuld Gyldighed.

Gik de søgne Dage med Slid og Slæb i Forretningen, saa var det Slagterens Stolthed om Søndagen at promenerer sit flotte Køretøj, forspændt med fyrige, smukt holdte Heste, ud ad Strandvejen. Den ældre Generation vil endnu mindes den høje Gig med den travende Hest og

den brede, solide Slagtermester med sin ikke mindre solide Kone paa Bukken, — begge levendegjorte Protester mod alle vegetarianske Lærdomme, — i strygende Fart ud ad Strandvejen. Han skulde forbi alle andre Køretøjer og tog det ikke saa nøje, om han et Par Dage senere maatte møde i Retten og vedtage en Bøde for uforsigtig Kørsel.



*MODERNE SLAGTERBUTIK, VESTERBROGADE 55.*

Sammenlign Billedet S. 111 af Rasmus Løvenskjold Møllers Butik, der laa omtrent lige overfor paa den anden Side af Gaden. Forskellen er umiskendelig.

Og som Herren, saaledes ogsaa hans Svende. Ogsaa Slagtersvendene kunde gøre Gaderne usikre, naar de paa Køreturene til og fra Kvægtorvet for som Lyn og Torden omkring Gadehjørnerne, spredende de forfærdede Fodgængere til alle Sider. Intet Under, at Politiet havde et godt Øje til dem.

Nu er disse Tider forbi. Gig'en paa Strandvejen er forlængst forsvunden, og Slagtervognen ses kun sjældent i Gadebilledet. Auto-

mobilet har fortrængt dem begge, og Slagteren selv har forandret Fysiognomi. Den gamle Mestertype af Sværvægtsklassen er ved at forsvinde. I Stedet er kommet den affable, dannede, høflige Forretningsmand, hvis Ydre, som Borgmester Kaper en Gang spøgende bemærkede, da han ved en Laugsfest paa Skydebanen saa sig omgivet af en Skare kjoleklædte, tildels bebrillede Slagtermestre, mere minder om en Professor.

Men har Slagterens ydre Fysiognomi forandret sig gennem Tiderne, saa har han dog bevaret sit gode og brave Hjertelag, sin altid



*INTERIØR FRA EN MODERNE SLAGTERBUTIK.*

aabne Haand for den trængende og sit lyse, glade Humør. Den, der om Onsdagen, den ugentlige Markedsdag, vil kigge ind i »Stuen«, som Restauranten paa Kvægtorvet kaldes i daglig Tale, vil endnu der træffe en Samling stærke, sunde og kraftige Typer med det lune Blink i Øjet og med drastiske Bemærkninger paa Læberne, godmodige af Væsen og glade som Børn, altid parat til en »Napoleon« eller en »Seks og Tres«. Og om Aftenen vil han kunne møde de samme Mennesker i Teater og Koncertsal, iført Smoking og optrædende som fuldendte Verdensmænd.

Derimod er der en Type, der hverken har hørt til i Gadelivet eller paa Kvægtorvet, men indenfor de fire Vægge. Derfor ikke min-

dre betydningsfuld. Det er Slagterhustruen. Der er vist kun faa Haandværk, der har saa meget at sige Hustruerne Tak for, som Slagternes. Altid var hun Mandens trofaste Medhjælp, tog ikke blot Del i hans Glæder og Sorger og passede Hjemmet, som det sig enhver god Hustru anstaar. Men fuldt og helt har hun altid været med i hans Arbejde, har passet Boden eller Butikken, naar Manden var paa Indkøbsrejser eller paa Trommesalen eller i Slagteriet. Og det var ikke altid lige morsomt at passe Boden. Altid aabent, saa Vinden strøg frit ind. Om Sommeren i bagende Sol. Om Vinteren i bidende Kulde. Op-



*INTERIØR FRA EN MODERNE SLAGTERBUTIK.*

taget af mange Slags Gøremaal, som Gerningen førte med sig, og tilmed oite Mandens Kasseimester. Da Slagterne i den nyere Tid slog sig paa at fremstille Pølser og Paalæg, var det i de fleste Tilfælde Hustruen, der udførte dette Arbejde, og at dette Arbejde med det kolde, fugtige Kød just ikke netop er det, der skaber fine Frøkenfingre, ved vel nok de fleste. Men altid frisk og frejdig, med milde, gode Øjne, saaledes kender vi Slagterhustruen den Dag i Dag. Altid i Arbejde, altid virksom, tidligt op om Morgenen, før Manden skal af Sted paa Kvægtorvet eller i Flæskehallen, optaget hele Dagen og saa tillige passe Hus og Hjem og Børn. Det er et Liv, som der skal Styrke og Sundhed, godt Humør og Livslyst til for at føre, Aar efter Aar,

men det er netop Egenskaber, der præger Slagterhustruen. En uvurderlig Medhjælp har Slagterne haft og har den Dag i Dag i deres Hustruer, og derfor nævnes de her med Ære. De har haft deres store Andel i, at det gamle Laugs Historie er saa smuk, som den er, og de er fælles med deres Mænd i alle gode Ønsker om Fremtids lyse Dage for Lauget.

Arbejdsomhed og Flid, faglig Dygtighed og personlig Hæderlighed er Egenskaber, som Laugsslagterne altid har sat i Højsædet. Ifølge Laugets Love af 1910 fordres Svendeprove, Borgerskab og uplettet borgerlig Vandel af den, der vil være Broder i Lauget, og endnu kræver Lauget saaledes ganske de samme Betingelser, som stilledes i Skraaen af 1451, og som den Dag i Dag staar som Indskrift paa Laugets Velkomst:

**Ød skall ingen vere broder ndi deris embede/uden hand sit embede vell kand  
och er en v-berøchtet dannemand och hans hustru en v-berøchtet dannequinde.**



LAUGETS LEGATSTIFTERE OG ANDRE VELYNDERE.

	Kr.	Ø.
Slagtermester W. B. E. Matthissens og Hustru Amalie Henriette, født Boyes Legat .....	8 000.	
Slagtermester Chr. Staunings Legat .....	10 000.	
Justitsraad N. Josephsens og Hustrus Legat .....	10 000.	
Slagtermester Anders Jensens Legat .....	5 000.	
Slagtermester Ludvig Pedersens og Hustrus Mindelegat Slagtermester C. F. Fischers og Hustrus Sølvbryllups- legat .....	5 200.	
	1 000.	
Slagtermester Leonhardt Johansens og Hustrus Sølv- bryllupslegat .....	12 000.	
Slagtermester Gorm Christian Nielsen og Hustru Ane Kri- stine Nicoline, født Jørgensens Legat .....	17 457.	84
Gaver til Stiftelsen:		
Direktør N. Josephsens og Hustrus Sølvbryllupsgave ..	6 000.	
Slagtermester J. Wedell og Hustru .....	5 000.	
Slagtermester og Kreaturkommissionær Hans Mauritzen og Hustrus Sølvbryllupsgave .....	1 000.	
Fabrikejær Ph. W. Heymanns og Hustrus Sølvbryllups- gave .....	1 000.	

LAUGETS BISIDDERE I DE SIDSTE 25 AAR.



*VILH. MATTHISSEN*  
1887—1901.



*BENDIX MATTHISSEN*  
1897—1902. 1909—1921.



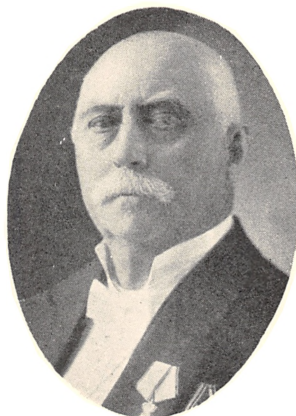
*CHR. MOGENSEN*  
1884—1895. 1897 - 1902.



*A. MAXEN*  
1898—1904.



*O. NORD*  
1901—1904.



*J. DREWES*  
1891—1895. 1902—1904.



*C. T. JOHANSEN*  
1903—1905.



*EDV. HANSEN*  
1903—1905.





*JOH. HALLBÄCK*  
1904—1910.



*AUG. MØLLER*  
1904—1910.



*A. RANDRUP*  
1905—1909.



*C. A. JACOBSEN-ELLEGAARD*  
1905—1909.



*VALD. FEHRMANN*  
1909—1919.

LAUGETS NUVÆRENDE BESTYRELSE.



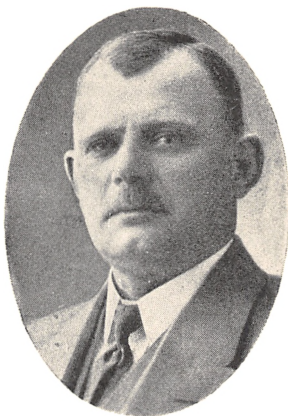
*JOH. SMITH*  
*Bisidder siden 1909.*



*CARL MØLLER*  
*Bisidder siden 1909.*



*ANDERS JENSEN*  
*Oldermand siden 1909.*



*LEONHARDT JOHANSEN*  
*Bisidder siden 1919.*



*H. CLEMMENSEN*  
*Bisidder siden 1921.*



*P. C. M. FJELDBERG*  
*Laugsskriver siden 1900.*

---

## KØBENHAVNS SLAGTERLAUGS MEDLEMMER.

### ÆRESMEDLEM:

*Chr. Mogensen (DM).*

---

### BESTYRELSEN.

#### *Oldermand:*

*Anders Jensen (R\*), (DM), (D. r. K.), (F. O. I. P.), (Gr. Fr. 4), (I. Kr. 5), (P. S. & L. 4),  
(R. r. K.), (R. St. A. 3).*

#### *Bisiddere:*

*Henrik Clemmensen.*

*Leonhardt Johansen.*

*Carl Møller.*

*Johan Smith.*

#### *Revisorer:*

*Johannes Drewes (DM).*

*Chr. Mogensen (DM).*

#### *Skuemester:*

*Edvard Hansen.*

#### *Laugsskriver:*

Fuldmægtig i Finansministeriet *P. C. M. Fjeldberg (R\*), (S. V. 3<sup>d</sup>).*

#### *Laugsbud:*

Fhv. Slagtermester *N. P. Andersen.*

	Optaget i Lauget		Optaget i Lauget
Aller, Aug.	1886	Johansen, Claudius	1901
— Chr.	1899	— Hans	1908
Andersen, Albin	1918	— Herman Karsten	1919
— Carl Ludv.	1899	— Leonhardt	1901
— Georg	1891	— Ludv.	1909
— J. P.	1886	Jørgensen, Adolf C.	1910
— N. P.	1896	— Axel Peter	1922
Andreasen, Aage Edv. Em.	1921	— Georg Fred	1904
Antonsen, L. S. R.	1922	— Axel Villiam	1921
Arildsen, V.	1881	Kjærulff, Carl Vald.	1910
Berner, Julius	1913	— H. O.	1876
Carstensen (Egeberg), C. A. H.	1922	— Osvald R.	1914
Christensen, Herman	1916	Klein, Axel Louis	1884
Clemmensen, Henrik	1909	Knudsen, Chr.	1909
Cohn, H.	1920	— Johannes Stougaard	1921
— Willy	1918	Kuhlenhenke, C. F. V.	1911
Dohn, Ludv. William	1904	Køhl, Mads Bernhard	1922
Drewes, Johs.	1879	Larsen, Chr. Edv.	1917
Eisemann, V. F.	1907	— N. P.	1910
Erlangsen, P. E.	1908	— P. E.	1910
Fehmerling H. C. Alfred	1909	Lundberg, Axel	1908
Fehrmann, Carl	1904	Lundstrøm, Albert P.	1903
— Charles	1904	— Peter N.	1891
— Valdemar	1904	— Peter Vilhelm	1900
Fischer, Olaf H.	1915	— V. F.	1903
Freudenthal, Vilh.	1899	Madsen, P.	1888
Friederichsen, L. J.	1900	Matthissen, Bendix	1883
Friis-Jensen, Ludv.	1904	— Vilhelm	1879
Frisch, Sophus Otto	1908	Mauritzen, Albert	1897
Froberg, Einar	1921	— Hans	1897
Gress, Carl Rudolf	1903	Michelsen, Alfred Ludvig Julius	1921
Hallbäck, Johan	1883	— Olaf	1913
— Carl Johan	1909	Mohr, Joh.	1909
Hansen, Arthury	1923	Mortensen, Lauritz A. N.	1904
— Carl Chr.	1904	Muchardt, Aug.	1894
— Christen	1915	— Carl	1900
— Edv.	1900	Møller, Aug.	1883
— Edvin B.	1925	— Carl	1883
— Holger	1905	— Carl August	1917
— Johan	1899	Nielsen, Carl S.	1892
— Niels	1909	— Carl Christian	1920
— Vilhelm	1910	— Hans P. Chr.	1901
— V. H.	1909	— Johannes	1917
Hatting, Charles	1905	— Lauritz	1896
Henriksen, Peter	1909	— Niels Chr. Adolf	1923
Hertz, Vilh. Ernst	1909	— Oluf	1910
Holm, Carl W.	1897	— Søren	1883
— Edv. M. P.	1917	— Wilhelm Jens	1921
Iversen, Hans B.	1905	Nord, Orla V.	1900
Jacobsen, Valdemar	1921	Nordenbøge, Carl L.	1909
— -Ellegaard, Carl Anton	1901	Nymann, Osvald	1918
Jahnsen, Axel L. N.	1917	— Rudolf A.	1904
Jensen, Anders	1885	Olsen, Albert H.	1905
— Conrad	1917	— Carl	1903
— Ejnar Frederik	1917	— Cort Peter	1922
— Harald Peter	1901	— Ernst J. V.	1917
— Karl Emil	1918	— Frederik	1883
— Louis	1925	— Johan C. C.	1905
— Oluf	1904	— Herluf	(1909) 1921
— Peter Andreas	1918	— N. A.	1909
Johansen, Carl Chr.	1910	Pedersen, Albert Victor	1918
— C. T.	1886	— Chr. Kirk	1909

	Optaget i Lauget		Optaget i Lauget
Pedersen, Holger Alfred.....	1917	Schmidt, Axel Vilh. ....	1923
— Johannes Gress .....	1917	— Emanuel .....	1920
Petersen, Anders P. ....	1905	— Victor E. ....	1890
— Arnold .....	1915	Schou, L. H. ....	1911
— Carl August .....	1909	Schultz, Carl Chr. ....	1922
— Chr. Andreas .....	1899	— H. F. ....	1914
— Jens Peter .....	1919	Simonsen, Peter Chr. Antonius ...	1921
— Johannes .....	1886	— Poul Chr. ....	1921
Prehn, Axel Chr. ....	1918	Smith, Johan .....	1883
Rasmussen, Carl Jul. ....	1923	Specht, Johan .....	1897
Rheinländer, Hans H. J. .... (1901)	1909	Strandberg, Axel V. H. ....	1905
Ryholt, Peter .....	1909	Stæhr, Edv. F. A. ....	1917
Salomon, Carl G. O. ....	1907	Sørensen, Carl E. ....	1903
Samson, V. ....	1915	Thomsen, Svend Peter .....	1922
Sander, Emil .....	1890	Willeberg, F. Bohn .....	1917
— W. ....	1902	Zingenberg K. P. ....	1917
— Robert .....	1915	Zöllner, Carl Vilh. ....	1896
Scharling, Chr. M. ....	1918	— Georg .....	1915
Schiebler, Conrad A. .... (1895)	1893	— Lauritz Ludvig .....	1903



